

EROII NEAMULUI

Fondată în 1996; Serie nouă
Anul XIII, Nr. 3 (48), 2021

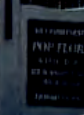

GLORIA ESTE A
CARIOR ÎN CĂUȚ
PENTRU
BUCURAREA
TRĂNIEI

VIȘCĂ
RECOMENDAT

EROII DE LA BANDA

Ionel PONTARIU DAN
Gheorghe DRĂGHIN TUDOR
Gheorghe CHIRIAC CONSTANTIN
Gheorghe CHIRIAC COSTACHE
Gheorghe DRĂGHIN DAN
Gheorghe DRĂGHIN DAN
Gheorghe POP DAN
Gheorghe MIHAILIC MIHAIL
Gheorghe GĂRDEANU
Gheorghe MIHAILIC
3 EROII NECUNOSCUȚI

Această publicație a fost tipărită cu sprijinul Consiliului Județean Satu Mare. Responsabilitatea conținutului revine autorilor și nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Consiliului Județean Satu Mare.

Județul Satu Mare
Consiliul Județean

Ministerul Culturii prin Direcția Județeană de Cultură Satu Mare

EURO INSOLV SPRL
Satu Mare

S.C. SAMGEC SRL
Satu Mare

S.C. EXPEDIENT SRL
Satu Mare

S.C. Prestări Manopera Intracomunitară SRL Satu Mare

S.C. PETROCOM SRL Satu Mare

Coperta față: Obeliscul de pe mormântul comun al eroilor din Babța, jud. Satu Mare

Coperta spate: Monumentul Eroilor din Turț, jud. Satu Mare

„EROII NEAMULUI” este o revistă de cultură și educație patriotică, apolitică și neguvernamentală, editată trimestrial de Asociația Civică „Tempora” Satu Mare și Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria” - filiala Satu Mare, în colaborare cu Muzeul Județean Satu Mare.

REDACȚIA

Redactor coordonator: col. (r) Voicu ȘICHET

Redactori: dr. Viorel CIUBOTĂ, dr. Viorel CÂMPEAN, dr. Daniela BĂLU, col. (r) Mircea BLIDERAN

Colaboratori (pentru acest număr): conf. univ. dr. pr. Constantin Valer NECULA, pr. dr. Cristian BOLOȘ, ing. Mircea PÎRLEA, pr. prof. Gheorghe-Radu SĂLĂGIAN, prof. dr. Ovidiu T. POP, dr. Marta CORDEA, dr. ing. Luminița Cornelia ZUGRAVU, ing. ec. Cristian MAREȘ, ing. Dariana GROZA, ing. Angela FAINA, prof. Carol C. KOKA, prof. Marius HORȘIA, Lacrima TEOCAN ISTRĂUAN, prof. dr. Ioan CORNEANU, g-ral. (r) Aurel I. ROGOJAN, dr. Ioan LĂCĂTUȘU, col. (r) ing. Ștefan COȘARCA, ing. Claudiu Florian GĂZDAC

Fotografii: Voicu ȘICHET, Ionică MOLDOVAN

Tehnoredactare computerizată: Vili Alina Marinela PFA

ISSN 2067 - 5801

Contact: Satu Mare, B-dul Vasile Lucaciu nr. 17/8, jud. Satu Mare

Telefon: 0740-084131

e-mail: voicusichet@yahoo.com,

www.asociatia-tempora.ro

facebook: Asociația Tempora România 100

Toate drepturile rezervate autorilor și redacției.

Răspunderea pentru opiniile exprimate în paginile revistei revine în exclusivitate autorilor.

Cuprins

Pag. 2	Col. (r) Voicu ȘICHET - Jurnalul cimitirelor și monumentelor eroilor (XLVII)
Pag. 6	Preot dr. Cristian BOLOȘ - Modele creștine de eroism (XLIV) - Părintele protopop Alexandru Tincu (1941-2013). In memoriam
Pag. 9	Conf. univ. dr. preot Constantin-Valer NECULA - Ucenicie în Pedagogie. Mitropolitul Andrei Șaguna și discipolii săi în Proiectul Școlii românești din Transilvania/ Discipleship in Pedagogy. Andrei Șaguna Metropolitan Bishop and His Disciples in the Project of the Romanian School of Transylvania
Pag. 17	G-ral. (r.) Aurel I. ROGOJAN - Estul Europei în umbra secerii și a ciocanului
Pag. 27	Dr. Ioan LĂCĂTUȘU - A mai căzut un stejar din codrii Transilvaniei și ai României Mari. IN MEMORIAM Necrolog. Vasile Lechințan (21 ianuarie 1949 – 09 iulie 2021)
Pag. 29	Dr. Viorel CÂMPEAN - Gheorghe Bulgăr din Sanislăul de Sătmăr, participant la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia
Pag. 35	Colonel (r) ing. Ștefan COȘARCA - Comemorarea Eroilor Neamului în comunele Căuaș și Terebești - 8 septembrie 2021 -
Pag. 39	Ing. Claudiu Florian GĂZDAC - Eroii neamului comemorați la Moftin-județul Satu Mare
Pag. 42	Col. (r) Voicu ȘICHET - Părintele Necula - un bun național și un cetățean universal
Pag. 45	Ing. ec. Cristian MAREȘ - Eroii care fac diferența
Pag. 50	Dr. Viorel CIUBOTĂ - Date noi despre viața și activitatea lui dr. Augustin Mircea
Pag. 54	Prof. Dr. Ioan CORNEANU - Comemorarea victimelor Dictatului de la Viena
Pag. 56	Colonel (r) ing. Ștefan COȘARCA - Monumentul Eroilor din Turț
Pag. 58	Prof. dr. Ovidiu T. POP - Protopopul și profesorul Petru Bran în memoria eminescienilor sătmăreni
Pag. 61	Dr. Marta CORDEA - Nicolae Bălcescu, deputații români în Dieta de la Pesta (1848-1849) și „Democrația”
Pag. 65	Dr. Viorel CÂMPEAN - 150 de ani de la nașterea arhidiaconului onorar Pamfil Ossian
Pag. 68	Ing. Dariana GROZA - Eroinele României. Ecaterina Drăghici – prima președintă a Reuniunii Femeilor Române Hunedorene
Pag. 71	Ing. Mircea PÎRLEA , Lacrima TEOCAN ISTRĂUAN , Prof. Dr. Ioan CORNEANU - Școala Ardeleană, expresie a iluminismului românesc
Pag. 76	Prof. Carol C. KOKA - Codicele din leud, una din cele mai vechi mărturii de limbă română
Pag. 79	Prof. Marius HORȘIA - Prezentare de carte: Martin Tamcke. Creștinii din lumea islamică. De la Mahomed până în prezent, Editura Nemira, București, 2018, 200p.
Pag. 82	Pr. prof. Gheorghe-Radu SĂLĂGIAN - Ortodoxia în istoria și în societatea contemporană (V)
Pag. 86	Dr. ing. Luminița Cornelia ZUGRAVU - Centenarul reformei agrare din 1921
Pag. 90	Ing. Angela FAINA - Scrierea și limba dacilor. Noi teorii care răstoarnă vechile cunoștințe (I)

Jurnalul cimitirelor și monumentelor eroilor (XLVII)

Colonel (r) Voicu ȘICHET

Într-o îndoielă că cel mai important eveniment petrecut în această perioadă la Satu Mare, cel puțin din perspectiva noastră, dar și în general a românilor sătmăreni, a fost prezența în mijlocul nostru a **părintelui profesor Constantin-Valer Necula** de la Sibiu. Susținerea de către Domnia Sa, în 17 august 2021, a Conferinței „Eroi și Martiri”, a stârnit un viu interes în rândul comunității românești sătmărene, ortodoxe în primul rând, dar nu numai, iar expunerea sa și răspunsurile date la întrebările publicului au fost foarte bine primite și apreciate, mergând la sufletul multora dintre concetățenii noștri. Argumente pentru cele afirmate sunt, cel puțin următoarele: 1. Catedrala „Adormirea Maicii Domnului” din municipiul Satu Mare a fost arhiplină, cu respectarea pe cât posibil a restricțiilor cauzate de pandemia de coronavirus; 2. Cele circa 4-5 ore petrecute de părintele Necula în biserică, după monologul ce a reprezentat baza conferinței, urmând un dialog prelung cu cei prezenți, adresându-se atât tuturor, cât și în parte fiecăruia care i-a cerut unul sau mai multe autografe pe cărțile puse la dispoziție,

concomitent cu întrebări pur personale și intime; 3. Eco-ul avut de conferință în mass-media sătmăreană (articole de ziar, emisiuni tv etc.); 4. Numărul mare de participanți la întâlnirea părintelui cu credincioșii din Carei, derulată în ziua următoare, la biserica Sf. Mare Mucenic Dimitrie, sub genericul „Maica Domnului și Ortodoxia”.

Suntem deosebit de bucuroși că am reușit să organizăm această conferință și că am adus sătmărenilor un licăr de lumină și speranță, de sentimente pozitive ce se revarsă întotdeauna din spusele părintelui. Trebuie să mulțumim pentru aceasta, și din acest colț de pagină, Consiliului Județean Satu Mare pentru aprobarea finanțării, în primul rând membrilor comisiei care a jurizat și avizat spre aprobare proiectul nostru, al Asociației Civice Tempora Satu Mare, depus în cadrul concursului de proiecte pentru finanțare nerambursabilă – Domeniul Cultură 2021, în conformitate cu Legea 350/2005, precum și câtorva oameni cu suflet mare și dare de mână care ne-au sprijinit, dar și părinților dr. Cristian Boloș și Radu Șimonca de la Catedrala „Adormirea Maicii Domnului” care ne-au găzduit cu atâta dragoste.

Având în vedere că, foarte probabil, multă lume nu a fost prea atentă la ceea ce am spus eu în biserică la începutul conferinței (mai ales că și sonorizarea ne-a creat ceva probleme la început), dar mai ales pentru ca cele spuse de mine să rămână tipărite pe hârtie ca un omagiu adus de sătmăreni părintelui Necula, publicăm în paginile acestui număr discursul respectiv, cu mențiunea că înregistrarea întregii conferințe o puteți vizualiza/audia pe site-ul nostru www.asociatia-tempora.ro.

Așa după cum am afirmat în discurs, intenționăm să facem o **tradiție din prezența anuală a părintelui Necula la Satu Mare**, pentru a susține câte o conferință pe teme asemănătoare, legate de eroism, martiraj, istorie și spiritualitate românească. Dacă Dumnezeu ne va ajuta și sănătatea ne va permite, atât Domniei Sale cât și nouă, aceste evenimente vor avea loc undeva în a doua parte a anului, pentru a putea beneficia de finanțarea parțială din partea Consiliului Județean Satu Mare, încercând, totodată, să dublăm

Consiliul Județean Satu Mare

Asociația Civică Tempora Satu Mare

Asociația Civică Tempora Satu Mare, cu sprijinul financiar al Consiliului Județean Satu Mare, organizează, în data de 17 august 2021, ora 17:00, la Catedrala Ortodoxă Română „Adormirea Maicii Domnului” din Satu Mare,

Conferința „EROI și MARTIRI”

susținută de
părintele conferențiar universitar
dr. Constantin-Valer NECULA,
prodecanul Facultății de Teologie Ortodoxă din Sibiu.

Intrarea este liberă.

Pentru relații și informații suplimentare:
Mobil: 0740084131
e-mail: voicusichet@yahoo.com

conferința propriu-zisă cu o întâlnire cu credincioșii din alte orașe sau localități din județ, astfel încât să beneficieze cât mai mulți sătmăreni de „balsamul bun de pus pe rană” pe care-l emană cuvintele părintelui.

Dat fiind faptul că mai multe persoane m-au întrebat cum de am reușit să fac un eveniment românesc de o asemenea ținută la Satu Mare, mă gândesc să provoc și alte asociații și organizații care se revendică drept reprezentante ale românilor sătmăreni, să organizăm împreună o serie de manifestări cultural-artistice și științifice, pe parcursul mai multor zile, chiar săptămâni, în care să ne promovăm valorile (adevăratele valori!!), tradițiile, credința, arta, cultura, istoria (mai nouă sau mai veche, cu bunele și relele ei) etc. Ideea ar fi ca fiecare să promoveze câte un proiect, cel puțin, spre finanțare la Consiliul Județean Satu Mare pentru a beneficia de sprijin în organizarea uneia sau a mai multor manifestări, respectiv spectacole de teatru, muzică (populară, ușoară și clasică), lansări de carte, expoziții cu lucrări de artă, colocvii, conferințe și simpozioane științifice pe diverse teme culturale, istorice, religioase etc., activități de petrecere a timpului liber în natură, alături de familie și prieteni și exemplele ar putea continua. Sunt sigur că idei ar fi, doar că trebuie pus osul la treabă și întocmit proiecte, apoi coordonate foarte atent toate activitățile, astfel încât să oferim sătmărenilor câteva zile de neuitat și să nu tot arătăm cu degetul că alții fac tot felul de manifestări cu bani de la buget. Haideți să luăm și noi o parte din acei bani și să ne promovăm valorile. Aștept opinii, sugestii și, mai ales, implicare!!! Doamne ajută!

Un exemplu relevant care atestă faptul că se pot face lucruri importante pentru comunitatea românească sătmăreană este proiectul „Comemorarea Eroilor Neamului”, despre care am vorbit în numărul precedent, în care s-au mai derulat câteva etape în această perioadă.

Astfel, în 8 septembrie, de Praznicul Nașterii Maicii Domnului, i-am comemorat pe eroii români ce-și dorm somnul de veci pe raza comunelor Căuaș și Terebești, respectiv în localitățile Ghenci Căuaș, Pișcari, Terebești și Gelu, eveniment care este prezentat cititorilor de către inițiatorul proiectului, colegul nostru colonel (r) ing. Ștefan Coșarca. Eu voi sublinia doar strădania doamnei primar Mariana Avorniciții și a cadrelor didactice din Terebești de a prezenta câte un mic program cultural-patriotic de către elevi în toate cele 3 locații din comună, chiar dacă aceștia erau încă în vacanță. În plus, doamna primar ne-a

oferit o surpriză emoționantă invitând-o pe Ținca Silvie să recite o poezie pe care învățătorul satului Pișcari din perioada celui de-al doilea război mondial i-a scris-o cu dedicație, dat fiind că tatăl îi murise pe front, încredințându-i-o totodată s-o recite la căpătâiul eroului necunoscut ce-și doarme somnul de veci în ținutimul bisericii ortodoxe din localitate. Din păcate, cu toate demersurile doamnei primar și a doamnei bibliotecare Monica Czegenyi, nu am reușit să obținem în scris versurile emoționantei poezii, însă sperăm să o publicăm în numărul viitor al revistei, inclusiv întreaga poveste a eroului din Pișcari căruia i-a fost dedicată..

A urmat apoi, în 14 septembrie, de Înălțarea Sfintei Cruci, comemorarea eroilor din comuna Moftin, respectiv din Sânmiclăuș și Moftinu Mic, despre care publicăm un articol al coordonatorului pe județ al proiectului, domnul Claudiu Florian Găzdac – Consilier relații cu publicul la Instituția Prefectului-județul Satu Mare, nu înainte de a evidenția și aici strădania domnului primar Gheorghe David și a cadrelor didactice în a pregăti un grup de elevi care au prezentat un program cultural-patriotic.

În 21 septembrie urma să derulăm activități comemorative în comunele Supur și Bogdand, însă în prima s-a contramandat din cauza incidenței mari a infectărilor cu Covid-19, astfel că am comemorat doar cei 13 eroi înhumați în cimitirul din Babța, 10 cunoscuți și 3 necunoscuți, conform hotărârii Consiliului local Bogdand, care a decis ca această zi să fie dedicată în fiecare an cinstirii acestor ostași ce și-au găsit sfârșitul aici.

În deschiderea evenimentului, părintele colonel Cristian Silaghi de la Inspectoratul Județean de Jandarmi Satu Mare, instituție care a asigurat și gardarea monumentului și a locului de înhumare, a făcut o scurtă prezentare a proiectului, după care s-a intonat Imnul Național, urmat de

slujba religioasă. Pe lângă pomenirea eroilor și ridicarea unui parastas în memoria lor, părintele Cristian Silaghi și preotul paroh Valentin Bota au sfințit noul monument ridicat, pe parcela unde sunt înhumați eroii, prin proiectul de reabilitare a operelor comemorative de război derulat în 2018-2019 de către Consiliul Județean Satu Mare, prin Muzeul Județean Satu Mare, în cadrul Programului CENTENAR finanțat de Ministerul Culturii. (FOTO, Coperta 1)

În continuare, a luat cuvântul reprezentantul Instituției Prefectului Județului Satu Mare, consilierul Florian Găzdac – coordonatorul proiectului, care a evidențiat faptul că, pentru a ne deplasa la Babța, am făcut, practic, drumul în sens invers al trupelor române eliberatoare a orașelor Satu Mare și Carei în octombrie 1944. Un deosebit de interesant și emoționant cuvânt a rostit părintele paroh Valentin Bota, evocând pe scurt faptele petrecute în urmă cu 77 la Babța, în urma cărora cei 13 ostași români și-au pierdut viața. Nutrim speranța că într-un număr viitor al revistei, părintele să publice în detaliu acele evenimente

Din partea Primăriei și Consiliului local Bogdand a rostit un cuvânt viceprimarul Kalai Alexandru, seria discursurilor fiind încheiată de directorul Direcției pentru Cultură Satu Mare, Zamfir Danciu, care a scos în evidență necesitatea ca generația actuală să nu uite jertfa înaintașilor și să transmită mai departe tinerilor și elevilor acest sentiment de recunoștință pentru faptele celor care au făurit și apărât România.

Un grup de elevi ai Școlii Gimnaziale Babța, la care învață și copii din Corund, sub coordonarea părintelui profesor Marius Crișan, au susținut un scurt program cultural-artistic, prin intonarea de cântece și recitarea de poezii patriotice.

În acordurile Imnului Eroilor, s-au depus apoi coroane de flori din partea Primăriei și

Consiliului local Bogdand, a instituției Prefectului Județului Satu Mare, Consiliului Județean Satu Mare, instituțiilor din sistemul de ordine publică, siguranță națională, apărare și justiție și a asociațiilor de rezerviști militari din județ, precum și a Direcției Județene pentru Cultură Satu Mare. Manifestarea s-a încheiat cu intonarea la trompetă a melodiei Silenzio-Stingere.

Deși era programată pentru data de 17 septembrie, în 29 septembrie s-a mai derulat o etapă din proiectul nostru, respectiv comemorarea eroilor înmormântați în cimitirul din Urziceni. **Inițial, conform afirmațiilor celor doi primari, în data de 17 septembrie trebuia să derulăm activitățile specifice în Urziceni și Ciumești, dar autoritățile din ambele comune au invocat motive de sănătate și program încărcat, solicitând amânarea pentru data de 29 septembrie. Noi ne-am conformat, însă primarul din Ciumești, Ioan Schwarzkopf, ne-a transmis că nu are hotărâre de consiliu local și că nu se implică și nici nu dorește organizarea comemorării eroilor români înhumați în localitate, cel puțin în acest an. De asemenea, primarul din Urziceni, Tiberiu Schupler, deși are hotărâre de consiliu local, înainte cu 2 zile a anunțat Instituția Prefectului-județul Satu Mare că atât el cât și viceprimarul nu pot participa, mai mult, dându-le de înțeles și consilierilor să facă la fel. Motivul: alte activități deosebit de importante. Activități care, zicem noi, dacă nu se făceau sau se făceau cu o jumătate de oră mai târziu, duceau la o catastrofă iremediabilă pentru comună și cetățenii săi!!! Oare în ce țară trăim și cât va mai răbda acest popor astfel de acte de dispreț, de lipsă a unui minim respect pentru valorile noastre naționale, pentru jertfa înaintașilor noștri?! Oare acești oficiali ai administrației publice locale nu conștientizează nici acum, după peste un veac de apartenență la statul**

numit România, că trebuie să-i respecte simbolurile, istoria, tradiția, cultura și demnitatea națională?! Având în vedere că acest proiect se derulează sub patronajul Instituției Prefectului-județul Satu Mare, tare ne-am dori o luare de poziție oficială a conducerii acestei instituții față de astfel de gesturi sfidătoare la adresa comunității românești sătmărene!! Gesturi care nu-i fac nici mai frumoși, nici mai mari în ochii propriilor conaționali, ci pur și simplu fac dovada lipsei cu desăvârșire a unui elementar bun simț, ca să nu mai vorbim de spiritul de toleranță și bună înțelegere între etnii și confesiuni, pe care îl tot reclamă anumite minorități în sarcina românilor, dar când este nevoie de un răspuns pe măsură „avem treburi mult mai importante pentru comunitatea noastră!” Serios?! Chiar toți oficialii comunei Urziceni aveau „chestiuni arzătoare la ordinea zilei”?! Despre cei de la Ciumești, ce să mai zic?!

Cu toate acestea, noi am derulat activitățile de la Urziceni după „scenariul” cunoscut. Astfel, după cuvântul de deschidere rostit de către preotul militar colonel Cristian Silaghi și intonarea Imnului Național, a urmat oficierea serviciului religios, - de către același preot și fratele său, Florin Silaghi, preot capelan la Penitenciarul Satu Mare, - de cinstire și pomenire a celor 20 eroi români decedați în lunile octombrie și noiembrie 1944 în spitalul de campanie amenajat ad-hoc în incinta clădirii școlii din localitatea Urziceni: cpt. Gheorghe BOGDAN, sg. maj. Nicu BĂEȚICĂ, sg. Nicolae CRĂCIUN, sg. Ion GANEA, cap. Teodor TUDOCA, cap. Ioniță TUDORACHE, frt. Ioan BOTEZ, sold. Ioan BUCUR, sold. Andrei PETRU, sold. Gheorghe GHENADI, sold. Ilie IORDACHE, sold. Gheorghe NEAGU, sold. Constantin VOICU, sold. Nicolae ZIDARU și 6

eroi necunoscuți. (Nota bene, autoritățile din Urziceni au asigurat, totuși, o masă, un colac și o sticlă de vin pentru parastas!)

Au luat cuvântul domnii: Florian Găzdac, consilier în cadrul Instituției Prefectului Județului Satu Mare, Cristian Valer Beșeni, vicepreședinte al Consiliului Județean Satu Mare și Zamfir Danciu, directorul Direcției Județene pentru Cultură Satu Mare.

Garda la mormânt fiind asigurată de militari din cadrul Inspectoratului de Jandarmi Județean Satu Mare, în acordurile Imnului Eroilor, a fost depusă o coroană de flori în numele Instituției Prefectului Județului Satu Mare, Consiliului Județean Satu Mare, unităților din sistemul național de ordine publică, apărare și siguranță națională și din Ministerul de Justiție, Muzeului Județean Satu Mare, asociațiilor de rezerviști militari din MAPN, MAI și SRI, asociațiilor civico patriotice prezente și o jerbă de flori din partea Ministerului Culturii – Direcția Județeană pentru Cultură Satu Mare.

Manifestarea s-a încheiat cu intonarea la trompetă a melodiei Silenzio-Stingerea, acest moment fiind introdus de către organizatori, începând cu activitățile comemorative din septembrie, dat fiind că pe aceste acorduri se așează în groapă, de regulă, militarii activi, în rezervă sau în retragere, dacă sunt înmormântați cu onoruri militare, iar, opinăm noi, eroii pe care-i comemorăm noi, foarte probabil, nu au avut parte de un astfel de ceremonial. Dumnezeu să-i ierte și să-i odihnească!

Și pentru a nu încheia într-un ton pesimist, este de remarcat faptul, asupra căruia ne-a atras atenția părintele Cristian Silaghi, că în timpul ridicării parastasului au bătut clopotele bisericilor din Urziceni! Dacă edilii nu au catadicsit să fie de față, cu noi a fost Dumnezeu! Ceea ce este cu mult mai important!

Modele creștine de eroism (XLIV) Părintele protopop Alexandru Tincu (1941-2013). In memoriam

Preot dr. Cristian BOLOȘ

Este data de 25 septembrie 2021, zi în care m-am așezat în fața calculatorului spre a realiza acest material, fără nicio urmă de premeditare. Mi-am propus să dedic acest articol bunului nostru păstor de suflete, părintelui protopop Alexandru Tincu. Citind biografia dânsului, am realizat că azi se împlinesc 80 de ani de când părintele a văzut lumina zilei, născându-se pentru slujirea lui Dumnezeu și a credincioșilor.

Deși, pe de altă parte, au trecut 8 ani de la intrarea sa în veșnicie, amintirea părintelui a rămas vie în sufletele tuturor celor care l-am cunoscut și ne-am bucurat de prezența sa binefăcătoare. Imaginea sa ne va rămâne mereu întipărită în minte, iar glasul său și sfaturile sale înțelepte vor răsună întotdeauna în inimile noastre.

Este o onoare și, totodată, o plăcere deosebită să scriu câteva rânduri – din suflet – despre personalitatea complexă a părintelui protopop Alexandru Tincu, întrucât am slujit împreună la Altarul Catedralei Ortodoxe „Adormirea Maicii Domnului” din municipiul Satu Mare, colaborând activ cu dânsul la realizarea emisiunii „Glasul Bisericii” de la postul de televiziune Nord-Vest TV Satu Mare și la redactarea paginii de Religie a cotidianului Gazeta de Nord-Vest. Îmi aduc aminte cum îmi spunea mereu: „Tu, Cristian, vei duce mai departe munca mea!”

Părintele Tincu Alexandru s-a născut la 25 septembrie 1941, în comuna Odoreu, județul Satu Mare. A urmat școala generală în comuna natală, apoi a frecventat cursurile Liceului „Mihai Eminescu” din Satu Mare și ale Institutului Teologic Universitar din Sibiu. Căsătorit, în toamna anului 1963, cu Mărioara Ardelean, tot din Odoreu, au crescut împreună doi copii: Marian și Alexandrina, bucuria cea mai mare fiindu-le nepoata Ioana.

A fost hirotonit întru preot de către episcopul Valerian Zaharia al Oradiei la data de 26 ianuarie 1964, fiind numit preot la parohia Iojib. Începând cu 1 iunie 1970 a fost transferat la parohia Sătmărel, iar din 1 februarie 1977 la parohia ortodoxă Satu Mare V. La data de 23 martie 1990, este ales protopop al Sătmărlui, rămânând în această înaltă demnitate până la mijlocul anului 2005. Părintele Tincu Alexandru a slujit în biserica ortodoxă cu hramul „Nașterea Maicii Domnului” din Satu Mare între anii 1981-1993 și la Catedrala ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului” din Satu Mare între anii 1993-2013, în calitatea sa de protopop al Sătmărlui și ca paroh al parohiei ortodoxe Satu Mare I. A primit distincția „Crucea Patriarhală”.

A scris numeroase articole și cărți cu un bogat conținut teologic, broșuri, conținând

diferite acatiste, publicate cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Justinian Chira al Maramureșului și Sătmărilor. De asemenea, tipărește și volumele: „*Apa cea vie*” (Baia Mare, 1997), „*Cu Mântuitorul spre Golgota – meditații la Patimile Mântuitorului*” (Satu Mare, 2003), „*Predici la sărbători*” (Satu Mare, 2003), „*Pâinea cerească*” (Satu Mare, 2004), „*Mergând, învățați toate neamurile – Predici*” (Satu Mare, 2009) și „*Sfânta Taină a Preoției*” (Satu Mare, 2012).

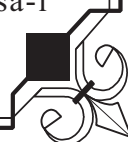

A trecut la cele veșnice la data de 28 iulie 2013, într-o zi de duminică, în timp ce în toate bisericile se săvârșea Sfânta Liturghie. Moartea a reprezentat pentru părintele Alexandru trecerea din Biserica luptătoare a pământului în Biserica triumfătoare a Cerului, în care slujește înaintea tronului Sfintei Treimi, înconjurat de îngeri, rugându-se pentru noi.

Părintele Alexandru a fost întotdeauna inima parohiei, conducându-și păstoriții spre mântuire. Ca duhovnic (menționez faptul că a fost și duhovnicul meu), între dânsul și credincioși s-a stabilit o relație de o profundă intimitate. A pătruns în sufletul păstoriților săi, inspirându-le încredere. Aceștia au simțit că păstorul lor îi poate tămădui prin sfaturile sale părintești. În acțiunile sale, exemplul personal a avut un mare rol, deoarece toți enoriașii l-au privit ca pe un model de autentică viețuire creștină. Părintele Alexandru a fost un ghid în parohia sa, o busolă, care a indicat faptele bineplăcute înaintea lui Dumnezeu, o Evanghelie vie, care a transpus cuvântul Domnului în activități rodnice. El a fost cu adevărat omul lui Dumnezeu, comportându-se ca atare, tratându-și credincioșii în funcție de nevoile fiecăruia, fără să facă diferențe bazate pe starea materială sau socială a acestora, militând pentru îndeplinirea a două obiective esențiale: îndepărtarea de păcat și îndemnul spre virtute. Credincioșii l-au ascultat, i-au împlinit povețele, l-au iubit și l-au respectat.

În calitatea sa de protopop, părintele Tincu a fost atât ca un părinte, cât și ca un frate pentru toți preoții din Protopopiatul Sătmărilor, sprijinindu-i ori de câte ori a avut ocazia. În parohia sa, părintele Alexandru a fost prietenul și confidentul tuturor, în egală măsură. A întreprins vizite pastorale în casele enoriașilor, luând contact direct cu problemele lor cele mai stringente, dar și cu bucuriile acestora, venind în maximă apropiere de ei. S-a preocupat și de latura filantropică, caritativă din „*grădina*” sa, sprijinindu-i pe cei oropsiți, cu concursul oamenilor de bine. A luat parte activă și la învățământul religios din școlile parohiei sale, contribuind la deprinderea copiilor cu cele mai elementare cunoștințe teologice și principii morale.

Părintele Alexandru a binecuvântat viața credincioșilor de la leagăn până la mormânt. A glumit când era cazul (posedând un fin simț al umorului), s-a bucurat cu cei ce au râs și a plâns cu cei întristați, după exemplul Mântuitorului, Care participă la veselia nunții din Cana Galileii, dar și la tristețea provocată de diferite boli pe care le vindecă, dar mai ales de moartea fiului văduvei din Nain, a fiicei lui Iair sau a prietenului Său Lazăr, aducând bucurie și speranță în sufletele celor necăjiți. I-a conferit noului născut statutul de membru al Bisericii lui Dumnezeu prin Taina Sfântului Botez, după care l-a pecetluit cu Sfântul Mir, ca darurile Duhului Sfânt să se pogoare asupra lui, dându-i puterea de a crește și de a se dezvolta sufletește și trupește în noua viață în Hristos. Apoi, l-a împărtășit pentru prima dată cu Trupul și Sângele Domnului Iisus Hristos. Părintele Alexandru, asemenea tuturor preoților, a binecuvântat familia, unind prin Taina Cununiei pe cei doi tineri care, cu emoție sfântă, s-au prezentat înaintea Sfântului Altar, pentru a rosti un „*da*” solemn în fața Domnului și a oamenilor. A fost prezent în casele păstoriților săi, sfințindu-le rodul muncii prin puterea dată lui de Dumnezeu. S-a rugat pentru „*pacea a toată lumea*”, pentru ploi când a fost secetă, pentru împlinirea bunelor dorințe ale credincioșilor, purtându-le rugăciunile de mulțumire spre înaltul Cerului. Și-a plecat genunchii cu umilință în rugăciune pentru cei suferinzi, săvârșind Taina Sfântului Maslu și implorându-L pe „*Doctorul sufletelor și al trupurilor*” să caute „*cu milostivire*” asupra durerilor omenești, tămăduindu-le. A fost de față la căpătâiul celui muribund încercând să-l mângâie și să-l

întărească în credință, vorbindu-i despre frumusețea Raiului care îl așteaptă. L-a pregătit pentru marea întâlnire cu Judecătorul suprem, dându-i dezlegare de păcate prin Taina Spovedaniei și împărtășindu-l. De asemenea, cu durere în suflet, l-a condus pe cel adormit pe ultimul său drum pământesc, rugându-L pe Atotputernicul Tată Ceresc să-i ierte păcatele și să-i primească sufletul în Împărăția Sa.

A fost un tată, soț și bunic dedicat familiei, un adevărat om, un veritabil slujitor al lui Dumnezeu și al semenilor. A fost împodobit de Dumnezeu cu darul de a spulbera orice neliniște din sufletele celor care îi cereau sfatul părintesc. A inițiat și menținut un climat de pace între oameni, indiferent de confesiune, etnie, stare socială, pregătire intelectuală sau mentalitate. De fapt, a fost un promotor al cordialității interetnice și interconfesionale.

A fost și un om de cultură, fiind recunoscut pentru scrisul său, dar și pentru emisiunile pe care le realiza, toate contribuind la zidirea duhovnicească a oamenilor. Nu avea o voce puternică, dar poseda darul vorbirii, al propovăduirii Cuvântului lui Dumnezeu. Predicile sale pătrundeau în inima, sufletul, mintea auditoriului, mișcând voința spre săvârșirea faptelor bune. Prin cuvânt și prin faptă,

părintele Alexandru și-a condus credincioșii pe calea mântuirii, găsind întotdeauna sfatul cel mai potrivit pentru îndreptarea vieții fiecăruia.

Preasfințitul Părinte Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmăruului, în predica sa de la înmormântare, a precizat că părintele Alexandru a răspândit mereu lumină în jurul său. De aceea, a fost iubit și prețuit și așa va rămâne pe mai departe. A fost cu adevărat un mijlocitor între om și Dumnezeu, dar și un „om al cetății”, implicându-se în bunul mers al vieții Bisericii, dar și în toate compartimentele vieții publice și sociale, făcând bine celor din jur, promovând iubirea, egalitatea și frățietatea în societate. Demnitatea de protopop l-a ajutat în acest sens, putând identifica și biciui mai ușor nedreptățile și solicitând cu fermitate eradicarea acestora. Cărțile sale au fost și vor rămâne mereu actuale, bucurându-se de apreciere.

Orice cuvânt ar fi de prisos. Acum, la 80 de ani de la nașterea sa în lume și la 8 ani de la trecerea în „*infinita nemurire*”, nu ne rămâne decât să-i fim recunoscători părintelui Tincu Alexandru pentru tot ceea ce a făcut în folosul Sătmăruului, luminându-ne în permanență calea spre Rai. Părinte, nu vă vom uita niciodată, ci vă vom iubi mereu!

Ucenicie în Pedagogie. Mitropolitul Andrei Șaguna și discipolii săi în Proiectul Școlii românești din Transilvania/ Discipleship in Pedagogy.

Andrei Șaguna Metropolitan Bishop and His Disciples in the Project of the Romanian School of Transylvania

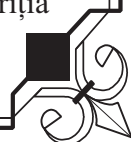
Conf. univ. dr. preot Constantin-Valer NECULA

The cultural genesis of Șaguna's School remarkable pedagogical current should be analyzed from both the discipleship and cultural memory perspectives. Starting from the historical moment when Andrei Șaguna became metropolitan bishop of Transylvania in the cultural area of Sibiu, we try to identify a series of authors (Ioan Popescu, Zaharia Boiu, Danil Popovici Barcianu. G. Belisimus) who together with Șaguna marked the beginning of the construction of Herbart's pedagogy among the Romanians in the Austro-Hungarian Empire. Our research begins by identifying the direction in knowing J.F. Herbart's work and how it bore fruits in the didactic and pedagogical research (including social pedagogy) of the theological and pedagogical Centre of Sibiu. The Romanian pedagogical research started shortly before 1800 due to Dimitrie Eutatievici, Radu Tempea, Gheorghe Lazăr and Theologian Ioan Moga and it was strictly related to the European pedagogical training centres (Leipzig, Bonn, Vienna, Prague, Jena). Moreover, it influences the theological-pedagogical (catechetical) thinking until today through some great professors such as Nicolae Terchilă, Dumitru Călugăr and Sebastian Șebu. Our study is meant to identify the guidelines of this pedagogical genesis and the way in which the Herbartian pedagogy systematically recreated the conditions for the restoration of active pedagogy in the Romanian popular or confessional school and -in the time of communism- in the catechumenal pastoral care.

Keywords: Sagunian School, herbartianism, national pedagogical current, child plasticity, multidisciplinary training.

Dacă vrem să urmărim geneza culturală a vieții românești în perioada 1800-1900 - care constituie centenarul de construcție a culturii române de rezistență din Transilvania - vom descoperi că fără momentul Șaguna nimic din evoluția ulterioară a culturii transilvane nu ar fi fost posibil. Nu putem identifica mecanismul de ucenicie construit de mintea scriitoare a Mitropolitului, mecanism prin care își angrena energiile umane din jur într-un proiect fără precedent în cultura românească - fără exagerare, doar voievozii Ștefan cel Mare, Constantin Brâncoveanu ori Neagoe Basarab avuseseră astfel de gândire „holistică” - care a generat nu doar cultură, ci și o școală voievodală de valori. Dintre liniile în care Șaguna a excelat, construcția de model cel mai atentă îmi pare gândirea sa în domeniul pedagogiei. El însuși un autor de cursuri și al unui material catehetic de substanță, a oferit sprijin în tot ceea ce aveau să realizeze o serie de ucenici ai săi constituiți ideatic sub titulatura de *Școala Șaguniană*, din care își va trage seva *Școala Herbartiană* a Sibiului ortodox.

Nu ne propunem un studiu comparativ cu tot ceea ce se petecea în vremea aceea în Europa, deși merită amintit că este epoca marilor renașteri de sistem educațional național în toate țările aflate sub ocupația Imperiului austro-ungar. Multe dintre viitoarele conflicte pe care le vor suscita încercările de maghiarizare forțată prin școală, desfășurate în aria parlamentarismului de la Casa Magnaților, aveau să-și primească replica în primul rând în arealul culturii pedagogice, tocmai datorită unei foarte bune pregătiri a clericilor care reprezentau acolo interesele națiunii și Bisericii din Transilvania¹. Unitatea lor de reacție este un exercițiu de cordialitate ecumenică vrednic de reținut. Merită, de asemenea, amintit modul în care *Întemeierile* lui Șaguna² au marcat apariția

unui complex de pedagogie socială extrem de practic: școala, școala teologică, Statutul Organic, dezvoltarea proprietății imobiliare, tipografia, construcțiile culturale - dintre care ASTRA strălucește până astăzi³. Ceea ce socotim că merită reținut de cercetătorul în domeniul *discipleship*-ului este modul în care s-a evidențiat și profilul feminin în întreg acest demers de cultură a liderilor și cum în timp multe chipuri feminine au marcat cultura locală și regională transilvană și românească deopotrivă⁴.

În planul educației europene, anii nașterii idealului pedagogic transilvan - exprimat atât de amplu de gândirea ucenicilor șagunieni - întreaga cercetare pedagogică începuse să se exprime din ce în ce mai atent. Erau anii marcați de opera lui J. J. Rousseau - autor al celebrei opere pedagogice *Emil sau despre educație* (1762), iar în planul educației preșcolare se impunea deja sistemul de gândire a lui Fr. Froebel. Pentru pedagogia românească, un prag de evoluție al științei educaționale îl marcase publicarea în 1779, la Veneția, a lucrării *Tractat despre educația copiilor* sau *Pedagogia* ce aparținea lui Iosif Moesiodax, profesor la Academia Domnească de la Iași, iar în Transilvania se vădiseră deja eforturile lui Dimitrie Eustatievici sau Radu Tempea IV⁵, ori chiar ale lui Gheorghe Lazăr⁶, de a închea un sistem de pedagogie practică. La Jena strălucea deja apariția unui student meritoriu, auditor a lui J.G. Fichte și Fr. W. Shelling într-ale filozofiei, față de care nu se arată încântat. Johann Friederich Herbart (n. 4 mai 1776, Oldenburg, Germania) - căci despre el vorbim - avea să deschidă un nou orizont Pedagogiei ca știință. Impresionat de Pestalozzi⁷ (pe care îl vizitează la Burgdorf în 1800), care publică volumul *Cum își învăța Gertruda copiii* (1801), tânărul absolvent de Jena scrie un prim tratat de pedagogie socială în 1796: *Asupra datoriilor statului în materie de educație*. Un scurt tratat de apologetică educațională pe care ar merita să-l republicăm și în limba română tocmai pentru luciditatea afirmării unor principii ale datoriilor Statului - oricare ar fi el - față de educația morală a unui popor. În 1802 Herbart își ia doctoratul la Gottingen cu trei teze de pedagogie:

1. *Ars pedagogica non experientia sola nititur* (Arta pedagogică nu se întemeiază numai pe experiență)
2. *In liberorum matheseos et poeseos maxima* (Cea mai mare forță în educarea copiilor este

știința și literatura)

3. *Institutioliberorum a Graecis litteris incipienda et quidem ab Homeri Odyssea, nullo omnino prosaico, minime autem chrestomatico libro praemisso* (Învățarea copiilor trebuie să înceapă cu literatura greacă și chiar Odiseea lui Homer în nici un caz cu proza și numai într-o mică măsură cu o crestomație)⁸.

Toate aceste trei teze de filozofia educației se vor regăsi în gândirea ucenicilor șagunieni într-ale educației și pedagogiei sociale. Nu vor fi singurele. Un cercetător al ideilor herbartiene în pedagogia românească, în încercarea de a răspunde la întrebarea „cât timp a fost necesar pentru ca teoria herbartiană să se impună în practica și teoria pedagogică românească”, ajungea la această concluzie: „După cum se știe, primele manuale de pedagogie cu orientare herbartiană au apărut în deceniul al șaptelea al secolului trecut (XIX, n.NC). Imensa majoritate a membrilor corpului didactic au cunoscut teoria herbartiană prin intermediul unor astfel de manuale. La rândul lor, autorii acestora - Ion Popescu, P. Pipoș, P. Șpan ș.a - făcuseră studii cu Ziller sau Rein; ei expuneau deci sistemul pedagogic al lui Herbart într-o interpretare zilleriană sau reiniană. Abia în 1804, Ana Florea publică, la Blaj, traducerea, incompletă - a Prelegerilor cu titlul *Schițare de prelegeri pedagogice*. Se poate afirma deci, că discuțiile care s-au purtat în presa pedagogică începând cu deceniul al zecelea, mai ales în probleme de didactică, vizau nu atât pe Herbart cât herbartismul. O dovadă în plus o constituie polemica în jurul treptelor formale, care prin număr și terminologie se depărtaseră de ceea ce se scria în *Prelegeri pedagogice*”⁹. Personal aș zice că 1804 este o dată decentă a preluării unui text publicat în 1802. Problema este că traducerea a apărut abia în 1904, făcând parte din colecția Clasicilor Pedagogiei - o ediție altfel frumoasă în plan editorial și tipografic (tiparul Tipografiei Seminarului Arhidiecezan de la Blaj). Ceea ce este însă important, din punctul de vedere al tezei noastre de cercetare, este cum a reușit Șaguna să coaguleze atenția pedagogilor în jurul lui Herbart. Voi menționa numai operele sale și timpul apariției tocmai pentru a vedea cum - evitând pedagogia propusă de Biserică - riscăm să pierdem un adevăr istoric: *Pedagogia generală dedusă din scopul educației* (1806, fără reful la profesioniști unde prima o altă operă apărută în acel an, a profesorului Niemeyer (1754-1828),

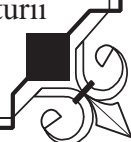

Principii ale educației și instrucției); *Filozofia practică* (Etica) (1808); studiul *Rolul puterilor publice în educație* (1810, va fi baza argumentării în repetate rânduri a dreptului națiunilor componente în Imperiu la proprie determinare educațională); *Considerații asupra laturii întunecate a pedagogiei* (1812); *Introducere în filozofie* (1813); *Manual de Psihologie* (1816); *Psihologia ca știință nou fondată pe experiență, metafizică și matematică* (2 volume, 1824-1825); *Metafizica generală* (1828-1829); *Scrieri despre aplicarea psihologiei în pedagogie* (apare doar prima parte, despre educație, 1831); *Schițe de prelegeri pedagogice* (1833). Când se stingea, la 14 septembrie 1841, J.F. Herbart marcase fundamental domeniul pedagogiei și crease - cu voie sau fără voie - un curent atractiv pentru tinerii autori și propovăduitori ai educației moderne.

Lista bibliografiei generației școlii șaguniene ar fi incompletă dacă nu am consemna - pe baza notițelor personale din lucrările lor - alți autori și lucrări care au influențat modul de a gândi pedagogia pastorală ori catehetică până târziu - îndrăznesc să spun că inclusiv Părintele Dumitru Călugăru ori Părintele Sebastian Șebu s-au păstrat la Sibiu în aria clasicului herbartian. Printre lucrările cele mai accesibile generației dintâi de specialiști „șagunieni” în pedagogie am regăsit lucrările: Kant, *Despre Pedagogie* (ediția Rink, Königsberg, 1803); Fichte, ori Frobel (cel care deschide în 1816 un Institut de Educație de la Keilhau și publica la 1826 opera sa fundamentală *Educația omului*). Ioan Popescu, de exemplu, în ediția primă la *Pedagogia generală* (Sibiu, 1868) folosește din plin pedagogi ca Curtman, Niedergezass, Benecke ori Dittes. În ediția a doua (1873) va prevala însă herbartianismul, fiind student al lui Ziller la Leipzig (împreună-coleg cu Zaharia Boiu)¹⁰. Parte din lucrările lui Herbart se află în custodia *Bibliotecii Mitropoliei Ardealului* în ediții princeps¹¹. Și nici ceilalți nu lipsesc, în ediții princeps ori în ediții foarte apropiate. Încă nu apăruse curentul francez în educație, dar trebuie să consemnăm că din curentul herbartian făcea parte și profesorul Ioan Meșotă de la Brașov, care propune, pentru prima dată în educația tinerilor, un curs intensiv de limba și cultura franceză¹², în acord cu principiul dezvoltării metodei de comunicare necesară tinerilor în educație.

Nu putem intra în detaliile descrierii școlii șaguniene, dar putem identifica, fie și sub forma

redușă a punctării bibliografice, o serie de autori de pedagogie care dezvoltă principiile unei pedagogii dinamice, moderne și inspirate confesional la nivelul Transilvaniei restaurate de Mitropolitul Andrei Șaguna¹³. Lor le vom adăuga o serie de autori ulteriori care au marcat și ei această dezvoltare, având ca fundament dezvoltarea principiilor „manageriale” șaguniene. Dr. Petru Șpan, unul dintre „șagunieni”, va identifica foarte atent principiul de bază al educației sociale așa cum o exprima Șaguna: „Preocupățiunea de căpetenie a lui Șaguna a fost de a crea condițiile lipsă, între cari să poată promova interesul bisericei și școlai sale. Vedem deci, că deja în sinodul din 1850, ținut în primăvara acestui an, se pun temeliile unei lucrări frumoase pentru prosperarea acestor instituții. E caracteristic cercularului, prin care vestește că a primit permisiunea de a înființa o tipografie pe spesele sale. Iată cuvintele proprii: „*Binecuvântat să fie Domnul Dumnezeu nostru, carele a binevoit ca pe vremea înălțatului nostru Împărat Francisc Iosif I și a preînalt aceluiași părintești stăpâniri să ne putem bucura de înființarea unei tipografii eparhiale, de unde vom putea căpăta cărțile noastre bisericești și școlare. De mult timp încoace, văzând eu lipsa cea mare de cărți bisericești și școlare în eparhia noastră, văzând totodată și scăderile mari sufletești, ce se nasc de aci, am hrănit în inimă-mi fierbinte dorință de a înființa pe seama eparhiei acesteia o tipografie pe spesele mele*” (Nr. 775-1850, Sibiu, 27 August). În toate actele prin cari solicițiază înființarea tipografiei și a „Telegrafului Român” accentuiază rămânerea înapoi a poporului în cultură. Așa în petiția adresată către organul polițienesc suprem din anul 1852 scrie: „*Tendența acestei întreprinderi nu e alta decât a face să se răspândească în poporul și așa rămas înapoi în cultură, ideile timpului în interesul înaltului regim a-l instrui asupra adevăratelor sale trebuințe psihice și fizice și a-l lega pe vecie de sfântul tron și cea mai înaltă dinastie, nestrămutat în credință și alipire*”¹⁴. Petru Șpan ne deschide, oarecum, din textele șaguniene, perspectiva pedagogiei sociale la care gândea Mitropolitul. Nu ai cum să nu remarci tonul mai mult decât diplomat și dacă nu am ști că într-adevăr a fost atât de fidel Împăratului l-am putea bănui de o edulcorare a sentimentului său național. Dar el era naționalist în limitele Imperiului în care aparținea ca națiune națiunea sa. Care suferea pe seama inculturii

funcționale și pe seama lipsei de mijloace de educare. Cred că ucenicia celor care aveau să definească școala șaguniană de aici avea să-și tragă seva. Din unitatea de conștiință asupra a ceea ce aveau de recuperat: o școală așezată pe cunoaștere pedagogică și psihologică - după ultimele repere europene, o strategie de educație națională și socio-profesională, o Biserică dispusă la efortul culturalizării și emancipării materiale a poporului. Din primul aspect, cel mai important ne pare construirea unui nucleu de școlire mai înaltă a clerului și educatorilor. Pentru a ieși din sfera simplă, a cititului, scrierii, moralei minimale și a datoriilor cetățenești către administrația Imperiului, Șaguna construiește o mentalitate, un ethos cultural care face posibilă școala și culturalizarea atentă, care să depășească aparențele și mediocritatea promovată drept reformă. Efortul începe cu pedagogii și manualele. Formula șaguniană pare simplă: „*Cel dintâi lucru i-a fost și înainte de Statutul organic, de a-și forma oameni deplin cualificați. Spre scopul acesta trimite tineri la universitățile din Germania și anume la Lipsca (Leipzig). Aceștia după un studiu de doi-trei ani se reîntorc în patrie, primesc postul de profesor la institutul pedagogic-teologic; se pun pe lucru; traduc din opuri germane; își formează manuscrite, apoi la îndemnul lui Șaguna se apucă și le tipăresc*”¹⁵. Marcat de metoda Bell-Lancaster, idealul educației șaguniene glisează ușor către cel herbartian. Fără a eluda prezența copilului și nevoile sale.

Din această viziune primară și pe baza acestor principii și a celor evidențiate de Șaguna în *Instrucțiunile sale*¹⁶ privind școala și educația, se vor ivi o serie de personalități extrem de valoroase care alcătuiesc, până astăzi, surse de inspirație în educație și pedagogie socială. Redăm numai o serie dintre ei, cu parte din cele mai importante materiale publicate, care reprezintă contribuția lor la dezvoltarea principiilor pedagogie în mijlocul poporului român din Transilvania. Socotim suficiente lucrările apărute în perioada 1850- 1921 pentru exemplificare, dar trebuie amintit că și după această dată catedra de pedagogie și catehetică a Institutului șagunian, azi Facultatea Sf. Andrei Șaguna din Sibiu, va produce o pedagogie pastoral-catehumenală bazată pe o parte esențială a pedagogiei herbartiene.

Când Ștefan Velovan - Dirigent al Institutului pedagogic din Caransebeș - publica

ediția a doua (și ultima) a lucrării lui Ioan Popescu, *Pedagogia - lucrată pe bazele psihologice și etice ale realismului Herbartian*¹⁷ consemna în Prefață: „*Când dau publicității cartea de față, răspund la însărcinarea ce am primit în înțelesul ultimei dorințe, exprimată pe patul său de moarte de mult regretatul autor. Opu era aproape terminat și în mare parte deja tipărit, când moartea nemiloasă răpi școalei noastre pe învățătorul ei cel mai de merit...*”¹⁸. se stinsese la 3/15 martie 1832, în Sibiu, nu doar o strălucită minte de pedagog ci și un mare practician al pedagogiei, un profesor în cel mai adânc sens al cuvântului. Ioan Popescu era născut la Cața (jud. Brașov) în 5 iulie 1832. Studiile gimnaziale le-a făcut la Odorhei, Brașov și Blaj. Face teologia la Sibiu (1855-1857), după care continuă cu studii de Pedagogie și Filozofie la Jena și Leipzig (1859-1861). A predat în secțiunea pedagogică a Institutului Teologic-Pedagogic de la Sibiu (1857-1859), apoi în ambele secții¹⁹. Materiile erau și ele „mixate” de nevoia emancipării unui sistem de educație înnoit de Andrei Șaguna: Dogmatică, Drept Canonic, Pedagogie și Psihologie. A fost primul director al Școlii civile de fete a ASTREI (1888-1891) fiind hirotonit preot din 1864 (îndeplinea și funcția de protopop). Este prim-secretar al ASTREI și redactor-șef al revistei *Transilvania* (1889-1891) și membru corespondent al *Academiei Române* (din 13 septembrie 1877). Implicat în politica pentru drepturile românilor în Imperiu. Rămâne în concepția sa un șagunianastrist-profesionist cu o amplă implicare în pedagogia socială²⁰. Dintre lucrările sale unele sunt extrem de valabile și astăzi²¹. Am consemnat deja că Ioan Popescu predă „teologilor” Dogmatica, Pedagogia (1861-1891), Psihologia (1877-1891) și Dreptul canonic (1870-1891), „pedagogilor” predându-le numai materii de specialitate. A format 30 de generații de profesori și preoți, veritabili pionieri ai pedagogiei aplicate, a scris lucrări de pedagogie și a editat *Organul pedagogic pentru educație și instrucție* (12 numere), prima revistă de pedagogie din România. Merită amintite și *Compendiu de Pedagogie pentru părinți, educatori, învățători și toți bărbații de școală* (1868, 1876, 2 ediții), *Pedagogia, lucrată pe bazele psihologice și etice ale realismului herbartian* (1868, 1892, 1902, 3 ediții) și *Psihologia empirică sau știința despre suflet între marginile observațiunii* (1881, 1887, 1903, 3 ediții). Ar putea inspira o serie de reanimări de

reformă educațională, fiind scrise cu o documentare de calitate și într-un excelent stil clasic, al pedagogiei din drag de cultura educației. Este traducătorul în germană, împreună cu Zaharia Boiu, al celui de-al doilea volum al *Istoriei Bisericești* a lui Andrei Șaguna (Hermanstadt, 1862). Personaj de excepție al ASTREI, Părintele Ioan Popescu, Pedagogul, inspira încă, în 1955. Pe ultima filă a volumului de Pedagogie amintit de noi în deschiderea descrierii sale (cota 9281 în Biblioteca Mitropoliei Ardealului), o mână purtând penița a notat: „Din dragoste față de pedagogie am făcut lucrarea de licență despre pedagogul I. Popescu și ideile sale pedagogice, 5.IV.1955”. Cu semnătura unui licențiat fericit să-i redea icoana înapoi lumii cunoașterii...

Zaharia Boiu va rămâne în istoria Bisericii drept unul dintre cei mai aleși propovăduitori. Este profesor de „Omiletică” (1861-1870), redactor al *Telegrafului Român*, catehetul - profesorul de religie i-am zice azi, elevilor ortodocși români de la Liceul de Stat din Sibiu, azi Colegiul *Gheorghe Lazăr*. Autor de manuale școlare, orator și conferențiar de forță, poet, traducător, preot, asesor consistorial (de unde se pensionează în 1902), secretar prim al ASTREI și redactor al revistei „Transilvania”, organul de publicitate al asociațiunii. Poet inspirat, publică un prim volum *Sunete și răsunete. Cercări poetice* (1862), reușește să publice patru volume de predici originale. Pentru trilogia omiletică alcătuită din *Semințe din agrul lui Christos. I. Cuvântări la toate duminicile* (1898), II. *Cuvântări la prasnicele și sărbătorile de peste an și casuale bisericești* (1899), III. *Cuvântări bisericești la înmormântări, parastase și alte festivități funebre, cu un adaus de texte pentru cuvântări funebre* (1899) primește premiul „Adamachi” al Academiei Române în anul 1900. Pentru cercetarea noastră merită amintite volumele sale de pedagogie-didactică. La cererea expresă a lui Șaguna²², se apucă de alcătuirea manualelor de școală și începe cu *Abecedarul* (1862), primul abecedar cu litere latine din Transilvania. Cu acesta, epoca Bucoavnei clasice se încheie, „metoda folosită fiind a *scriptoleg* și procedeul este *sintetic*”. Petru Șpan, el însuși didactician la vremea analizei din care cităm, consemnează: „*Punctul de mănecare e, ca să se înceapă cu litera cea mai ușoară nu în pronunțare ci la scris, și apoi consecuent să se urmeze cu literile proxime. Își are și acest metod*

avantagiile sale; dar ținem, că metoda cuvintelor normale, după care s-a alcătuit: Întâia carte de lectură și învățătură a lui Popescu cu mult mai târziu, este superioară, ceea ce se vede și de acolo că el și-a asigurat biruința la toate abecedarele mai nouă, până și la cele oficiale din regatul României (...). Oricum abecedarul lui Zacharie Boiu a adus frumoase servicii școlii și neamului românesc, căci el până astăzi a fost cartea din care s-a învățat cetitul în unele părți ale patriei noastre. A ajuns la a cinsprezecea ediție, un fenomen rar la noi”²³. Zaharia Boiu avea să se stingă în 6 noiembrie 1903, așezat spre odihnă alături de prietenul său Ioan Popescu, în cimitirul *Bisericii din Groapă*.

În proiectul *Școlii șaguniene* identificăm și o serie de pedagogi sociali. Primul dintre ei, nominalizat de Petru Șpan, este Nicolae Popea²⁴. Merită consemnat și ca un factor - ferment al dezvoltării întregului sistem de școală în viziunea Mitropolitului. Un alt corifeu al acestei acțiuni este remarcabilul Nicolae Cristea, care excelează în redactarea „*Telegrafului Român*” (unde Șaguna îl pune redactor pe viață) și apoi rămâne unul dintre fondatorii „*Tribunei*” unde fusese silit să se retragă pe motive politice. Se pune alături de Slavici, Bechneț, Barcian, Crișan, Popea, Brote, Albini, Russu-Șirianu în slujba idealului național și cultural românesc. Despre munca la „*Tribuna*” acelor vremi, Petru Șpan consemna, ca unul ce era martor vremii: „Ceea ce *Tribuna* a făcut nu e numai politică, ci ea a făcut adevărată creștere a neamului nostru, învățându-ne să cunoaștem și iubim neamul nostru, să cugetăm, să vorbim și să scriem românește, să ne avântăm la vederi mai largi și să fim în gândire și lucrare mai independenți. La această muncă a fost și Nicolae Cristea, angajat cu tot sufletul și devotamentul său”²⁵. Lucrările sale (două volume *Despre sentimente* și *La țintă*, apărute în 1895, cu 6 ani înainte de moartea sa) au un caracter mai mult de filozofia educației, prin ele Cristea rămâne un ucenic șagunian pus în slujba școlirii poporului românesc din Ardeal.

Putem asimila curentului șagunian, fără teama de a greși, și pe Dr. Daniil Barcianu. O vocație educațională intuită de Șaguna însuși, școlit atent în marile centre universitare de la Dresda (bursa de la Ministrul cultelor, 1869, plecat la recomandarea lui Șaguna), Viena (1870, bursă), Bonn și apoi Leipzig (1872). Aici devine doctor în științe naturale - se specializase și în studii filozofice, aici fiind incluse și cele de

psiho-pedagogie - cu o lucrare publicată în 1874. Întors în țară, rămâne fără protectorul său, Șaguna - care murise între timp. Așteaptă în „șomaj” (2 ani), apoi pe funcții indecente în raport cu forța sa științifică. Poate și din acest punct de vedere, al șicanărilor de sistem, este cel mai șagunian dintre exponenții pedagogiei acestuia. Devine profesor ordinar definitiv abia în 15 decembrie 1880. Dedicat și sânguinos, impune verticalitate și cultură vie elevilor săi (nu puține sunt amintirile legate de el enunțate de Petru Șpan). Preia și funcții administrative în dezvoltarea unui proiect rămas până astăzi model de cutezanță educațională: Școala de fete a Asociațiunii ASTRA (cea dintâi școală de asemenea natură de la noi²⁶). Scrierile lui mai mari, analizate de Petru Șpan într-o primă monografie a acestui mare bărbat al școlii șaguniene²⁷, sunt: *Untersuchungen über die Bluthenentwckelung der Onagraceen*, Naumburg, 1874 (teza sa de doctorat); *Elemente de istoria naturală pentru școlile populare* (3 cursuri, cursul I, Sibiu, 1881); *Lucrul de mână în școlile de băieți și în institutul pedagogic* (Sibiu, 1885); *Istoria naturală în școlile populare* (Sibiu, 1890 (I) și 1891 (II)). Publică în 15 iunie 1898 un *Cuvânt festiv cu incidentul aniversării a 25-a dela moartea arhiepiscopului și mitropolitului Andreiu baron de Șaguna*. Revizuieste parte din lucrările tatălui său (Sava Popovici Barcianu): *Vocabularul german-român* (Sibiu, 1886 și 1888) precum și *Gramatica germană* (1896). În anul 1897 este redactorul revistei literare *Foaia Ilustrată* și în colegiul redacțional al revistei *Foaia Pedagogică* - unde publică și sub influența culturii pedagogice franceze, exersându-și cunoașterea acesteia dobândită în perioada vacanțelor de vară din timpul studenției când a călătorit mult în Belgia²⁸.

Un didactician desăvârșit pare să fi fost Dr. Ioan Crișan. În monografia dedicată școlii șaguniene, Petru Șpan consemnează aceste rânduri în dreptul efigiei sale profesionale, după ce amintește cum din copil sărac, bazându-se pe munca sa de învățător și vocea sa remarcabilă, câștigă un stipendiu (500 de florini) din care își va plăti pregătirea la Lipsa. Întors în Sibiu ajunge inspector al *Seminarului Andreian*: „În stadiul acesta l-am avut ca profesor de didactică pe anul al doilea teologic și pedagogic. Prelegerile sale din acest obiect erau destul de interesante, deși ele erau luate din sistemul lui Dittes-Baenecke,

deci nu ajunsese să cunoască școala herbartiană, care pe atunci era într-o luptă strașnică cu sistemele vechi. Nu-i de mirare, că nu cunoștea pe Herbart, căci pe timpul studiului său dela universitate se stinsese vieța profesorului Dr. Tuiskon Ziller cel mai aprig continuator al pedagogiei lui Herbart și așa vatra pedagogiei trecuse de la Lipsa la Viena. Mai luând în considerare și predilecția sa pentru istorie și studii teologice e explicabilă această apariție. Cu toate acestea vedem și din atari propuneri pe bărbatul de școală: zelos, plin de temperament, strict și impunător”²⁹. Două note din discursul lui Petru Șpan merită reținute. Se pare că profesorul Crișan însăilase un curs de istorie - pierdut în manuscris - de bună calitate. Și un alt amănunt pe care-l redăm din descrierea viitorului mare pedagog Petru Șpan: „În timpul cât propune limba maghiară, în asociație cu Nicolau Putnok, scot un curs de limba maghiară, cum și o sintactică și vocabular maghiar, acre și astăzi (1909, n. NC) fac bune servicii profesorilor de limba maghiară. În deosebire de manualele de maghiară, ce existau, ei lasă să premerge bucățile de citire și de acestea leagă regulile gramaticale, la tot cazul o *inovație metodică folositoare*”³⁰.

Din același curent pedagogic de discipolat șagunian fac parte o altă serie de dascăli, unii consemnați ca atare de către Petru Șpan, iar alții de ucenicii lui (I. Darius și Iuliu Vuia): George C. Bellissimus³¹, Moise Bota (1789, Arad - 1873, Baia de Criș, înmormântat la Țebea)³², Ioan Tuducescu (1841, Câmpenii de Jos - învățător în Băița Montană și apoi la Lipova, 1867-1897)³³ ori Emeric Andreescu (Fabric, Timișoara, 1844 - 33 de ani învățător în Făget, Cuvesdi și Beregsău, 1871-1897 președinte al Reuniunii învățătorilor din tractul Timișorii)³⁴. O analiză ulterioară, realizată de către Nicolae Terchilă, va viza întreaga școală herbartiană sibiană în care adaugă pe Ștefan Velovan, Petru Șpan, Petru Pipoș, Vasile Bologa și Petru Barbu³⁵. Merită să amintim că personal socotesc atât pe Nicolae Terchilă³⁶ ori Dumitru Belu³⁷, Dumitru Călugăr ori Sebastian Șebu - adică până în anii din urmă ai școlii sibiene - cultura școlii sibiene de pedagogie rămâne un lung excurs de geneză șaguniană. Studiul de față - o simplă așezare în proiectul unei cercetări mai ample la care disciplina de catehetică și omiletică a Facultății sibiene se angajează.

Note

1. O carte-eveniment este realizată de Andrea Dăncilă-Ineoan, Marius Eppel și Ovidiu-Emil Iudean, *Polifonii politico-ecclesiastice. Discursuri ale elitei clericale din Camera Superioară a Parlamentului Ungariei (1867-1918)*, Ed. MEGA, Cluj Napoca, 2020, 501 pg. Recenzia noastră în *Tribuna* (Sibiu), 19.08. 2020.
2. Pr. Constantin Necula, *Contribuția Școlii Ortodoxe Teologice din Sibiu la dezvoltarea pedagogiei românești. Volumul I, Întemeietorii. Mitropolitul Andrei Șaguna*. Ed. Tehnopress, Iași, 2006, 354 p.; Ediția a II-a, Ed. ASTRA Museum, Sibiu / Ed. Tehnopress, Iași, 2017, 365 p.
3. Amănunte asupra multor aspecte menționate în text în volumul Sorana Maier, Pr. Constantin Necula, *Asociațiunea ASTRA, recuperarea unei Memorii culturale. I. Întemeietorii*, EIKON; București, 2020, 196 pg.
4. Pr. Constantin Necula, Sorana Maier, volumul *Chipuri feminine sibiene din alte veacuri*, Ed. EIKON, București, 2019, 191 p. prezintă o serie de medalioane ale însoțirii feminine în evoluția culturală a Sibiului nu doar Ortodox.
5. Date suplimentare asupra eforturilor amintite la Vasile Oltean, *Configurația istorică și bisericească a Brașovului (sec. XIII-XX)*, Ed. Andreiana, Sibiu, 2010 și *Școala Românească din Șcheii Brașovului*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1989.
6. Pr. Constantin Necula, studiul *Gheorghe Lazăr - pedagog creștin al științei românești*. În vol. *Gheorghe Lazăr - Fondator al învățământului în limba română* (coord. Maria GRANCEA și Emilian M. DOBRESCU), Ed. SIGMA (colecția Biblioteca de Sociologie), București, 2017, pp.142-151.
7. Publică trei studii despre pedagogia acestuia, toate în 1802: *Asupra recenteii scrieri a lui Pestalozzi - „Cum își învață Gertruda copiii”*; *Ideea lui Pestalozzi asupra unui abecedar al instituției*; *Criteriul pentru a judeca metoda de instrucție a lui Pestalozzi*.
8. Informațiile privind pe Herbart și activitatea sa sunt extrase din volumul *Johann Friedrich Herbart*, Prelegeri Pedagogice, traducere de I.C. Petrescu și I. I. Gabrea, Ediție îngrijită de prof. emerit dr. Victoria C. Petrescu. Tabel cronologic, studiu, note de conf.univ.dr. Ion Gh. Stanciu, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976, pp. V-XXIII, aici p. VI.
9. Idem, p. XXII
10. Dr. Petru Șpan consemnează despre această modificare de conținut a curriculumului: „E mirare, cum de nu a îmbrățișat acest sistem dela început, când la Lipsca i s-a fost dată ocazia să-l cunoască pe Ziller. Explicația o află într-aceia, că Ziller, abia era la începutul carierei sale, fiind docent privat, când Popescu asculta studiile la Lipsca. La început se zice, că era foarte neclar și pentru unul care nu știe limba perfect foarte greu de înțeles; apoi scrieri încă nu prea publicase în noua direcție și peste tot nu avea nici o trecere. Pe Herbart în original era cu neputință să-l studieze cineva, în lipsă de cunoștințe pregătitoare. Astfel i-a trebuit lui Popescu să facă studii ca profesor și apoi s-a introdus în noua direcție pedagogică” cf. Dr. Petru Șpan, *Școala lui Șaguna*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1909, pp. 32-33.
11. Dar nu dispunem nici de ediția *Hartenstein*, 13 vol. (inițiată în 1854) și nici de reeditarea lui K. Kerbach, *O. Flugel și Thomas Fritsch* „construită” în 19 volume care a fost publicată în perioada 1887-1912 și cu o reeditare ultimă în 1964. Pare o insistență fără sens pe aceste editări, dar dovedesc rezistența în timp a unor principii de pedagogie activă din care pedagogia românească s-a hrănit timp îndelungat.
12. Lucrările lui principale sunt: *Idei inițiative despre epigrafia romană* (a III-a Programă a Gimnaziului, Brașov, 1862); *Dacii și răsbelele lui Traian în Dacia* (în a IV-a Programă, Sibiu, 1863); *Cum se formează caracterul?* publicat în *Organul pedagogic*, redactat de profesorul Ioan Popescu; *Espunerea câtorva fenomene sufletești cu privire la expresiunile psihologice în limba românească* (în a VII-a Programă a Gimnaziului Românesc, Brașov, 1866); *Discurs ținut cu ocazia inaugurării catedrei de l. francesă* (Convorbiri Literare); *Școalele reale în paralelă cu gimnaziul* (în a XII-a Programă a Gimnaziului, Brașov, 1873); *Geografia și istoria evului vechiu, mediu și modernu*, manual pentru clasele superioare gimnaziale și reale, prelucrat după W. Putz, vol.I-III (vol. I, Iași, 1867; vol. II, Iași, 1869; vol. III, continuat de Andrei Bârseanu, București, 1880); *Femeia și emanciparea ei*, prelegere politică apărută în *Albina Carpaților* (1877). Din activitatea sa ne-au rămas și câteva pagini de discurs public, cuvântări ocazionale, la diferite momente de sărbătoare ale școlii ori Sărbătoarea Sfintei Sofii (ocrotitoarea școlilor). Sunt remarcabile câteva dintre ele: *În ce constă adevărata cultură a spiritului și care e noblețea inimei?* (în *Albina Carpaților*); *Crescerea națională* (a XIII-a Programă a Gimnaziului, Brașov, 1877); *Cuvânt adresat abiturienților* (absolvenților n. NC) *din anul 1874* (publicat în *Școala și Familia*, II. Nr.6). Meșotă a fost în mai multe rânduri membru al sinodului și al congresului bisericesc român greco-ortodox. Aproape de moartea sa, 13 septembrie 1877, la propunerea lui Titu Maiorescu- care aprecia la el inteligența solidă și conștiința de lucru- el a fost numit și membru corespondent al Academiei Române. Parte din biografia sa avea să fie creionată de către pedagogul Ioan Popea în *Programa Gimnaziului* în două numere (1888, 1889).
13. Pr. Constantin Necula, studiul *Edificarea unei pedagogii naționale sistemice. Contribuția Sibiului Ortodox (1750-1920)*. În volumul *Centenarul Unirii Românilor și Europa azi. Religie și geopolitică*. Ed. Presa Universitară Clujeană / Ed. Reîntregirea, Cluj Napoca / Alba Iulia, 2018, pp.225-239.
14. Dr. Petru Șpan, *op.cit.*, pp. 9-10.
15. Idem, pg. 16.
16. Gh. Tulbure, *Mitropolitul Șaguna. Opera literară. Scrisori Pastorale. Circulări Școlare. Diverse*, Sibiu, 1938, 458 pg. *Circularele școlare*, pp. 77-134.
17. Ioan Popescu, *Pedagogia- lucrată pe bazele psihologice și etice ale realismului Herbartian*, ed.II-a, Sibiu, 1892, 388 pg.

18. Idem, p. V.
19. Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul Teologilor Români, (DTR, mai departe)*, Editura Andreiana, Sibiu, 2014, ed. cit., pp. 512-513.
20. O analiză amplă propune Prof. Dr. Nicolae Terchilă, *Profesorul Ioan Popescu. 100 de ani de la nașterea lui*, în *Anuarul nr. VIII al Academiei teologice „Andreiane” din Sibiu, pe an școlar 1931-1932*, Sibiu, 1932, pp. 5-50 (text apărut și în extras). Un alt text fundamental este studiul realizat de Dr. Petru Șpan, *Ioan Popescu (Schiță biografică)*, în rev. *Transilvania*, an. XXIII, 1892, pp. 97-106.
21. Lista completă a lucrărilor și ideilor sale pedagogice la Ioan Lupaș, *Întemeietorul pedagogiei herbartiene la români: Ioan Popescu*, în vol. *Probleme școlare*, București, 1936, pp. 219-232. Și Mircea Păcurariu, *Cărturari sibieni de altădată*, Cluj Napoca, 2002, pp. 125-130. A se vedea și studiul lui Leon Țopa, *Ioan Popescu (1832-1892) în vol. Din istoria pedagogiei românești*, vol. IV, București, 1969, pp. 25-53.
22. Dr. Petru Șpan, *Școala Șaguniană (...)*, ed. cit, p. 38.
23. Idem, pp. 38-39.
24. DTR, ed. cit, pp. 505- 506. Un semnal bibliografic avem și în *Enciclopedia Română* (coordonată de Corneliu Diaconovici), Sibiu, tom. III, 1904, p. 642, cât Popea era încă în viață.
25. Dr. Petru Șpan, op. cit, pg. 45.
26. Idem, pg. 50.
27. Dr. Petru Șpan, *Viața și activitatea profesorului Dr. Daniil Popovici Barcianu*, Sibiu, 1903, 28 pg.
28. DTR, ed. cit, pg. 41.
29. Dr. Petru Șpan, *Școala Șaguniană (...)*, pp. 60-61.
30. Idem, ibidem.
31. Scrie ca operă de pedagogie: *Manual de limba română pentru școlile populare după principiile lui Dr. Becker și Wurst* (1859); *Drepturile în școala poporală* (1874); *Teme pentru învățământul limbei române în școlile populare* (1876; 1880); *Proces Verbal și meditațiuni* Idem, pp. 65- 70. În lista lui Dariu mai sunt amintiți: I. Tăslövan (Satulung), I. Dorca. D. Cioflec (absolvent de pedagogic la Viena, Brașov), I. Petric (absolvent de pedagogic la Praga, profesor la Satulung); Anastasie Bârsan (dascăl cu practică rară, Turcheș); I. Dobrea (școală pedagogică la Praga, învățător la Brașov); V. Petri și Cozma Anca – absolvenți, se pare, tot la Praga. Belissimus rămâne fundamental acțiunii de emancipare a învățământului românesc din Ardeal prin aceea că, la îndemnul lui Șaguna, în 1863 înființa în Dieceza acestuia *Conferințele Învățătoresci* împărțind eparhia în 10 districte școlare pentru a căror conducere a așezat 10 învățători destoinici. În 6 iulie 1878 este primul președinte al *Reuniunii învățătorilor gr.or. din Țara Bârsei* (Statut aprobat la data amintită). Vor fi 12 astfel de Reuniuni. și *Date despre înființarea școlii elementare capitale române gr.or (greco-ortodoxe n NC) din Brașov* (1890).
32. Publică primul *Abecedar cu litere latine* (1820- motiv pentru care sârbii îl alungă din școala din Maierii Timișoarei în 1835), *Abecedarul românesc-unguresc* (1838), *Modul de educațiune sau creșterea vechilor Egipteni, Greci, Romani. Graiul roman*, 2 tomuri (1858); *Metodul creșterii Românilor de acum* (1858).
33. Jurnalist la *Murășanul* (Rodna), scrie: *Micul Abecedar; Micul gratulant; Micul legendar (Micul legendariu ilustrat cu icone pentru școlile primare pentru anul III-lea, tip. lui Leopold Rethy și fiu, 1893); Metodul abecedarului; Exerciții intuitive; Limba română; Economia; Istoria naturală; Socoata; Geografia (Introducere în geografie, tipografia lui Leopold Rethy și fiu, 1897, 36 pg); Tabelele; Măsurile și banii; Abecedar german-român; Istoria Românilor* (Arad, 1876, 62 pg.) ; *Legendar maghiar-român; Istoria Ungariei; Istoria Universală*. Este autorul *Micului catehism, adică Religia ortodoxă, manual de învățătură pentru școlile confesionale gr.or. române cu întrebări și răspunsuri sau metoda catehetic după vechiul text cirilic* (Tiparul Tipografiei gr.or, 1908). Despre colaborarea sa cu Dimitrie Roman (remarcabil învățător din zona Lipovei) ca și în general despre activitatea sa a se vedea Vasile Popeangă, *Școala românească din părțile Aradului la mijlocul secolului al XIX-lea*, Arad, 1979, pg. 238. Un studiu remarcabil reținem ca fiind realizat de Maria Alexandra Pantea și Mircea Măran despre Activitatea învățătorilor din familia Roman în Șeitîn https://www.researchgate.net/profile/Maria_Pantea/publication/338684452_ACTIVITATEA_DIDACTICA_SI_CULTURALA_A_INVATATORILOR_DIN_FAMILIA_ROMAN_DIN_SEITIN/links/5e245c4592851cafc391631f/ACTIVITATEA-DIDACTICA-SI-CULTURALA-A-INVATATORILOR-DIN-FAMILIA-ROMAN-DIN-SEITIN.pdf
34. Scrie ca operă pedagogică: *Deprinderi în calculul din cap* (1874); *Fizica experimentală* (1878); *Istoria naturală* (1883); *Istoria patriei* (1886). Redactează foile *Junimea română – Foaie pentru cultivarea junimei și a tinerimeisătene* (1890-1891) și *Săteanul-Foaie pentru trebuințele noastre. Apare în fie care Dominecă* (1892-1893). Este primul care înființează școlile de meserii în Banat, după pensionare. Moare în 1923.
35. Dr. Nicolae Terchilă, *Herbart și herbartienii români din Ardeal. Johann Fried. Herbart (1776-1841). Una sută ani dela moartea lui*, în *ANUARUL XVII, 1940-1941*, publicat de Dr. Dumitru Stăniloae, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1941, pp. 5-59.
36. DTR, ed. cit, pp. 659-660.
37. Pr. Constantin Necula, *Părintele Dumitru Belu sau despre exigența Omileticii Românești*. În *Pr. Dumitru Belu, Curs de omiletică. Momente din istoria prediciei. Teoria prediciei*, Ed. InfoArt Media / Ed. Andreiana, Sibiu, 2012, pp. 347-356. A se vedea și Pr. Constantin Necula, *Părintele Dumitru Belu, colegii și interesul Securității. Atmosfera Institutului Teologic din Sibiu în colimatorul informatorilor în anii '60-'67*. În *Revista APEL LA MEMORIE. Revistă de cultură și istorie*, Anul I, 2018, 1: 27-33.
38. Mircea Păcurariu, *Două sute de ani de învățământ teologic la Sibiu. 1786-1986*, Sibiu, 1987, 419 pg. Pentru Părintele Dumitru Călugăr, pp. 344-345, pentru Părintele Sebastian Șebu, pg. 373. Și paginile aferente în DTR, ed. cit, pp. 119-120, 632.

Estul Europei în umbra secerii și a ciocanului

G-ral. (r.) Aurel I. ROGOJAN

Domnule primar Ovidiu Duma,

Domnule președinte al Comitetului de organizare Ștefan Berci,

Onorant auditoriu,

Mulțumesc pentru onoarea de a mă fi invitat să conferențiez la simpozionul de istorie al celei de a X-a ediții a Festivalului medieval ARDUD 2021.

Nu pot să nu-mi exprim sentimentele de înaltă apreciere a ideii festivalului, prin care Cetatea Ardud a renăscut și intrat în patrimoniul cercetărilor arheologice, istorice, etno-culturale, valorificând tradițiile multiseculare de viață românească, dar și ale conviețuirii interetnice, în spațiile muzeale organizate și lucrările publicate de Ștefan și Rodica-Mihaela Berci, o familie dedicată sfințirii locului.

Festivalul are profunde rezonanțe culturale și, în același timp, este puternic ancorat în istoria locului și a neamului românesc. Preocupările actuale pentru cultură, de natura celor din Ardud, sunt rarissime, am putea spune că sunt excepții și, de aceea, devin mai prețioase. Valoarea și necesitatea actului cultural - ca factor al conștiinței de sine și element fundamental de identitate al națiunii - a fost genial definit de George Coșbuc: „Cultura este cel dintâi teritoriu al patriei”. Și cel mai trainic, am adăuga noi.

Ce semnifică magistrala judecată de valoare a poetului din Hordou, George Coșbuc? De ce este cultura cel dintâi teritoriu al unui popor? Conștiința de sine și identitatea culturală au drept consecință legătura cu spațiul etnogenetic, cu teritoriul pe care s-a născut și dezvoltat poporul, adică PATRIA, locul părinților, originea strămoșilor.

Locul nașterii și viețuirii neamului românesc, PATRIA ROMÂNILOR a fost la originile sale de câteva ori mai mare decât România de azi, dar și decât România Mare. Sărăriile și sălașurile strămoșilor păstori pot fi regăsite din Caucaz până în Moravia, iar în sud până în Pind. Probabil și spre nord au avansat destul de mult, dacă avem în vedere izvoarele istorice descoperite în biblioteca și arhivele Universității din Uppsala, dar mai cu seamă micile comunități din Scandinavia care se revendică din daco-geți. Țara noastră România este ceea ce ne-a mai rămas din PATRIA STRĂMOȘILOR în urma numeroaselor evenimente istorice, a cotropirilor, tratatelor

ticăloase și umilitoare, dar și a trădărilor.

Duca Vodă era mare hatman peste ținuturile Donețului, din estul Ucrainei de azi. Pe atunci, Rusia nu avansase spre vest, dar din momentul când a început ne-a tot luat din teritoriu, aproape cât încă o Românie mică.

Dar, să închid paranteza. Țara noastră România, parte din teritoriul pe care s-a format, afirmat și dezvoltat cultura românească și spiritualitatea neamului, ne este reazem picioarelor, avem pe ce ne sprijini și de unde trăi. Că unii își vând străinilor pământul de sub picioare este și o problemă de nivel cultural, dar și de înțelegere și simțire a legăturii cu Patria.

Dacă vreodată se va întâmpla - căci amenințările subzistă - vreun alt rapt teritorial, cultura și numai cultura românească ne va da înțelepciunea și forța de a ne redobândi teritoriul pierdut. Dacă vrei să piară un popor, distruge-i cultura!

Atenție, deci, la ce se întâmplă cu cultura, nu doar aici la noi! Globaliștii nu au nevoie de culturi naționale, deci globalismul nu este o civilizație, căci într-o civilizație - după cum observa regretatul Mircea Malița - încap lejer și o mie de culturi. Iată de ce, Coșbuc din Hordou, din secolul său, ne-a lăsat acest avertisment „Aveți grijă de cultură, cultura este cel dintâi teritoriu al Patriei!”

Dumneavoastră aici, domnule primar, distinsă familie Ștefan și Rodica-Mihaela Berci și patrioții români din Ardud, cu resursele modeste ce le aveți la îndemână, semnați cultură, deci consolidați și apărați teritoriul românesc.

Binecuvântată fie și veșnic să Vă dureze lucrarea!

Onorant auditoriu,

Am avut nevoie de serioase deliberări cu mine însumi, dacă tema conferinței ține de domeniul investigării și al judecăților istorice ori de cel al jurnalisticii, un domeniu cu mai puțină rigoare și mai multă aplicare spre senzational. În ceea ce mă privește, țin să precizez că istoria care ni se rescrie în zilele noastre de condotierii din media este, în nu puține privințe, o specie perfidă a războiului informațional prin care se atentează la valorile de identitate ale popoarelor și la viitorul omenirii. Învingătorii scriu istoria astfel încât imaginea lor idealizată să-i legitimeze în fața opiniei publice, a unei opinii publice pe care învingătorii o

modelează prin tactici de agresiune informațională, care are multe lucruri în comun cu publicitatea pe care o acceptăm, chiar dacă ne golește buzunarele cu propriile noastre mâini.

Istoria Angliei scrisă de francezul Andre Maurois (reputat scriitor, istoric, eseist, cunoscut mai bine ca biograf al unor mari personalități din panteonul omenirii) este o frescă a violenței politice extreme prin care s-a acces și menținut puterea, care estompează ceea ce Anglia a dat omenirii: Magna Charta Libertatum (elementul de bază al parlamentarismului) și prima revoluție industrială, care a schimbat din temelii modul de existență al omenirii, punând bazele unui nou model economic și de organizare socială. Anglia a creat, de asemenea, cel mai mare imperiu, ale cărui urmări sunt astăzi sursele, mai mult sau mai puțin latente, ale unor potențiale conflicte majore, care, în anumite conjuncturi, ar putea schimba cursul istoriei. În opinia noastră, și Brexit-ul pare a fi un semnal pe care Marea Britanie a dorit să-l transmită dezbinății Uniunii Europene, dar și lumii. Viitorul aparține națiunilor și afirmării culturii tuturor popoarelor.

Tema conferinței „În umbra secerii și a ciocanului. Europa de est și comunismul” nu exclude, dimpotrivă, delicata chestiune a conviețuirii culturilor naționale. Cominternul și internaționalismul sunt, totuși, înaintași ai globalismului. Ce au fost și ce au însemnat seceră și ciocanul?

„Secera și ciocanul” – cel mai cunoscut simbol al mișcării comuniste din toată lumea – își are, așa cum era de așteptat, originea în evenimentele care au marcat prăbușirea Imperiului Rus și preluarea puterii de către aventurierii politici care, din 1903, la cel de al doilea congres al Partidul Social Democrat al Muncii din Rusia, care a avut loc în **Belgia**, s-au constituit în facțiunea bolșevicilor (din 1918, Partidul Comunist din toată Rusia). Ați auzit bine, Belgia, locul de unde, oare chiar întâmplător, se adjucecă „pro forma” destinele a 31 de națiuni ale unui continent în

agonie demografică.

Dincolo de clasică interpretare că alăturarea dintre seceră și ciocan exprimă „înfrățirea dintre țărâtime și muncitorime”, există și interpretări mai puțin conformiste în această privință. O serie de antropologi din zilele noastre au afirmat că acest simbol, la fel ca altele utilizate în Uniunea Sovietică, **era de fapt un simbol rus-ortodox preluat de Partidul Comunist pentru a hrăni nevoile religioase pe care comunismul încerca să le extirpeze prin introducerea unei noi „religii” de stat.** Simbolul ar fi chiar „o permutare a crucii duble ortodoxe ruse”, după cum menționează David Lempert în volumul „Daily Life in a Crumbling Empire: The Absorption of Russia into the World Economy” (Columbia University Press/ Eastern European Monographs, 1996), teoria fiind preluată de mai mulți cercetători în domeniu.

Deși este cunoscut încă din 1917, când era folosit pentru diferite insigne ale Armatei Roșii și ale Gărzilor Roșii, „secera și ciocanul” a devenit simbol oficial în anul 1922, la scut timp fiind preluat de o mulțime de partide (printre care și Partidul Comunist/Muncitoresc Român). Simbolul a fost preluat pe steagul Uniunii Sovietice adoptat în 1923, fiind oficializat prin Constituția sovietică din 1924. „Secera și ciocanul” face parte și în prezent din logo-ul companiei aeriene rusești Aeroflot.

Comuniștii est germani vor adopta simbolul în varianta „compasul și ciocanul”. Până la jumătatea anilor 40 ai secolului trecut, sub simbolul comunismului s-a aflat Uniunea Sovietică (de la Oceanul Arctic la granița cu China-Mongolia-Afganistan-Iran-Turcia și de la Oceanul Pacific la Marea Baltică și Marea Neagră).

În anul 1924 a urmat Mongolia, iar după cel de al doilea Război Mondial, țările est-europene ocupate de Uniunea Sovietică, urmare a ofensivei Armatei Roșii până la joncțiunea cu trupele americane de pe Elba (25 aprilie 1945), Coreea de Nord, China și Vietnamul de Nord, Albania, Cuba (1959), Laos (1975) și Afganistan (1978-1992).

Nu întâmplător am afirmat „sub simbolul comunismului”, deoarece comunismul, așa cum a fost anticipat, nu a fost niciunde în lume instaurat.

Cu prilejul împlinirii a 200 de ani de la naștere, lui Karl Marx i s-a dezvelit, în anul 2018, un bust la Trier, în prezența lui Claude Junker, Președinte al Comisiei Europene (2014-2019), care în discursul său a reamintit mesajul lui Amos, profet al Israelului din secolul al VIII-lea î. Chr., primul care s-a ridicat în numele lui Dumnezeu

împotriva asupririi celor mulți și obidiți, subliniind că Marx a preluat de la profet ideile dreptății sociale, iar sub acest aspect doctrina marxistă este viabilă.

Avansul pe scena istoriei a secerii și a ciocanului a avut impact politic în Spania, Franța, Italia, Grecia, unde au fost implementate operațiuni clandestine ale C.I.A. pentru manipularea electoratului și falsificarea alegerilor.

Dimensiunile geopolitice și demografice, forța economiilor centralizate și puterea militară a sistemului mondial socialist obligă să-l observăm ca un dat istoric și o realitate a vieții mondiale care necesită o analiză obiectivă de profunzime. În deceniul opt al veacului trecut, putem vorbi de o dominație mondială a „secerii și ciocanului”, care devenise pentru Occident o realitate mult prea amenințătoare, pentru a nu se trece de pe tărâmul confruntării ideologice, pe cel al faptelor.

Ca fost combatant în arma informațiilor, nu pot să fiu decât de partea adevărului, iar informațiile secrete au ca rațiune scoaterea la lumină a adevărilor ascunse în clandestinitatea conspirațiilor urzite de adevărații conducători ai lumii. Secolul al XX-lea a fost unul al marilor și tragicelor **experimente geopolitice**, generate, nu întâmplător, de cele două puteri, despre care Emil Cioran spunea că erau singurele capabile de a face istorie în Europa: Germania și Rusia. Sorgintea experimentului comunist nu a fost în Rusia, Rusia a fost ogorul unde a încolțit și de unde s-a răspândit apoi peste tot în lume sămânța ideologiei și practicii regimurilor politice totalitariste de extremă stânga.

Instaurarea comunismului în Rusia nu a fost - câtuși de puțin - un act revoluționar din interior, ci rezultatul unui amplu proiect secret („Planul Marburg”), pregătit minuțios în afara Rusiei. Și finanțat generos de marii „bancheri internaționali”. În primul rând, de cei de pe Wall Street: Jacob Schiff, J.P. Morgan, Otto Kahn, Paul Warburg, John D. Rockefeller, Edward Henry Harriman, Frank Vanderlp. Finanțarea bolșevicilor de către Wall Street era intermediată de banca suedeză „NYA Banken”, condusă de bancherul promarxist Olof Aschberg.

În același timp, se poate susține că Lenin, prin caracteristicile sale: revoluționar, origine etnică complexă (evreu după mamă, german după o bunică), simpatiile sale prooccidentale și desconsiderarea „proștilor de ruși”, dar mai ales prin poziția sa de lider al unei noi mișcări politice, a prezentat un interes cu totul special, recrutarea sa de către serviciul secret militar german, condus de

Walter Nicolai, permițând o penetrare informativă la vârful piramidei mondiale a mișcării marxiste în plină ascensiune.

Contextul general, cât și împrejurările speciale în care cea de-a doua fază a Revoluției Ruse a divizat lumea după criterii ideologice intolerante, declarat adverse, nu sunt, în realitate, nici după un secol de la evenimente, integral și obiectiv investigate și nici eliberate de mari și tulburătoare controverse, unele adevărate, altele generate de teoriile conspiraționiste.

Găsim salutară și utilă cartea jurnalistului Victor Sebesteyn, *Lenin: The Man, the Dictator, and the Master of Terror* (Lenin: omul, dictatorul și arhitectul terorii). New York Times a publicat o recenzie a cărții. În cele 569 de pagini ale ei, cartea încearcă să explice personalitatea, ideile și realizările lui Lenin dintr-o perspectivă realistă. Cel puțin așa ne asigură autorul recenziei, profesor la Universitatea Stanford. Lenin, ne informează Sebesteyn, nu a fost un om deosebit. În tinerețe nu a dat semne de inteligență scilicet, nu era interesat în politică și nu aspira să devină un revoluționar și mai ales liderul unei revoluții. S-a întâmplat să fie omul potrivit la locul potrivit, cu idei și o carismă potrivită pentru primăvara lui 1917 în Petrograd, când a fost propulsat în poziția pentru care a rămas cunoscut omenirii – primul totalitar, primul dictator comunist, instauratorul primului sistem ateu cunoscut istoriei.

Sebesteyn se întreabă ce l-a făcut pe Lenin influent și poate unic? Insistența lui că lucrurile complexe trebuie simplificate, pentru că oamenii trebuie să li se dea formule minimaliste pentru rezolvarea lor. Fraza leninistă – „există un singur adevăr: ce mă avantajează pe mine și dezavantajează pe dușmanul meu” – a devenit principiul de funcționare a propagandei sovietice.

Sebesteyn concluzionează că ideologia și activitatea leninistă pot fi reduse la cele două faimoase cuvinte rostite de Lenin: Kto koro: „cine pe cine” [care pe care – n.n.]? Adică, cine bate pe cine? Trotski și Stalin au împrumutat fraza care le-a fost și lor utilă în relațiile cu adversarii politici.

„Lenin a dorit binele, zice Sebesteyn, dar a creat răul”. A demolat nu doar sistemul țarist, ci o civilizație multiseclară. A abolit liberul schimb între persoane, proprietatea și agricultura private. A fost un propovăduitor al urii de clasă, al urii împotriva dușmanilor comunismului, în speță a clasei de mijloc și a burgheziei, pe care le-a eliminat peste noapte prin teroare. Lenin a creat primul sistem politic bazat, eminamente, pe ură –

ura de clasă.

Lenin, în cei 7 ani de dictatură, a pus bazele sistemului de teroare politic sovietic, a sistemului de teroare a unui singur om („one-man tyranny“). A abolit libertatea politică, a presei, sindicatele libere, alegerile libere și a legitimat poliția politică, preluând doctrina și practicile Okhranei, care a fost înlocuită, la doar câteva săptămâni după revoluția bolșevică, de Cheka, care sub Stalin a devenit NKVD, iar apoi KGB.

Conform lui Sebesteyn, Stalin a impus de 10 ori mai multă teroare politică decât Lenin. Sebesteyn accentuează că nu Stalin, ci Lenin a inventat instrumentele de teroare comunistă. În final, însă, cea mai mare realizare a lui Lenin, zice Sebesteyn, a fost „the invention of a secular religion – communism” („invenția unei religii seculare – comunismul”). O invenție, care, adaugă el, a fost perpetuată și perfecționată de fiecare tiran al comunismului, în așa fel, că în timp ce „Lenin e mort, leninismul trăiește” („Lenin is dead; Leninism lives”).

Experimentul geopolitic comunist trebuie evaluat și mereu reevaluat în contextul istoric al secolului al XX-lea.

Dacă serviciile secrete ale celor care ne-au redus la condiția de experiment geopolitic ar trebui să explice ce fac în România, opiniez că ar trebui să înceapă cu previziunea, de pe la 1840 a lui Alexis de Tocqueville, potrivit căreia, secolul al XX-lea (s-a adeverit) a fost dominat de națiunile americană și rusă. Previziunea a fost actualizată la începutul secolului următor, în anul 1904, de Sir Harlford Mackinder, în sugestivul său studiu de 23 de pagini, *Pivotul geografic al istoriei*, cu o nouă predicție vizionară privind echilibrarea raporturilor de forțe mondiale, în sensul că dacă se va forma în spațiul eurasiatic un singur centru dominant de putere - în original *Heartland* - echilibrul se va realiza prin controlul de către puterile opuse acestuia a zonelor periferice ale Eurasiei - în original *rimland*. Mackinder a avut în vedere, în prima ipostază, Germania și Rusia, iar în a doua ipostază, Marea Britanie.

După primul război mondial, în politica lumii s-au afirmat marile puteri: Marea Britanie, Statele Unite ale Americii, Franța, Germania, Italia și Uniunea Sovietică. Cel de al doilea război mondial a creat Coaliția Națiunilor Unite, care a învins și a deschis o nouă epocă în relațiile internaționale.

Noile roluri și statute ale principalilor actori ai Coaliției Națiunilor Unite impuneau respectul,

speranța, dar pe alocuri și teama celor care îi priveau. Coaliția a fost net dominată de voința și potențialul miliar al triumviratului Marea Britanie, Statele Unite ale Americii și Uniunea Sovietică. O stare de lucruri care și-a făcut efectul după încheierea conflagrației.

La foarte scurt timp după 1945, situația devenise alta, singura putere situată excentric față de Eurasia a rămas Statele Unite, iar Heartland-ul, centrul dominant, numai Uniunea Sovietică. Marea Britanie a ieșit dintre cei trei mari ai lumii. Condominiumul Statele Unite – Uniunea Sovietică a deschis Kremlinului noi și mari oportunități strategice, care au reprezentat cel mai important atu al liderilor de la Moscova. Cu Marea Britanie, Franța, Germania, Italia și Japonia trecute în plan secund, U.R.S.S. a devenit factorul-putere de referință în Europa.

Capacitatea de regenerare a Rusiei a mai fost demonstrată. Sacrificiile ciclice de milioane de vieți, începând cu 1917, i-au marcat pentru totdeauna viitorul, iar acele pierderi imense de populație, dublate de pierderile incalculabile de patrimoniu, au fost tocmai premisele accederii la statutul de superputere.

Antagonismul ruso-american a devenit parcă mai puternic și mai amenințător după destrutturarea ordinii bipolare, iar statele situate pe noua frontieră a confruntării, vai de popoarele lor!

„Soarta românilor a fost este și va fi predestinată de situarea în calea imperiilor islamic, ortodox și catolic, care luptă pentru moștenirea imperiilor Roman de Răsărit, Bizantin și Otoman.” L-am citat pe Viorel Roman, consilier academic al Universității din Bremen, ale cărui opinii, chiar dacă stârnesc aprige controverse, nu înseamnă că ar fi fără un temeinic suport factual.

Așa, de exemplu, s-a trecut cam repede în uitare că, înaintea întâlnirii de la Malta, atât George Bush Sr., cât și Mihail Sergheevici Gorbaciov, au solicitat și li s-a acordat, căci nici nu se putea altfel, audiență la Vatican, iar angajamentele luate față de Papa Ioan Paul al II-lea au fost cel mai ferm respectate, chiar de către liderul sovietic. Altfel, de unde toleranța față de autonomia Sloveniei și a Croației (proclamată concomitent la data de 25 iunie 1991) și războaiele de secesiune și civile, izbucnite în anul 1992, dar mai dinainte amorsate, care au destrămat uniunea slavilor sudici?

Apoi, tot consecință a audiențelor papale, Polonia, Ungaria și Cehoslovacia (încă

nedivizată) s-au reunit (15 februarie 1991) în „Grupul de la Vișegrad”, ale cărui porți nu s-au deschis și României, demersurile făcute în acest sens, inclusiv din partea elitei francmasonice, au primit un refuz cu *non pososum*, fiind evident că asocierea catolico-calvină ascunde un secret politic și este un semnal al unei noi cortine, de această dată între lumea catolică și cea ortodoxă.

Și, ca să venim cu argumentarea și mai aproape în timp, dar și ca proximitate geografică a pericolelor, criza din Ucraina și noul război al Crimeii, au fost precedate de o misiune itinerantă a „Opus DEI”.

Din droaia de presupuneri, reținem două, pe cele extrem-opuse: prima, Statele Unite vor de fapt să răstoarne regimul Putin, iar prin aceasta să dezmembreze și ce-a mai rămas din Rusia; a doua, Moscova vrea să înghită toată Europa într-o construcție integrată eurasiatică (în care România s-ar regăsi - vorba vine – în grupul de state foste „inamice”, alături de Marea Britanie, Suedia, Polonia, țările baltice, Georgia). Oricum, însă, până una-alta, Rusia s-ar pregăti să continue anexările din Ucraina, anexându-i tot țărmul la Marea Neagră până la Gurile Dunării pentru a se învecina cu România sau, poate, cu un alt stat, nou creat între timp, Republica Federală Moldova.

Și ca să continuăm ideea, granița de apus a României, mai exact Balcanii de Vest, este un alt viespar. După ce teritoriile au fost învălmășite și popoarele învrăjbite mai aprig ca oricând, iar americanii au instalat în Kosovo cea mai mare bază militară în străinătate după Vietnam. De fapt, nicăieri în lume, „*nu-i pace sub măslini*” – nici în lumea islamică, după „primăvara arabă”, nici în Asia-Pacific, nici în zona tot mai întinsă în care acționează terorismul, nici în zona tot mai dezbinată Europe Unite, nici în relațiile ruso-americeane sau americano-chineze.

Cu riscurile de rigoare, stăruim pe „*revirimentul economic, politic și militar*” al Rusiei, care se află în plin iureș de recuperare a imensei zone de interes special pe care a pierdut-o în fosta Europă răsăriteană (și nu numai) în anii 1989-1991. Totodată, tragem un semnal de mare gravitate asupra a ceea ce se numește „*reculul istoriei*”. Adică fenomenul declanșat prin spargerea URSS, după care Rusia „*a fost sistematic provocată, izolată și vulnerabilizată*” și pusă „*sub presiuni fără precedent*”. E cât se poate de logic ca, într-o asemenea situație să iei în calcul un efect recul. Pentru că, atunci „când nu ești corect poziționat, pentru a se atenua forța de recul a istoriei, poți fi lovit din plin”. Cu atât mai mult cu

cât tocmai „*potrivit evaluărilor occidentale, în toate direcțiile din vecinătatea României ordinea euroatlantică este în retragere*”.

Dacă la ora actuală vreun stat este cu adevărat preocupat de studiul, amendarea și modernizarea viziunilor fondatorilor geopoliticii, acest stat este Federația Rusă. Ce ar putea genera doctrina geopolitică rusă în planul strategiilor și politicilor guvernamentale ale Kremlinului ar dori să știe toți actorii importanți ai vieții internaționale.

Am făcut o paranteză prea mare, să revin la chestiunea dominației secerii și ciocanului ca sistem mondial socialist. Ce ne spun faptele?

Într-un timp relativ scurt, socialismul reușise să se impună pe plan mondial ca sistem economic și politic, pe 26% din suprafața planetei, unde trăia 30% din populația lumii, care producea peste 40% din producția industrială mondială. Să ne reamintim că Africa, America Latină, sud-estul Asiei erau în căutarea identității politice sub protectorat sovietic sau chinez, iar mișcarea nealiniatilor, prezidată de Iosip Broz Tito, număra peste 100 de state, respectiv 50 la sută din populația mondială.

În fața acestei realități implacabile nu pot fi acceptate definiții ale socialismului reduse la aserțiunea: „Socialismul a fost doctrina care a ucis 100 de milioane de oameni”. În istoria omenirii au existat numeroase alte exemple de orânduri ori regimuri tiranice care au generat peste o sută de dezaastre comparabile. Trebuie observat cum s-a ajuns la astfel de drame umanitare mondiale.

Puțini germani au fost cu adevărat naziști. Dar foarte mulți s-au bucurat de revenirea la mândria națională germană și mult mai mulți erau prea ocupați ca să le pese. Oamenii raționali față de momentul istoric i-au considerat pe naziști o bandă de nebuni, dar majoritatea a stat pasivă și a lăsat lucrurile să se întâmple.

Rușii care doreau să trăiască pașnic erau majoritatea covârșitoare, dar bolșevicii au ucis peste 20 de milioane de oameni. Majoritatea pașnică a fost irelevantă.

China, cu uriașa ei populație, de asemenea, își dorea pacea socială, dar comuniștii au ucis circa 70 de milioane de oameni. A contat majoritatea?!

Poporul japonez nu era un războinic sadic, dar armata japoneză a ucis și măcelărit sistematic, într-o orgie a morții, 12 milioane de civili chinezi, majoritatea cu sabia, baioneta și lopata.

Genocidul de o sută de zile din Ruanda anului 1994 a făcut un milion de victime, deși poporul era iubitor de pace.

Lecțiile istoriei sunt incredibil de simple și

clare, dar nouă ne scapă adesea tocmai esența fundamentală și imaginea cea mai puțin complicată. Iubitorii păcii, fie că au fost germani, ruși, chinezi, japonezi, rwandezi, sârbi, afgani, irakieni, palestinieni, somalezi, algerieni și mulți alții până la vreo 50, au murit, mor și vor mai muri pentru că majoritățile pașnice nu au vorbit până nu a fost prea târziu.

O povestioară cu tâlc: Fiul beduinului îi spune tatălui că cineva le-a furat curcanul. Beduinul îi cere imperativ să găsească hoțul și să-i taie mâna. Fiul, în sinea sa, zice, ce mare pagubă, un curcan acolo, și nu-și ascultă tatăl. Peste o vreme, fiul vine iar: „Tată, cineva ne-a furat cămila”. Beduinul: „Prinde-l și pedepsește-l pe cel ce a furat curcanul”. Faza următoare: „Tată, vai, vai, cineva ți-a furat calul pur sânge arăbesc”; „L-ai prins pe cel ce a furat curcanul?” Final: „Tată ne-a furat totul, cort, capre, nu mai avem nimic”. „Vezi ce s-a întâmplat, dacă nu l-ai prins și pedepsit pe cel ce a furat curcanul?!”

În actualul moment istoric, majoritatea musulmană iubitoare de pace este și ea irelevantă prin tăcerea sa:

Cazul Canada: Islamismul a fost introdus în școlile publice din Toronto, Ontario și Ottawa, în timp ce creștinismul a fost scos, din cauză că este ofensă. Pentru cine? În niciun caz pentru majoritatea canadienilor.

Cazul Australia, dar și al altor multe țări: Eticheta „Halal” pe majoritatea alimentelor. De ce? Spre mulțumirea minorității privilegiate...

Cazul Europa al zonelor „Nu intrați!”: Anglia, Belgia, Franța ... Refuzul integrării.

Revin la subiect.

Instaurat prin forță, dezvoltat economic prin forță, menținut ca sistem politic, într-o primă etapă prin teroare explicit asumată, socialismul a fost calea pe care 15 state, la care s-au mai adăugat, câteva zeci, statele prosocialiste ori simpatizante, din Africa, America Latină și Asia, plus mișcarea nealiniaților, pe care o prezida, totuși, un lider comunist - Iosip Broz Tito, sistemul mondial socialist devenise o amenințare foarte serioasă pentru sistemul advers.

Rusia sub Stalin a deveni putere nucleară, iar sub Hrușciov, prima putere cosmică. Toate țările socialiste au trecut din epoca economiei agrare în cea industrial-agrară, au apărut semnele dezghețului ideologic, ale liberalizării economice.

În România, jumătate din populația activă făcea parte din partidul Comunist.

Apoi, evoluțiile ce păreau a merge bine au stagnat, au dat înapoi și a început declinul, o cădere

liberă accelerată.

În cele două volume, „Iulian N. Vlad - Confesiuni pentru istorie” (Editura Proema, Baia Mare, 2017) și „Puterea umbrei - General brg (r) Aurel I. Rogojan față în față cu Dan Andronic” (Editura Proema, Baia Mare, 2019), pot fi găsite numeroase detalii.

Ce s-a întâmplat?

Imediat după șifonarea prestigiului SUA, prin înfrângerea suferită în războiul din Vietnam, a apărut criza din anii '70 generată de scumpirea petrolului, care a semănat disperare în administrația SUA și a țărilor capitaliste dezvoltate. Cum economiștii occidentali nu aveau nici o soluție viabilă pe termen lung, în anul 1973 ieșirea din criză a fost deplasată de către liderii politici din interiorul economiei SUA și a țărilor capitaliste dezvoltate în afara frontierelor lor. Ei au hotărât că singura cale pentru scoaterea capitalismului din marea sa criză era distrugerea cu orice preț a socialismului la nivel global, prin utilizarea unei strategii oculte, prin care întregul cost al crizei economice să fie pus pe umerii acestuia.

Modalitatea de punere în practică a acestui deziderat era un război secret, minuțios planificat, purtat prin operațiuni sub acoperire (Covert Operation), executate simultan de către Pentagon, CIA, celelalte servicii și agenții ale SUA și omoloagele lor din țările membre NATO.

„Legitimitatea” unei astfel de strategii, dacă poate fi numită astfel, rezulta dintr-un document secret, *Directiva Consiliului Securității Naționale nr. 68/1947*, emisă de președintele Statelor Unite ale Americii, Harry Truman, prin care a autorizat *Agenția Centrală de Informații* să desfășoare operațiuni de război psihologic în Europa de Est și URSS cu scopul subminării și ulterior schimbării regimului politic, distrugerea puterii militare a statelor vizate și distrugerea sistemului politic și social al acestora. În scopul menționat, S.U.A., în calitate de coordonator al operațiunii, a acționat pentru destabilizarea URSS, R.F. Germania și Anglia s-au concentrat pe R.D. Germană, Polonia și Cehoslovacia, iar Franța, Olanda și Italia (sub conducerea SUA) au avut ca ținte Ungaria, Bulgaria și România. În fapt, Ungaria a fost, deopotrivă, aliata Estului și a Vestului împotriva României.

Strategia globală a războiului secret dus împotriva economiei sistemului socialist viza patru obiective:

1. Recăștigarea lumii a treia prin neo-colonialism.

Notă: României i-au fost sabotate mari proiecte de cooperare economică în mai multe țări din Africa, Orientul Mijlociu și America Latină.

2. Reacapararea fostelor piețe de desfacere prin expulzarea societăților aparținând statelor socialiste.

Notă: României i-au fost sabotate exporturile de autoturisme de teren în Canada, America Latină și Africa. De asemenea, exportul de tractoare și autoturisme „Dacia”, utilaj petrolier, produse metalurgice, mobilă, carne, unt și alte produse alimentare. România era printre cei mai mari producători din lume de produse petroliere finite, oțel, locomotive, avioane (Bacău, Brașov, București, Craiova) și instalații petroliere. În anul 1984, României i s-a cerut imperativ restituirea în avans a 8 miliarde de dolari din împrumuturile contractate, ceea ce a necesitat impunerea unor restricții drastice a consumurilor interne, populația ajungând la disperare.

3. Transformarea zonei țărilor care au cunoscut regimuri socialiste în simple piețe de desfacere pentru produsele industriale ale țărilor capitaliste dezvoltate.

4. Preluarea controlului asupra principalelor surse de energie: petrol, gaze naturale, energie atomică.

Acest plan de distrugere a adversarului ideologic printr-un război secret global marchează o premieră mondială în istoria războaielor și a umanității, fiind considerat drept cea mai îndrăznească concepție aparținând unui sistem de informații secret. Pentru că scenariul Revoluțiilor, nimic altceva decât o operațiune sub acoperire de mare anvergură, a evidențiat rafinamentul diversionist al unei strategii militare care a reușit să-și distrugă inamicul la el acasă, fără desfășurări de trupe. Acest război secret a reușit până în prezent să distrugă nu numai socialismul ci și oamenii din Europa de Est și URSS.

Manualul de istorie ne învață că ideea de război, mai ales de război secret, provoacă indignare, repulsie, în timp ce ideea de revoluție se bucură de apreciere și publicitate datorită ajutorului adus progresului umanității, de aceea accesul la detaliile revoluțiilor nu este cenzurat.

În România, la informațiile despre Războiul Secret au avut acces doar anumiți lideri politici și militari de rang superior, întărind bănuiala că aceștia erau oameni ai serviciilor angajate în războiul secret. Război secret în care, odată cu ascensiunea la putere a lui Mihai Gorbaciov, acesta a devenit partenerul Occidentului pentru a-l ajuta să treacă prin „perestroika” și „glasnost” întreg

sistemul mondial socialist.

Agencia Centrală de Informații a SUA (CIA) se afla în topul spionajului efectuat cu agenți infiltrați în țările socialiste. Misiunea rezidenților CIA din fiecare stat socialist consta în racolarea de lideri politici, personalități din diferite domenii de activitate a vieții științifice, academice, culturale, sportive și militare, cu funcții de decizie la cele mai înalte nivele. Asta ar putea explica o cerință impusă fostelor state socialiste de a clasifica documentele privitoare la evenimentele anilor 1989-1991.

CIA a finalizat în primă etapă racolări și penetrări la nivel de șefi de state și de guverne, miniștri, generali cu poziții importante în armată, poliție, forțele de securitate și serviciile secrete ale statelor socialiste.

În scopul inițierii și sprijinirii mișcărilor dizidente în țările socialiste, organizării activităților informative în rândul emigranților originari din aceste țări și inițierea unor acțiuni îndreptate împotriva statelor socialiste prin intermediul acestora, C.I.A. a înființat organizația „TRUST” cu filiale în R.F.G. și Austria.

Reușita recrutărilor din țările-țintă de către CIA a generat agenți care s-au pus în serviciul intereselor SUA, pentru ducerea Războiului Secret împotriva țării lor, fiind recompensați ulterior cu cele mai înalte funcții politice și administrative din țările de origine.

Popoarele, supuse războiului informațional, au luat aparențele proceselor economice, sociale, politice și militare drept adevărate, crezând că așa-zisa „revoluție” a fost revoluție și că așa-zisa „tranziție” a fost tranziție. Numai că, după transformările politice din țările socialiste europene în 1989-1991, Europa socialistă fusese transformată peste noapte într-o Europă emanată. Și după ce au acaparat puterea politică, emanații din România, mai mult decât ceilalți din alte țări foste socialiste, rezultați din aparențele revoluției, n-au făcut nimic altceva decât **exces de zel în accelerarea procesului de disoluție a statului.**

România în jocul strategiilor globale

În anii 60 ai secolului trecut, delimitarea României de politica hegemonică a Moscovei și refuzul rolului rezervat economiei sale în spațiul integrator al comunității socialiste mondiale erau date certe în evaluările occidentale asupra securității globale. Pe baza acestor evaluări, verificate prin contacte directe la vârfurile conducerii politice de la București, înainte de a se produce delimitarea publică de centrul conducător mondial al mișcării partidelor comuniste și

muncitorești, statului român i s-au oferit, pe lângă garanții politice, susțineri consistente în planul ajutorului economico-financiar și al asistenței tehnice, care să-i permită asumarea independenței și suveranității naționale în deciziile politice interne și în relațiile externe. Garanțiile și susținerile au venit din trei direcții: China, Occident și prieteni influenți ai României din mișcarea țărilor nealiniat. Măsura în care acest rezultat notabil a fost un succes al diplomației românești și/sau o consecință a jocului strategiilor globale are mai puțină relevanță, la scara istoriei, dar pentru identitatea noastră în mediul politic internațional contează hotărâtor.

Până în 1958, când trupele sovietice au fost retrase din România, în celelalte state central și est europene membre ale Organizației Tratatului de la Varșovia, cu excepția Bulgariei, rezistența antisovietică a cunoscut episoade periculoase, care au culminat cu represiunea sângeroasă a contrarevoluției din Ungaria. În pofida acestei realități, regimurile politice asistate de Armata Roșie emanau un liberalism de neconceput pentru România. Această aparență înșelătoare a indus premise false în unele analize politice superficiale, ai căror autori refuză și acum să recunoască o realitate pe care cele două tabere ale confruntării bipolare o știau foarte bine: independența României era reală, iar prestigiul internațional dobândit ca o consecință a rolului exercitat în viața internațională a determinat Moscova să țeasă conspirații și să-i condamne conducătorii.

În cazul României, elementele de tactică în aplicarea aceleiași strategii au fost diferite, atât din partea Moscovei, cât și din partea Statelor Unite și a aliaților săi. Politica independentă a României nu a fost asumată, cum spuneam, în afara unui sistem internațional de garanții, deoarece breșa pe care Bucureștiul o deschidea în unitatea monolitică a sistemului socialist echivala, atât la Moscova, cât și la Washington, cu o vulnerabilitate de securitate a Tratatului de la Varșovia.

„Orientarea Politică Fundamentală în Domeniul Securității Naționale a S.U.A. - 1956 (Documentul C.N.S 5602 din 08 februarie 1956/ STRICT SECRET / Declasificat / Autoritatea de inventar C.N.S., 19 februarie 1977” stabilea direcțiile și obiectivele esențiale ale strategiei menite să determine schimbări în caracterul și politica regimurilor blocului comunist sovietic. Declasificarea documentului, după 20 de ani, semnifică faptul că obiectivele acelei etape fuseseră îndeplinite. Din anexele documentului, rețin ca fiind de maxim interes anticiparea

aparității liderilor național-comuniști și interesul S.U.A. de a le susține intențiile de independență și dezvoltare economică. Ceea ce în cazul României s-a adevărit. Dar, documentul respectiv făcea referire și la folosirea împrumuturilor ca element de presiune (F.M.I. a strâns cureaua. Va crăpa cureaua sau poporul?)

Susținerea de către Occident și China a independenței României a determinat Moscova să acționeze pentru diminuarea până la anulare a recunoașterii internaționale a liniei politice promovate mult mai activ de succesorul lui Gheorghe Gheorghiu Dej. Concomitent, s-au urzit conspirații pentru înlocuirea lui Nicolae Ceaușescu. Adevărul este că mai marii sau mai micii noștri vecini au avut permanent gânduri și intenții ascunse în ceea ce privește adevăratele lor sentimente față de România, fapt pentru care Moscova conta pe ei și îi scotea la înaintare.

Conspirațiile Moscovei - unele în consens cu neorevizioniștii comuniști de la Budapesta - nu au fost decât aparent împotriva lui Ceaușescu. Scopul real era distrugerea entității național statale. Istoricii și geopoliticienii cunosc motivele și le rezumă prin referiri la „nepotrivita insulă latină din marea slavă, care împiedică legăturile de teritoriu cu ramura slavilor de sud”.

Național-comunismul promovat de Gheorghiu Dej și Ceaușescu a fost pentru Kremlin doar un pretext, care în cazurile Ungariei și ale Poloniei nu deranja, fiindu-le permisă liberalizarea politicii interne, dacă acceptau disciplina impusă de Moscova în Tratatul de la Varșovia și CAER.

La București au existat, funcție de evoluțiile relațiilor sovieto-americe, percepții diferite asupra limitelor sprijinului pe care S.U.A. îl vor asigura statelor blocului estic pentru independența și libertatea lor politică. În cazul României, a fost mult mai evident că, pe măsură ce slăbea influența mondială a U.R.S.S., cota interesului S.U.A. față de România scădea și ea. Când la Washington și Moscova au început pregătirile pentru parafarea viitorului lumii după Malta, susținerea politicilor naționale devenise contraproductivă interesului lor comun.

Cine conduce, guvernează, de fapt, România?

România este un stat debtor. Cererea de consum depășește capacitatea de producție. Diferența se satisface prin împrumuturi. În aceste condiții, puterea a trecut în alte mâini.

Adevărații stăpâni ai lumii nu mai sunt guvernele țărilor, ci conducătorii grupurilor

multinaționale financiare sau industriale și ai unor instituții internaționale „opace”: FMI, Banca Mondială, OCDE, OMC, băncile centrale.

Prin urmare, cei care conduc lumea nu sunt aleși în mod democratic, în ciuda impactului deciziilor lor asupra vieții populației. Puterea acestor organizații se exercită la o dimensiune planetară, în timp ce puterea statelor este limitată la o dimensiune națională. **De altfel, ponderea societăților multinaționale în fluxurile financiare a depășit-o de mult pe cea a statelor.** La dimensiune transnațională, mai bogate decât statele și reprezentând principalele surse de finanțare ale partidelor politice de orice orientare în majoritatea țărilor, aceste organizații se situează mai presus de legi și de puterea politică, mai presus de democrație.

Am văzut de unde am plecat și unde am ajuns. De la evenimentele care au schimbat fundamental nu numai ordinea lunii, cât mai cu seamă destinele popoarelor silite să constituie „sistemul mondial socialist”, au trecut peste trei decenii. În nici o altă țară, schimbările structurale ale regimului politic, în esența sa același, nu au avut forma și nici conținutul, respectiv consecințele dramatice ale „Revoluției Române”. Și pentru a fi siliți să credem că a fost revoluție, siluitorii istoriei au siluit până și Constituția României, în al cărei preambul valorile universale ale democrației ar rezida din „idealurile Revoluției din decembrie 1989”. În România, fără a fi cu nimic justificat, înlăturarea regimului totalitar de sorginte comunistă s-a „legitimat” cu prețul vieții a 1000 de compatrioți și a sângelui a peste 2000 de răniți, după ce Nicolae Ceaușescu abandonase în mod laș puterea. Oameni mințiți și înșelați au fost chemați în stradă pentru a fi sacrificați brutal, fără milă, cu sângele rece al criminalilor istoriei, miza fiind doar teroarea care trebuia să justifice cele mai urgente și importante decizii și acțiuni ale momentului. Din păcate, în legătură cu acele evenimente nu s-a ajuns, încă, la vreun rezultat care să poată fi consacrat oficial.

Dacă în ultima decadă a lunii decembrie 1989 în România ar mai fi existat structuri statale viabile, cele atunci petrecute ar fi fost definite drept terorism de stat. Cum, însă, structurile de putere fuseseră dizolvate, rămâne ca evenimentelor sângeroase ale căror cauze și origini nu au fost, încă, explicate, să le asemuim terorismului iacobin caracteristic Revoluției Franceze de la 1789.

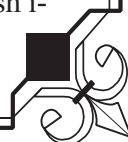
În epicentrul evenimentelor din decembrie

1989 s-au aflat, afirmându-se într-o manieră cu totul aparte – onestă, loială națiunii și devotată României - doi soldați de excepție și bravi fii ai poporului român: generalii Iulian N. Vlad și Ștefan Gușă. Eforturile celor doi generali au fost, însă, zădărnice, iar ei scoși rapid din derularea evenimentelor pe care le-au făcut posibile, dar pe care le-au condiționat de absența oricărei intervenții militare străine. Despre rolul acestor două personalități militare - irevocabil intrate în istorie - există abordări și abordări. Mai bine spus tentative, nu demersuri elaborate. Nicio abordare nu a fost semnificativă sub raportul calității faptelor relevate și, pe cale de consecință, în imposibilitatea de a lămuri mari necunoscute. În ambele cazuri, intenționat sau nu, dar rezultatul a fost trimiterea în limita derizoriului și a locului comun, au prevalat speculațiile cu semnificații de senzațional ieftin.

Luările de poziție publice ale celor doi generali - în măsură să conducă la adevăruri factice, mai cu seamă din partea generalului Vlad, observator al evoluțiilor internaționale anterioare și concomitente evenimentelor - au fost drastic cenzurate de interese de oportunitate politică, dar și de excepționale rațiuni de securitate personală. Lista deceselor suspecte a unora dintre cei care au avut legătură cu resorturile secrete ale evenimentelor din decembrie 1989 este consistentă, iar generalul Vlad a avut parte de cel puțin opt atentate, unele eșuate, altele întrerupte.

Firul vieții generalului Ștefan Gușă a fost frânt, puțin spus în împrejurări suspecte, la vârsta de 54 de ani. El nu a fost lăsat nici măcar să-și împlinească - la timpul potrivit - o îndatorire de conștiință față de generalul Vlad, aceea de a-și face necesarele depoziții în procesele ce i-au fost regizate acestuia din urmă de către profitorii loviturii de stat militare, care i-au ordonat condamnarea, fără a se fi putut proba vreunul dintre capetele de acuzare.

Suntem în măsură să afirmăm, așa cum de altfel au constatat și numeroși observatori, inclusiv externi, că fără câteva decizii ale generalului Vlad, cursul evenimentelor din decembrie 1989 putea lua o turnură periculoasă pentru existența statului național unitar român, deoarece premisele unui război civil fuseseră create, iar intervenția externă era pregătită și acceptată. Dintre șefii de state străine, cei mai convinși de existența premiselor războiului civil, evident pe măsura cu care știau că le-au pregătit, ori acceptat, și-au manifestat îngrijorarea, au fost George Bush, Francois Mitterand și conducerea Ungariei. George Bush i-

a confirmat lui Gorbaciov acceptul intervenției, Mitterand a aprobat deplasarea, anticipată în raport cu evenimentele, a unei unități de elită a forțelor speciale de acțiune externă (n.n. prin „acțiune externă” se desemnează insurgențe, lovituri de stat și alte operațiuni clandestine pentru promovarea intereselor statului francez) la frontiera Ungariei cu România, dar și la Ruse (Bulgaria). Nu întâmplător, ministrul ungar al Apărării a fost și primul ofertant al „ajutorului militar”. Nu întâmplător, Bernard Kouchner*, se afla la București, din seara zilei de 22 decembrie 1989, însoțit de... trei lunetiști din forțele speciale ale spionajului francez. Nu întâmplător, de la Moscova se solicita confirmarea de către șeful Marelui Stat Major al Armatei a intervenției militare solicitate de factorul politic. Toate aceste intenții erau cunoscute, știa și Nicolae Ceaușescu. Iată ce ne relatează Ion Stoian, ministrul de externe al României din acel moment:

– „Aveam declarația ministrului de Externe francez că **Franța va privi cu înțelegere o eventuală pătrundere a trupelor sovietice în România**. La două ore distanță, vine și **declarația secretarului de stat James Baker că SUA sunt de acord cu poziția Franței**. Apoi Mátyás Szűrös, **președintele interimar al Ungariei, declara că, având în vedere situația din România, a sosit timpul să eliberăm teritoriul carpato-dunărean ce ne aparține**.

Erau și informațiile primite pe alte căi. Serviciile speciale informau că **în ziua de 19 decembrie a avut loc întâlnirea șefilor adjuncți ai Statelor Majore din țările Tratatului de la Varșovia, la Kiev, pentru a discuta situația din România. România nu a fost invitată**. Se mai informa și că **la Ungheni, pe râul Prut, se pusese podul de vase până la jumătatea apei**. I le-am dat aceste informații lui Nicolae Ceaușescu, în 20 decembrie seara, la biroul lui din C.C. Am avut impresia că știa deja câte ceva. A spus: «Da, urmărim atent această chestiune, **avem informații că sovieticii vor să intre în România, că se pregătesc...** Invită ambasadorii țărilor socialiste și pe ceilalți și comunică-le că Guvernul român... știi tu ce să le spui.» M-am dus în aceeași seară și am invitat ambasadorii. Întâi din țările socialiste, apoi pe cei ai Pakistanului, Indiei... Au luat notă și gata.

În 21 decembrie, Bucur, ambasadorul nostru de la Moscova, a fost chemat la adjunctul ministrului de Externe sovietic. Acela i-a zis că a fost informat că, **la nivel înalt, se spune la București că URSS se pregătește să intervină cu**

trupele în România. Asta e o chestiune foarte serioasă, o să studiem cu mare atenție, zicea sovieticul... I-am zis lui Bucur: „Ce-ai făcut? Ai tăcut?!“ Se speria și el...

Am ținut piept acestor chestiuni. Și am fost arestat pe 19 ianuarie 1990. Pentru subminarea economiei naționale și genocid. Pe mine mă frământă și acum acea umilință și nedreptate. De ce ne-au arestat? De ce ne-au făcut percheziție acasă? Sunt sătul de umilințe nemeritate. M-au arestat pe 19 ianuarie și și-au dat seama că n-au mandat abia în 25-26 martie.

Armata l-a trădat pe Ceaușescu, Armata a tras, Armata a omorât oameni, Armata m-a condamnat. Slavă Armatei Române!” (Încheiat citatul)

N.N. *Armata nu poate fi acuzată. Armata execută ce i se ordonă. Ordinele veneau de la trădători ai României.*

Informațiile privind provocările, alarmele false și diversiunile veneau telefonic, în cascadă, toate sugerând apropierea unui prag critic și iminenta angajare în luptă cu un inamic, deocamdată, invizibil. Era suficient ca cei provocați să fi scăpat, din imprudență, un singur foc de armă. Dezastrul nu mai putea fi oprit.

Chiar și după trei decenii, nu puțini sunt cei care nu au înțeles câtă capacitate de decizie și hotărâre de acțiune s-au aflat sub aparenta pasivitate și indecizie a generalului Vlad. Multora li se pare inexplicabilă tăcerea sa, deoarece este personalitatea care deși știe cel mai mult și mai exact, a vorbit cel mai puțin, extrem de prudent, evitând luările publice de poziție, cu excepția celor dictate de interese ale justiției (campania de acuzații publice cu caracter penal explicit lansată de Silviu Brucan).

Generalului Iulian N. Vlad i-au fost intentate trei procese. Toate trei bazate pe capete de acuzare false și cu sentințele prestabilite, fapt asumat ulterior chiar de către președintele completului de judecată, după cum va reieși din volumele „Iulian Vlad - Confesiuni pentru istorie”. Aceste procese sunt, într-un fel, o parte a prețului consacrării generalului Vlad în istorie. Așa cum a fost consacrată o importantă galerie de oameni de seamă ai lumii și ai popoarelor lor, condamnați să piardă și să sacrifice totul.

* Cofondator al Médecins Sans Frontières (MSF) și Médecins du Monde (viitor ministru al sănătății și acțiunilor umanitare în guvernul francez prezidat de Pierre Bérégovoy, ministru al afacerilor străine și europene în guvernul François Fillon, reprezentant special al secretarului general al O.N.U. pentru Kosovo între anii 1999-2001)

A mai căzut un stejar din codrii Transilvaniei și ai României Mari. IN MEMORIAM Necrolog. Vasile Lechințan (21 ianuarie 1949 – 09 iulie 2021)

Dr. Ioan LĂCĂTUȘU

Vestea trecerii la cele veșnice a distinsului cărturar clujean Vasile Lechințan, după o scurtă și grea suferință, ne-a întristat profund. Istoriografia și cultura românească a pierdut o voce autorizată, demnă și credibilă în apărarea adevărului istoric, a patrimoniului și valorilor fundamentale ale poporului român, un om de aleasă omenie, de o deosebită generozitate, un desăvârșit profesionist care și-a pus întreaga existență în slujba binelui public.

Regretatul publicist, remarcabil istoric, scriitor, om al cetății și excelent arhivist, s-a născut la 21 ianuarie 1949, în localitatea Silivașu de Câmpie, județul Bistrița-Năsăud, din părinții Maria și Grigore Lechințan. În buna tradiție a familiilor românești, copilul, adolescentul și apoi intelectualul patriot Vasile Lechințan și-a iubit și respectat părinții, întreaga familie formată din surorile Lenuța Mureșan, Domnica Teglaș, Ana Moişan și minunații lui nepoți Monica, Mirela, Marius, Dora, Sănica, Marin, Măriuța, Mitruț și Nuțica și strănepoții Elisa, Cristina, Ionela, Andreea, Vanessa și Răzvan.

Și-a petrecut copilăria și a urmat cursurile școlii primare și gimnaziale în comuna natală, apoi Școala Tehnică Agricolă din Târgu Mureș, ulterior cursurile serale ale Liceului „Alexandru Papiu-Ilarian” din Târgu Mureș. După ce ani de zile a lucrat în mai multe întreprinderi din Tg. Mureș și Cluj Napoca, în 1983 își începe cercetările în arhivele și bibliotecile clujene, publicând și primele articole, atrăgând, așadar, atenția asupra cercetărilor sale, cât și prietenia unor mari personalități clujene, precum academicianul Ștefan Pascu, istoricul Gelu Neamțu, profesorul

Alexandru Matei - directorul Arhivelor Naționale, a cărturarilor Raoul Șorban, Crișan Mircioiu ș.a.

Din februarie 1989, devine angajatul permanent al Arhivelor clujene, instituție în care lucrează cu profesionalism și dăruire timp de peste 3 decenii, până la pensionare. Își desăvârșește studiile superioare absolvind Facultatea de Istorie a Universității „Spiru Haret” din București, apoi masteratul în socio-antropologie istorică la Facultatea de Istorie și Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. O încununare a imensei și asiduei sale munci de cercetare științifică a reprezentat-o obținerea titlului de Doctor în Istorie al Institutului „George Barițiu”, cu teza *Revoluția de la 1848-1849 în comitatele Cluj, Turda și scaunul Arieș*, sub conducerea științifică a regretatului cercetător Gelu Neamțu.

„Urmele” activităților sale sunt adânc imprimate între copertile a nu mai puțin de 80 de cărți tipărite în perioada 1994-2016, pe filele celor peste 70 de studii și comunicări publicate în revistele de istorie, cultură și volume colective din întreaga țară, în sutele de articole din presa din țară și din străinătate. OM de o rară noblețe sufletească, de o trăire românească autentică și profundă, de o generozitate devenită proverbială, Vasile Lechințan era recunoscut pentru modestia, cinstea, corectitudinea și demnitatea sa. De multe ori și-a neglijat propria sănătate, acordând prioritate zecilor de colaborări la redactarea a numeroase lucrări monografice de pe cuprinsul întregii Transilvanii, o atenție deosebită fiind acordată istoriei românilor din fostele scaune secuiești. În bunătatea sa, Vasile Lechințan nu știa să spună „nu”, nu putea refuza pe nimeni.

Vasile Lechințan a fost un excelent cunoscător al surselor documentare, edite și inedite, un arhivist născut și nu făcut, cercetarea arhivistică devenind rațiunea întregii sale existențe; cu puterea sa de muncă impresionantă și cu dragostea sa nemărginită față de istoria și valorile naționale și față de dănuirea românească, a reușit să redea istoriografiei românești lucrări de o certă valoare științifică. De roadele trudei sale au beneficiat sute de autori de lucrări monografice și mii de cetățeni care au apelat la serviciile oferite de arhivele naționale. Cu puterea sa de muncă impresionantă și cu dragostea sa nemărginită față de istoria și

valorile naționale și față de dăinuirea românească, arhivistul Vasile Lechințan a introdus în circuitul științific documente de o valoare excepțională pentru istoria locală, regională și națională.

Omul-instituție Vasile Lechințan, reputat istoric, prin întreaga sa operă și-a câștigat un loc distinct în istoriografia și cultura românească. Majoritatea lucrărilor istorice purtând semnătura sa sunt de tip enciclopedic, ele fiind de regulă redactate de un colectiv de cercetători, din cadrul unui institut academic. În acest sens, menționăm lucrările: *Instituții și edificii istorice din Transilvania, Românii din Covasna și Harghita. Istorie. Biserică. Școală. Cultură, Oficiali de stat români din Transilvania. Dicționar, Monografia satelor din Câmpia Transilvaniei* ș.a.

Vasile Lechințan s-a afirmat, ca un publicist redutabil, prin activitatea desfășurată ca redactor șef și membru în colectivul de redacție a mai multor reviste din Cluj Napoca și din alte localități din țară (Astra Clujeană, Iancule Mare, Orașul, Angvstia, Acta Carpatica) și colaborator la ziarele Adevărul de Cluj, Făclia de Cluj, Monitorul de Cluj, Gazeta de Cluj-Napoca ș.a. Sunt de notorietate interviurile acordate de Vasile Lechințan pe teme majore din istoria și viața publică actuală românească (în mod deosebit în revista „Formula AS”), precum retrocedările ilegale de terenuri și clădiri publice, dar și a arhivelor bisericești, marcarea Centenarului Marii Uniri, necesitatea redactării Enciclopediei României etc.. O notorietate deosebită și-a câștigat-o prin serialul documentar Calendar istoric al Clujului (text și iconografie), transmis zilnic, fără întrerupere, timp de cca 1 an și 6 luni, de către TV Transilvania Live.

Publicistul Vasile Lechințan a fost un analist profund al vieții publice românești, un critic sever dar drept al unor grave disfuncționalități existente în societatea românească, dar în egală măsură, un vizionar, un optimist, un susținător înflăcărat al exemplelor de bună practică.

A fost cunoscut și apreciat ca membru activ al societății civile, prin bogata sa activitate desfășurată în conducerea mai multor societăți și asociații civice românești; este semnată a numeroase proteste, apeluri, scrisori deschise, memorandumuri, replici trimise autorităților publice locale și centrale. A îndeplinit funcții de conducere, după cum urmează: secretar al Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei – Filiala Cluj; secretar al Despărțământului Cluj al Astrei; membru în conducerea Societății Cultural-Patriotice „Avram Iancu” din Cluj Napoca, a Centrului European de Studii Covasna-Harghita din Sf. Gheorghe ș.a.

Vasile Lechințan este un apreciat prozator, cunoscut clujenilor pentru poveștile sale savuroase din trecutul Cetății, pe care le scoate la lumina zilei în seriale publicate în presa locală ori în broșuri. După ce a trecut cu bine încercarea provocată de infecția cu COVID 19, în cursul anului 2021, sub genericul „Jurnal din anii ciumei COVID 19”, a publicat în serial, pe Facebook, texte literare deosebit de apreciate de cititori, cu intenția ca acestea să fie strânse într-un viitor volum. De aproape un deceniu, după ce a descoperit avantajele comunicării pe Facebook și e-mail, a purtat o susținută corespondență și numeroase postări abordând frontal cele mai actuale teme de dezbatere publică.

Întreaga viață i-a fost călăuzită de valorile morale creștine și ale democrației, prețuind în mod deosebit LIBERTATEA. O expresie a acestei libertăți interioare o constituie jurnalul început în anul 1973, în plin regim autoritar și publicat parțial în volumul omagial „Vasile Lechințan – istoric, scriitor, om al cetății”.

Deși nu a fost locuitor al județelor Covasna și Harghita, și nici nu a fost angajat al instituțiilor sau asociațiilor culturale românești din aceste județe, Vasile Lechințan a fost unul din cei mai valoroși și statornici cercetători ai istoriei românilor din această zonă și a conviețuirii acestora cu secuii/maghiarii. Pentru aceasta, s-a bucurat de aprecierea ierarhilor locului – IPS Ioan, azi mitropolit al Banatului și PS Andrei, Episcopul Covasnei și Harghitei, a preoților, profesorilor și tuturor iubitorilor de istorie din această binecuvântată zonă din inima României. Pentru toate acestea, o modestă răsplată o constituie apariția, la editura Eurocarpatica, în colecția „Profesioniștii noștri”, a volumului omagial „Vasile Lechințan – istoric, scriitor, om al cetății”, coordonatori dr. Ioan Lăcătușu și prof. Vasile Stancu.

Pe cât a fost de prețuit, iubit și apreciat de miile de admiratori pe rețelele de socializare precum și de către colegi, prieteni și parteneri, pe atât surprinde trecerea cu vederea a performanțelor sale culturale, științifice și civice de către cei îndreptățiți să le aprecieze la justa lor valoare. Împlinirea a 70 de ani a trecut neobservată în viața publică clujeană. Este un motiv în plus să ne achităm de imensele datorii morale pe care le avem față de acest Om providențial, măcar după plecarea sa în eternitate.

Bunul Dumnezeu să-i răsplătească truda jertfelnică și să-l odihnească în împărăția celor drești!

(Preluat din Mesagerul de Covasna din 10 iulie 2021, cu acordul autorului)

Gheorghe Bulgăr din Sanislăul de Sătmăr, participant la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia

Dr. Viorel CÂMPEAN

Urbind despre oamenii de seamă ai poporului nostru, adeseori, referindu-ne la cei care le-au dat viață, putem să le amintim doar numele și starea socială. În cele ce urmează dorim să facem ceva mai mult, încercând să creionăm un portret mai amplu al părintelui fraților Bulgăr, Ion și Gheorghe, acesta din urmă mult mai cunoscut publicului larg, el fiind un reputat eminescolog, și vestit profesor universitar.

În una din lucrările de a căror apariție s-a îngrijit, o antologie de texte dedicate Marii Uniri, profesorul Gheorghe Bulgăr mărturisea: „În încheierea acestor gânduri preliminare, să-mi fie îngăduită exprimarea unei adânci emoții la parcurgerea atâtor pagini grăitoare despre eroismul luptătorilor pentru libertate și unire. În rândul lor se află umbra părintelui meu, ostaș pornit în 1914 din părțile Sătmărului străvechi să lupte, el, român, înrolat în armata austro-ungară, ca Emil Reboreanu, trăind desigur aceleași cumpene și tragedii, vreme de 6 ani, până la demobilizarea din 1920, mutat de pe un front pe altul, dar în răgazul pregătirilor Unirii, de față la Alba Iulia”¹.

Iată ce informație importantă primim despre cel care se născuse în anul 1896 la Sanislău, Gheorghe Bulgăr senior². Adică, această mărturisire ne obligă să îl adăugăm pe acest harnic țaran din roditoarea câmpie a Sanislăului între românii sătmăreni care „s-au adunat” la Alba Iulia în 1 Decembrie 1918. Ne-am fi bucurat să avem aceste informații în „Anul Centenarului Marii Uniri”, când am dedicat un volum prezenței sătmărenilor în 1 Decembrie 1918 în cetatea împlinirii idealului național³.

Așa cum am arătat și cu alte ocazii, precizăm că Sanislăul a fost și este o localitate de frontieră la granița de nord-vest a României și se găsește menționat expres în art. 27 (3) din Tratatul de la Trianon din 4 iulie 1920, care continuă să fie în vigoare, fiind recunoscut de toate statele.

Este greu de reconstituit imaginea unui om, în cazul nostru sanislăuanul Gheorghe Bulgăr, care se numără printre sutele de mii de ardeleni români patrioți, martiri uitați ai neamului, acuzați de naționalism pentru că și-au

iubit cu disperare neamul românesc și țara... Azi ne cocoțăm mândri pe patriotismul și jertfa lor și ne este tare bine. Dumnezeu să ne ierte și să ne ajute. Să nu-i uităm pe patrioții români, măcar să le respectăm sacrificiul, suferința, durerea lor tăcută și a familiilor lor, alte milioane de români.

Datorită devotamentului pentru istoria familiei Bulgăr al doamnei profesoare Viorica Petrescu, născută însă Bulgăr, avem mai multe informații despre neamul acesta de vrednici români din Sanislău. Vom cita dintr-un articol intitulat *Gh. Bulgăr printre rubedeniile din Sătmăr*, pe care dânsa l-a semnat în „Caietele Poesis 2003”, acel număr fiind dedicat de către conducătorul revistei „Poesis”, George Vulturescu, marelui eminescolog născut la Sanislău, Gh. Bulgăr.

Astfel, aflăm că primul strămoș al familiei Bulgăr din Sanislău despre care avem amintiri este Ioan Bulgăr, străbunicul profesorului Gheorghe Bulgăr. Trăitor la începutul secolului al XIX-lea, având o familie cu șase copii, patru băieți și două fete, muncea cu greu pentru susținerea acestora. Se spune că într-o primăvară, mergând la vie, a observat că un nuc bătrân i se uscaseră. Hotărând că trebuie să-l taie, a descoperit cu mirare că la rădăcina nucului era o adevărată comoară, o căldare cu bani. Imediat a știut ce trebuie să facă cu banii: a cumpărat pământ pentru toți copiii: „un loc deplin” pentru fiecare, constituit din 12 iugăre în pământurile negre, 6 iugăre la nisip, vie și pădure.

Atâta avere a moștenit și Ioan, bunicul profesorului, căruia Dumnezeu i-a dăruit cinci copii: Ioan, Maria, Gheorghe, Floarea și Ana. A trebuit să-i crească aproape singur, căci soția i-a murit la vârsta de 35 de ani, el rămânând pentru tot restul vieții văduv. S-a stins din viață la vârsta de 87 de ani, în 1957. Era un om onest, muncitor, sfătos, cu o inteligență nativă și o memorie strălucită; de altfel, profesorul Gh. Bulgăr a auzit primele poezii de la bunicul său, Ioan Bulgăr și, după afirmațiile doamnei Petrescu, a moștenit multe din calitățile bunicului său⁴. Avem o informație chiar de la profesorul Bulgăr, care, în *Memoriile* sale, încă nepublicate, scrie: „De cele

mai vechi amintiri se leagă de chipul blând al bunicilor care se reîntorceau vara de la vie cu toate bunătățile, cu fructele mult dorite de orice copil: mere, pere, pepeni, vișine, caise și frumoșii struguri de la sfârșitul verii. Stam seara pe prispă, în bătaia străluminată a apusului și ceasul ceasurilor mărețe era acela al gustării acestor bunătăți odată cu poveștile bunicului sfătos și plin de fantezii combinatorii de tot felul de minuni ale trecutului; ne povestea despre Pinteza Viteazu, despre cele văzute de prietenii lui plecați și întorși apoi, după agonisirea banilor necesari casei, cumpărării de pământ, din America tuturor minunilor”⁵.

Revenind la Gheorghe Bulgăr senior, și el delegat din Sanislău la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, vă prezentăm cu bucurie trei fotografii efectuate în timpul mobilizării sale. Tot din *Memoriile* profesorului Bulgăr știm că în cei 6 ani de participare la ostilități, Gheorghe Bulgăr a fost „combatant 6 ani pe multe fronturi din Europa, din răsărit până departe în Italia, mutat de pe un front pe altul”.

Despre prima fotografie știm că a fost realizată în atelierul lui V. Schneeberger din orașul ceh Hora Kutná, acolo unde se găsea încartiruit, altădată al doilea oraș din Boemia, după Praga; azi are o populație de 20.000 de locuitori⁶.

Despre a doua fotografie avem mai multe amănunte. Într-o „Mică sinteză retrospectivă”, conținând „însemnări inedite” ale profesorului Gheorghe Bulgăr, am găsit o pagină dactilografiată dedicată memoriei părinților săi, care are la bază această fotografie din 6.VIII.1918. Redăm integral textul aflat pe acea pagină, acesta fiind definitiv.

„Imagine unică (o fotografie din 6.VIII.1918), păstrată prin hazard (norocos uneori pentru fidelitatea afectivă a istoriei familiei noastre): tata și mama tineri logodiți; el în haină de subofițer austro-ungar în primul mare război, - ea adolescentă, 18 ani, rochie închisă, guler alb, ca la pensionul de atunci. Chipuri luminoase și inteligente; el voluntar, sever chiar ca ostaș, sprâncene bogate, mustață scurtă, ochii pătrunzători; chipul mamei blând, melancolic, privire postică, un trandafir în mână, talie subțire, statură mijlocie.

Pe verso (n.n. fotografiei): Amintire eternă...logodnici; fotografie făcută la Odesa în 6 august 1918; ce moment istoric și afectiv... Vara anului în care se contura sfârșitul marelui război mondial, dar cine putea bănuși că cei doi fericiți logodnici, din nefericirea imperiului în destrămare, peste câteva luni vor sărbători realizarea visului milenar al tuturor românilor: Unirea cea mare consfințită prin plebiscitul uriaș de la Alba Iulia la 1 Decembrie 1918, ostașul unei armate ostile nouă, ca fratele lui Liviu Rebreanu, participa ca martor ocular, delegat la Adunarea

din acea zi măreață, așteptată de două milenii... Dar această sacră imagine a părinților atât de tineri era făcută prin alăturare, căci mama desigur nu se găsea la Odesa atunci. Foarte reușită pentru epocă, ea-mi păstrează vie, perechea care mi-au dat viață, ci și ce aveau mai bun în ei, cu toate că puțini ani au trăit mulțumiți și în liniște: la 40 de ani, tata murea după un tbc galopant în urma unei grave răceli căpătată în plină iarnă, când a dormit în pădure sumar apărat de ger. A fost drama dintâi imensă a vieții mele la 16 ani, la 4 aprilie 1936, când murind tata a avut atâta putere să se țină în viață până a sosit trenul ce mă aducea în vacanță de la liceul din Oradea. Mi-a spus câteva cuvinte, apoi s-a întors spre perete și în casa tristă a murit tânăr și voinic așa cum îl înfățișează această fotografie ca soldat la 23 de ani... Iar mama, această făptură duioasă, poetică la 18 ani, a rămas singură cu doi copii la 36 de ani, apoi la 40 de ani absolut singură sub stăpânire maghiară în Ardealul de nord ocupat de hortiștii maghiari la 30 august 1940 prin Diktatul de la Viena; 4 ani în aspră singurătate, copiii ei fiind la București. După moartea tragică a fratelui Ion în 1955 și ea s-a stins măcinată de cancerul durerii în 1961...⁷.

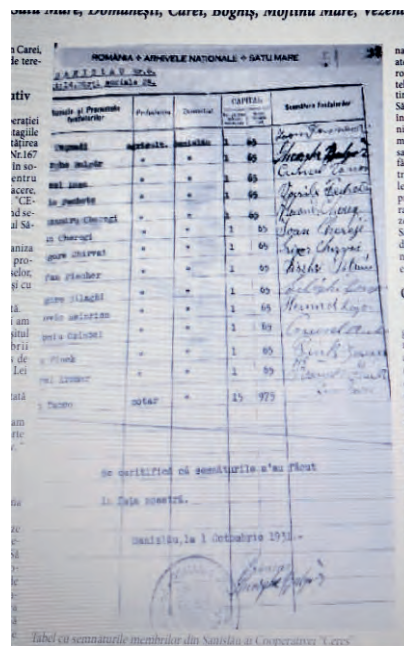
A treia fotografie, probabil din perioada de final a celor 6 ani petrecuți în armată, îl înfățișează pe Gheorghe Bulgăr mult maturizat, cu o atitudine severă, purtând o decorație/distincție militară, iar în mâna dreaptă având o carte de rugăciuni. Ca localizare, nu avem informații despre această fotografie, dar cu siguranță că a fost făcută undeva prin colbul imperiului în cei 6 ani petrecuți de subofițerul Gheorghe Bulgăr în armata austro-ungară, înainte de Decembrie 1918.

Harnic agricultor, tânărul venit de pe front s-a dovedit a fi și un bun întreprinzător. Dar iată cum îl caracterizează doamna Viorica Petrescu (născută Bulgăr): „Bun gospodar, om harnic și înțelept, tatăl profesorului Gheorghe Bulgăr și-a întemeiat o familie, a construit o casă care dăinuie și azi pe **Ulița Popii** [...], purtând amprenta caselor țărănești **cu tindă și târnaț**, cu viță de vie și pomi fructiferi, cu cămări și grajduri pentru animale, așa cum erau în băătăura unui țăran vrednic. Avea batoză pentru treieratul cerealelor cu care treiera pentru țăranii din sat”⁸.

Membru al familiei politice național-țărănistă, în spiritul țăranilor români din Transilvania, obștea sanislăuană l-a apreciat pe Gheorghe Bulgăr, fiind ales de primar pentru un mandat, între anii 1931-1933

Ziarul „Informația de Duminică” nr. 638, din 24 mai 2015, a publicat un articol „Cooperativa Ceres din Carei s-a înființat în 1931...”, în care este prezentată și fotocopia actului de înființare. Pe acest act datat – Sanislău, la 1 octombrie 1931, se poate vedea foarte clar semnătura lui Gheorghe Bulgăr în două locuri. O dată, semnătura ca membru, al doilea de sus în jos pe coloana din dreapta și a doua oară, la finele documentului, ca semnătură de certificare a primarului din Sanislău Gheorghe Bulgăr, însoțită de ștampila primăriei.

Și dacă tot vorbim de semnături, în Caietul de însemnări al profesorului Gheorghe Bulgăr *Umbra zilelor noastre*, se află prezentată parafa cu semnătura de primar a tatălui său, alături de câteva însemnări proprii.

*Gheorghe Bulgăr Prof. tatăl meu de am
i jumătate de secol - cum era primul în
Sanislău (1832-33); el a murit la 40 de ani
în 1936 - de tbc - galopant; eram de 16 ani!*

Semnătura lui Gheorghe Bulgăr - senior, culeasă de pe parafa de primar, se regăsește pe placa bustului profesorului Gheorghe Bulgăr - fiul, din comuna Sanislău. Astfel, pe acel însemn memorial, sunt prezenți atât tatăl cât și fiul....

Gheorghe Bulgăr senior a trecut la cele veșnice în data de 5 aprilie 1936 („iarna muncind, a transpirat foarte tare, a făcut *aprinde de plămâni* cum se spune popular. S-a stins, numai după ce cei doi fii au venit la căpătâiul său”)⁹.

Cu ajutorul inimosului Preot Radu Man, harnic și devotat paroh al Bisericii românești din Sanislău, am primit copia filei din Registrul Morților astfel că avem data certă a decesului.

Matricula									
Numărul cartei	Anul, luna și ziua		Numele, cognomul, religia, etnia și profesia	Locul		Sexul	Sotul, părintele sau soarta		Data sau anul morții
	anul	luna și ziua		nașterii	decesului				
15	1936	5	Gheorghe Bulgăr	Sanislău	1936	masculin	Floarea Silaghi		aprilie

A fost înmormântat în 6 aprilie 1936 în cimitirul din Sanislău, alături de părinții săi, aproape de acel mormânt fiind înhumată, în anul 1961, și cea care îi fusese soție credincioasă, Florica Erdei.

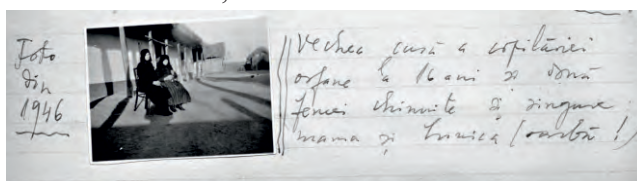

Alte două „fotografii de familie”, așa cum se spune, și foarte prețioase, au fost găsite în Caietul de însemnări al profesorului Bulgăr, intitulat *Umbrazilelor noastre*.

Mai întâi, o fotografie din anul 1942, în care văduva Floarea Bulgăr este în mijloc, alături fiind fiii săi Ioan și Gheorghe.

O a doua fotografie însoțită de un comentariu plin de tristețe, le înfățișează pe văduva Floare Bulgăr și mama acesteia, două femei singure, pe „tărnațul” casei țărănești, construită de Gheorghe Bulgăr, la un deceniu de la decesul acestuia, în 1946.

Nu vom încheia acest text, pentru că dorim să anexăm o scrisoare, rămasă în fondul arhivistic al familiei Bulgăr. Este o epistolă scrisă din suflet de către Gheorghe Bulgăr senior, un părinte care face demersuri la un superior al bisericii sale pentru a fi sprijinit în ținerea la școală a celor doi fii ai săi, Gheorghe și Ion Bulgăr. Epistola era adresată vicarului Gheorghe Miculaș, născut la Ciurmești, în imediata vecinătate a Sanislăului¹⁰. De altfel, acest preot de frunte al Episcopiei Greco-Catolice de Oradea a fost unul dintre sprijinitorii tinerilor sătmăreni aflați la „școalele” Orășii și ale Beiușului.

foto
Gheorghe Miculaș
— ORADEA — PALATUL APOLO

Redăm în întregime textul scrisorii, precum și cele două pagini în facsimil. În încheiere, vom consemna doar un singur fragment, în care tatăl băieților își mărturisește satisfacția pentru calitatea umană a mlădițelor familiei Bulgăr și rostul demersului său: „[...] luând seama cu mare bucurie sufletească, că îndurarea de Sus i-a învrednicit a-i înzestra cu pricepere bună și cu bună sânguință, aș vrea cu ei dimpreună să poată fi împărtașiți de cunoștințele prin cari să devie oameni folositori societății omenești – bisericii și neamului”.

Credem că întreg textul nostru, incluzând și scrisoarea, este elocvent pentru ce a însemnat dragostea de Biserică, de Familie, de Copii și de Țară pentru un țăran fruntaș din Sanislău din prima jumătate a secolului trecut, dar și setea de școală, de învățătură, a doi băieți cărora destinul avea să le rezerve două destine diferite, dar amândouă sub semnul dragostei de carte.

Vom reaminti că potrivit art. 22 (2) din Constituția României din 1923, „Biserica creștină ortodoxă și cea greco-catolică sunt biserici românești”.

Anexă. Scrisoarea expediată de Gheorghe Bulgăr rectorului seminarial Gheorghe Miculaș în 26 august 1934.

Recomandat

*Ilustrității Sale
Domnului
Dr. Gheorghe Miculaș
Vicar general episcopesc
Rectorul Seminarului gr. Catholic în Oradea*

Ilustrisime Domnule Rector Seminarial!

Primind avizul acceptării fiilor mei, cu onoare subsemnatul, vin cu sărutare de mână a Vă mulțumi și a mai cuteza a Vă molesta cu nouă rugăminte; că întrucât în acest an aș voi – precum să vede din rugarea primă ce vi-am adresat, să-mi duc amândoi băieții la învățătură, văzând în ei nespus de mare voie și luând seama cu mare bucurie sufletească, că îndurarea de Sus i-a învrednicit a-i înzestra cu pricepere bună și cu bună sânguință, aș vrea cu ei dimpreună să poată fi împărtașiți de cunoștințele prin cari să devie oameni folositori societății omenești – bisericii și neamului. Dar, Ilustrisime socotelile omenești pun pont¹¹ și acolo unde nu ar trebui, întrucât împrejurările prețurilor de recoalte, unicul izvor pe care ne bazăm noi agricultorii, sunt slabe, secara cu 180, grâul 280, din care ca să-mi aranjez susținerea unei familii de 6 membri, între cari și doi bătrâni neputincioși. Starea și aranjarea pun multe datorii, nu iese îndeajuns și pentru școlarizarea băieților și îmi sângerează inima văzând durerea lor când înțeleg neputința mea de a reuși cu calculațiile.

De aceea vin a apela cu toată rugăminte caldă a unui tată, către inima îndurătoare a Ilustrității Voastre că deși ați avut marea bunăvoință a-i accepta în preț redus, nu Vă faceți supărare cutezanța mea prin care Vă implor o nouă bună voință, a mai scădea prețul barem de copilul cel mai mare Gheorghe, despre care cred că V-ați convins a fi un element vrednic de încrederea Ilustrității Voastre, prezentând certificat eminent în primul an petrecut în Seminar și școala din Oradea. Element bun Vă voi înainta și prin est al doilea al meu fiu, dacă inima Ilustrității Voastre îmi Va dăruia ajutorul cerut.

Îmi înnoiesc această rugăminte de scărire, să pot împlini dorul mult nutrit a sărmanilor mei fii cari plâng de voia ajungerei la școală. Nu Vă supărați de a mea nouă rugăminte Ilustrisime, dar cutez ca fiu al bisericii să urmez îndemnul Mântuitorului care ne zice: „Bateti și vi se va deschide, cereți și se va da vouă”.

Cu sărutare de mână sunt al Ilustrității Voastre plecat serv
Gh Bulgăr
Sanislău
1934 VIII/26

Instrucțiune Domnului Președinte Seminarial!

Primind avizul ~~președintelui~~ fiilor mei, cu o mare subsemnatul vin
cu dăruire de inimă a vă mulțumi și a mai aduce a vă
molăta cu o mare rugămintă, că întrucat în acest an aș vrea
- peșuna să vede din rugămintă primă a lui aș vrea - și mi
duc amănând bătăia la învățătură, văzând în ei oșpus
de mare via, și luând seama cu mare bucurie sufletească,
că îndurarea de lui în încredințat și încredințat în președinte
luna și eu bună rugămintă, și vrea cu ei din președinte să
poată fi împărtășit de comunitate, prin care să deie
asupra relațiilor societății omenești - biserici și neamului.
Dar Instrucțiune societății omenești nu pot și acolo unde
nu ar trebui, întrucat încredințat președinte și deosebit, unde
vor pe care să bătăm noi apăsător, de care în 189, anul în
189, din care ca sămi arangesc învățarea mea familie încredințat
încredințat și 2 bătăi încredințat. Dar să și arangesc pe
multe din dăruire, în 189 și de apăs și pentru salutaritatea bătăi
fiilor și încredințat omnia, văzând deosebit lor căm
încredințat nepotștita mea de a rege cu caleaștile.
De acea vin a apăs cu toate rugămintă caldă ai omni
păștă tate, căre omnia îndurătoare a Instrucțiunii Voastre
și de a aș avut marea bunăvoință și acceptare în preș
redus, mi vă face rugămintă interesantă mea prin care
vă implor a nouă bunăvoință, a mai scidea președinte
bănu la capitolul al mai mare Gheorghe, depre care vrea
și văș covârș și un element ordenic de învățare Instruc
tăți Voastre, prezentând certificată omni mod în primul
an ce la petăcel în Seminar și noale din Oradea. -
Elevat bun, și voi măriți și prin est al doilea al mea fiu
dăre omnia Instrucțiunii Voastre mi vă dăruie apăsător cred.
In marea această rugămintă de mărișare, se pot simpl
mi dăruie multă mărișare a Seminarului mai fiu căre plâng de dă
văș arangesc la școală. Nu vă rugămintă de a mea nouă
mărișare Instrucțiune, dar, ulti ca fiu al bisericii să amez
mărișare Instrucțiunii Voastre care ne face: „Păteș și se va
dechide, căre și se va de vouă” -
En scriere de mărișare al Instrucțiunii
Voastre pleat sava: Gh. B.

Instrucțiune
Domnului
D. Gheorghe Miculaș
Vicar general episcopar
Rectorul seminarului gr. catolic
în Oradea
Recomandat

Note

1. Români toți s-adună... Alba Iulia. 1 Decembrie 1918, București, Editura Militară, 1977, p. 17.
2. Am indicat acest an al nașterii corborând data decesului cu vârsta precizată în acel document, în 1936 Gheorghe Bulgăr senior având 40 de ani.
3. Câmpean, Viorel; Ciubotă, Viorel; Kinces, Diana, *Românii sătmăreni și Marea Unire. Dicționar de personalități*, Baia Mare, Editura Surorilor Lauretane, 2018.
4. Viorica Petrescu, Gh. Bulgăr printre rubedeniile din Sătmăr, în „Memorial Gheorghe Bulgăr”, „Caietele Poesis”, Satu Mare, 2003, pp. 49-50.
5. Gh. Bulgăr, *Memorii*, manuscris aflat în proprietatea domnului Liviu Antoniu Bulgăr, fiul cărturarului.
6. <https://www.prague.fm/ro/7609/kutna-hora-5/>
7. Prof. Gh. Bulgăr, 1988.
8. Viorica Petrescu, art. cit. p. 50.
9. Mulțumim și pe această cale inimosului paroh de Sanislău, preotul Radu Man, pentru solitudinea arătată prin trimiterea prețiosului document.
10. Gheorghe Miculaș (1874-1943). Prelat papal, vicar, a făcut studii strălucite de teologie. A condus destinele Seminarului Romântn Unit din Oradea. Și el a fost prezent la Marea Adunare Națională din 1 Decembrie 1918. Un articol intitulat Dr. Gheorghe Miculaș, o personalitate prea puțin cunoscută, semnat de dr. Viorel Câmpean și dr. Liviu Bulgăr se află sub tipar la publicația orădeană „Crisia”.
11. Punct.

Comemorarea Eroilor Neamului în comunele Căuaș și Terebești – 8 septembrie 2021 -

În cursul zilei de 8 septembrie 2021, în cadrul Proiectului „Comemorarea Eroilor Neamului”, inițiat de către conducerile asociațiilor județene ale cadrelor militare în rezervă și retragere din Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Afacerilor Interne și Serviciul Român de Informații, au avut loc evenimente în 5 locații din comunele Căuaș și Terebești.

Activitățile s-au derulat sub patronajul Instituției Prefectului Județului Satu Mare și cu participarea reprezentanților autorităților locale din cele două u.a.t.-uri, Consiliului Județean, Muzeului Județean, Direcției Județene pentru Cultură, unităților din sistemul de apărare națională, ordine publică, siguranță națională și din Ministerul de Justiție, asociațiilor civico-patriotice Unirea 2009 Carei, Astra Carei, Uniți pentru Satu Mare, ai cultelor religioase ortodox și greco-catolic și ai Asociațiilor de rezerviști militari din MAI, MapN și SRI.

În comuna Căuaș, evenimentele au avut loc la:

- mormântul comun de război al eroilor români: cpt. Mușat Constantin, cap. Vasile Hanu, sold. Victor Marin, sold. Paraschiv Velica și nouă (9) necunoscuți, situat la marginea șoselei, lângă Biserica Reformată din localitatea GHENCI;

- mormântul comun de război din cimitirul din localitatea CĂUAȘ, al eroilor români: cpt. Gheorghe Becipianu, sg. Ioan

Colonel (r) ing. Ștefan COȘARCA

Ciochină, sg. Aurel Briceag, frt. Ioan Bădilă, sold. Ilie Paul, sold. Ștefan Subvelin, sold. Gheorghe Ion Vasile, sold. Constantin Uscatu, sold. Traian Comănescu, sold. Oprea Mocanu și trei (3) necunoscuți.

La începutul activităților, în calitate de moderator al evenimentului și de inițiator al proiectului, am reamintit **Obiectivele acestuia**, definite în anul 2020:

a) Conservarea mormintelor de război și asigurarea funcționării unui mecanism care să determine lucrări de întreținere periodice la mormintele de război și în zonele de protecție precum și atunci când sunt identificate degradări și distrugerii ale acestora;

b) Cultivarea în mentalul public, îndeosebi al tinerei generații, a datoriei civice și patriotice privind păstrarea memoriei înaintașilor noștri, cea a eroilor neamului ce și-au jertfit viața în slujba țării.

Am precizat faptul că *ineditul și valoarea acestui Proiect unic în țară, conform informațiilor noastre, constă în faptul că activitățile de comemorare au loc efectiv la locurile de înhumare ale militarilor români căzuți în cele două războaie mondiale: la margine de drum, în cimitire, în țințirime, în păduri sau pe vârf de deal. În acest mod, venind efectiv la mormintele eroilor, noi, militarii în rezervă și activi, autoritățile și instituțiile județene și locale, ne arătăm respectul și recunoștința față de soldatul și ofițerul român, cunoscut sau necunoscut, ce au dat dovada sacrificiului supreme în cele două războaie mondiale, pe pământul patriei, pentru ca noi să trăim azi într-o Românie mare și liberă. Este un gest profund, moral, de recunoștință, asemenea celui pe care fiecare dintre noi îl facem de Luminații părinților și bunicilor noștri trecuți la cele veșnice, atunci când le îngrijim locurile de veci, le aducem o coroană, flori și aprindem o lumânare la mormântul lor. Activitățile din Proiect au suport legal și sunt astfel planificate încât să aibe loc doar în zile lucrătoare și fără să*

se suprapună cu cele stabilite prin lege, de Ziua Eroilor, Ziua Forțelor Armate sau cu ocazia Zilei Naționale.

Acest mormânt comun de război, din Ghenci, a fost reabilitat de către Muzeul Județean Satu Mare (MJSJ) în cadrul proiectului „Reabilitarea mormintelor și operelor comemorative de război din județul Satu Mare”, proiect finanțat în anul 2018 de Guvernul României prin Programul Centenar și derulat de MJSJ și Consiliul Județean Satu Mare. Din partea MJSJ, coordonator al lucrărilor, în valoare de 3.677,10 lei, a fost directorul adjunct Radu Ardelean, trecut la cele veșnice la începutul acestui an. S-a păstrat un moment de reculegere în memoria acestuia.

La locația din Ghenci, Primarul comunei Căuaș, domnul Marius Andrei Roka a rostit un cuvânt de salut participanților și a promis organizarea în fiecare an, de Sfântă Mărie Mică, a acestor manifestări de comemorare a eroilor români înhumați pe raza comunei.

Secretarul general al Instituției Prefectului Județului Satu Mare, domnul Cosmin Dorle a citit mesajul instituției, menționând că:

Instituția Prefectului-județul Satu Mare va sprijini în continuare acest program, unic în țară, ce poate fi exemplu de colaborare între organizații neguvernamentale și instituțiile statului, iar cu sprijinul autorităților locale, va elabora un plan multianual, cu date concrete, stabilite prin hotărâre de consiliu local, dedicat activităților de comemorare a eroilor neamului care-și au locurile de veci pe teritoriul județului nostru.

De asemenea, a completat discursul cu: *sunt mândru că sunt român, sunt mândru de ostașii noștri care s-au jertfit pentru noi, sunt mândru de țara mea și cu toții ar trebui să ne mândrim de istoria, de neamul și eroii noștri care s-au jertfit pentru noi și datorită lor suntem aici.*

A urmat o scurtă alocuțiune a vicepreședintelui Consiliului Județean, domnul Valer Cristian Beșeni, care, printre altele, a menționat următoarele:

Consiliul Județean Satu Mare sprijină în mod concret instituțiile și asociațiile care militează pentru îngrijirea mormintelor și păstrarea vie a memoriei celor care au căzut la datorie pe câmpurile de bătălie, pentru apărarea țării. Să ne înclinăm în fața memoriei acestor iluștri înaintași care cu sângele lor au scris istoria glorioasă a neamului românesc.

În discursul său, directorul Direcției pentru Cultură a județului Satu Mare, domnul Zamfir Danciu, a menționat:

La Ghenci este momentul solemn în care onorăm memoria celor care au scris file de istorie, în lupta pentru libertate. Evocarea lor este un prilej potrivit de a arăta, generațiilor de astăzi, ce sacrificii uriașe au făcut înaintașii noștri pentru libertate și neatârănare. Apartenența la neam și dragostea de țară le-au călăuzit eforturile și sacrificiul. Ne aducem aminte cu dragoste și recunoștință de eroii plecați pe drumul fără întoarcere, rămânând în urma lor doar tăcerea, rugăciunile și speranțele pentru mai binele patriei. Recunoștință veșnică Eroilor neamului, Dumnezeu să-i odihnească în pace!

Doamna muzeograf Mihaela Sălceanu, de la Muzeul Județean Satu Mare, a expus un material cu date istorice privind contextul în care și-au pierdut viața ostașii români pe raza comunei Căuaș, în octombrie 1944, și a precizat următoarele:

România de azi s-a clădit, în principal, prin sacrificiali ostașilor, căzuți pe câmpurile de bătălie din țară sau pieriți în prizonierat, eroi care au pus mai presus de propria lor viață binele națiunii. Pentru lupta și jertfa lor eroică, le-au fost conferite zeci de mii de ordine și medalii de război, românești și străine. Dar sunt și eroi ale căror nume au fost uitate, care nu au fost încă identificați, asupra cărora istoricii au obligația să mai facă cercetări. Războiul a lăsat lacrimi neșterse în sufletele familiilor nemângăiate, iar datoria noastră de români este de a nu ne uita eroii, de a nu uita că suntem azi ceea ce suntem datorită curajului lor... Faptele lor de eroism nu vor putea fi descrise niciodată în cuvinte, le putem simți cu sufletul, le putem înțelege cu inima și transmite mai departe cu bună credință! Tuturor eroilor, veșnică și pioasă amintire!

Preotul greco-catolic din Ghenci, Lucian Constantin Cociorvă, a ținut o slujbă de pomenire a eroilor neamului cunoscuți și necunoscuți înmormântați în această locație. Ulterior serviciului religios, a spus următoarele:

Anul trecut, am fost sunat de o doamnă, pe nume Monica Pralea, de loc din Pitești, care mi-a spus că a găsit numele meu și numărul de telefon pe internet pe site-ul Episcopiei Greco Catolice de Oradea, și a dorit să mă contacteze pentru a-mi relata o întâmplare adevărată, petrecută în satul Ghenci, în timpul luptelor care s-au dat aici în octombrie 1944. Dânsa, care este actualmente

pensionară, a lucrat la Arhivele Militare din Pitești, a rememorat și transmis cu date amănunțite o secvență din acel război, o secvență în care unul dintre personajele principale a fost chiar bunicul dânzei, pe nume Martan Constantin, soldat, care și-a găsit sfârșitul eroic la Ghenci, fiind înmormântat în mormântul comun al eroilor situat în centrul satului Ghenci.

Relatarea dânzei este următoarea: „MARTAN Constantin, născut în 1921, în comuna OARJA, județul Argeș, a făcut parte din Regimentul 34 Infanterie al Bravei Divizii 9 Infanterie Constanța, care trebuia să elibereze ARDEALUL. În 24.08.1944 s-a plecat din Constanța, pe traseul Brașov – Cluj - Câmpia Turzii - Hodod – Corund – Unimăt, în dimineața zilei de 24.10 ajung la Ghenci fiind cantonați la Ferma „Rîtul Tărilor”, de unde urmau să plece la Carei în dimineața zilei de 25.10. Drumul anevoios, toamnă ploioasă și rece, au mers mai mult prin apă și noroi. În jurul orei 23.00, s-au auzit tiruri de artilerie. El și alți 24 de camarazi au ieșit în recunoaștere și a fost lovit de glonț în cap decedând pe loc. Inamicul (hitlerist, hortyst) se afla în Turnul Bisericii Evanghelice. Apoi au fost „aruncați” în Groapă Comună. La 5 dimineața, în 25.10.1944, Divizia 9 Infanterie a intrat și a eliberat Careiul și ultima brazdă de pământ românesc. Datele au fost extrase din Registrele istorice și ordine de zi ale Diviziei 9 Infanterie și Regimentului 34 Infanterie, aflate în Arhivele M.Ap.N.”

Mai departe, domnul părinte a precizat:

Consider, că această mărturie este o mărturie vie a adevărilor istorice petrecute pe aceste meleaguri în lupta pentru eliberarea patriei în timpul celui de-al doilea război mondial, iar doamna Pralea poate constitui o filă de istorie vie prin faptul că este descendentă directă a unui soldat căzut în luptele de pe raza localității Ghenci. Așa cum spuneam în cuvântarea mea, faptul că s-a tras din turnul bisericii evanghelice (reformate), nu trebuie să ne trimită la a ne gândi la o oarecare complicitate a bisericii respective sau a reprezentanților ei cu dușmanii de atunci, biserica nu are nici o vină, nici ca instituție, nici ca și clădire! Faptul că s-a tras din turnul bisericii, se datorează faptului că turnul acestei biserici, înalte de 54 de metri, a constituit cel mai înalt punct din zonă!

Ulterior, în urma unei discuții telefonice ce am avut-o cu doamna Monica Mihaela Pralea, în 23 septembrie 2021, pe subiectul eroilor din

Ghenci, dânsa a afirmat că, din datele culese din arhivele militare, în mormântul comun de război de la Ghenci sunt înmormântați 24 eroi români, cunoscuți, căzuți în octombrie 1944 și nu 13 așa cum se cunoștea până acum pe plan local. Acest aspect necesită a fi clarificat în viitor și menționat ca atare, atât în situațiile asociațiilor de rezerviști militari cât și la fața locului, pe o inscripție funerară pe mormânt, cu numele tuturor celor 24 de eroi înmormântați în acel loc.

La finalul manifestării s-au depus coroane de flori, din partea Primăriei și Consiliului local Căuaș și a Instituției Prefectului Județului Satu Mare, Consiliului Județean Satu Mare, asociațiilor de rezerviști militari din MAPN, MAI și SRI, unităților din sistemul național de ordine publică, apărare, siguranță națională și din Ministerul de Justiție, Muzeului Județean, Direcției Județene pentru Cultură și asociațiilor civice prezente la eveniment.

La mormântul de război din cimitirul din Căuaș, slujba de pomenire a fost făcută de preotul ortodox Ciprian Vezentan, iar oficiul de speaker a fost asigurat de către preotul militar, colonel Cristian Silaghi de la Inspectoratul de Jandarmi Județean Satu Mare.

În comuna Terebești, evenimentele au avut loc la:

- mormântul individual de război al unui erou necunoscut, situat în curtea Bisericii Ortodoxe din localitatea PIȘCARI;
- mormântul comun de război a 10 eroi: sg. maj. Geamănu Brehut, cap. Florea Jianu, frt. Dumitru Iancu, frt. Dumitru Drăgulin, frt. Radu Drăgulin, frt. Ioan Susai, sold. Ioan Mădularu, sold. Constantin Mihalache, sold. Vasile Corogeanu și sold. Lazăr Badea, situat în cimitirul din localitatea TEREBEȘTI;
- mormântul comun de război a sg. Ioan

Micuși și a 4 eroi necunoscuți, situat în cimitirul din localitatea GELU.

La mormântul eroului necunoscut din curtea bisericii din Pișcari, cuvântul de salut a fost rostit de primarul comunei Terebești, doamna Mariana Avorniciții, care a relevat importanța și datoria de a proteja mormintele eroilor căzuți în cele două războaie mondiale.

Ulterior, au susținut scurte discursuri domnii Cosmin Dorle, Valer Cristian Beșeni și doamna Mihaela Sălceanu, ultima scoțând în evidență numele câtorva ostași ai Armatei Române care s-au evidențiat în luptele din zona Terebești desfășurate în octombrie 1944.

La final, mătușa Ținca Silvie a recitat versuri dintr-o poezie dedicată eroilor.

La toate cele trei locații din comuna Terebești s-au depus coroane de flori din partea Primăriei și Consiliului Local Terebești, precum și din partea Instituției Prefectului Județului Satu Mare, Consiliului Județean Satu Mare, asociațiilor de rezerviști militari din MAPN, MAI și SRI, unităților din sistemul național de ordine publică, apărare, siguranță națională și din Ministerul de Justiție, Muzeului Județean, Direcției Județene pentru Cultură și asociațiilor civice prezente.

Este de apreciat faptul că deși era vacanță școlară, un grup de elevi ai Școlii Gimnaziale Terebești, îndrumați de doamna bibliotecară

Monica Czegeyi, au susținut scurte programe cultural-artistice și patriotice, în toate cele 3 locații din Pișcari, Terebești și Gelu.

În aceste 3 locații din comuna Terebești, au fost oficiate slujbe de pomenire de către preoții ortodocși Daniel Beretchi din Pișcari, Ioan Duciuc din Terebești și Marius Bota din Gelu, alături de colonel Cristian Silaghi, preot militar la Inspectoratul Județean de Jandarmi Satu Mare.

Și pe această cale, aducem mulțumiri domnului preot militar, colonel Cristian Silaghi care, pe lângă oficiul de speakerman, a rostit cuvinte cu încărcătură emoțională profundă, recitând din poezia „Din larg”, scrisă de Octavian Goga, versuri ce sunt inscripționate pe mausoleul de la Ciucea:

*Jur împrejur e largul care cântă,
E soare-n cer; e sărbătoare sfântă,
Și-n vreme ce mi-a amuțit pământul
Fiorul păcii-n suflet mi se lasă,
Eternități îmi flutură veșmântul,
Simt Dumnezeu cum mă primește-n casă..*

De asemenea, nu în ultimul rând, transmitem expresia noastră de respect și mulțumire, a grupului de inițiatori ai proiectului (format din colonel (r) Mircea Blideran, colonel (r) Gheorghe Strâmb, colonel (r) Voicu Șichet, colonel (r) Iosif Pordea și colonel (r) ing. Ștefan Coșarca), către domnul colonel Ovidiu Popa, șeful Inspectoratului de Jandarmi Județean Satu Mare, pentru suportul constant oferit în asigurarea gărzii la mormintele eroilor pe perioada derulării evenimentelor de comemorare.

Eroii neamului comemorați la Moftin-județul Satu Mare

Ing. Claudiu Florian GĂZDAC
Coordonator proiect „Comemorarea Eroilor Neamului”
județul Satu Mare

Într-o mare zi de sărbătoare creștină, la 14 septembrie 2021, de Praznicul Înălțării Sfintei Cruci, s-a întors o nouă pagină din proiectul implementat la nivelul județului Satu Mare sub denumirea „**Comemorarea Eroilor Neamului**”. De această dată, gazdă a fost comuna Moftin, al cărei primar s-a implicat în mod exemplar în organizarea evenimentului, mobilizând comunitatea locală, inclusiv prin inițierea proiectului Hotărârii Consiliului Local prin care s-a desemnat această dată, pentru a comemora și a cinsti eroii români ce și-au dat viața în bătăliile din jurul comunei, în cel de-al Doilea Război Mondial. Au fost ultimele lupte de pe teritoriul țării, care au culminat cu eliberarea orașului Carei pe 25 octombrie 1944 și, pe cale de consecință, a Transilvaniei de Nord ocupată în urma Dictatului de la Viena din 30 august 1940, împingând linia frontului dincolo de granițele României.

Manifestările au demarat în satul **Sânmiclăuș**, în al cărui cimitir își dorm somnul de veci, într-un mormânt comun, 6 militari români din care doar 3 au fost identificați, aceștia fiind: Costache Constantin, Nanu Vasile și Ipate Constantin. De menționat faptul că mormântul de la Sânmiclăuș, la fel ca și Monumentul eroilor din centrul satului, a fost reabilitat de către Muzeul Județean Satu Mare în cadrul proiectului „Reabilitarea mormintelor și operelor

comemorate de război din județul Satu Mare”, proiect finanțat în anul 2018 de Guvernul României prin Programul Centenar și derulat prin Muzeul județean și Consiliul Județean Satu Mare.

La eveniment au fost prezente oficialități locale și județene, oameni de cultură, cadre militare în rezervă și retragere, reprezentanți ai unor instituții de cultură din Satu Mare precum și câteva tinere, îmbrăcate în costum popular, ce au purtat steaguri tricolore pe tot parcursul activității. Moderator a fost inițiatorul proiectului, colonel (r) Ștefan Coșarcă, care a prezentat succint obiectivele urmărite și stadiul îndeplinirii lor.

După intonarea imnului de stat, s-a săvârșit slujba de pomenire a eroilor, de către preotul militar lt.col. Florin Silaghi de la Penitenciarul Satu Mare și preotul paroh local Nicolae Galea. Ulterior au fost depuse coroane de flori din partea Primăriei și Consiliului local Moftin, Instituției Prefectului și Consiliului Județean Satu Mare, unităților militare din sistemul național de ordine publică, siguranță națională, apărare și justiție și asociațiilor cadrelor militare în rezervă și retragere din M.Ap.N., M.A.I. și S.R.I., precum și a organizației comunale Moftin a P.N.L. Apoi, tânăra Sara Șuta a recitat emoționanta și mobilizatoarea poezie „Scut și armă” a lui George Coșbuc, ceremonialul încheindu-se solemn prin intonarea piesei cântate cu trompetă: „Silenzio” - „Liniște” sau „Stingerea”, cum este cunoscută la noi, acel cântec executat, de regulă, la înmormântarea cadrelor militare.

Participanții s-au deplasat apoi la **Moftinu Mic**, acolo unde sunt înhumați 10 militari români și unul german. Militarii români au făcut parte din Regimentul 34 (pe mormânt este greșit trecut 9) Infanterie, care alături de celelalte unități combatante au dus lupte grele în drumul lor către Carei în perioada 22-25 octombrie 1944. Moderatorul ceremonialului a

fost preotul militar jandarm colonel Cristian Silaghi, el săvârșind și slujba de pomenire, alături de părintele Florin Silaghi și preotul paroh local George Ciolte.

În continuare, a luat cuvântul primarul Gheorghe David, care a accentuat importanța organizării comemorării eroilor ce-și dorm somnul de veci în comuna Moftin în Ziua Înălțării Sfintei Cruci. Redau cele spuse de domnia sa:

14 septembrie devine oficial, prin intermediul programului intitulat „Comemorarea Eroilor Neamului”, ziua în care comuna Moftin aduce un omagiu eroilor neamului românesc căzuți pe câmpurile de luptă, prin comemorarea la cele 2 monumente/morminte comune închinat eroilor; atât români cât și de alte naționalități, căzuți în cel De-al Doilea Război Mondial.

14 septembrie este ziua Înălțării Sfintei Cruci, un simbol al victoriei vieții asupra morții și al păcatului, un simbol al victoriei luminii împotriva întunericului. Acesta fiind și motivul pentru care am ales această zi spre a cinsti eroii din comuna Moftin; pentru a scoate la lumină, împreună cu dumneavoastră, memoria acestor eroi, memoria acestor militari care și-au dat viața pentru un simplu cuvânt: ROMÂNIA.

Și-au dat viața departe de casă și de familie. Mulți dintre ei fără să aibă măcar o cruce și o lumânare la căpătâi, mulți ani. Acesta este

rolul nostru, obligația și datoria noastră: să spunem ce au făcut și pentru ce au făcut acest sacrificiu suprem. Dacă vom pătrunde și vom putea înțelege vreodată această jertfă, vom constata că iubirea de țară este mai presus de noi. Noi cei de astăzi, care ne bucurăm de libertate, trebuie să știm că temelia pentru viitorul nostru sunt ei, acești eroi tăcuți care și-au plecat frunțile și care au făcut țărână din țărâna strămoșilor.

„Patria devine eternă pentru cultul eroilor”, așa cum spunea marele român Nicolae Iorga.

În cuvântul meu, ca reprezentant al Instituției Prefectului-județul Satu Mare și de coordonator al proiectului la nivel județean, pe lângă un scurt istoric al demarării acestui proiect și al scopului său, am amintit un episod interesant despre un tânăr localnic ce a sprijinit trupele române în acel octombrie de foc al anului 1944. Sursa de informații este volumul „Monografia comunei Sânmiclăuș județul Satu Mare”, autor Silviu Orha, apărută la Tipografia Cyber Print Oradea, în 2004.

Este vorba de Ioniță, care în cadrul luptelor a rămas la un moment dat singur, blocat într-un șanț lângă un pod. A stat multă vreme nemișcat deoarece a observat că se afla prins între trei cuiburi de mitralieră germane, aflate la distanță mică unul de celălalt, unul chiar la 6-8 m. de el. Deci, era imobilizat în fundul șanțului. În

această poziție, a fost martorul ostilităților din cursul zilei de luni (notă: 23 octombrie 1944) între armata română și cea germană. După ce s-a făcut ziua, la un moment dat, a trecut un avion de recunoaștere românesc. În scurt timp, a auzit tirul de artilerie dinspre Sânmiclăuș. Unul dintre proiectile a aterizat la mai puțin de 2 metri de el, dar nu a explodat. Apoi, altul a atins podul aflat la 4-5 metri și a explodat, iar Ioniță a fost acoperit parțial de o movilă de pământ. Apoi a auzit și alte proiectile ce au explodat și tot așa mai multe ore. A observat cum a fost distrus, de un obuz, cel mai apropiat cuib de mitralieră german, pe la orele 5-6 după masă, un neamț fiind omorât iar ceilalți s-au retras. Imediat, un proiectil a căzut într-o claie de paie care a luat foc și a luminat puternic zona. La un moment dat, a auzit vorbindu-se românește fără să vadă ceva. Cel care mergea târâș prin șanț a zis:

- Virgile, văd în fața mea un soldat german.

- Trage-n el, răspunde Virgil.

Auzind acestea, Ioniță zise repede cu glas destul de tare:

- Frate române nu trage, că și eu sunt român.

- Predă-te cu mâinile-n sus, zise soldatul.

- N-am armă, zise Ioniță, ridicându-se pe jumătate cu mâinile în sus.

- Tu ești civilul din patrula de cercetare?

- Da!

- Ești rănit sau nu?

- Nu!

- Du-te repede acasă, că mamă-ta moare, zise soldatul, făcându-i loc să treacă prin șanț, pe lângă el și pe lângă ceilalți din urma lui. Atunci, Ioniță a înaintat copleșit de bucuria salvării, dar și îngrozit de starea în care se afla mama lui. Nu știa ce să facă mai întâi, să-i îmbrățișeze pe salvatorii lui, să-i sărute, să le mulțumească în genunchi, să plângă la picioarele lor, ori ce să facă? Trecu peste podul fatal, ajunse la primul soldat, îl îmbrățișă cu lacrimi în ochi și plângând trecu pe lângă ceilalți care tăcuți se uitau la el.

În drumul lui de întoarcere a întâlnit din ce în ce mai mulți soldați, toți tăcuți, cu armele în mâini, cu ochii ațintiți înainte, gata să se năpustească asupra inamicului. Așa a ajuns până la primul punct de comandă unde a întâlnit un locotenent înconjurat de soldații săi. Acesta, după ce îi luă informațiile convenite asupra inamicului și terenului, îl ascultă tăcut și binevoitor asupra primejdiilor prin care a trecut.

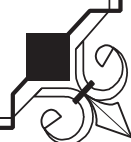
La sfârșit, cu o voce domoală, îl îndrumă să meargă mai departe la eșalonul superior. Acolo, un căpitan cu numele Popescu, i-a pus mai multe întrebări, iar Ioniță a răspuns, cu privire la inamic, la teren, armamentul lui, efectele tirului de artilerie, amplasamentul inamicului, efectivul și starea în care se găsește după barajul de artilerie... Apoi, căpitanul spuse oamenilor lui să-l servească cu mâncare, aceștia ascultând cu atenție întâmplările prin care a trecut. Se făcu seară și i s-a recomandat să nu meargă acasă pe timpul nopții pentru că santinelele s-ar putea să tragă fără somație. Abia dimineața de marți a plecat către casă, unde a ajuns pe la orele 13, părinților nevenindu-le să creadă că trăiește, deoarece au primit vești de la mai multe persoane cum că ar fi mort. Vestea sosirii acasă a lui Ioniță Mutului s-a răspândit repede în sat. Mort și înviat au spus mulți. Tatăl său, după orele 16, a prins caii la căruță și l-a trimis pe Ioniță alături de mama lui în satul Mecențiu la niște rude, pentru refacere.

În aceeași carte sunt prezentate mai multe fapte de eroism colective.

Din punct de vedere istoric, despre cele întâmplate în acea perioadă, doamna Paula Virag, de la Muzeul Județean Satu Mare, a făcut o amplă și concretă prezentare, iar directorul Direcției pentru Cultură Satu Mare, Zamfir Danciu, a subliniat importanța organizării unor astfel de manifestări pentru păstrarea memoriei înaintașilor în conștiința tinerei generații.

A urmat un moment cultural artistic, de cântece și poezii patriotice, susținut de elevi ai Școlii Gimnaziale „Mihai Viteazul” Moftin, acompaniați de profesorul Vlad Pașca, depunerea de coroane de flori din partea aceluiași instituții și organizații ca la Sânmiclăuș, cărora li s-a adăugat Direcția pentru Cultură Satu Mare, ceremonialul încheindu-se și aici cu „Silenzio”.

Inițiatorii și organizatorii manifestărilor din comuna Moftin mulțumesc tuturor celor implicați într-un fel sau altul în ducerea la bun sfârșit a evenimentului civic-patriotic, precum și participanților care au onorat prin prezență memoria eroilor, respectiv reprezentanții unităților militare din sistemul național de ordine publică, siguranță națională, apărare și justiție și ai asociațiilor Unirea 2009 Carei, Despărțământul ASTRA Carei și altele.

Părintele Necula - un bun național și un cetățean universal

Colonel (r) Voicu ȘICHET

Prea cucernici părinți, onorate oficialități, stimați invitați, dragi sătmăreni,

Mă bucur că am reușit, din a doua încercare, să-l readucem pe părintele Necula la Satu Mare, pentru a ne vorbi în direct despre eroi și martiri așa cum numai Domnia sa știe. Intenția noastră a fost ca, după succesul din 4 noiembrie 2019, când am aniversat 10 ani de la apariția primului număr al noii serii a revistei Eroii Neamului, să-l invităm pe părinte în 2020 pentru o conferință legată de eroi, însă din cauza pandemiei acest lucru nu s-a putut, dar nu ne-am pierdut speranța, ea moare ultima, nu?, astfel că am reluat demersurile în acest an.

De această dată, am reușit. În primul rând să găsim cu părintele o porțiță în extraordinar de încărcatul său program, astfel încât să-și poată petrece 2-3 zile în mijlocul nostru. Apoi, reușita noastră se referă și la acceptarea spre finanțare de către Consiliul Județean Satu Mare a proiectului înaintat de Asociația Civică Tempora, în

conformitate cu Legea 350/2005, Domeniul Cultură 2021 (care are ca obiective editarea revistei *Eroii Neamului* și a unui volum despre Cimitirul eroilor din Satu Mare, precum și organizarea acestei conferințe).

Desigur, având în vedere tematica conferinței, ar fi fost de preferat o dată a desfășurării ei în preajma Zilei Eroilor, în acest an 10 iunie, însă metodologia și birocrăția specifică administrației din România fac imposibilă, cel puțin la Satu Mare, organizarea de manifestări pe bază de proiecte în prima jumătate a anului, contractul de finanțare fiind semnat doar pe 5 iulie, dată după care se pot derula activități eligibile la decontare...Dar, tot răul spre bine... Printr-o fericită coincidență, conferința are loc imediat după sărbătorirea de către Biserica Ortodoxă Română a două mari personalități care s-au jertfit pentru credința în Dumnezeu. Prima este Maica Domnului care și-a sacrificat tinerețea, chiar copilăria, pentru a împlini cele spuse ei de arhanghelul Gavriil. Mai mult, chiar

**Pr. Constantin
NECULA**

Eroi și martiri

SATU MARE
17 august 2021

dacă Fiul său a fost răstignit pe cruce de către oameni, ea nu a încetat nicio clipă să mijlocească pentru noi pe lângă Tronul ceresc, pentru iertarea păcatelor și mântuirea tuturor, asumându-și rolul de mamă a tuturor credincioșilor, pe care însuși Iisus Hristos i l-a încredințat înainte de a-și da duhul.

Apoi, pe 16 august, am comemorat moartea martirică a luminatului voievod Constantin Brâncoveanu, care, pentru credința noastră strămoșească și-a dat nu numai puterea, averea și viața, ci și chiar viața propriilor copii. Oare câți dintre politicienii care conduc astăzi destinele României ar renunța la o funcție oarecare opunându-se unor directive din afară ce ar aduce atingere valorilor morale și creștine ale poporului român?! Prea puțini sau de loc. Dimpotrivă, pentru a se pune bine cu Înalta Poartă a zilelor noastre, sunt în stare să facă orice compromis. Pe spinarea noastră, a tuturor, bineînțeles...

Pilda domnitorului Brâncoveanu este doar un exemplu dintr-un șir continuu de jertfe și sacrificii ale poporului nostru pentru apărarea credinței strămoșești și a valorilor care-i definesc istoria și identitatea în concertul națiunilor europene. De aceea, prin acest eveniment deosebit, încercăm să menținem aprinsă flacăra iubirii de neam și țară, respectul față de faptele mărețe și jertfele înaintașilor care ne-au lăsat moștenire această *Grădină a Maicii Domnului*, toată istoria noastră având ca bază și liant credința strămoșească, iubirea și adorația milenară a poporului român față de Iisus Hristos, față de Maica Sa și, pe cale de consecință, față de Biserică, lăcașul Domnului.

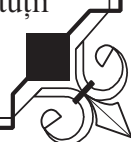
Drept urmare, nu este un loc mai nimerit pentru a vorbi despre EROI și MARTIRI decât în Biserica lui Hristos. Iar cel mai reprezentativ așezământ creștin ortodox din Sătmăr este Catedrala „Adormirea Maicii Domnului”, cu atât mai mult cu cât este o ctitorie a ARMATEI ROMÂNE eliberatoare a acestor ținuturi în aprilie 1919. Fără acea campanie strălucită, poate că astăzi nu aveam atâtea biserici românești în Satu Mare! Ortodoxe cu siguranță, iar cele greco-catolice, foarte probabil, aparțineau de Episcopia de la Hajdudorog, iar limba de rit ar fi fost alta.

Drept urmare, o asemenea temă, abordată într-un asemenea loc, avea nevoie și de o voce a

unei personalități incontestabile a spiritualității și culturii române, fapt pentru care l-am invitat pe părintele conferențiar universitar doctor CONSTANTIN - VALER NECULA, prodecanul Facultății de Teologie Ortodoxă din Sibiu, să ne vorbească despre martirii bisericii strămoșești și eroii neamului românesc, înaintași ai noștri care și-au dat viața pentru credință, demnitatea, libertatea, cultura, limba, obiceiurile și tradițiile poporului român.

Sigur, părintele Necula este o personalitate bine cunoscută de către sătmăreni, fie și doar din cele două emisiuni ale televiziunii naționale, *Zi de zi cu părintele Necula* (zilnic de la ora 19:35) și *Bucuria Credinței* (duminica dimineața, în cadrul emisiunii *Universul Credinței*). Cuvântul său este, pentru mulți români, un adevărat Talisman/Balsam, numai bun de pus pe rană în momentele mai dificile ale vieții, aducând cu el mângâiere, alinare, încredere în ajutorul Domnului, a Maicii Preacurate și a sfinților, dar și în propriile forțe. Foarte mulți dintre dumneavoastră îl ascultați sau îl vizionați la televiziune, radio, internet etc, sorbindu-i cuvintele din cadrul diverselor emisiuni la care este invitat sau al conferințelor pe care le susține de-a lungul și de-a latul țării, ba chiar și în afara ei. Personalitatea sa deosebită, determinarea și profesionalismul cu care își expune și argumentează ideile, crezul său de preot ortodox român foarte bine școlit în final, fac să fie invitat frecvent la emisiuni de mare audiență, în special atunci când sunt dezbătute subiecte sensibile legate de religie, spiritualitate, educație, morală etc.

În aceste condiții, cred că este de prisos să vă vorbesc prea mult despre Domnia sa, în fond și la urma urmei ați venit aici pentru a-l asculta pe dânsul nu pe mine!! Voi spune doar că părintele are în vene sânge de moroșan, s-a născut și s-a format la Brașov (școala primară, gimnaziul și liceul), iar la Sibiu a urmat Facultatea de Teologie Ortodoxă Română, în cadrul căreia a rămas până în prezent, urcând scara ierarhică a învățământului universitar până la conferențiar, desăvârșindu-se ca un BUN NAȚIONAL! Dar doctorul în teologie Constantin-Valer Necula este și un adevărat CETĂȚEAN UNIVERSAL, având în vedere multiplele colaborări cu instituții

și organizații din străinătate, în special în domeniul teologic, cultural și istoric, multe concretizându-se în volume sau studii pe diverse teme, sau traduceri din mari autori.

Vorbind despre opera scrisă, are circa 100 de volume ca autor, coautor, coordonator sau traducător, iar numărul articolelor și studiilor publicate în diverse reviste cred că nici dânsul nu-l știe cu exactitate. Însă noi știm cu siguranță că în *Eroii Neamului* a publicat 7 articole, autorul Constantin-Valer NECULA nelipsind din niciun număr de după precedenta sa vizită la Satu Mare, iar contribuția acestora la creșterea calitativă a revistei noastre fiind una deosebit de importantă. Ca urmare, nădăjduim, având în vedere și reușita acestei conferințe, să-l avem în continuare mult timp drept colaborator la revistă pe părintele Necula, iar din prezența sa anuală la Satu Mare să facem o adevărată tradiție. Doamne ajută!

Însă, pentru astfel de evenimente este nevoie și de resurse, în principal financiare și logistice. Pentru prima categorie suntem datori a mulțumi, cu prioritate, Consiliului Județean Satu Mare pentru aprobarea spre finanțare a proiectului nostru precum și donatorilor și sponsorilor care ne-au stat alături, persoane cu simț civic și patriotic deosebit. Dumnezeu să le

răsplătească jertfa!

Pentru sprijinul logistic trebuie să mulțumim, în primul rând preoților și Consiliului parohial de la Catedrala „Adormirea Maicii Domnului” din Satu Mare, care au fost de acord cu organizarea evenimentului în acest deosebit Lăcaș al Domnului, precum și PS Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmărilor, care ne-a dat binecuvântarea arhierescă.

De asemenea, mulțumim mass-mediei sătmărene pentru sprijinul acordat în promovarea evenimentului, inclusiv pentru înregistrarea și redarea ulterior a conferinței, în special a discursului părintelui Necula, astfel încât și cei ce nu au putut participa din diverse motive, să se poată bucura de cuvintele părintelui.

În speranța că prin acest eveniment vom aduce sătmărenilor, la câteva zile după Praznicul Adormirii Maicii Domnului, bucurie și un licăr de speranță într-un viitor mai bun, vă invit să-l ascultăm pe oaspetele nostru special!

Nu înainte însă de a-l ruga pe părintele Cristian să-mi fie alături pentru dăruirea unei amintiri din partea noastră, respectiv o frumoasă icoană a Maicii Domnului cu Pruncul pictată de artistul nostru George Dan.

Eroi care fac diferența

Ing. ec. Cristian MAREȘ

Învățăm o istorie a românilor din paginile cărților, o istorie care și astăzi, la peste 30 de ani de la Revoluție, este plină de lipsuri și defecte. Și nu numai a noastră, dar parcă a noastră este subminată chiar de către cei care ar trebui să o exprime. Mă refer aici la momentele cruciale din existența unui popor, la cei care s-au ridicat și au luptat pentru un țel și un ideal. Învățăm din istorie că românii au făcut și au dres, s-au luptat și au câștigat sau au pierdut eroic. Nu voi aborda aici această chestiune, am făcut-o și o voi face în articolele mele în continuare. Mă voi referi strict la CĂȚI au făcut-o și au luptat, pentru a ne face o idee despre ceea înseamnă numărul celor ce pot schimba destinul unui popor.

Ca să nu credeți că vorbesc prostii, vă voi da pentru început niște exemple din istoria altor popoare, pentru a vedea că nu suntem prea diferiți față de alții, cu toate că noi avem o oarecare impresie în acest sens. Și mai ales, pentru a demonstra că momentele culminante ale istoriei unui neam nu sunt date de majoritate, ci de o minoritate idealistă, la care ulterior se raliază majoritatea care până atunci stătea în expectativă. Deci, să fii idealist și neînțeleș nu este neapărat un păcat, poate fi o premisă pentru o schimbare esențială.

Să luăm primul exemplu, revoluția franceză din 1789, cea mai cunoscută revoluție, despre care se spune că a fost un punct de cotitură, că a schimbat istoria lumii. Revolta din Paris în acel an părea la fel ca și altele, nu prevestea o schimbare majoră, era vorba doar de o simplă revoltă. Dar această revoltă s-a dezvoltat și răsculații au ajuns să asedieze închisoarea Bastilia. Pentru ce? În Bastilia erau încarcerați la acea dată mai puțin de zece oameni! Poliția lui Ludovic al XVI-lea nu a reacționat la timp sau era și ea nemulțumită, cert este că răsculații (un număr redus comparativ cu populația Parisului) au reușit să o ocupe. Acesta a fost semnalul că pot învinge, din acest moment toți nemulțumiții s-au raliat răsculaților, transformând această răscoală în revoluție, data cuceririi Bastiliei (14 iulie 1789) devenind ziua națională a Franței. Din acest moment, în care o răscoală și-a demonstrat forța, a devenit o revoluție care a schimbat Franța și a fost

receptată în viitor ca și o schimbare a întregii Europe. Dar câți au fost acei răsculați care au cucerit Bastilia? Infinit mai puțini față de cei care li s-au alăturat DUPĂ cucerirea Bastiliei. A fost un moment culminant, dar fără el, ar fi fost doar o răscoală ca oricare alta, înăbușită mai târziu.

De ce? Fiindcă majoritatea populației Parisului a stat și a așteptat rezultatul, au stat cu capul la cutie fără să se bage, doar pentru ca ulterior, stând și judecând sorții izbânzii, să treacă de o parte sau alta, în cel mai pur stil oportunist. Nu trebuie condamnați, majoritatea așa se comportă dintotdeauna. Stau și așteaptă pentru a se poziționa apoi de partea celui mai puternic, sau a celui ce are șanse mari să devină cel mai puternic.

Alt exemplu, dacă sunteți interesați să studiați istoria dobândirii independenței SUA față de Imperiul Britanic. În istorie scrie că cele 13 colonii și-au declarat independența la 4 iulie 1774, apoi întregul popor din colonii s-a ridicat la luptă pentru izgonirea britanicilor. Nimic mai puțin adevărat. Armata americană, condusă de George Washington (un ofițer capabil, ce s-a evidențiat în armata britanică în timpul luptelor cu francezii în războiul colonial de șapte ani 1754-1763), a avut doar înfrângeri sau lupte nedecise până la bătălia de la **Saratoga (1777)**. Abia după aceasta, coloniștii americani (dintre care majoritatea erau neutri sau chiar luptau alături de englezi) s-au raliat armatei lui Washington reușind crearea unui nou stat pe harta lumii, un stat care două sute de ani mai târziu va fi principalul pol de putere mondial. Dar până atunci ce au făcut? Au stat și au așteptat să vadă de partea cui sunt sorții, nici pe departe nu s-au ridicat ca unul la declarația de independență. Dacă rezultatul bătăliei de la Saratoga ar fi fost altul, nu puteam vorbi de nașterea unei mari națiuni la acea dată.

Un alt capitol pe care francezii ar dori să-l uite: câți francezi au luptat în cadrul Forțelor Franceze Libere ale lui de Gaulle sau ca partizani între 1940-1944 și câți au purtat uniforma guvernului colaboraționist de la Vichy, chiar vânzându-i pe partizani? Abia după debarcarea din Normandia din 6 iunie 1944, francezii au devenit

brusc mari gaulliști.

Alt exemplu, cel mai recent: de când americanii și-au anunțat retragerea din Afghanistan și viitorul țării a devenit clar, respectiv cine va câștiga, brusc au apărut o mulțime de talibani, de parcă majoritatea populației era de partea acestora. Incorect, 80% din noii talibani erau talibani de curând, s-au dat cu învingătorii repede, pentru a profita sau pentru a-și ascunde unele probleme din trecut. La fel au procedat și în timpul invaziei sovietice, triburile și fiefurile liderilor locali treceau dintr-o tabără în alta în funcție de conjunctură și interese de moment.

Și exemplele ar putea continua, dar nu acesta este scopul articolului de față. Vreau să mă refer strict la cei ce au schimbat istoria, în speță istoria noastră, cea care ne interesează în primul rând. Paranteza, sau scurta incursiune în istoria lumii, în speță la unele evenimente care au marcat această istorie mondială, au drept scop să arate adevărata dimensiune a felului în care această istorie este receptată față de adevărul pur. În sensul că nu întreaga populație s-a ridicat să realizeze ceva ce s-a dovedit mai târziu un punct de cotitură al istoriei, ci au fost câțiva idealiști care s-au bătut, iar dacă au învins sau numai dacă au rezistat, i-a făcut pe ceilalți, marea majoritate, să li se alăture în luptă atunci când erau deja siguri că puteau trage niște foloase din victoria preconizată și asigurată de rezistența celor puțini.

Dar când acea mână de oameni ce s-au ridicat primii au pierdut, au fost uitați sau blamați, tratați ca și răufăcători sau trădători. În istorie sunt mai multe cazurile celor învinși decât ale celor învingători, atâta doar că primii au fost uitați.

Am vorbit deja de revoluția franceză și cea americană, ar fi momentul să ne uităm puțin și la istoria noastră.

Să încep cu evenimentele cele mai recente, pe care mulți le-am trăit pe viu, mă refer aici la revoluția din decembrie 1989. Să punem câteva întrebări, deși știu că vor fi foarte neplăcute și vor trezi multe reacții, dar istoria este a noastră și trebuie să ne-o asumăm. Câți au rămas peste noapte în fața catedralei în Timișoara și câți au stat să sprijine cu pieptul baricada de la Inter din București? La Inter, în noaptea de 21 spre 22 decembrie, erau mult mai puțini față de câți au apărut la amiaza zilei de 22 decembrie. În mod sigur, fără miile de oameni care au ieșit în 22 decembrie revoluția ar fi eșuat, dar întrebarea

rămâne: fără rezistența și lupta celor câteva zeci sau sute de la Inter, miile sau zecile de mii de oameni ar mai fi ieșit în 22 decembrie? Dacă baricada de la Inter ar fi căzut rapid, am mai fi avut vreo revoluție? Sunt fapte și aspecte la care ar trebui să meditam, și să o facem cumva la rece, desprinși de aspectele politice sau conspiraționiste la modă.

Aș putea vorbi și despre războaiele noastre, dar atunci luptătorii erau chemați la oaste, nu era vorba de a te înscrie sau nu într-o mișcare sau alta. Totuși, fiecare dintre luptătorii care și-au lăsat memoriile, amintesc despre învârtiții care o duceau bine în spatele frontului în timp ce alții, adevărații patrioți, luptau și sângerau până la moarte.

Aș vrea să fac o incursiune în istoria noastră, pentru a exemplifica ceea ce am început aici, dar a fost altcineva care a făcut-o mult mai bine decât aș putea să o fac eu. Iar acest cineva este unul care a trăit pe viu această experiență, cea de a fi printre puținii care s-au ridicat și au luptat, și care a continuat să lupte chiar dacă nu mai era nicio speranță. Fiindcă lupta lui, și a miilor de oameni care l-au urmat, și a zecilor de mii care l-au sprijinit pe el și pe alții asemenea lui, era pierdută înainte de a începe, prin înțelegerile dintre mai marii lumii. Totuși, ei au luptat și au murit pentru a spăla fața României, așa cum chiar el spunea. Mă refer aici la rezistența anticomunistă românească, cea mai îndelungată rezistență armată din țările căzute sub robia comunistă după 1945. Iar cel pe care îl voi cita este voievodul rezistenței anticomuniste, Ion Gavrilă Ogoranu, din *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc*:

„Când citești paginile cărților de istorie, mai ales cele din ultima jumătate de veac, găsești scris negru pe alb că, la 1821, toată suflarea românească se afla sub conducerea domnului Tudor, mântuind țara de turci, că, la 1784, tot Ardealul, români, maghiari și alte naționalități s-au strâns sub lancea lui Horia, că la 1848, aceeași suflare, chiuind și cântând, l-a însoțit pe Iancu în munți. Ni se prezintă o istorie înflorită, plină cu fraze patriotarde, o istorie de operetă. Așa să fi stat lucrurile? Chiar așa?

Mai trăiește alături, ca o cenușăreasă, o altă istorie, care se pierde în negura uitării. Istoricii dau de ea și o neglijează sau o ascund. Și e păcat, fiindcă istoria se repetă. Dacă nu tragi toate învățămintele dintr-un moment al ei, îl vei

mai repeta, cu toate tragediile întâmplare. Tudor a avut cam zece mii de panduri. Dar ce-au mai așteptat sutele de mii de tineri români de n-au venit lângă el? Cum s-a întâmplat ca Tudor să fie arestat în mijlocul armatei sale? Ce durere în suflet a avut când la întrebarea unui pandur: „Pe noi, cui ne lași?”, a răspuns: „Cânilor și corbilor”. Îs ultimele cuvinte ce ne-au rămas de la Tudor, testamentul lui. Dacă s-ar spune acestea, scade prin aceasta măreția lui Tudor?

S-a ridicat Horia și i s-au alăturat lui câți îi știm. Și s-a dus Horia în satul Bucium, numai cu câțiva, să vină satul la răscoală. Dar l-a prins solgăbirăul, român și el, și l-a legat pe Horia și pornise să-l predea cătanelor; că se pusese preț pe capul lui. Unde era atunci „intelighenția” din Ardeal? Cei doi episcopi români colindau satele să potolească agitațiile și popii îl blestemau pe Horia în biserici. Dar milioanele de iobagi din Ardeal unde erau? Trăgeau la jug, ca vitele, cu capul în pământ, mulțumiți că li se îngăduie să mănecă pită și slană, stând la căldură în bordei. Dar l-au înțeles după aceea? Au trecut zeci de ani până ce românii din Ardeal să se mândrească cu Horia. Nu s-a găsit măcar un singur om cu carte, român, să-i scrie biografia atunci. Dacă n-ar fi venit streini de la Viena, istorici și pictori și dacă „securitatea” de atunci ar fi distrus documentele compromițătoare, n-am fi știut nimic despre Horia, nici cum arăta la chip. Ar fi rămas o legendă ca Pintea. La 1847, un protopop din Huedin scria în carnetul său de însemnări: „la anul cutare a fost ciuma, la anul cutare holera, la anul cutare a fost Horia”. Ce se va fi mirat sfinția sa când, după un an, niște nebuni de tineri români s-au apucat să destabilizeze rânduielele de veacuri ale Ardealului! Dar s-a adunat toată suflarea Ardealului în legiunile lui Iancu? S-au adunat vreo zece mii. Ceilalți au rămas în robie mai departe, înfricoșați. Au plecat la luptă niște naivi idealști, ca bunăoară studentul Micle și prietenul său, păpușarul din Năsăud, tatăl lui Veronica Micle. Oamenii cumiți, atunci ca și altădată, au stat pițiți acasă, nu s-au băgat în „prostii”, au urlat ca lupii, dacă așa a fost nevoie, și-au văzut de interese și n-au avut treabă cu nimeni. Cei nebuni au murit, sau dacă au supraviețuit au suferit în tăcere sau au înnebunit de durere. Istoria ne spune că Iancu a înnebunit din pricina împăratului. Nu-i adevărat! Nimeni nu înnebunește pentru că dușmanul este crud și mincinos. A înnebunit din pricina mișeliei

și indiferenței alor săi. Am citit în copilărie o scrisoare zguduitoare de-a lui Iancu către Amos Frâncu, în care era atâta durere încât am plâns cu hohote. Era vorba de purtarea unor români. Dar măcar s-au grăbit cumva să aibă grijă de orfanii și văduvele Revoluției, ca unii ce au profitat de pe urma ei? Citiți ce a scris Veronica Micle despre viața unei spălătorese (văduvă de luptător pașoptist) și a unei copile orfane. Dacă nu și-ar fi adus aminte fostul student Micle de familia prietenului său, istoria literară n-ar fi pomenit de-o Veronică, ci în lume ar fi trăit o „Viroană”, neștiută de nimeni, cu degetele umflate și noduroase ca ale mamei sale, spălând rufe murdare ale „cuminților” pentru liniștea cărora s-a jertfit tatăl ei. Frumusețea i-ar fi fost o osândă în plus. Dar câte văduve și orfani de-ai războaielor, revoluțiilor și închisorilor nu și-au dus și-și mai duc suferința neștiută? Când am luat calea munților, știam destule despre partea cea ascunsă a istoriei. Nu ne-am făcut niciodată iluzii. Nu ne-am bazat că ni se vor alătura și vom fi înțeleși de toată suflarea din Țara Făgărașului.

Când am spus că în 1949-1950 s-ar fi ridicat satele la munte sau că eram primiți și ajutați de oamenii din partea locului, nu m-am referit niciodată la cine știe ce mulțime de oameni. Au venit Mogoș și Mazilu cu tinerii din jurul lor, au venit învățătorul Pridon și Boamfă cu voluntarii din jurul Pârâului, ofițeri ca Mare și Monea și alții de aceeași calitate ca ei, Olimpiu Borzea cu ai lui și alții ca ei din toate satele. Or fi fost o sută, două, o mie? Dar restul locuitorilor? Unii n-au venit de frică. Și ei trebuiesc înțeleși. Pe alții nu-i interesează decât propriul lor interes. Orice pas fac în viață, îl fac numai din calcul. Regimurile se schimbă, profitorii rămân. Pleac-ai noștri, vin ai noștri. N-au niciodată principii și muștrări de conștiință. Nu se pot schimba regimurile și ideologiile, pe cât îs în stare ei să se schimbe de repede. Unii se leagă strâns de regim, devenind una cu el și trec de la avere și la satisfacerea tuturor dorințelor și poftelor - la delirul puterii și al trufiei, încep a crede că fac parte din altă lume decât a noastră. Rămâne apoi marea masă a trudnicilor, a căror viață se reduce la muncă și la hrană, într-un ciclu etern și ale căror conștiințe nu se ridică mai sus de blidul de mâncare de dinaintea nasului. Sunt atât de apăsați și dresați în apăsarea spre pământ, că nu pot, nu gândesc și nu vor să privească mai departe. Li-s ochii atrofiați ca ai sobolilor de sub

pământ. Urăsc pe oricine vrea să-i scoată din existența lor de sclavi. Cu ei face orice stăpânire ce vrea. În primul rând să gândească în locul lor. E ceea ce Ghiță spunea despre ei: „Dacă ar ieși poruncă ca o jumătate de sat să izgonească pe cealaltă, s-ar executa supuși”. Unii ar face-o chiar cu pasiune. Dacă li s-ar cere să stea să se taie lemne pe ei și asta ar suporta-o, având drept scuză că „dacă a venit lejea asta”... Aceștia erau ceea ce regimul comunist dorea și, în bună parte, a și reușit să facă din întregul popor român.

S-ar putea să ni se reproșeze că nu am primit luptători noi. Nu existau? Ba da, și încă mulți, mai ales în anii de început. Unii, la beție sau la mânie, băteau activiștii de partid, devastau sfaturile populare, distrugând registrele cu cote, cântau cântece interzise, înjurau regimul. Căutați de securitate, apelau la noi ca la un adăpost. Dacă situația generală ar fi fost favorabilă, acești oameni ar fi fost buni. Revoluțiile se fac și cu astfel de oameni, ai faptelor imediate. Unii ar fi devenit eroi. Dar noi nu eram ceea ce își închipuiau ei. Ar fi fost ei în stare să ducă viața noastră? Erau capabili să se ridice dincolo de ură și răzbunare, să le facă toate numai din dragoste pentru țară? Ar fi luptat și în condițiile în care nu exista speranță pentru victorie? Ce-ar fi făcut dacă și-ar fi dat seama că s-au înșelat? De aceea, la astfel de oferte, îi sfătuiam să se ascundă, așteptând momentul când îi vom chema sau să se predea. Sunt mulți astăzi ce ne pot mulțumi că au făcut așa, scăpând cu doi-trei ani de închisoare sau canal. De s-ar fi dovedit că au stat un ceas în mijlocul nostru, i-ar fi costat viața. Mai greu era cu tinerii. Ciobanii tineri, copii de-ai gazdelor noastre, tineri turiști, băieți și fete, cereau să rămână cu noi. Le admiram sinceritatea sentimentelor, dar ne era milă de temeritatea cererii lor. Dacă ar fi fost o luptă cu termen previzibil și cu un minim semn de victorie, atunci le-ar fi fost locul între noi. Mi-aduc aminte că, prin 1950, au ajuns la familia lui Leu cinci elevi din București, între 16-17 ani. Li se citea sinceritatea pe față, dorința de a face lucruri mari pentru țară. De-abia i-am putut convinge să se întoarcă, cu ajutorul unui șiretlic.

Se uitau la Brâncoveanu, care nu li se părea mai în vârstă ca ei și se simțeau nedreptățiți. I-am dus până la o potecă de munte: „Măi băieți, iată aici un bolovan, cum vedeți, la cinci metri de pod. Când veți auzi la Vocea Americii că a început revoluția, să veniți cu toții,

voi și alții ca voi. Sub bolovanul acesta veți afla cum puteți să ne întâlniți”. Le-am luat legământul că vor păstra secretul. Bolovanul e și acum la locul lui, intact.”

Cuvinte grele, nu-i așa, în care ne recunoaștem fiecare, cu lipsurile și metehnele noastre?! Din păcate, este adevărat. Ne putem justifica prin faptul că această delăsare și așteptare a majorității nu este caracteristică numai nouă, ci general valabilă pentru toate popoarele lumii. Dar totuși, noi nu puteam face mai mult? Poate că da, poate că nu, este treaba istoricilor de meserie să abordeze acest aspect.

Eu vreau doar să revin la revoluția din decembrie și să pun unele întrebări. O întrebare de bază, dacă timișorenii nu ar fi rezistat opresiunii care a durat din 16 decembrie 1989 până în 21 decembrie, am fi putut vorbi de o revoluție română atunci? Să ne amintim că a fost o tentativă de revoltă la Iași în 14 decembrie 1989. Sau putem să facem o incursiune cu doi ani mai devreme, revolta înăbușită de la Brașov la 15 noiembrie 1987. Revenind la Timișoara, orașul martir de unde a pornit eliberarea noastră de sub comunism, am fi surprinși să vedem câți au fost cei care au rezistat sub gloanțe și câți au apărut mai târziu, când s-a văzut că acești eroi au rezistat și nu au cedat. Este încă un subiect de studiu pentru istorici, dar în mod sigur cei ce manifestau pe treptele catedralei erau infinit mai puțini față de cei care li s-au alăturat mai târziu.

La fel, rezistența noastră anticomunistă, un episod eroic care dă o măsură înaltă demnității poporului nostru român. Au fost mii de luptători anticomuniști după 1948 (după rapoartele Securității era vorba de peste o mie de grupuri de rezistență armată), cu zeci de mii de susținători în zonele de acțiune ale acestor grupuri de luptători, fără de care aceștia nu ar fi putut supraviețui atâția ani. Mă refer la faptul că ultimul partizan anticomunist a fost împușcat de Securitate în anul 1962 în munții Banatului, asta însemnând că rezistența armată anticomunistă a avut o durată de 17 ani, cea mai îndelungată din blocul estic. Noi nu numai că ignorăm asta, dar habar nu avem de aceste aspecte. Cu cât sunt mai presus alții, care își fac un titlu de glorie din revoltele lor punctuale, gen revoluția ungară din 1956 sau cea cehoslovacă din 1968?

Dar nici acestea nu sunt expresia masei mari a populației, cum ni se dă să înțelegem din relatările istorice. Ungurii și cehoslovacii s-au

bătut și au luptat pentru libertatea lor, nimeni nu poate contesta asta, dar câți au făcut asta față de marea masă a populației lor? Încă ceva, ei au luptat inspirați de liderii lor care au cucerit puterea, nicidecum să răstoarne o ordine de stat deja existentă. Ei au fost chemați de liderii lor aflați la putere să apere revoluția. În schimb, noi, românii, luptam tocmai împotriva sistemului, a conducătorilor noștri de atunci, ne băteam cu tot ce era mai rău reprezentat de regimul criminal comunist. Noi luptam atunci împotriva liderilor care ne conduceau și nu pentru a-i susține, așa cum a fost în Ungaria și Cehoslovacia. Eram singuri împotriva tuturor, împotriva tuturor sortilor de izbândă, a fost o luptă fără speranță, până la sacrificiul suprem, sacrificiu făcut de peste 90% din cei ce au luptat ca partizani împotriva comunismului.

Este adevărat, au fost mii de luptători, zeci de mii de susținători, dar restul? Marea majoritate a populației de 18 milioane ura comunismul la fel de mult ca și cei care luptau cu arma în mână împotriva lui. Dar aceștia așteptau să se întâmple ceea ce ar fi dorit întreaga Europă de Est, un război între URSS și Aliații occidentali, ca să iasă din așteptare și să pună mâna pe arme. În cazul în care revoluția sau războiul între blocuri ar fi izbucnit, am fi avut de zeci sau sute de ori mai mulți luptători care să se bată împotriva cotropitorilor ruși. La fel ca și în cazul revoluției din decembrie 1989, Timișoara, fără rezistența din 16-20 decembrie nu ar fi avut vreo șansă, la fel ca și Bucureștiul din 21 decembrie. Totul ar fi fost pierdut și fără rost dacă nu ar fi rezistat pe poziții suficient ca toată lumea să se convingă că au o șansă să învingă. Napoleon spunea că victorioasă este armata care rezistă mai mult cu cinci minute față de cea adversă, un fapt demonstrat de istorie.

Adevărul crud este acesta, am rezistat, ne-am bătut, am avut oameni extraordinari în momentele de cumpănă, am avut bărbați și luptători care s-au sacrificat fără preget pentru România. Dar restul, din păcate majoritatea, au așteptat pentru a vedea de partea cui se înclină balanța succesului pentru a lua o decizie.

Nu trebuie condamnați, este un trend permanent valabil în toată istoria lumii, după cum am exemplificat mai devreme. Dar, pentru noi, pentru toată lumea, este un motiv în plus să-i evidențiem și să ne închinăm celor care s-au luptat cu adevărat fără să aștepte vreo laudă sau recunoaștere. Oasele lor, adevăraților eroi, sunt deja împrăștiate din Siberia și Caucaz, trecând pe

la Stalingrad și Crimeea, până la râul Hron și munții Alpi. Dar mai sunt și alții despre care vorbeam în articolul de față, cei care s-au bătut să schimbe lumea, sau istoria noastră.

Aceștia nu au fost mulți, dar nici puțini. Au fost mulți față de alții din alte țări care se laudă cu ai lor, dar puțini față de câți ar fi putut fi în țara lor. Au fost mulți prin prisma a ceea ce au realizat, dar puțini față de ceea ce ar fi putut realiza. Au fost mulți, și au fost considerați eroi, dar au fost puțini față de câți ar fi putut fi, altfel am fi fost o nație de eroi. Am fost o națiune de eroi prin comparație, câți am ieșit la luptă când totul ne era împotriva față de câți au ieșit în alte țări în condiții similare. Dar aceștia nu vor recunoaște niciodată acest lucru, iar noi nu numai că nu vom recunoaște, dar nici nu îl cunoaștem! Cum am putea să susținem un fapt evident când nici noi nu știm nimic despre el? Când suntem menținuți în ignoranță deplină în timp ce ne sunt livrate pe posturile TV fel de fel de emisiuni menite să ne prostească și mai mult, iar marile filme românești premiate la festivalurile internaționale, cu care ne lăudăm atât, sunt de fapt o întruchipare a modului în care le place altora să ne vadă: pușcăriași, emigranți neadaptati sau cetățeni suburbani care nu au ce căuta în UE. Iar noi ne complăcem și ne lăudăm cu această percepție asupra noastră din partea Vestului. Unde sunt valorile noastre adevărate care ar face același Vest să plece capul rușinat? Rezistența noastră, așa cum a fost ea, lăudată sau hulită, mai întâi în fața turcilor, apoi a altora, sfârșind cu cea în fața comunismului, a permis Vestului să devină ceea ce este astăzi, să poată să dea lecții unora și altora. Dar întrebarea rămâne, unde au fost ei când noi le țineam spatele, permițându-le o dezvoltare fără precedent în istoria lumii?

Unde au fost?! Construiau catedrale cu care se vor lăuda mai târziu sau de băteau între ei în războaie numite mai târziu de 100 de ani sau alte denumiri. Mari războaie, cumplite, zic ei. Dar în bătălia de la Agincourt, de la 1415, au participat în total 12000 de luptători, mare bătălie despre care s-au scris sute de mii de pagini. Cu 20 de ani mai devreme avea loc bătălia de la Rovine, numai de partea turcilor au fost 100000 de luptători, cu cei 40000 de ostași ai lui Mircea cel Bătrân au fost de 12 ori mai mulți decât s-au strâns la Agincourt. Atunci, cine face sau decide istoria?

Dar acesta poate fi subiectul unui alt articol. Cert este ceea ce rămâne ca și concluzie, atât în cadrul istoriei mondiale, cât și al istoriei noastre.

Date noi despre viața și activitatea lui dr. Augustin Mircea

Dr. Viorel CIUBOTĂ

Una dintre legendele colportate și perpetuate de-a lungul vremii despre dr. Augustin Mircea, personalitate de seamă a orașului Ardud, a fost lansată de preotul romano-catolic din Ardud, Capadebo Lajos, preot la Ardud între anii 1944-1952, și ajutorul său, Révész Gábor, care a funcționat între 1945-1946^[1], despre participarea lui Mircea la conscrierea și deportarea șvabilor din Ardud în Uniunea Sovietică în luna ianuarie 1945. Această acțiune ar fi făcut-o în calitatea lui de prim pretor al plasei Ardud. Cel mai recent, idea a fost preluată și de către fie iertatul istoric sătmărean Bura László care, în monografia lui închinată Ardudului, notează că: „După mărturiile acelor care au trait în acea vreme, Augustin Mircea a avut un rol important în pregătirea și conscrierea celor care urmau să fie deportați.”^[2] Nu se specifică în ce calitate a întreprins Mircea această acțiune.

Din fericire, se păstrează **documentele preturii plasei Ardud din anul 1945** la Arhivele Statului Satu Mare și din ele rezultă, fără putință de tăgadă, că prim pretor la plasa Ardud în lunile ianuarie-iulie 1945 a fost un oarecare P. Iacobașiu. Vom da câteva exemple de adrese semnate de acest Iacobașiu: 13 ianuarie 1945, 27 februarie 1945, 19 martie 1945, 17 iunie 1945, 30 iunie 1945 când semnează pentru un oarecare Rusu.^[3]

Și atunci, de unde s-a născut această idee? După cum știm, dr. Augustin Mircea a avut un rol fundamental în construirea și dezvoltarea unei vieți românești la Ardud, construcția unei parohii și biserici românești, a unei școli românești, a organizației locale a Astei transilvănene, iar în calitate de parlamentar a militat pentru ca guvernele României interbelice să sprijine, atât financiar dar și legislativ, renașterea vieții germane la comunitățile șvabești sătmărene, care erau maghiarizate aproape în totalitate, mai ales datorită contribuției bisericii romano-catolice, care a luptat din răspuțeri ca să saboteze aceste acțiuni de regermanizare. Biserica romano-catolică din Ardud a fost în fruntea acțiunilor de sabotare a școlilor germane, a activității organizațiilor germane locale. Astfel că, Augustin

Mircea, cu crezul său naționalist într-o zonă puternic maghiarizată, a devenit unul dintre principalii dușmani ai bisericii maghiare romano-catolice.

Primul act pe care îl prezentăm este **un ordin circular** adresat protopopului Greco-catolic din Craidorolț de către dr. Augustin Mircea în calitatea de prim pretor al plasei Ardud, în data de 9 august 1919, prin care comunica ordinul nr. 10565 al subprefectului județului Satu Mare, dr. I. C. Barbul, privind sărbătorirea ocupării Budapestei de către armata română în data de 4 august 1919.

Când a fost numit prim pretor dr. Augustin Mircea? Credem că acest eveniment s-a întâmplat în data de 26-27 aprilie 1919, când dr. Iuliu Maniu, președintele Consiliului Dirigent Român din Transilvania, a vizitat județul Satu Mare și a instaurat administrația românească, inclusiv pe prefectul dr. Alexandru Racoti Filep și pe subprefectul județului dr. Ilie Carol Barbul.^[4] Din păcate, dr. Augustin Mircea a avut o perioadă scurtă de prim pretorat pentru că la începutul lunii noiembrie 1919 participă la alegerile pentru postul de deputat al circumscripției Ardud, fiind ales cu unanimitate de voturi în Parlamentul României Mari, alături de alți iluștrii sătmăreni: dr. Vasile Lucaciu, Constantin Lucaciu, dr. Teofil Dragoș, dr. Romul Marchiș etc.^[5]

Al doilea grup de documente pe care dorim să le prezentăm se află în arhiva primăriei Ardud și se referă la **certificatul de naștere** a singurei lui fiice și la moartea primei lui soții. În registrul de nașteri al orașului la poziția 75 din anul 1933 figurează Marta Florica Ilona, fiica lui dr. Augustin Mircea, notar public și a Martei Mircea, născută Orban, casnică, născută în 22 august 1933 la ora 13 și jumătate și înregistrată de către tatăl ei în 24 august 1933. La observații s-a notat „căsătorită cu Bereczki Ladislau, în orașul Oradea, la 17 august 1961. Actul nr. 802/1961.”^[6]

În registrul morților pe anul 1939 la **poziția 50 figurează Marta Orban**, soția lui dr. Augustin Mircea, casnică Greco-catolică din Ardud, născută în Hida, județul Bihor în anul 1903, fiica lui Orban Vicențiu și Amaliei Müller,

repausați, în vârstă de 36 de ani. Moare în 21 august 1939 ora 21. Declararea morții este făcută în 22 august 1939 de Matei Teschler de 47 ani, funcționar domiciliat în Ardud.^[7]

Ultimul grup de documente^[8] se referă la **cea de-a doua căsătorie** a lui dr. Augustin Mircea cu Irina Böhm născută în Medieșu Aurit, domiciliată în Satu Mare, născută în 2 octombrie 1889 în Medieșu Aurit și botezată în 29 octombrie 1889, fiica legiuită a lui Böhm János, proprietar de pământ, romano-catolic originar din Bârcza, comitatul Abauj-Torna, și Pap Róza, romano-catolică din Medieșu Aurit, care domiciliau în Medieșu Aurit. Nași de botez sunt Aurel Patachi, student la drept, Greco-catolic și Pap Gizella, romano-catolică din Medieșu Aurit. Preotul botezător era Moldovan Endre, preot în Ioșib din anul 1886 deoarece Medieșu Aurit era doar filie a parohiei Ioșib.^[9] Copia certificatului era eliberată de preotul romano-catolic din Ioșib, Merk József, în data de 23 octombrie 1945, care eliberează și o **adeverință** din data de 23 octombrie 1919, că în calea căsătoriei dintre Augustin Mircea și Böhm Irina care se va săvârși la parohia Greco-catolică III din Satu Mare nu sunt nici un fel de piedici și că episcopia romano-catolică din Satu Mare la care s-a adresat nu are nici un fel de opoziție față de ea.

Însă cel mai spectaculos act este fără îndoială **dispensa de căsătorie** eliberată de Episcopia romano-catolică de Satu Mare, semnată în numele episcopului Ioannes Scheffler, de vicarul episcopal Francisc Szvoboda^[10] și cancelarul episcopiei dr. Adalbert Szives^[11], în data de 24 octombrie 1945, prin care Augustin Mircea, locuitor în Satu Mare și Irina Böhm, locuitoare în Medieșu Aurit, sunt scutiți să mai facă vestirile obișnuite (trei la număr). Întrebarea firească care se pune este dacă oare episcopia ar fi eliberat o astfel de adeverință unui prigonitor al șvabilor romano-catolici, așa cum este considerat dr. Augustin Mircea de o parte a istoricilor care au

scris despre orașul Ardud?!

Un alt document este un **certificat de vestiri** eliberat de protopopul I. Codreanu din Ardud în 28 octombrie 1945, prin care se atestă că dr. Augustin Mircea, văduv, domiciliat în Ardud, s-a mărturisit și cuminecat în biserica Greco-catolică din Ardud, iar în zilele de 25 și 28 octombrie 1945 s-a vestit în biserică căsătoria lui cu Irina Böhm, necăsătorită, domiciliată în Satu Mare. Ultimul document este **Buletinul de căsătorie nr. 339**, eliberat de primăria Satu Mare prin care se atestă că dr. Augustin Mircea, Greco-catolic român s-a căsătorit civil cu domnișoara Irina Böhm de religie romano-catolică. Mai menționăm că preotul de la parohia III din Satu Mare a notat pe verso la actul nr. 59/1945 datele privind pe Augustin Mircea, probabil declarate de acesta: „Nr. 88/945/născut Bogdand 1878 mai 1/Părinți/Alexandru, notar Greco-catolic/Șimonca Floare, casnică Greco-catolică.”

După părerea noastră, documentele prezentate demonstrează în mod clar că dr. Augustin Mircea a fost un bun patriot roman, dar care nu a avut nimic de-a face cu evenimentele anului 1945 (lunile ianuarie-februarie 1945) când au fost organizate deportările populației șvabești sătmărene. El a fost și a rămas un militant de frunte al Partidului Național Țărănesc, pe care l-a slujit cu credință în perioada interbelică. Regimul militar sovietic care se instaurează în această zonă după luna noiembrie 1944 s-a folosit, în exercitarea puterii, de cozile de topor care și-au oferit serviciile ocupantului și din care mulți fuseseră slujbași credincioși ai regimului hortist. Românii adevărați și patrioți au trebuit să asiste neputincioși la acapărarea puterii de către comuniști, sprijiniți cu putere de către ocupanții sovietici.

Mulțumim primarului orașului Ardud, domnul Ovidiu Duma, pentru sprijinul acordat în obținerea acestor deosebit de aloroase documente.

Note

¹ *A SzatmáriEgyházmegyeJubileumiSematizmus*, Szatmárnéméti, 2006, p. 183.

² BuraLászló, *Erdődnycévszázada*, Szatmárnéméti, 2010, p. 47.

³ Biroul Județean al Arh. Naționale Satu Mare, fond Prefectura Județului Satu Mare sau Armistițiul, dos. 9, 4, 18, 27, 196/1945.

⁴ Viorel Ciubotă, *Luptaromânilorsătmărenipentruunire (1918-1919)*, Satu Mare, 2004, p. 281-282.

⁵ *Ibidem*, p. 303.

⁶ Registrul de stare civilă (nașteri) al orașului Ardud, anul 1933.

⁷ Registrul de stare civilă (decese) al orașului Ardud, anul 1939.

⁸ Originalele documentelor se află în arhivă muzeului orașului Ardud.

⁹ *A SzatmáriEgyházmegyeJubileumiSematizmus*, Szatmárnéméti, 2006, p. 359.

¹⁰ Ferenc Szvoboda (1881-1968), numit vicar al episcopului Scheffler în anul 1945. Cf. *A SzatmáriEgyházmegye...*, p. 391.

¹¹ Dr. Szives (Schmiedt) Béla numit director al cancelariei episcopale în anul 1945. *Ibidem*, p. 389.

244
Către
PREFECTURA JUDEȚULUI
Biroul Armistițiului
10 VII 1945
Sătu-Mare
Ca referire la ordinul Dvs. Nr. 317 din 30. Iunie s.
14. 30. Iulie, 1945;
Asem amare a raporta, ca cetățenii sovietici erau
în acel ordin în Piașa Arad sunt necunoscute.-
Prețor:
P. Iacobaschi.-
ROMÂNIA ♦ ARHIVELE NAȚIONALE ♦ SATU MARE
1945-
1945, Iulie 12.

[illegible]

Declarăm că sîm de Matei Vaschile
de 4 ani, funcționar domeshtic în
gradul 1

Declarant, Kati Trearen

soțului și sîmni civil, Matei

Gyurgy cioxandru

la 12, Decembrie 1940.

<i>Declarația făcută de tatăl copilului</i> Declarant: <i>F. A. Miron</i> Mariți _____ OTTEL AL SĂRUI CIVIL. <i>Mollanichay</i>	Sau: Nr. Nr. 177/24 Constatat pe 20.08.1961 înstrăinare în anul 1952-1961 17 august 1961. Subst. NR 202/1961 tutela Bolog. Cluj Napoca Tutela Târnab. Nr. 378351/2006
--	--

a Jozsefházi római katolikus plebániái hivatalától.
 1945. október 23. szom.
 Pötitisztelendő plebanos Ur !
 Tisztelettel értesitem, hogy Böhm Irént, aki
 Mircea Giszttavval házasságot ohaajt kötni a szatmari III. számú
 görög katolikus plebánián, az Urban elbocsájtom. Ellenük házassá-
 gskodály nem merült fel. A hirdetés alól a püspöki Főhatóságtól
 fölmentést kértek.
 Vagyok a Pötitisztelendő ur iránt a legnagyobb tisz-
 telettel
 Jozsefháza, 1945. október 23.-án

 Kertész József
 lelkész.

Parohia română greco-catolică

nr. 39.345

Certificat de naștere

Subsemnatul certifice, că în biserica greco-cat. din Aradud, în
25 și 26 Oct. 1945 am născut căsătoriei lui St. Augustin
Mircel, vădui, greco-cat. domiciliat în Aradud și a Soarelui St. Iosif
Gyftim, născută fiică greco-cat. domiciliată în Lațu Mare.

Au să semneze și părinții de căsătorie. Mirele, sa
măritat și convins în biserica greco-cat. din Aradud. El
dimit în Lațu Mare, spre a se căsători în biserica greco-cat. română
din Lațu Mare.

Aradud, 28 Oct. 1945

Paroh. I. Cădușan

Nr. 4
940.

REGATUL ROMÂNIEI

Primăria Comunei Catuș Satul _____
Piața _____ Județul Suceava

BULETIN DE CĂSĂTORIE

Nr. 339

Domeniul St. Mircea
Magaria, Miceii
de religie Grec-catolică răsărită
și din Trive
St. Mircea
măsculă Pohor de
religie Rucanu catolică au căsătorit
astăzi la această Primărie, înscrind-se în re-
gistru sub Nr. 339.

Spore credință li s'a lăsat acest buletin,
pentru a le servi la cerențele religioase.

OFITER AL STĂRI CIVILE

SEER SERVICEULUI

Anul 1945 luna Octombrie ziua 28

M. G. Imprimeria Națională

Comemorarea victimelor Dictatului de la Viena

Prof. dr. Ioan CORNEANU

În cadrul activităților ocazionate de comemorarea victimelor Dictatului de la Viena din 30 august 1940, în municipiul Carei din județul Satu Mare s-au desfășurat, în perioada 28-29 august 2021, ample manifestări cultural-patriotice organizate de către Filiala Carei a Asociației Județene Satu Mare a Românilor Refugiați, Expulzați și Deportați în urma Dictatului de la Viena din 30 August 1940 și Asociațiunea ASTRA, Despărțământul „Aurel Coza” Carei.

În sala de simpozioane a Castelului Karolyi, sâmbătă, 28 august, a avut loc lansarea volumului „Pași pe caldarâm - De la Pace la Diktat (1815-Viena-1940)”, autor Col. (r) dr. Constantin Moșincat de la Oradea.

Manifestarea culturală a fost interactivă, astfel că, după prezentarea cărții, cei prezenți au pus întrebări sau au adus diverse păreri interesante, la cele discutate.

Dr. Constantin Moșincat a prezentat volumul precum și detalii despre evenimentele istorice analizate, făcând o paralelă cu ceea ce se întâmplă în zilele noastre. Totodată, a fost prezentat și un moment artistic de către elevul Cătălin Mladin, președinte al tineretului din Societatea „Avram Iancu” Oradea, care a recitat poemul „Dialog cu Creatorul”, de Mihaela Mănescu.

Duminică, 29 august 2021, la Monumentului Refugiaților din Carei, unic în țară, au fost comemorați românii refugiați și expulzați din casele lor în toamna anului 1940 de către ocupanții horthyști. Au participat toate asociațiile locale românești ale refugiaților, precum și asociații din alte părți ale țării. La organizarea acestui eveniment au colaborat și Asociații ale cadrelor militare în rezervă și retragere, Asociația Unirea 2009 Carei, Grai Străbun, Asociația Națională a cavalerilor de CLIO.

Imnul de Stat a fost intonat de către corul Asociației Unirea 2009 Carei, iar apoi a fost săvârșit parastasul în memoria românilor expulzați și refugiați, de către pr. Lucian Cociorva și pr. Gheorghe Sorian din satul Ianculești, localitate de unde aproape toți românii

au fost nevoiți să se refugieze. Din păcate, deși a fost înmănată personal invitația, Protopopiatul Ortodox Carei nu a adus-o la cunoștința credincioșilor în niciuna dintre biserici, astfel că nici preoții nu au fost prezenți.

Pe Monumentul comemorativ ridicat în anul 2018, aflat în frumosul parc al Bisericii Greco-Catolice „Sfântul Andrei”, sunt trecute numele românilor ce au fost nevoiți să-și părăsească casele și să se refugieze, cei mai mulți în România. Toți au fost credincioși români, indiferent cărui cult aparțineau. Pentru ocupantul hortyst a contat doar naționalitatea lor nu și religia lor, pentru că au fost expulzați deopotrivă ortodocși și greco-catolici.

Asociația Județeană Satu Mare a Românilor Refugiați, Expulzați și Deportați în urma Dictatului de la Viena din 30 August 1940 a depus la baza monumentului o capsulă a timpului pentru ca peste veacuri să se cunoască date despre construcția ridicată în 2018.

Au urmat depuneri de coroane de flori pe un fundal muzical asigurat de corul Unirea 2009 Carei, care a interpretat cântecul „Dac-am plecat Ardealule din tine..”.

A impresionat prezența românilor din mai multe localități din țară: București, Oradea, Iași, Drobeta-Turnu Severin, Baia Mare, Cluj Napoca, practic a fost o reuniune de familie reîntregită. Ardealul, Moldova și Țara Românească au rostit **Prezent** în fața Monumentului comemorativ..

Date din arhivele militare și din relatări ale membrilor de familie a oferit cu deosebită acuratețe colonel (r) Constantin Moșincat. Unul dintre satele devastate și care a avut parte de numeroase schingiuri în masă a fost satul Scărișoara Nouă. Istoria satului a fost pusă pe note și redată de grupul de români îmbrăcați în costume tradiționale. Tot pe note au redat suferința pricinuită în urma expulzărilor și grupul de români din Marna Nouă.

Au recitat Miruna Răcășan, Octavian Fuzi, Mara Țineghe, iar din partea Societății Cultural-Patriotice „Avram Iancu” - filiala Bihor, Cătălin Mladin.

Respect și considerație pentru prof. dr. Ioan Condor, președintele Societății Cultural-

Patriotice „Avram Iancu” - filiala București, membru de onoare al ASTRA Carei, care a venit special pentru această manifestare, împreună cu familia sa.

A rostit o alocuțiune și președintele Societății Cultural-Patriotice „Avram Iancu” - filiala Baia Mare, Ioan Tuhuțiu, o prezență constantă la manifestările românești din Carei.

Un talent în devenire, Aida Negrea, a făcut să răsunе „Transilvanie frumoasă” din piepturile tuturor.

Fiecare dintre cei prezenți a rostit o rugăciune, a vărsat o lacrimă și a cântat din repertoriul patriotic în memoria celor care ne sunt azi exemple. Nu au cedat, nu au renunțat la identitatea lor românească, de multe ori chiar cu prețul vieții. Schingiuirile în masă și expulzarea nu i-a înspăimântat. Pentru ei era mai important de apărut zestrea ce trebuia lăsată moștenire generațiilor viitoare.

În semn de respect și mulțumire pentru Armata Română eliberatoare, participanții au purces la finalul manifestării într-un **Marș al**

Recunoștinței până la Monumentul Ostașului Român din centrul orașului. Cu steagurile tricolore fluturând, încadrați de mașini de Poliție și Jandarmerie, alaiul de români a mărșăluit pe ritmul cântecelor patriotice.

Momente de mare încărcătură patriotică au avut loc în fața Monumentului Ostașului Român. Un jurământ față de patrie a fost rostit de românii din Scărișoara Nouă și grupul Grănicerii.

Felicitări tuturor celor prezenți și în special celor care au făcut un efort suplimentar venind de la mari distanțe, celor care au împărtășit în alocuțiunile lor din suferințele românilor din 1940, celor care au asigurat programul cultural și nu în ultimul rând celor care s-au implicat în buna desfășurare a întregii manifestări, îndeosebi doamnei Daniela Ciuta, președinta ASTREI careiene. Mulțumiri se cuvin și autorităților locale ce au asigurat ordinea și siguranța publică pe tot timpul manifestărilor: Poliția locală, Poliția municipiului și Jandarmeria.

Jertfă de român

Lucian Andrei ROȘCA

Nu-ți crește, frățioare, inima
Când calci pământul românesc?
Nu știi că el e doar sudoare
A celor ce cu ultima suflare
Au apărut ținutul strămoșesc?

Spune tu, frate, nu te sfâșie
Să știi c-ai pus picioru-n sânge
D'eroi, oșteni ce purtau ie
Și și-au dat viața pentru glie?
O țară-ntreagă, uite!-i plânde!

Spune, tu, frate, cum nu te-ai sfiit
Să calci pământul Daciei străbune?
Aici, bunicii tăi în lupte au murit
Cu mii de jertfe o Românie au 'plinit
Și urlă din mormânt: *"Deșteaptă-te române!"*

Frate, cum macii în obraji nu-i ai
Când ai pe Maica Domnului de mamă,

Când vezi al sfinților alai
Născut de-al nostru bătrân plai?
Și știi ca ești un bulgăre de humă?

Dar nu-ți îngheață sângele în vene
Când știi cum glonțul i-a străpuns?
„Simt cum se scurge sufletul din mine!
Dar trupul meu clădi-va Mare Românie!
Eu am murit erou și rob al lui Iisus!"

Iară când vezi cascadele și râuri
Să știi c-au izvorât din lacrimile lor!
A celor ce-au pierit pe câmpuri
Cu rugăciuni smerite-n gânduri
Cu-mpărtășania ca ultim dor.

Și nu te rușinezi, o, frățioare?
Hai să-ți mai pun încă o întrebare!
Tu, ai muri pentu o Românie Mare?

Monumentul Eroilor din Turț*

În data de 9 mai 2021 a avut loc dezvelirea și sfințirea Monumentului Eroilor din Turț, amplasat în parcul din central localității, eveniment organizat de Primăria și Consiliul Local Turț, cu suportul Protopopiatului Țara Oașului din cadrul Episcopiei Greco Catolice de Maramureș.

Au participat autoritățile locale din Turț, reprezentate de primarul Ioan Irime, viceprimarul Vasile Filimon și secretarul Claudiu Huja, deputatul Adrian Cozma, europarlamentarul Cristian Terheș, vicepreședintele Consiliului Județean Satu Mare – Valer Cristian Beșeni, managerul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Satu Mare (CJCPCT SM)- Robert Laszlo, directorul adjunct al CJCPCT SM - Felician Pop, fostul primar Ion Belbe, Ioan Dumitre, Vasile Dănuț, Gheorghe Berinde și Ioan Marița, alături de copii și familiile acestora, persoane din comuna Turț, ș.a.

Ceremonialul religios de pomenire a eroilor comunei Turț a fost oficiat de către Pr. Protopop Iacob Feier al Protopopiatului Greco catolic Țara Oașului, împreună cu un sobor format din preoții parohi Remus Ghiran, Ioan Florea și Augustin Dunca, asistați de cantorii Gheorghe Marița și Dorel Lăpuște.

După oficierea slujbei de pomenire, au luat cuvântul domnii: Ioan Irime, primarul comunei Turț; Ioan Marița, unul dintre ctitorii monumentului; Adrian Cozma, deputat PNL; Cristian Terheș, europarlamentar PNȚCD; Ioan Dumitre, președintele organizației PNȚCD locale și Felician Pop, director adjunct al

Colonel (r) ing. Ștefan COȘARCA

CJCPCT SM. În continuarea manifestării, cantautorul Adrian Lupescu a susținut un moment artistic.

La final, au avut loc depuneri de coroane de flori la monument, din partea: familiei Ioan Marița, Protopopiatului Țara Oașului, deputatului Adrian Cozma, Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Satu Mare, Primăriei și Consiliului Local Turț, organizației locale și județene a PNȚCD.

Geneza monumentului

Cu mulți ani în urmă, Aurel Marița, Grigor Dănuț, Vasile Dănuț și Vasile Lucuț au avut ideea construirii unui monument al eroilor din comuna Turț, județul Satu Mare. La solicitarea acestor turțeni inimoși, prin mijlocirea Doinei Marița, studentă la Universitatea de Arte București, în vara anului 1994, domnul Traian Stanciu, împreună cu fiul său Ovidiu Stanciu, artiști plastici consacrați din județul Neamț și București, și-au asumat conceptul artistic, proiectarea și execuția efectivă a componentelor din lemn ale monumentului.

S-a ales lemnul, ca principal element, expresie a tradiției populare din zona Oașului, ce reprezintă simbioza între om și natură, între viață și moarte. Latura decorativă a sculpturii monumentului constă în panouri ce conțin ca simboluri: sfoara (semn al continuității), colacul (simbol al belșugului) și rozeta (simbol solar). Ca centre de interes ale ansamblului sculptural sunt: Mântuitorul răstignit pe cruce, simbol al sacrificiului suprem al eroilor comunei și portretul în basorelief al lui Iuliu Maniu, simbol național al martiriului poporului român în perioada comunistă.

Monumentul a fost conceput, în fapt, ca o troiță de drum, tradițională, având la bază un soclu trapezoidal pe care sunt atașate plăci comemorative din lemn, incizate cu numele eroilor turțeni din cele două războaie mondiale și din perioada comunistă, simboluri specifice artei tradiționale românești și figura dominantă a lui Iuliu Maniu, acestea dispuse pe părțile soclului, iar în vârf, ca simbol al sacrificiului suprem, Iisus Hristos crucificat.

Artiștii plastici Traian și Ovidiu Stanciu

au realizat proiectul și macheta monumentului. Procurarea materialului lemnos s-a făcut prin implicarea lui Aurel Marița, iar lucrările efective de sculptură în lemn au fost realizate în curtea casei acestuia, unde au fost cazați cei doi artiști plastici în vara anului 1994, mâncarea fiind asigurată de familii din Turț.

În paralel cu munca artiștilor plastici, Lucuț Vasile, președinte al PNȚCD Turț, a înaintat o cerere către Consiliul Județean Satu Mare, care emite Certificatul de urbanism nr. 100/05.09.1994, necesar obținerii autorizației de construire a acestui monument. Ulterior se obțin avize de la Drumurile Județene și de la Inspectoratul Județean al Culturii. În aceste condiții, în toamna anului 1994, grupul de inițiatori face demersuri pe lângă Consiliul Local Turț în vederea obținerii aprobării construcției monumentului. Din motive legate de orientări politice diferite, Consiliul Local Turț nu aprobă respectiva solicitare, iar proiectul stagnează.

După anul 2000, a mai existat o tentativă, eșuată și de această dată, de solicitare a aprobării Consiliului Local Turț pentru realizarea monumentului. Acest al doilea demers a fost întreprins de Aurel Marița, la acea dată consilier local din partea PNȚCD Turț și Asis. Univ. dr. Doina-Laura Sibiceanu-Marița, fiica lui Ioan Marița. În refuzul majorității consilierilor locali s-a invocat falsul motiv că acest monument nu prezintă garanția durabilității lui în timp datorită structurii lui lemnoase care nu ar rezista la intemperiiile vremii, a anotimpurilor. Replica lui Doina-Laura Sibiceanu-Marița a fost: „Oare cum de rezistă de atâtea secole troițele, stâlpii, porțile, bisericile de lemn, ca să nu mai vorbim de esența sculpturii sacre românești, bazată pe lemn și care datează de sute de ani?”

Totuși, după acest ultim refuz, Primăria din Turț, inspirată de demersurile prezentate mai sus, a construit un alt monument din granit negru dedicat eroilor turțeni, amplasat în parcul din central comunei.

Cert este că, după acest moment, lucrurile au rămas în uitare și ignoranță. Piese de lemn sculptate, componente ale monumentului, au fost adăpostite în casa și șura lui Aurel Marița, iar Iisus și portretul lui Iuliu Maniu în antreul casei lui Ioan Marița. Aceasta, timp de 26 de ani!

Ioan Marița, om cu credință temeinică și înzestrat cu multă răbdare și consecvență, nu și-a pierdut nădejdea că acest monument va fi ridicat și amplasat la locul cuvenit. După moartea soției

Ileana, în luna mai 2020, Ioan Marița și-a creat un motiv real de a trăi, așa că a luat macheta monumentului, s-a dus la primarul în funcție, domnul Ioan Irime, și a exprimat dorința de a vedea împlinită misiunea ridicării monumentului. Propunerea s-a discutat în următoarea ședință de Consiliu Local și, prin HCL nr.39/30.06.2020, s-a aprobat realizarea acestui obiectiv. Categorie, a fost un act de voință, credință și patriotism din partea acestui Consiliu Local precum și a primarului Ioan Irime.

Din iunie 2020, până la finalizarea și sfințirea acestui monument public, când a fost conferit comunității locale, Ioan Marița și-a dedicat toată energia și credința că acest proiect va deveni realitate vie. Și-a asumat, la vârsta de 82 de ani, să nu moară până nu va înfăptui acest vis: „Eu mă tem că voi muri și n-a fi gata!” Poate că a avut momente de cumpănă și îndoială sau se simțea singur și neajutorat, dar cu înverșunare și-a urmărit idealul propriu, a supravegheat desfășurarea tuturor lucrărilor, a finanțat personal întregile demersuri, costuri materiale, plată muncitori etc. A găsit înțelegere și preocupare la oameni cu suflet, care l-au ajutat: domnul profesor Dionisie Vidami, Grigore Dănuț din Turț Băi, Dănuț Vasile, Sima Ioan, domnul secretar Huja Claudiu, și, nu în ultimul rând, domnul viceprimar Filimon Vasile din partea consiliului local.

Pe o placă amplasată pe monument, sunt înscrise numele ctitorilor: Ioan Marița și Aurel Marița.

Important de reținut din toată această epopee este faptul că nu orgoliile politice locale sau personale ale celor care au împiedicat sau contribuit la ridicarea acestui monument sunt primordiale, ci raportarea la cultul strămoșilor eroi și moștenirea pe care o lăsam urmașilor noștri.

Eroii neamului, din Turț ori din toată România, care s-au jertfit pentru țară în cele două războaie mondiale sau au murit în închisorile comuniste, au făcut-o pentru noi, urmașii lor, pentru ca să trăim într-o lume mai bună, mai dreaptă, liberi într-o națiune mare.

Cinste și onoare tuturor celor menționați sau nementionați în rândurile de mai sus, care au trudit în desăvârșirea acestui poate prea lung drum, dar, în final, dovedit că nu imposibil de înfăptuit, atâta timp cât credința și valorile morale sunt atributele vieții omului!

*Foto coperta 4.

Protopopul și profesorul Petru Bran în memoria eminescienilor sătmăreni

Prof. dr. Ovidiu T. POP

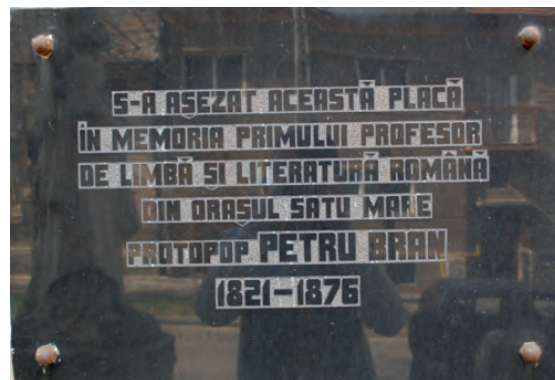
În 21 ianuarie 2021 s-au împlinit 200 de ani de la nașterea lui Petru Bran. Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Satu Mare, cu sprijinul Consiliului Județean Satu Mare, în colaborare cu Cenaclul Cronograf și în parteneriat cu Colegiul Național *Mihai Eminescu* și Colegiul Național *Doamna Stanca*, a organizat, cu acest prilej, o serie de activități culturale, respectiv: ora 11:00 - Aducere aminte la Colegiul Național *Mihai Eminescu*, 11:30 - Închinăciune la Monumentul Limbii Române din curtea Muzeului de Artă – moment artistic, 12:00 - Școala unde a luminat spiritele – Colegiul Național *Doamna Stanca*, 12:30 - Te Deum și moment evocator la Catedrala *Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril*.¹

La 12 octombrie 1859 a avut loc inaugurarea catedrei de limba română la Liceul *Catholic Regesc* din Satu Mare, primul profesor de limba română fiind protopopul greco-catolic de Satu Mare, Petru Bran. Copiii români, care doreau, puteau studia atunci limba română, în câte 2 ore pe săptămână, dând din această materie și bacalaureat. În perioada 1859-1876, Petru Bran a fost profesor de limba română și a predat și religia greco-catolică în limba română la Liceul *Catholic Regesc* din Satu Mare. A înființat și a condus „Societatea de Lectură a studenților români din Satu-Mare”, societate formată din elevi ai Liceului *Catholic Regesc* și care a activat numai în perioada în care Petru Bran a fost profesor la această instituție școlară.² La Liceul *Catholic Regesc* din Satu Mare, în perioada în care Petru Bran a fost profesor, procesul de învățământ se desfășura în limba maghiară.

În anul 1634, pe locul în care se află colegiul nostru, iezuiții au înființat o școală. Așa s-a „născut” un... spirit. Din 5 octombrie 1919, acest spirit se numește „spiritus eminescianus”. Clădirea în care „domnește” acesta poartă, azi, numele de Colegiul Național *Mihai Eminescu* din Satu Mare, iar cei care îl resimt, își spun... **eminescieni**. Noi, eminescienii, suntem mândri că suntem urmașii direcți ai celor care au început din 1634 să facă... școală și cultură.

Rostul acestui material este de a demonstra că noi, eminescienii sătmăreni, știm

să-i păstrăm vie memoria lui Petru Bran, nu prin... vorbe, ci prin fapte și evenimente culturale.

Pe zidul de lângă intrarea principală în Colegiul Național *Mihai Eminescu* din Satu Mare, s-a dezvelit o placă de marmură în memoria lui Petru Bran.

În semn de omagiu adus marelui om Petru Bran, în 6 noiembrie 2009, i s-a dezvelit un bust, opera sculptorului Radu Ciobanu, sculptură care se află la etajul I, lângă Sala profesorală a colegiului. Cu această ocazie, biblioteca școlii a primit denumirea Biblioteca *Petru Bran*.

Bibliografia acestui material conține volumele și studiile scrise de eminescieni sătmăreni, în care este scoasă în evidență activitatea lui Petru Bran, om de vastă cultură, pedagog și profesor desăvârșit, poet, publicist, întemeietor al bibliotecii liceului, pildă de voință și sacrificiu în slujba poporului său, un deosebit animator al culturii pe aceste meleaguri.

Între anii 1930-1940, 1945-1946, Vasile Scurtu a fost profesor de limba română la Liceul *Mihail Eminescu* din Satu Mare. În această perioadă a publicat următoarele lucrări: „Problema națională la granița de Vest” cu o prefață

Dr. Prof. Vasile Scurtu

de dl. Stelian Popescu; „Petru Bran. Un luptător al trecutului românesc din Satu Mare”, Tipografia Presa Liberă, Satu Mare, 1939; „Un precursor al romantismului din Satu Mare: Petru Bran”; „Trei ani de muncă”; „Ghidul municipiului Satu Mare”. A fost colaborator la revistele „Familia” din Oradea, „Afirmarea” din Satu Mare, precum și la ziarele „Frontul” și „Gazeta” din Satu Mare. A participat la anchetele lingvistice din județul Satu Mare și la românii din Cehoslovacia, pentru întocmirea Atlasului Lingvistic al Limbii Române, autor Sever Pop, profesor universitar în Cluj. A scris articole antirevizioniste în „Calendarele Ligii Antirevizioniste”, între anii 1936 și 1937. În Statul personal s-a scris: „A ținut mai multe conferințe ocazionale și la diferite serbări naționale. A luat parte activă la propaganda culturală și națională din acest oraș și ținut. A fost membru în comitetul „Astreii”, secretar general al Ligii Antirevizioniste Române din Satu Mare, președintele Asociației Profesorilor Secundari din Satu Mare, membru în Comitetul Școlar al Liceului, conducătorul societății de lectură a elevilor”.³

Redăm în continuare un material scris de Ioan Ardelean Senior, apărut în *Școala Noastră*, Revistă lunară de educație, cultură profesională și afirmare națională a Asociației Învățătorilor, Secția Sălaj, Anul XVI, Zalău, Iunie 1939, Nr. 6, p. 194, material care demonstrează importanța volumului scris de profesorul eminescian Vasile Scurtu: „Vasile Scurtu: Petru Bran. Un luptător al trecutului românesc din Satu-Mare (Editura Autorului, prof. la Liceul «M. Eminescu», Satu-Mare). - Una din marile figuri ale românismului, aici la granița vestică a etnicului nostru, a fost pâr. protopop și profesor Petru Bran (1821 - 1877). - Revine meritul Dlui profesor Vasile Scurtu de a fi scos din negura uitării vieța amărâtă și opera vastă a martirului cauzei naționale, Petru Bran. În cap. «O viață de sbucium și jertfă», descrie în culori vii, biografia luptătorului Petru Bran, o figură uitată a Sălajului nostru, în care s'a născut și în care a debutat pe terenul luptelor naționale, alături de marele vicar de atunci al Silvaniei, Al. St. Șulufiu. Face apoi o succintă descriere a vastei

sale activități dela Sătmar, unde «a luptat singur, aproape neînțeles de conaționalii săi, într'un timp, când se pregătea prin toate mijloacele posibile, moartea națiunii noastre de aici». În cap. următoare descrie activitatea lui Petru Bran ca preot și organizator al conștiinții naționale în Sătmar; lupta pt. graiul neamului, în calitate de cel dintâi profesor de l. română dela liceul rom.-cat din Sătmar, care s'a înființat prin neobositele sale străduințe, precum și prezentarea activității sale literare. Toată această vastă activitate, desgropată din actele prăfuite și deslegate cu multă îngrijire de Dl Scurtu, se soldează la urmă cu 800 florini datorie, 6 copii rămași «înaintea unei mizerii groaznice» și un sfârșit printr'o moarte nemiloasă, într'un sanatoriu de boli nervoase din Budapesta, a Eroului Martir. Dl profesor V. Scurtu, prin această lucrare, aduce, pe lângă preabinemeritul prinos de recunoștință față de memoria marelui luptător Petru Bran, noi dovezi despre drepturile noastre sfinte asupra acestui colț de Țară al Sătmarului. Procurarea acestei cărți din partea oricărui Român să însemne, nu răsplătirea muncii desinteresate a Dlui prof. Scurtu, ci proslăvirea memoriei aceluia care a adus cea mai însemnată contribuție în păstrarea și perpetuarea românismului în Sătmar.”

ȘCOALA NOASTRĂ

Revistă lunară de educație, cultură profesională
și afirmare națională a Asociației Învățătorilor Secția Sălaj

==== Anul XVI. — Zalău, Iunie 1939. — Nr. 6. ====

C U P R I N S U L :

Gheorghe Corniş-Pop: Cuvânt pentru un nou pas . . .	149
Grigore Pupăză: Naționalismul lui M. Eminescu . . .	155
A. I. Ardeleanu Senior: Un martir național: Gh. Mureșanu 162	
C. A. Mureșianu: Chemarea de azi a învățătorului . . .	164
Ioachim I. Căbuz: Situația morală și materială a școalei și a învățătorului . . .	173
Gheorghe Corniş-Pop: Geografia revistelor literare românești 181	
Gheorghe Hobjilă: Leac pentru bălături . . .	185
Dr. Ionel Ciobanu: Scrisoare deschisă . . .	189

CĂRȚI — REVISTE

Dr. Ilie Dăianu: „Gh. Șineai dela Șinca-Veche” (1939). — Vasile Scurtu: „Petru Bran, un luptător al trecutului românesc din Satu-Mare” (1940). — Comemorarea lui Mihail Eminescu (1940). — O altă comemorare: Emil Gârleanu (1950). — Moartea unui scriitor: N. M. Gondișcu (1960). — O reabilitare: Mihail Sadoveanu (1960). — O editură regală: „Fundajia pentru literatură și artă „Regele Carol II” (1970). — Buletinul Cărții (1980).

CRONICĂ — INFORMAȚIUNI

O faptă nobilă (2000). — Alegerea Biroului de conducere al Asociației Învățătorilor din Sălaj (2000). — Ședința „Cercului Cultural al Învățătorilor din Județul Sălaj” (2001).

Pagina Asociației

Buletinul Inspectoratului Școlar Județean

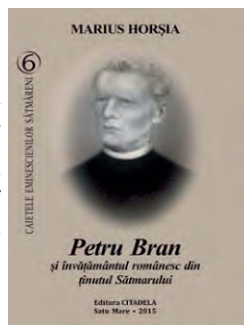

Bun de imprimat

Remarcăm că, profesorul de istorie Marius Horșia de la Colegiul Național Mihai Eminescu din Satu Mare este autorul volumului *Petru Bran și învățământul românesc din ținutul Sătmărilor*, Caietele eminescienilor sătmăreni, vol. 6, Editura Citadela, Satu Mare, 2015. Acest volum conține și informații despre urmașii lui Petru Bran.

În perioada 1912-1919, în actuala clădire a Colegiului Național Mihai Eminescu din Satu

Mare a funcționat Liceul *Catolic Regesc*. Din anul 1919 aici ființează Liceul „Mihail Eminescu”. Colegiul Național *Mihai Eminescu* din Satu Mare este prima școală din România care poartă numele poetului național. Clădirea colegiului are codul LMI: SM-II-m-B-05210 (Codul LMI reprezintă codul asociat monumentelor istorice enumerate în Lista Monumentelor Istorice din România).⁴

Închei cu un motto care are o mare valoare pentru eminescienii sătmăreni: *Nu zidurile fac o școală, ci spiritul ce domnește într-însa*. Regele Ferdinand I

Note

1. Ovidiu T. Pop; Ioana Bura; Giulia Ciorcaș; Daniel Grigoruț; David Șipoș, *Istoria Colegiului Național Mihai Eminescu Satu Mare o sinteză cronologică*, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 2021, p. 174.
2. *Ibidem*, p. 17.
3. Ovidiu T. Pop; Aurel Pop, *Colegiul Național „Mihai Eminescu” Satu Mare Monografie*, Colecția Centenarium, Editura Didactică și Pedagogică R.A., București, 2017, pp. 189-190.
4. Ovidiu T. Pop; Ioana Bura; Giulia Ciorcaș; Daniel Grigoruț; David Șipoș, *Istoria Colegiului Național Mihai Eminescu Satu Mare o sinteză cronologică*, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 2021, p. 18.

Bibliografie

Volume

Cosma, Gheorghe; Cosma, Rozalia; Pop, Ovidiu T., *Colegiul Național „Mihai Eminescu” 150 de ani de învățământ în limba română*, Editura Citadela, Satu Mare, 2009;
 Horșia, Marius, *Petru Bran și învățământul românesc din ținutul Sătmărilor*, Caietele eminescienilor sătmăreni, vol. 6, Editura Citadela, Satu Mare, 2015;
 Pop, Ovidiu T.; Cosma, Rozalia; Cosma, Gheorghe, *Colegiul Național „Mihai Eminescu”-file de istorie*, Editura Citadela, Satu Mare, 2012;
 Pop, Ovidiu T.; Bratosin, Carmen, *Societatea de lectură de la Liceul Catolic Regesc-Liceul Mihail Eminescu din Satu Mare (1859-1939)*, Caietele eminescienilor sătmăreni, vol. 9, Editura Citadela, Satu Mare, 2016;
 Pop, Ovidiu T.; Pop, Aurel, *Colegiul Național „Mihai Eminescu” Satu Mare Monografie*, Colecția Centenarium, Editura Didactică și Pedagogică R.A., București, 2017;
 Pop, Ovidiu T., Pop, Aurel, *Centenarul eminescienilor sătmăreni (1919-2019)*, Caietele eminescienilor sătmăreni, vol. 18, Editura Citadela, Satu Mare, 2019;
 Pop, Ovidiu T., Cherecheș, Nicoleta, Rotaru, Liviu și Pop, Aurel, *Colegiul Național Mihai Eminescu Satu Mare 100 de ani în imagini (1919-2019) Album aniversar*, Editura Citadela, Satu Mare, 2019;
 Pop, Ovidiu T., *Eminescieni sătmăreni*, Caietele eminescienilor sătmăreni, vol. 19, Satu Mare, Editura Citadela, 2020;
 Pop, Ovidiu T.; Bura, Ioana; Ciorcaș, Giulia; Grigoruț, Daniel; Șipoș, David, *Istoria Colegiului Național Mihai Eminescu Satu Mare o sinteză cronologică*, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 2021;
 Scurtu, Vasile, *Petru Bran: Un luptător al trecutului românesc din Satu-Mare*, 1939, Tipografia Presa Liberă Satu-Mare-7159;
 Socolan, Aurel și Munteanu, Lucia, *Liceul „Mihai Eminescu” Satu Mare, Monografie 1634–1994*, Tipărit la Imprimeria de Vest, Oradea, 1994.

Studii, articole

Pop, Ovidiu T., *O istorie a învățământului matematic sătmărean*, Școala Sătmăreană de Matematică, Satu Mare, 2018, 2-14;
 Pop, Ovidiu T., *Popas al scriitorului Ioan Slavici la Satu Mare*, Mărturii culturale, Revistă trimestrială de cultură, Satu Mare, Anul IV, nr. 2(14) aprilie-iunie 2019, 22-24;
 Scurtu, Vasile, *Contribuții la viața lui Ioan Slavici*, Afirmarea, An III, Nr. 3, martie 1938.

Nicolae Bălcescu, deputații români în Dieta de la Pesta (1848-1849) și „Democrația”

Dr. Marta CORDEA

Relațiile pe care Nicolae Bălcescu le-a avut cu deputații români din Dieta de la Pesta sunt oglindite în numeroase lucrări din istoriografie^[1].

Interesul lui Nicolae Bălcescu pentru situația deputaților români, participanți la Dieta maghiară, se bazează pe documente, păstrându-ni-se mai multe mărturii de necontestat ale grijii sale față de soarta tuturor românilor. Corespondența purtată de A. G. Golescu cu Nicolae Bălcescu, August Treboniu Laurian și Constantin Roman, încă pe vremea alegerilor pentru Dieta de la Pesta (iunie-iulie 1848), denotă că românii din Transilvania și Țara Românească erau sensibili la cele ce se întâmplau cu frații lor din Ungaria^[2].

Necunoscând situația exactă din Transilvania, crezând în posibilitatea împăcării celor două Revoluții, română și maghiară, Nicolae Bălcescu se întâlnește în aprilie 1849 cu generalul Perczel și mai târziu cu generalul Bem și discută despre planul său, cel al înființării unei legiuni române în Transilvania, menită să lupte cu maghiarii împotriva absolutismului și pentru libertățile naționalităților^[3].

Primele întâlniri ale deputaților din Pesta cu Nicolae Bălcescu au avut loc la Debrețin, imediat după sosirea lui Bălcescu (15/27 mai 1849) și relațiile s-au păstrat și dezvoltat până la semnarea Proiectului de pacificare din 14 iulie 1849. Pericolul intervenției țariste îl făcea pe Bălcescu să dorească o împăciuire cu maghiarii, lucru care era în asentimentul majorității

deputaților români din Dietă, având un obiectiv comun, emanciparea națională și democrația^[4].

Aflăm despre acțiunile lui Nicolae Bălcescu de la Debrețin prin intermediul scrisorilor sale trimise lui Ion Ghica, printre ele aflându-se și cea din 17/29 mai 1849, în care îi aduce la cunoștință moartea lui Ioan Dragoș de la Abrud. În aceste scrisori este menționat și faptul că a luat legătura cu deputații români din Dietă, cerându-le proiectul pe care aceștia l-au întocmit, cu revendicările lor și că a început deja tratativele cu Batthyány^[5].

Bălcescu redactează în acest timp și *Proiect de pacification*, care în afara vechilor propuneri ale deputaților, a căror formulare a fost schimbată destul de mult, are puncte privind depunerea armelor de către români, amnistia și trei subpuncte privind corvezile feudale, satele arse și pământurile ce trebuiau redată țăranilor. Prin urmare, proiectul cuprinde și părți din propunerile deputaților, dar și puncte noi formulate de Bălcescu, la care se adaugă corecțiile guvernului. Printre redactorii acestui document, Bălcescu îl precizează, formal, pe Eftimie Murgu. Istoricul Vasile Netea îi menționează pe Sigismund Pop, Alexandru Buda și Alexandru Bohățiel, dar fără a preciza documentele care să ateste această afirmație. Este posibil ca cei trei să fi lucrat la proiect, dar aproape jumătate din punctele proiectului (17 paragrafe) sunt o combinație a propunerilor lui Ioan Dragoș, supuse Dietei la 14 sept. 1848 și a unui alt proiect al lui Teodor Serb^[6].

Legat de cele două inițiative, Proiectul de lege al deputaților și Proiect de pacification al lui Nicolae Bălcescu, s-au creat numeroase confuzii în istoriografie. Cel care va face lumină în această problemă este istoricul Gelu Neamțu, care dovedește, pe baza paragrafelor din fiecare proiect, că este vorba despre două texte diferite, desigur cel al lui Bălcescu conținând și pasaje din proiectele lui Ioan Dragoș și Teodor Serb, mai cu seamă, dar neexcluzând posibilitatea ca la ele să fi colaborat și alți deputați, ca de pildă Sigismund Pop sau chiar Alexandru Buda^[7].

Din scrisoarea către Ion Ghica din 3 iunie reiese chiar și faptul că deputații erau dispuși să-l urmeze pe Bălcescu la Avram Iancu. Se pare că

acest lucru nu s-a întâmplat, deoarece în 1849 numărul deputaților a scăzut mult în Dietă, ei fiind fie plecați în acțiuni de împăciuire, fie bolnavi, iar cei care erau încă activi, trebuiau să participe neapărat la votarea legii naționalităților în ședința din 28 iulie^[8].

În cuprinsul scrisorilor sale, Bălcescu nu-i amintește nominal pe deputații români, dar cert este că deputatul cu care a colaborat cel mai mult a fost Sigismund Pop, cel cu care a plănuț editarea unui ziar.

Sigismund Pop a fost redactorul șef al celor două publicații românești apărute la Pesta în timpul Revoluției, „Amicul poporului” și „Democrația”.

Chiar dacă au fost considerate ulterior de către Nicolae Iorga, „de un naționalism atât de dubios”, prezentau importanță mai ales pentru că erau singurele organe de presă care apăreau în părțile nordice ale românimii, respectiv în Banat, Bihor și Satu Mare, „ele devenind și ținta dezbaterilor activității parlamentare dusă de deputații români în Camera de la Pesta. Sunt dezbătute cuceririle aduse de revoluție, precum înlăturarea robotelor, a dijmii, responsabilitatea miniștrilor, alegerea liberă a reprezentanților în Cameră, dreptul la învățătură și limbă maternă, independența bisericii ortodoxe față de cea sârbă etc.”^[9].

„Amicul poporului” a fost o revistă politică cu apariție săptămânală, care a apărut la Pesta între 3/15 iunie-28 octombrie/9 noiembrie 1848, sub redacția lui Sigismund Pop. Aidoma „Expatriatului” lui Cezar Bolliac, această publicație a militat pentru înțelegerea românilor cu maghiarii. A apărut cu caractere chirilice în tipografia lui Vasilie Cozma, sub egida Comisiei Centrale din Pesta^[10]. A fost prima publicație periodică românească apărută la Budapesta, după scurta existență a „Bibliotecii” lui Zaharia Carcalechi^[11]. Motto-ul acestei publicații era: „Cine precum își va săra, așa va mânca”.

Necesitatea de a edita un astfel de ziar, menit să exprime poziția politică a grupării deputaților români, a fost intuită de Sigismund Pop, care „nutrea o dorință sinceră de colaborare româno-maghiară de pe pozițiile unei egalități în drepturi”^[12]. La 2 aprilie a propus, în adunarea comitatului Pesta, tipărirea unor ziare populare pentru toate naționalitățile din Ungaria, preconizate să apară la început în 4 limbi. Și „Organul luminării” consemna faptul că Sigismund Pop „... proiecta o gazetă populară pentru români; care proiect fu cuprins cu deplă

aprobare, aflându-se cu cale a întemeia o societate spre a redige o asemenea foaie pentru popor în toate limbile poporului Ungariei cu prețului cel mai efin”^[13].

Prospectul ziarului, asemănător cu manifestul „Fraților români”, care a circulat înainte apariției gazetei, a fost promițător, căci atât pentru românii din Banat și părțile vestice ale Transilvaniei, cât și pentru intelectualii care activau la Pesta, această publicație era unicul organ de presă în limba română, adresându-se în primul rând sătenilor^[14]. Ziarul va apărea până la 28 octombrie/9 noiembrie 1848. Se presupune că au mai apărut numere (de la nr. 23 în sus) până la sfârșitul lunii decembrie 1848^[15].

Faptul că „Amicul Poporului” era considerat un organ al deputaților români, se datorează numărului mare de articole care relatează și comentează activitatea Dietei, îndeosebi prin rubrica „Despre dietă”, în care țărani sunt anunțați ce se hotărăște în dietă, se explică funcționarea și organizarea acesteia, se enumeră cei 17 deputați români, articolul se încheie cu: „Ni se pare că după numărul poporului românesc, sunt foarte puțini...”^[16].

În Precuvântare, redactorul anunța că urma să cultive utilitatea practică dar și dezvoltarea gustului de citit. Programul foi avea să cuprindă: starea politică, știri interne și externe, explicarea legilor, istoria țării, lucrarea pământului. De asemenea, redactorul promitea versuri și „vorbiri glumătoare”, beletristica fiind considerată „adjuvant desfătător”, cititorii fiind invitați să trimită versuri care se potriveau cu „natura poporului nostru”^[17].

Țelul publicației era luminarea poporului, iar limba și ortografia erau apropiate de vorbirea poporului, spre deosebire de foile lui Timotei Cipariu^[18].

La „Amicul poporului” au colaborat deputații Eftimie Murgu, Aloisiu Vlad și Vincențiu Babeș, dar și poeți sau gazetari precum Petru Farchici, George Deheleanu, I. Marcu, Teodor Katona – aceștia fiind preoți, dar și alte nume cunoscute în cultura română, precum: Atanasie Marienescu, Andrei Șaguna, Emanuil Gojdu, Iacob Bologna, Ilie Paulescu și Dobrenței Gabor^[19].

Activitatea redacției s-a încheiat la începutul anului 1849, când, la 5 ianuarie, generalul Windischgraetz cu armata sa a ocupat Pesta^[20].

După 6 luni de la încetarea apariției „Amicului poporului”, avea să fie editată o altă publicație, intitulată „Democrația”, condusă de

Sigismund Pop, și ajutată din umbră de Nicolae Bălcescu, fapt care reiese și din corespondența cu acesta.

Primul număr al ziarului „Democrația” apare în 12/24 iunie 1849, iar despre al doilea număr (necunoscut până azi) aflăm din corespondența lui Nicolae Bălcescu cu Ion Ghica (scrisoarea din 4 iulie). Ziarul urma să fie redactat „în umbră” chiar de Bălcescu, deși nu există niciun articol semnat de el. Chiar și titlul publicației pare să-i fi fost sugerat lui Sigismund Pop de către Bălcescu. Grăitoare este și deviza purtată de ziar: „Libertate, Egalitate, Frățietate”. Poziția gazetei, declarată „neatârnată”, face ca acest jurnal să vină în sprijinul activității lui Bălcescu. Printre ideile comune ale celor doi se numără și declarația că jurnalul: „va vorbi în interesul românimii”^[21].

A avut un caracter democratic, lucru lesne de observat și din lozinca pașoptistă care apărea pe frontispiciu. Articolul program, semnat de Sigismund Pop, vine și el să confirme caracterul democratic: „vă încredințăm că noi vom lucra în înțelesul și după principiul democratic, adică nu voim să fie nici o clasă privilegiată cu putere mai mare să domnească asupra altora; nu voim ca dregătoriile să fie legate și strânse de naștere, ca și pînă acuma, ci după vrednicia fiecăruia”. Tiparul era asigurat de același Vasile Cozma din Pesta, cu caractere de asemenea chirilice^[22].

Articolul program se pare că se intitula Pentru direcțiunea cetitorilor acestei foi și, într-adevăr, pleda pentru transformarea Ungariei într-o republică democratică. Publicația este catalogată ca una eminamente politică, dedicată îndeosebi comentării evenimentelor și știrilor zilei, fiind semnalat un singur material literar, anume poezia Patria-mamă, semnată de Ion Roman. Și-a încetat activitatea o dată cu apariția celui de-al doilea număr, sfârșitul fiindu-i grăbit de schimbările din plan politic și eșuarea tratativelor dintre Bălcescu și revoluționarii maghiari^[23].

Noua gazetă, „Democrația”, nemulțumea pe membrii de dreapta ai guvernului. Sigismund Pop este nevoit să părăsească Pesta și îi scrie lui Szemere în 5 iunie 1849. Sub influența ideilor lui Bălcescu, propune guvernului să medieze personal în conflictul cu românii, așteptând instrucțiuni la Beiuș, care însă nu veneau...

Bălcescu îi scria lui Ion Ghica, la 22 iunie: „Aicea se începe o foaie română. N-am vrut să mă dau pe față ca redactor, dar voi căuta a o influența mult și fără asta, cum și a scrie câteodată”^[24].

Este greu de identificat rolul lui Bălcescu în redactarea publicației; ceea ce știm cu siguranță

este faptul că i-a trimis la 4 iulie lui Ion Ghica al doilea și ultimul număr al revistei. Despre „Democrația”, după ce afirmă că a apărut în același an cu „Învățătorul poporului” al lui Cipariu, deci la 1848, Pamfil Șeicaru constată la publicația aceasta „o atitudine vrăjmașă față de Austria și multă simpatie față de revoluționarii unguri”. Și, concluzionează marele ziarist: „Sigismund Pop, care conducea foaia, era ostil luptei pe care o ducea Avram Iancu”^[25]. Desigur, Pamfil Șeicaru se afla în exil și nu avea la îndemână surse prea bune de informare...

Aportul lui Bălcescu la această publicație rămâne, într-un fel, neelucidat: „În ce măsură N. Bălcescu a reușit să influențeze orientarea acestei foi nu se poate preciza. Conținutul primului număr nu lasă deloc impresia că într-adevăr el a imprimat o directivă proprie acestei foi, a cărei răspundere oficială o purta Sigismund Pop. Poate în numărul al doilea să se găsească vreo urmă a prezenței lui N. Bălcescu”^[26], deși drept mărturie a contribuției sale rămân de necontestat propriile sale mărturii din corespondența către Ion Ghica.

În scrisoarea expediată către Ion Ghica la 4 iulie 1849, Nicolae Bălcescu afirma că îi trimite al doilea număr al „Democrației”, semnalând faptul că în acel număr era publicat un document al guvernului maghiar privind românii din Transilvania: „Îți trimit no 2 din foaea «Democrația», unde este un document al guvernului pentru românii din Transilvania”^[27]. Se pare că aceasta este singura dovadă a existenței celui de al doilea număr al „Democrației”.

Deputații români vor avea de suferit în urma Declarației de Independență din 14 aprilie 1849, mulți dintre ei fiind înțemnițați și urmăriți ani la rând, fiindu-le restricționate călătoriile, neputând lua parte la viața publică. Sigismund Pop scrie lui Ioan Maiorescu și lui August Treboniu Laurian, cerându-le ajutorul, să intervină la Împărat și miniștrii austrieci, să pună capăt persecuțiilor la care sunt supuși foștii deputați din Dieta de la Pesta. Legea marțială (13 februarie 1849) funcționa pe baza unui concept din 31 iulie 1848. Instanța de grațiere, prezidată de Ministrul Justiției, a ținut doar o ședință în 23 iulie 1849 la Seghedin^[28].

În 28 iulie 1849, la Seghedin, este votată, în Camera Deputaților, Legea naționalităților, care asigura drepturi naționale românilor și slavilor. Înainte cu câteva zile s-a semnat de către Nicolae Bălcescu și Cezar Bolliac, pe de o parte, și Kossuth de cealaltă parte, și Proiectul de pacificare în care se permitea folosirea limbii române în

administrație, școală și justiție^[29].

Nicolae Bălcescu și alți frunțași români, dintre care îi amintim pe Ioan Maiorescu și A. G. Golescu, au fost dintre acei politicieni, care, în repetate rânduri, și în 1849, au încercat să-i determine pe conducătorii unguri să asigure

existența politică a națiunii române, acest lucru însemnând și puteri reunite împotriva atacului rusesc. Pacificarea între armata ungară și trupele de români din Munții Apusenii venit însă prea târziu^[30]...

Note

¹ Nicolae Bălcescu, *Opere IV, Corespondență*, Ediție critică de G. Zane, București, 1964; Ion Ghica, *Amintiri din pribegia după 1848*, Editura Librăriei Sococ et comp., București, 1889; Silviu Dragomir, *N. Bălcescu în Ardeal*, în „Anuarul Institutului de istorie națională”, Cluj, V (1928-1930); Gelu Neamțu, *Nicolae Bălcescu și deputații români din dieta maghiară (1849)*, în „Studia et Acta Musei N. Bălcescu”, 4, 1976, p. 77-87; Stelian Mândruț, *Nicolae Bălcescu în percepția istoriografiei maghiare. Studiu de caz: I. Tóth Zoltán*, în *Biografii pașoptiste. Culegere de studii*, Editura Academiei Române, București, 2006, p. 128-147; Tóth I. Zoltán, *Bălcescu Miklós élete 1819-1852*, Budapest, 1958.

² *Anul 1848 în Principatele Române. Acte și Documente*, vol. II, Institutul de arte grafice Carol Göbl, București, 1902, p. 137, p. 614-615, p. 646.

³ Gelu Neamțu, *Fața necunoscută a revoluției române din Transilvania*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2004, p. 288-289.

⁴ *Ibidem*, p. 289-291.

⁵ *Ibidem*, p. 291-292.

⁶ *Ibidem*, p. 294.

⁷ *Ibidem*, p. 295-300.

⁸ *Ibidem*, p. 292, 299.

⁹ Mircea Popa, Valentin Tașcu, *Istoria presei românești din Transilvania de la începuturi până în 1918*, Editura Tritonic, București, 2003, p. 96.

¹⁰ Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Dicționarul presei românești (1731-1918)*, Editura Științifică, București, 1995, p. 39.

¹¹ Gelu Neamțu, *Alexandru Roman, marele fiu al Bihorului (1826-1897)*, Fundația culturală „Cele Trei Crișuri”, Oradea, 1996, p. 31.

¹² Idem, *Din istoria presei românești. „Amicul poporului” (1848) și „Democrația” (1849)*, în „Anuarul Institutului de Istorie”, Cluj, XXIV(1966), p. 284.

¹³ „Organul luminării”, Blaj, nr. 68 din 14 aprilie 1848, p. 386, Apud Gelu Neamțu, *Din istoria presei românești. „Amicul poporului” ...*, p. 284.

¹⁴ Gelu Neamțu, *Din istoria presei românești. „Amicul poporului” ...*, p. 284.

¹⁵ „Democrația”, Pesta, nr. 1 din 24 ian. 1849, p. 1, Apud Gelu Neamțu, *Din istoria presei românești. „Amicul poporului” ...*, p. 287.

¹⁶ „Amicul poporului”, Pesta, nr. 8 din 18/30 iul. 1848, col. 120, Apud Gelu Neamțu, *Din istoria presei românești. „Amicul poporului” ...*, p. 288.

¹⁷ Ovidiu Papadima, *Ipostaze ale iluminismului românesc*, Editura Minerva, București, 1975, p. 315.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Stelian Vasilescu, *Publiciști precursori ai Marii Uniri*, Editura Facla, Timișoara, 1988, p. 86.

²⁰ Gelu Neamțu, *Din istoria presei românești. „Amicul poporului” (1848) ...*, p. 293.

²¹ *Ibidem*, p. 283.

²² Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *op. cit.*, p. 157.

²³ Mircea Popa, Valentin Tașcu, *op. cit.*, p. 97.

²⁴ Nicolae Bălcescu, *op. cit.*, p. 146.

²⁵ Pamfil Șeicaru, *Istoria presei*, Editura Paralela 45, Pitești, 2007, p. 200.

²⁶ Nicolae Bălcescu, *op. cit.*, p. 406.

²⁷ Nicolae Bălcescu, *op. cit.*, p. 160.

²⁸ *Monarhia Habsburgică (1848-1918)*, Vol. I, *Dezvoltarea economică, administrația și sistemul juridic, forța armată*, Coordonarea și îngrijirea ediției românești de Rudolf Gräf, Traducere de Iosif Marin Balog, Loránd Mádly, Nicolae Teșculă, Cuvânt-înainte de Ioan-Aurel Pop, Academia Română - Centrul de Studii Transilvane Cluj-Napoca, Cluj-Napoca, 2018, p. 173.

²⁹ Teodor Neș, *A doua carte despre oameni din Bihor*, Oradea, 1979, p. 260.

³⁰ Dumitru Suci, *Antecedentele dualismului austro-ungar și lupta națională a românilor din Transilvania (1848-186)*, Editura Albatros, București, 2000, p. 94.

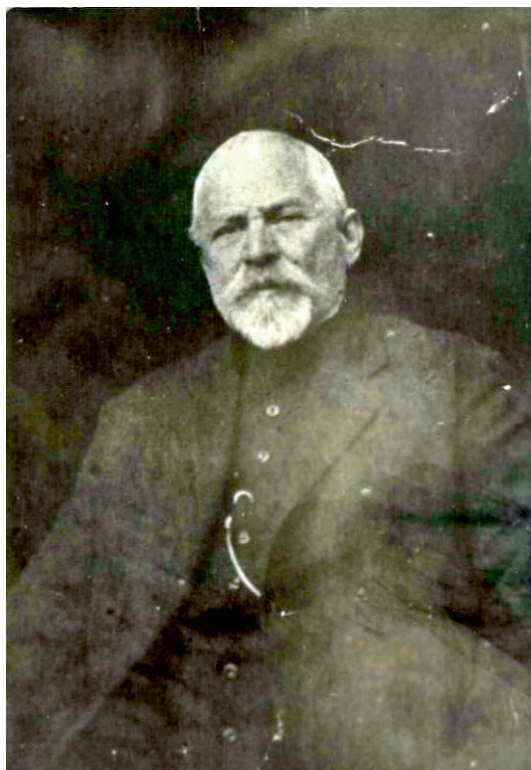
Bibliografie

Marta Cordea, *Deputații români în Dieta de la Pesta 1848-1849 și 1861* (teză de doctorat, susținută în 9 octombrie 2019 la Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca).

150 de ani de la nașterea arhidiaconului onorar Pamfil Ossian

Dr. Viorel CÂMPEAN

S-au împlinit în vara aceasta 150 de ani de la venirea pe lume a unui fidel slujitor al altarului strămoșesc și un vrednic luptător pentru emanciparea națională a românilor sătmăreni, unul dintre aprijii colaboratori ai lui Vasile Lucaciu, arhidiaconul onorar Pamfil Ossian. Am mai avut ocazia să scriem despre el, atunci când în presa sătmăreană intitulam un articol „Slujitor o jumătate de secol în două parohii sătmărene, preotul greco-catolic Pamfil Ossian s-a remarcat prin patriotismul și devotamentul său”^[1]. De atunci datele despre viața și activitatea lui s-au mai înmulțit, așa că am considerat că este nevoie de o readucere în actualitate a personalității sale.

S-a născut în 5 iulie 1861, la Sălsig, din fostul comitat Satu Mare (azi localitatea, reședință a comunei cu același nume, aparține administrativ de județul Maramureș), în familia preotului greco-catolic Nicefor Ossian (1819-2 martie 1881)^[2] și a Mariei Pop.

Liceul l-a urmat la Beiuș^[3], absolvind în 1879; în acel ultim an a fost coleg cu viitorii preoți greco-catolici Grațian Flonta, Nicolae Lupan,

Francisc Péter, dar și cu cel care avea să devină notar, Iuliu Nistor^[4].

A urmat apoi Seminarul latin din Satu Mare, reușind să finalizeze aceste studii în 1883^[5]. S-a căsătorit în 5 mai 1884 cu Elisabeta Ardelean, fiica preotului paroh din Homorodu de Mijloc, George Ardelean, care era și vicearhidiaconul Codrului^[6]. Și socrul său făcea parte din „falanga” sătmărenilor luptători pentru emancipare națională^[7]. Atât logodna, „fidanțare” în termenii de atunci, cât și nunta au fost anunțate în presa românească din Transilvania^[8]. Ambele evenimente au avut loc în parohia Homorodu de Mijloc.

-- *Dl Pamfilu Ossian, teolog absolvent al diecesei oradane, la 5 maiu va serba cununia sa cu domnișoara Elisabeta Ardelean, fiica protopopului George Ardelean în Homorodul-de-mijloc în comitatul Sătmăr. — Dl dr.*

Pamfil Ossian a fost hirotonit în 7 noiembrie 1884. După hirotonire, până în 1886, a funcționat în calitate de cooperador al socrului său la Homorodu de Mijloc. Acolo se va naște fiul lui, Ioan Pavel George, care va fi preot, profesor, prefect al județului Sălaj, un adevărat apostol al românismului în capitala culturală a Sălajului, Șimleul Silvaniei. „Răsplătit” de puterea populară cu cazarea în universul penitenciar, acolo unde și-a aflat sfârșitul. Nu insistăm asupra biografiei sale, întrucât, prin osteneala colegilor din Zalău, portretul său este destul de bine conturat^[9].

Vreme de 10 ani, între 1886 și sfârșitul anului 1895, Pamfil Ossian a funcționat ca administrator parohial în Cărășeu. În chiar anul venirii sale la Cărășeu, a fost terminată construirea bisericii de zid cu hramul „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril”^[10].

Aici se vor naște copiii: Aurelia Gabriela (născută în anul 1887, s-a căsătorit cu preotul Emil Deac), Adrian (născut în 1890, a decedat anul următor) și Maria Magdalena (născută în 1892, a fost căsătorită cu preot dr. Gheorghe Hetcou, fost director al Liceului „Gheorghe Șincai” din Baia Mare; a decedat în anul 1972 la Cluj). În 1891, Pamfil Ossian absolvise examenul

prosinodal.

De la începutul anului 1896 își va lega viața de parohia Roșiori, păstorind în parohia Vârșmort, cum se numea localitatea la sosirea sa, aproape patru decenii^[11]. Aici s-a născut, în 1897, fiul Romul Coriolan, decedat la vârsta de numai 5 ani.

A fost membru constant și marcant al „Astra”, fiind ales în 17 aprilie 1904 în cadrul Comitetului Despărțământului Sătmar-Ugocea al acestei benefice instituții culturale românești. În 31 august 1909 a fost ales în comitetul P.N.R., cercul electoral Cărășeu. Se remarcă în luptele electorale din 1910, sprijinind candidatura părintelui Constantin Lucaciu.

În 12 noiembrie 1918 face parte dintre cei 44 de membri ai C.N. Român din comitatul Satu Mare, aleși la Baia Mare. În 29 noiembrie a aceluiași an este ales și în C.N.R. cercul Seini. S-a numărat printre delegații Sătmarului prezenți la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia^[12].

Documentul emis de Episcopia Greco-Catolică de Oradea pentru parohul Ossian sună așa: „Credențional Domnul Pamfil Ossian, protopop gr[eco]-cat[olic], este încredințat din partea Ordinariatului gr[eco]-cat[olic] de Oradea Mare ca la Adunarea Națională Română, convocată de Marele Sfat Național al românilor din Ungaria și Transilvania pe 18 noiembrie v. (1 decembrie st.n.) 1918, în Alba Iulia, în calitate de exmis să reprezinte acest Ordinariat. Oradea Mare, la 27 noiembrie 1918. Demetriu Radu, Episcop gr[eco]-cat[olic] de Oradea Mare”^[13].

În zilele tulburi de la începutul anului 1919, a trebuit să se ascundă din calea furiei secuilor bolșevici, până la venirea armatei române^[14].

După Unire, s-a remarcat ca unul dintre fruntașii național-țărăniști locali, afirmând despre sine că „s-a născut, crescut și încărunit” sub faldurile ideilor național-țărăniști. Pentru meritele sale a fost decorat cu ordinul „Coroana României” în grad de ofițer, în luna aprilie a anului 1930^[15].

A funcționat ca paroh în Roșiori până în 1934, fiind și protopop al districtului Seini. Sub păstoria sa, biserica a fost înzestrată cu un frumos iconostas.

În 1932 a trebuit să treacă peste decesul celei care i-a fost alături aproape o jumătate de veac. Elisa este înmormântată în cimitirul bisericii din Roșiori^[16].

Una dintre cele mai active organizații ale Reuniunii Mariane din județul Satu Mare a fost cea din Roșiori.

Fotografia de mai jos putea fi realizată în data de 4 mai 1930 când, la Roșiori, s-a desfășurat un eveniment religios, dar și cultural, de mare amploare. Ne referim la „recepția solemnă” a acestei organizații, care cultiva dragostea și adorația pentru Sfânta Fecioară Maria. Au fost promovați în acea zi 71 de membri, în marea majoritate femei. Se spunea în articol că „Acele membre ale Reuniunii mariane cântă Paraclisul Maicii Domnului așa duios, de crezi că ești în biserica seminarială din Oradea, ori în cea din Beiuș. Știu și frumoase cântece Mariane, pe cari le cântă cu multă plăcere”^[17]. Probabil că articolul era semnat de către delegatul Episcopiei la eveniment, dr. Aloisie Tăutu.

De asemenea, o altă mare realizare în Roșiori a fost înființarea corului, Pamfil Ossian sprijinindu-i neconținut pe dascălii satului, care au fost în perioada lui și dirijori ai corului.

Menționăm că am primit aceste fotografii din perioada interbelică de la domnul Ionel Anițaș, fiu al Vârșmortului, care administrează cu tenacitate, dăruire și mai ales cu multă dragoste, o

pagină de facebook intitulată „Roșiori, pe Someș”^[18]. Drept pentru care îi mulțumim și îl felicităm totodată, și pe această cale!

Părintele Ossian – alături de coriștii vâșmortani (roșiori) – anul 1933

După plecarea din Roșiori, ajuns la anii pensionării, Pamfil Ossian a fost primit în rândul canonicilor Episcopiei de Baia Mare, alături de vicarul Maramureșului, Ilariu Boroș și de Ioan Anca, protopop la Baia Sprie, la începutul anului 1935^[19].

În anul 1936, în cadrul Episcopiei de Maramureș (înființată în anul 1930), era canonic penitenciar sau duhovnic, director al Administrației capitulare, asesor consistorial și al Tribunalului matrimonial, asesor al Serviciului de conturi diecezan. De asemenea, era asesor consistorial al Episcopiei de Oradea.

A repausat, se pare, la Lugoj, în greii ani ai refugiului care a urmat odiosului dictat de la Viena^[20]. Este de datoria noastră, a tuturor celor care cunoaștem viața și activitatea părintelui Pamfil Ossian, să stăruim mai mult, pentru a putea, într-o binecuvântată zi, să aprindem o lumânare pe locul său de odihnă veșnică.

Note

¹ „Informația de duminică”, Satu Mare, Satu Mare, an IV, nr. 203, 1 octombrie 2006, p. 4; ulterior textul a fost reprodus în primul volum al antologiei *Oameni și locuri din Sătmar*, Satu Mare, Editura Citadela, 2008, pp. 71-74.

² *Nicefor Ossian*. Preot greco-catolic. S-a născut în Bârsău de Jos în familia lui Grigore Oșian. A urmat filosofia la Liceul Catolic din Satu Mare. S-a căsătorit cu Maria Pop. Hirotonit în 1846. După hirotonie, vreme de 12 ani a slujit la la Oarța de Jos. A slujit apoi multă vreme la Sălsig. Deja în 1867 era membru al Consisteratului, vice-arhidiacon al Nireșului, un district din apropierea protopopiatului său. I-a rămas o casă cu grădină, 12 iugăre de pământ, vite, avea deci o stare materială bună. Avea copiii: Augustin, Pamfil, Aloisia și Emilia. Luisa Ossian, s-a căsătorit cu teologul absolut Ladislau Bogdan. Szögi László, 2018, p. 171; *Șematismulu Veneratului Cleru a nou înființatei diecese a Gherlei pre anulu dela Christosu 1867*, Gherla, 1867, pp. 6, 120, 162; Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale, fond Episcopia Greco-Catolică Gherla, *Protocolul preoților repausați ai Diecezei Gherla/1856-1948*, ff. 56 r.-57 v.; „Amicul Familiei”, Gherla, an V, nr. 58/20 martie 1881, p. 56.

³ *Raport despre Gimnaziul Sup. Gr. Cat. din Beiuș pentru anul scol. 1877/78*, Beiuș, 1878, p. 26.

⁴ Constantin Pavel, *Școalele din Beiuș. 1828-1928. Cu o privire asupra trecutului Românilor din Bihor*, Beiuș, 1928, p. 187.

⁵ *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Magno-Varadinensis G.R.C. pro anno MDCCCLXXXI.*, Magno-Varadini, 1881, p. 129.

⁶ Biroul Județean Satu Mare al Arhivelor Naționale, *Colecția registrelor parohiale și de stare civilă*, Dosar nr. 766, f. 16 r.-17 v.

⁷ *George Ardelean (Erdeli)*. Preot greco-catolic. Născut în 1825, a slujit la Ghenci, Boghiș, Cinghir (azi Csenger-Ujfalu, în Ungaria), Terebești și Homorodu de Mijloc. A fost membru al „Astrei”. A trecut la cele veșnice în anul 1891. Vezi Viorel Câmpean, *Preoți din Sătmar*, ms.

⁸ „Familia”, Oradea, an XX, nr. 7, 12/24 februarie 1884, p. 82; Ibidem, nr. 17, 22 aprilie/4 mai 1884, p. 207.

⁹ Dănuț Pop, Doru E. Goron, *Prefecții județului Sălaj. O istorie în documente*, Zalău, 2007, p. 58; Marin Pop, *Personalități sălajene din generația Marii Uniri*, Cluj-Napoca, 2018, pp. 530-542.

¹⁰ Vasile S. Pop, *Istoricul parohiei Cărășeu*, ms., 1973, p. 4.

¹¹ Alexandru Rusu, *Istoricul parohiei Roșiori*, ms., 1973, pp. 5, 8.

¹² Viorel Câmpean, Viorel Ciubotă, Diana Kincses, *Românii sătmăreni și Marea Unire. Dicționar de personalități*, Baia Mare, 2018, pp. 87-89; Doru Radosav, Viorel Ciubotă, *1918 în Sătmar*, Cluj-Napoca, 1996, pp. 65, 154, 175.

¹³ <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=668604730582597&set=p.668604730582597&type=3&theater>

¹⁴ Ioan Soran, *Cronica parohiei gr. cat. rom. din Roșiori*, ms., 1945, p. 11.

¹⁵ „Vestitorul”, Oradea, an VI, nr. 9, 1 mai 1930, p. 8.

¹⁶ Ioan Soran, *loc. cit.*, p. 3.

¹⁷ „Vestitorul”, Oradea, an VI, nr. 10, 15 mai 1930, p. 7.

¹⁸ <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=668604730582597&set=p.668604730582597&type=3&theater>

¹⁹ „Curierul creștin”, Gherla, an XVII, nr. 3-4, 1-15 februarie 1935, p. 27; „Erdelyi Lapok”, Oradea, an IV, nr. 35, 5 februarie 1935, p. 7.

²⁰ Vasile Vetișanu-Mocanu, *Cartea Șimleului. Repere istorice și culturale ale vieții românești*, București, 1985, p. 217.

Eroinele României.

Ecaterina Drăghici – prima președintă a Reuniunii Femeilor Române Hunedorene

Ing. Dariana GROZA

Cu aproape un an în urmă, când am pornit pe urmele Eroinelor României, nu mă gândeam că drumul înspre cunoașterea acestor femei ar putea fi atât de incitant. Știam că și ele au făcut historia, alături de bărbați, dar nu știam cum să aflu cine au fost, nu știam de unde să încep. Sigur că existau niște nume sonore, dar despre ele s-a scris mult. Eu voiam să scriu despre femeile mai puțin „sonore”, despre cele care nu au fost pomenite în cărțile de istorie din care am învățat noi, cei educați în comunism. Am avut noroc în căutările mele, chiar de la început, cu d-na Mariana Berinde, cea care mi-a spus povestea Anei Vlad, verișoara bunicii ei. Tot ea mi-a spus despre un manuscris, numit ”Femei hunedorene. Mici biografii”, al scriitorului Dr. Victor I. Șuiagă. Nu știam unde să găsesc acest manuscris, redactat în 1983, dar care nu a fost publicat niciodată, mai ales că eram în plină pandemie și bibliotecile erau care închise care cu regim special de lucru. După îndelungi căutări, am reușit să dau de urma lui, în Orăștie, printr-o prietenă de-a mea de acolo. Așa am ajuns să intru în legătură cu d-na Aurora Maniu, din familia Șuiagă, care mi-a trimis o copie a manuscrisului.

Am găsit în el scurte biografii a cinci femei hunedorene care au avut fiecare ceva de spus în timpurile în care au trăit. Spune Victor Șuiagă în prefață: „Am întocmit câteva biografii sumare ale unor marcante femei hunedorene, care prin activitatea lor s-au distins pe teren cultural, social și național pe plan local în timpurile trecute. Evocarea memoriei acestor marcante femei hunedorene merită să fie făcută spre a servi ca exemplu și a fi cunoscută generațiilor actuale, deoarece activitățile lor au ajutat la emanciparea românilor localnici, deci au avut un rol progresist” (1).

Trebuie menționat aici că Dr. Victor I. Șuiagă a fost o personalitate marcantă a Hunedoarei. A participat la Marea Unire, în 1918, și a fost un mare patriot, dedicându-și viața istoriei locurilor sale natale. A scris mai multe

cărți, între ele „Hunedoreni la Marea Unire 1 Decembrie 1918”, publicată în 1993 la Deva.

Așa am ajuns să cunosc și eu o parte din istoria acelor locuri, de care mă leagă un lucru foarte drag mie: fiul meu cel mare s-a născut la Hunedoara, eu fiind sătmăreancă...

Sigur că manuscrisul a fost punctul de plecare în descifrarea personalităților celor cinci femei. Curiozitatea m-a dus mai departe, înspre alte surse de inspirație. Dar cine sunt deci cele cinci femei hunedorene?

Despre una din ele am scris deja un articol – primul meu articol. Este vorba despre **Ana Vlad**, nesupusa soție al unuia dintre corifeii Marii Uniri, Aurel Vlad. Celelalte patru sunt la fel de „nesupuse”: **Ecaterina Drăghici** este o mare româncă și prima președintă a Reuniunii Femeilor Hunedorene, **Ana Petco** este o marcantă figură a feminismului hunedorean, **Lucreția Costa Nicoară** este o fină intelectuală a vremii ei, cântăreață, actriță, ziaristă, care vorbește cinci limbi europene și cunoaște ebraica, latina și greaca, **Asineta Groza-Bobeiu** este poetă, chiar dacă modestia ei o împiedică să-și publice creațiile. A fost nevoie ca nepotul ei, Dr. Petru Groza, să ducă poeziile ei unei edituri pentru ca aceasta să o publice.

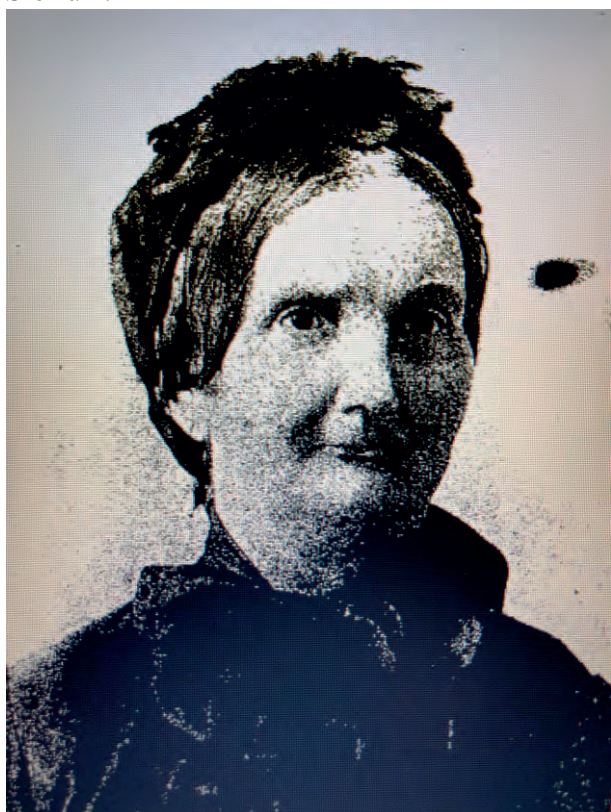
Ecaterina Drăghici este și ea o eroină a timpurilor ei. Printr-o ciudată coincidență, ea se naște la Deva, în preajma revoluției lui Tudor Vladimirescu și își încheie călătoria prin viață tot la Deva, în anul răscoalei țărănești de la 1907. O epocă marcată de multe transformări sociale la nivel european, ceea ce a marcat evident și drumul ei prin viață, chiar dacă, în particular, aceste două evenimente se petreceau în România și nu în Transilvania ei natală.

Se naște în sânul unei familii de negustori înstăriți. Tatăl, Dimitrie Moldovan, provenea dintr-o familie de moldoveni așezați de mult timp în Comitatul Hunedoarei, iar mama Ana, n. Almași, venea dintr-o familie de mici nobili români.

„În această familie, Ecaterina a primit o creștere și educare aleasă, ca și toți ceilalți frați și surori care au trăit. Nu știm ce școli anume a urmat, dar învățase să citească și să vorbească germana, maghiara și franceza.” - spune Dr. Șuiagă în manuscrisul său.

Gazeta Transilvaniei din 12 iulie 1907, în necrologul dedicat Ecaterinei Drăghici, vine cu o altă dată a nașterii: 22 octombrie 1822, și spune mai departe „Școalele elementare le-a absolvit la Deva apoi a trecut la Școalele Ursulinelor din Sibiu”².

Familia ei prețuiește educația, dovadă că-și trimite feciorii să studieze unul Politehnica la Viena, altul o Academie militară austriacă, un al treilea dreptul la Sibiu și al patrulea dreptul la Viena. Nu este de mirare că și fetelor li s-a dat o educație bună, superioară epocii lor.

Ecaterina se mărită în 1852 cu Petru Drăghici, prim pretor și proprietar în Deva, urmaș al unei familii din Hațeg, înnobilită de Iancu de Hunedoara „pentru vitejie în luptele cu turcii”³. (1)

În familia Drăghici se nasc 3 copii, doi băieți și o fată, cărora li se dă aceeași bună educație pe care au primit-o și părinții lor. Nu este deci de mirare că devin și ei personalități locale: „Petru Drăghici, harnicul și inteligentul propretore din Săliște, Minerva Drăghici, vād.

Brote, excelenta pianistă, și Augustin Drăghici, medic cercual în Hunedoara” (2). Dr. Șuiagă dă mai multe detalii despre acești copii: „Petru absolvă Academia de drept din Sibiu și devine avocat la Deva, apoi intră în administrație ca prim pretor la Săliștea Sibiului”. „Minerva este o cunoscută și reputată pianistă din Ardeal, căs. cu dr. Aurel Brote, avocat și director al Soc. De Asigurări Transilvania din Sibiu”, iar „Augustin este doctor în medicină de la Viena, medic al plasei Hunedoara”. Iată aici dovada că Ecaterina este o soție și o mamă „de model” (2), așa cum se cere femeii în epoca ei.

Dar Ecaterina a dorit să facă mai mult de atât. Drept urmare, „în casa lor din Deva familia Drăghici a dus o viață senină și ospitalieră, în care s-au cultivat cu ardoare iubirea de neam și de credință[...]Era o casă vizitată de mulți fruntași ardeleni ai vremii, ca: mitropoliții Șaguna și Șuluțiu, baronul Vasile Pop, Axente Sever, Iacob Bologa, Ilie Măcelar și mulți alții.”(1)

„Casa ei a fost totdeauna <casă românească> unde pe vremuri multă lume românească a petrecut oare și zile fericite și unde mulți tineri de ai noștri au fost primiți cu dragoste și încurajați pentru lupte grele și românești”.(2)

Ca multe românce dedicate cauzei naționale din Ardeal, organizează o colectă în cadrul mișcării de solidaritate a ardelenilor cu frații lor din România în războiul de independență din 1877. Tot ea „a dăruit 2 florini pe colecta făcută în același scop de Ana Petco la Deva”.(1)

Dar poate că cea mai mare realizare socială a Ecaterinei Drăghici este implicarea ei în organizarea Reuniunii Femeilor Hunedorene.

Am mai vorbit și în alt articol despre Reuniunile Femeilor Române. Inițiate în Brașov, în 1850, ca fruct al revoluției de la 1848, în cincizeci de ani ele au ajuns să împânzească practic tot Ardealul, fiind nucleul educației naționale a românilor ardeleni. A fost cea mai mare mișcare a femeilor din Ardeal, izvorâtă din necesitatea de a ajuta orfanii de origine română (care altfel ajungeau în orfelinatelor administrației maghiare și își pierdeau originile), dar care apoi a fost principalul instrument de a duce cultura în rândul țăranilor români.

„Era deci natural, ca și femeile române din Comitatul Hunedoarei, să urmeze exemplul surorilor din alte părți, căci Comitatul Hunedoarei e doar cel mai clasic ținut al Ardealului românesc”.(3)

„Primul pas în direcția aceasta s'a făcut în 8 septembrie 1886, când damele române din Deva au ținut o conferință pentru discutarea necesității și modalităților întemeierii unei reuniuni a femeilor române din Comitatul Hunedoarei”.(3)

Se pare ca eroina noastră a fost una din inițiatoarele mișcării. Drept urmare „[...] la 1886 o vedem conducând prima conferință în care s'a decis convocarea adunării constituante a numitei Reuniuni”.(2) „La această conferință au participat doamnele: Ecaterina Dreghici, [...] Elena Hosszu-Longin, [...] și domnii Alexiu Olariu și Francisc Hosszu-Longin. Se alege prezidentă ad hoc Ecaterina Dreghici [...]”.(3)

Puțin probabil să fi fost aleasă președintă dacă nu ar fi fost o figură proeminentă a mișcării. Procedurile de înființare a Reuniunii au durat trei ani. „În Adunarea Generală din 27 maiu 1889 'Reuniunea Femeilor Române din Comitatul

Hunedoarei' se organizează definitiv”.(3) Din nou este aleasă președintă Ecaterina Drăghici, ceea ce înseamnă că ea a fost activă în cei trei ani de proceduri administrative. Ramâne în funcția de președintă până în 1894, când se mută la Sibiu, „dovedind o prudență impunătoare și o inimă înflăcărată de româncă în toate dispozițiile și întreprinderile sale ca prezidentă”.(2)

Activează în același timp în toate asociațiile culturale și de binefacere locale.

Își încheie călătoria prin lume la Deva, acolo unde se născuse cu 86 de ani în urmă. „Este înmormântată în cimitirul vechi orodox din strada Călugăreni, în partea din față a turnului, unde un vechi monument funerar al familiei, cu inscripție, indică locul”.(1)

„Iubită și respectată de toți câți o cunoșteau, vor simți mulți o sinceră întristare la trecerea ei din viață”.(2)

Note

(1) Dr. Victor I. Șuiagă - Femei Hunedorene. Mici biografii, 1983

(2) Gazeta Transilvaniei, anul LXX, nr. 154 din 12(25) iulie 1907, pag. 3

(3) Reuniunea Femeilor Române din Comitatul Hunedoarei 1886-1911, Orăștie, „Tipografia Nouă”, I. Moța, 1912

În satul așezat pe trei pâraie*

Doru PIȚU

În satul așezat pe trei pâraie,
Cu garduri împletite din nuiiele
Și case mici cu-acoperiș de paie
Și hornurile fumegând spre stele,
Prin care mai venea Moș Nicolae
Cu jucării, bomboane, acadele...,
Una din văi era de referință
Și-n funcție de malurile sale
Ea satu-l împărțea în două părți ...
Nimite amândouă „Păstă Vale”...
Mă văd acolo-ades cu ochii minții...
Și-i văd pe toți, și-s tineri ca atunci,
Sătenii toți..., bunicii și părinții...,
Iar eu, un pui dee om, ascultător,

Cu vise, aspirații și ambiții...
Sorbind povețe, și-nvâțând de zor...,
S-ajung și eu om mare, să am bani,
Dar neștiind în lumea asta mare
Ce-mi rezervase soarta peste ani...
Nu bănuiam c-am să mă sor pământul
Să văd cât de departe pot s-ajung
Și flacăra să nu mi-o stingă vântul...
Și iată-mă acum bătrân pribeag,
Ce după zeci de ani prin vânt și ploaie.
Mai port și-acum nestinse-n pieptul meu
O flacăra și-un dor ce le-am primit
În satul așezat pe trei pâraie...

*Tătărești

Școala Ardeleană, expresie a iluminismului românesc

Ing. Mircea PÎRLEA
Lacrima TEOCAN ISTRĂUAN
Prof. Dr. Ioan CORNEANU

Născută în Transilvania, ca expresie a luptei națiunii române din Imperiul habsburgic, pentru egalitate în drepturi cu celelalte naționalități, pentru emanciparea sa politică și culturală, Școala Ardeleană depășește, prin amploarea programului și a realizărilor sale, limitele provinciei care i-a dat naștere, fiind o mișcare culturală și politică de mare anvergură, cu puternice consecințe pentru dezvoltarea culturii românești în ansamblu.

Principat inclus în Imperiul habsburgic, Ardealul se găsea politic sub regimul absolutismului luminat, instaurat de împăratul Iosif al II-lea. În conformitate cu principiile din care acel regim se revendica, fuseseră introduse anumite reforme, însă de pe urma lor nu beneficiau în Ardeal tocmai locuitorii de cea mai veche obârșie și care formau covârșitoarea majoritate a populației, românii. Constituită încă din 1437 în așa-zisa *Unio trium nationum*, nobilimea etniilor minoritare (unguri, secui, sași) se opunea constant, cu o îndărătnicie turbată, includerii și a românilor în rândul „națiunilor politice”, considerându-i doar tolerați în propria lor țară. Românii erau, în consecință, excluși de la drepturile acordate, în principiu, tuturor cetățenilor imperiului. Demersurile lor de toate felurile pentru a obține tratament egal cu celelalte trei națiuni rămăneau zadarnice. Dieta transilvană bloca aplicarea oricăror hotărâri în favoarea lor luate la Viena. Nici măcar unirea, în 1701, a unei bune părți a românimii ardelenice cu biserica Romei nu a determinat o schimbare radicală a statutului lor. Preoții români uniți erau obligați să presteze în continuare zile de clacă, țăranii suportau, ca înainte, poverile inerente condiției de iobagi. Singurul câștig real obținut prin unire era posibilitatea de a se trimite bursieri români în instituțiile de învățământ catolice din Budapesta, Viena și Roma. Cultura și conștiința națională datorează mult acestei posibilități, însă uniția n-a dus la rezolvarea problemelor de ordin social și politic ce agitau de secole lumea ardeleană românească. Diploma leopoldină din 1701, prin care o seamă de revendicări românești erau

satisfăcute, a rămas literă moartă. Urmarea nu putea fi decât intensificarea tensiunii până la explozia socială din 1784, răscoala declanșată de Horia, Cloșca și Crișan. Nici prin ea nu s-au îndeplinit însă integral aspirațiile elementare și întru totul legitime ale românilor, precum, înainte de toate, egalitatea în drepturi. Fruntașii neamului nostru s-au văzut astfel nevoiți să reia practica adresării de memorii către împărat. Înaintarea în anul 1791 a așa-numitului *Supplex Libellus Valachorum*, operă capitală a iluminismului românesc ardelean, a marcat un moment istoric.

Pretextul invocat în permanență de către nobilimea maghiară în refuzul ei obstinat de a permite accesul românilor la civilizație era înapoierea românilor. În replică, episcopul unit **Ion Inochentie Micu-Klein**, cea mai lucidă conștiință românească a epocii (după **Blaga**, „cel mai de seamă om politic pe care l-a dat neamul românesc din această țară transilvană”), a inițiat o acțiune fără precedent de luminare a poporului și rezultatele n-au întârziat. Baza instruirii fiind școala, incandescentul vlădică a întreprins, cu o energie titanică, ceea ce era necesar pentru transformarea rusticului Blaj, devenit după unirea cu Roma reședință episcopală, într-un orașel al școlilor. Nu i-a fost dat să inaugureze el însuși activitatea școlară, chemat fiind, în urma repetatelor memorii pe care le înainta, la Viena sau la Roma, de unde nu i s-a mai permis să se înapoieze. Opera de întemeiere a lăcașelor de învățământ începută de el a fost dusă la îndeplinire de urmașul său, **Petru Pavel Aaron**, Blajul devenind pentru națiunea română, „mica Romă”, în formularea de mai târziu a lui **Mihai Eminescu**. Școlile blăjene aveau să fie, în secolul al XVIII-lea, potrivit aprecierii lui **Nicolae Iorga**, „cele mai bune școli care puteau să existe pentru români, adevărat model, mai târziu, pentru învățământul românesc din întreaga țară”.

Pornită din Blaj, era natural ca mișcarea transilvăneană de renaștere să-și fixeze obiectivele în funcție de necesitățile cele mai presante. Declanșatorii ei nu puteau gândi problemele în

abstract, nu se găseau în situația de a cultiva principiile iluministe ca valori în sine, atemporale și universale. Tot ceea ce promotorii Școlii Ardelene au preluat din cultura europeană a fost angajat de ei în lupta națională.

Nimic altceva nu avea pentru ei prioritate. Teologi, cei mai mulți, nu mântuirea sufletelor îi obseda, ci salvarea nației române. Erau însetați nu de împărăția cerurilor, ci de dreptate pentru neamul lor oprimat, în lumea aceasta. Învățați cu toții, nu-i mistuia atât setea de cunoaștere, dorința de a-și satisface nevoile intelectuale, cât năzuința de a demonstra pe bază de cât mai solide cunoștințe legitimitatea aspirațiilor naționale. Oameni ai scrisului, agenții deșteptării naționale românești, nu scriau pentru a se afirma, pentru a crea opere care să le eternizeze numele, ci pentru a servi idealul de emancipare a celor din care se trăgeau, cărora le aparțineau. Într-un cuvânt, stimulul întregii activități, orale și scrise, a corifeilor Școlii Ardelene a fost spiritul militant. **Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ion Budai-Deleanu** și toți ceilalți ardeleni luminați ai „epocii luminilor” n-au profesat știința pentru știință, istoria pentru istorie, lingvistica pentru lingvistică și nici chiar teologia pentru teologie. Ei și-au subsumat toate preocupările, toate eforturile, toate ambițiile cauzei propășirii națiunii. Implicit, ei au adaptat principiile veacului prea luminat imperivelor luptei naționale, acelor principii care le validau teoretic acțiunea practică. Principial, iluminismul e un curent universalist, urmărind organizarea cetății umane în conformitate cu exigențele rațiunii. Ilumiști ardeleni aparțineau, însă, unui neam care tocmai era împiedicat, cu perseverență și cu perversitate, să se integreze umanității evolute. Ar fi fost un nonsens ca ei să diserteze savant pe tema rațiunii ori a perfectibilității sau imperfectibilității, în loc de a se implica în lupta cu iraționalitatea comunității umane concrete ai căror componenți erau. Condiția lor specifică impunea învățaților ardeleni să acționeze în concordanță cu spiritul veacului, urmând comandamentele rațiunii, prin asumarea rolului de luptători naționali, substituind universalismului naționalismul.

Nici vorbă la ei de eventualitatea îmbrățișării ideii de „limbă universală”, enunțată de **Voltaire, d'Alembert, Condorcet, Leibnitz!** Preocuparea lor nu putea fi decât aceea de a demonstra noblețea limbii lor naționale, pe care barbarii de tirani încercau s-o scoată din uz. O limbă derivată din cea latină nu poate fi primitivă, înapoiată, inaptă să exprime orice simțământ și orice gândire.

Dacă nu și-ar fi orientat activitatea în funcție de problematica vieții reale, imediate, dacă s-ar fi consacrat elucidării unor abstracții ideatice, precum rațiune, libertate sau frăție universală, ar fi urmat ca militanții Școlii Ardelene să îmbrățișeze ideologii generoase străine, fără a ține seama de posibile implicații defavorabile neamului, ale aplicării nediferențiate a unor principii de valabilitate teoretică generale și eterne. Aceasta e o cursă în care exponenții conștiinței naționale românești tocmai nu au căzut niciodată: nici în secolul al XVIII-lea, nici înainte sau după. **Tudor Vladimirescu** nu s-a lăsat în 1821 anexat Eteriei. **Avram Iancu** s-a ridicat împotriva lui Kossuth, care voia eliberarea de sub despotism, dar numai pentru națiunea maghiară.

Rămânând la învățații Școlii Ardelene, ei nu puteau fi cosmopoliți, oricât l-ar fi admirat pe **Voltaire**, atâta vreme cât neamul lor, considerat de a fi de speță inferioară, era exclus din Cosmopolis. Pe ei nu putea să-i ispitească o limbă universală, în condițiile în care se încerca înlocuirea propriei limbi materne cu una străină, tot națională. Suportul social al iluminismului francez era burghezia în ascensiune. În Ardeal, neexistând burghezie românească sau aceasta fiind extrem de firavă, sursa și sprijinul oricărei mișcări intelectuale era țărănimea. Corifeii Școlii Ardelene, unii proveniți din mica nobilime rurală, urmăreau concret ridicarea țărănimii prin cultură. În esență, iluminismul Școlii Ardelene a exercitat o acțiune doar culturală, răspândind lumina spiritului prin activități instructiv-educative școlare și, mai ales, prin scrierea de numeroase cărți.

Revoluția intelectuală, promovată de Școala Ardeleană și pregătind revoluția similară din Muntenia și Moldova, de ambele versante ale Carpaților, a momentului culminant care va fi anul revoluționar 1848 pe întreg pământul românesc și acel patetic „Noi vrem să ne unim cu Țara!” rostit pe Câmpia Libertății de la Blaj, își avea ea însăși puternice rădăcini în etapele anterioare ale dezvoltării culturii românești. Odată mai mult, în formarea ideologiei și programului Școlii Ardelene acționează același fenomen al unității culturii românești peste granițele politice, și însuși tipul cel nou de cărturar, dotat cu o vastă erudiție și o diversitate impresionantă de preocupări își găsește prototipul în **Dimitrie Cantemir**, cărturarul cu cea mai decisivă influență asupra continuatorilor săi de peste munți. „Istoriografia marilor scriitori ardeleni seamănă cu istoriografia **Costineștilor**, a lui **Constantin Cantacuzino**, a

lui **Dimitrie Cantemir**. E aceeași erudiție, aceeași pornire către lucrurile mari și grele, același dor de a înfățișa neamul cât mai mare în trecut, spre a afla o mângâiere pentru prezent și o speranță pentru viitor”, spune **Nicolae Iorga**.

Diferiți ca temperament, talente și traiectorii biografice, **Samuil Micu (1745-1806)**, **Gheorghe Șincai (1754-1816)**, **Petru Maior (1761-1821)** și **Ion Budai-Deleanu (1760-1820)** alcătuiesc un singur gând, o singură voință. Ceea ce unul începe, ceilalți împlinesc, continuă, propagă. În fiecare conștiință programul de preocupări și de teme tratate trăiește integral, chiar dacă unul este mai ales filolog, altul mai ales istoric, un al treilea polemist și propagandist, iar ultimul beletrist.

Samuil Micu s-a născut în anul 1745 la Sadu, județul Sibiu și s-a stins din viață în mai 1806 la Buda. Cel mai vârstnic din pleiada marilor cărturari ai Școlii Ardelene, Samuil Micu era un om de întinsă cultură (studiază la Viena filozofia și teologia) și un patriot incoruptibil. Deosebit de vastă, dar în cea mai mare parte nepublicată antum, opera lui cuprinde 62 de lucrări, între care câteva de lingvistică, istorie și filozofie fundamentale. Astfel *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae* (1780), scrisă în colaborare cu **Gheorghe Șincai**, explicitează pentru prima dată principiile latinismului, în baza ideii originii pur romane a poporului român, fără să cadă însă în excesele de mai târziu. De mare importanță este *Istoria, lucrurile și întâmplările românilor*, prima încercare după *Hronicul* lui **Dimitrie Cantemir** de a expune istoria întregului neam românesc, depășind existența diviziunilor provinciale. Dintre celelalte scrieri ale lui **Samuil Micu** amintim *Carte de rugăciuni* (1779) – prima tipăritură cu litere latine, contribuția la întocmirea *Lexiconului de la Buda* – care inițiază de fapt această operă lexicografică colectivă a Școlii Ardelene; traducerea *Bibliei* (1795), ca și a câtorva lucrări profane, între care *Istoria adevărată* a lui **Lucian de Samosata** și manualele lui **Baumeister**, *Logica* (1799) și *Legile firii* (1800), extrem de prețioase în privința îmbogățirii terminologiei filozofice. La **Samuel Micu**, în mai mare măsură decât la urmașii săi, erudiția nu ajunge să obtureze simțul proaspăt al limbii. El se exprimă firesc și limpede, cu o ingenuitate care trădează apropierea de graiul poporului și întorsăturile oralității.

Gheorghe Șincai s-a născut la 28 februarie 1754, la Râciul de Câmpie, județul Mureș și a decedat la 2 noiembrie 1816, la Șinea, județul Mureș, fiind istoric, filolog și reprezentant de seamă al Școlii Ardelene. Coborâtor dintr-un neam

de boiernași făgărășeni, Gheorghe Șincai studiază la Târgu Mureș, Cluj și Bistrița, ajungând profesor de retorică la Blaj, unde se și călugărește. Între 1774 și 1779 e bursier la Roma. După luarea doctoratului în filozofie și teologie și după un popas de un an la Viena, revine în patrie, ocupând postul de director al școlilor române din Transilvania, între 1782 și 1794. Înlăturat din funcție în perioada reacțiunii post-iozefiniste și nereintegrat, în pofida protestărilor sale insistente, își trăiește ultimii ani în umilință. Posteritatea a păstrat imaginea zguduitoare a cărturarului silit să pibegească din loc în loc, în căutarea unui adăpost, fără să-și poată vedea tipărit rodul ostenețelor sale de o viață, *Hronicul românilor și a mai multor neamuri*. Această lucrare de impresionantă erudiție, tratează sub formă cronologică istoria întregului popor român (inclusiv cuțo-vlahii), în conexiune cu națiunile vecine, detailând evenimentele cuprinse între 86 și 1739 pe ani. Animată de suflul contagios al pasiunii, comunicând nu numai faptele, ci și atitudinea autorului de indignare împotriva bârfitorilor neamului românesc, de amărăciune sau de speranță, după cum impuneau împrejurările descrise, lucrarea gravitează în jurul câtorva idei aparținând crezului comun al Renașterii ardelene (originea pur latină a poporului român, continuitatea în Dacia, prioritatea elementului românesc în Transilvania). Perspectiva ideologică e a raționalismului luminilor, deși în unele privințe se simte dependența de umanismul renescentist. Metoda, în orice caz, corespunde epocii și constituie un pas înainte față de istoriografia cronicarilor și a lui **Dimitrie Cantemir**: izvoarele sunt analizate critic, iar documentele sunt citate textual și în traducere, cu indicații bibliografice precise. **Gheorghe Șincai** a întocmit și o colecție de documente în 3 volume: *Rerumspectantium ad universam gentem daco-romanam seu valachicam*, a colaborat cu **Samuil Micu** la redactarea gramaticii de la 1780: *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae* (ediția a II-a, din 1805, e scrisă de el în întregime), a compus manuale școlare și câteva lucrări de popularizare a științei, între care *Învățătură firească spre surparea superstiției norodului* (după Helmuth).

Petru Maior s-a născut în anul 1760 la Târgu Mureș și s-a stins din viață la 14 februarie 1821 la Buda. Istoric, filolog și reprezentant de frunte al Școlii Ardelene, face studii de filozofie și teologie la Roma între 1774 și 1779, de drept canonic și pedagogic la Viena între 1779 și 1780, ocupă o scurtă vreme o catedră la Blaj, devenind apoi, din

1785, pentru mai bine de două decenii, paroh, apoi protopop la Reghin. Ultimii ani și-i petrece la Buda, în calitate de corector al cărților românești, la tipografia Universității. Om de vastă cultură, mistuit de o pasiune fără margini pentru ridicarea neamului românesc, **Petru Maior** a lăsat o operă întinsă, în mare parte tipărită, ceea ce i-a permis să se afirme ca cel mai însemnat propagator al ideilor Școlii Ardelene. Pe plan filologic, în *Disertație pentru începutul limbei românești* și *Disertație pentru literatura veche a românilor* (1812), susține romanitatea limbii române, adoptarea alfabetului latin, purismul și etimologismul ortografic. A dat o contribuție importantă lucrării lexicografice colective *Lexiconul de la Buda* (1825). În istoriografie, opera fundamentală a lui **Petru Maior** este *Istoria pentru începutul românilor în Dachia* (1812), scriere polemică, pledând cu avânt și accente de profetism național cauza originii latine a poporului român și a continuității lui neîntrerupte pe teritoriul Daciei. Prin vasta informație, spiritul critic, puterea persuasiunii logice și energia stilului, *Istoria...* a exercitat o influență profundă, fiind socotită de generația următoare o carte de căpătâi. **Mihail Kogălniceanu**, conducătorul ideologic al pașoptismului, aprecia că odată cu ea începe epoca modernă a literaturii române. **Petru Maior** a lăsat și manuscrisul unei *Istории a besericei românilor* (1813), în care demonstrează vechimea creștinismului la români și urmărește viața bisericească pe întreg teritoriul Daciei, inclusiv la sudul Dunării. Practica de predicator a lui **Petru Maior** se concretizează în trei lucrări: *Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morți* (1809), *Didahii* (1809), *Prediche sau învățături la toate duminicile și sărbătorile anului* (3vol., 1809-1811). Un loc deosebit în cuprinsul operei lui **Petru Maior** îl ocupă *Procanonul* (1783), scriere contestatară, înrăuită de fronda antipapală și de galicanism (Muratori, Febronius), care combate infailibilitatea papei și abuzurile clerului, apără autoritatea laică a statului față de puterea ecleziastică și susține principiul toleranței religioase. Revelatoare pentru viziunea reformist-pedagogică a lui **Petru Maior** este traducerea celebrei cărți a lui Fénelon, *Les aventures de Télémaque*.

Ion Budai-Deleanu, scriitor de factură clasică, istoric și om de cultură iluminist, s-a născut la 6 ianuarie 1760 la Cigmău, județul Hunedoara, și a trecut la cele veșnice pe 24 august 1820, la Lvov. Fiu al unui preot greco-catolic din Cigmău, învață la seminarul din Blaj, apoi

urmează filozofia și teologia la Viena. Reîntors în Transilvania, renunță să se hirotonisească la Viena (1785), unde ocupă modestul post de cântăreț la biserica Sf. Barbara. E apoi copist cu ziua la Cancelaria Consiliului Aulic de Război și efectuează traduceri de manuale iozefiniste pentru profesori români din Bucovina. În 1786 se instalează la Lemberg, în Galiția, ca secretar de tribunal provincial, mai târziu (1796), ca sfetnic chesaro-crăiesc. Rămâne aici până la sfârșitul vieții, ducând o existență onorabilă, deși mediocră, apăsată doar de dorul conaționalilor, își califica traiul printre străini drept nemernicie și exil. De asemenea, era dezamăgit de întârzierea cu care autoritățile acced la cererea sa de înnobilare (1819). Aparența sa de funcționar competent și bine notat a lui **Ion Budai-Deleanu** contravine în esență scrierilor sale, de un viguros caracter critic și militant. Nepublicate antum, scrierile sale au fost recuperate de la moștenitori de **Gheorghe Asachi**, aproape o jumătate de secol după moartea autorului (1868). Opera capitală a lui **Ion Budai-Deleanu** e poemul eroi-comic *Țiganiada*, păstrat în două versiuni: prima din jurul lui 1800, cealaltă din jurul lui 1812. Acțiunea se desfășoară pe trei planuri: lupta lui **Vlad Țepeș** cu turcii, peregrinările Țiganilor pe care domnitorul îi constituie în oaste și vrea să-i organizeze, precum și înfruntarea puterilor benefice cu cele malefice, a îngerilor cu diavolii. Versiunea întâia cuprinde și episodul lui Becicherec Iștoc, nemeș de Uramhaza, pornit, ca și Don Quijote, în tovărășia unui scutier, s-o găsească pe iubita sa, Anghelina. Acest episod a fost prelucrat într-un poem de sine stătător, *Trei viteji*, din care s-au păstrat numai patru cânturi. Metafora drumului exprimă aspirația spre ideal, condamnată la eșec în cazul Țiganilor, a neputinței de a se lăsa călăuziți de rațiune, dar putând să triumfe cu **Vlad Țepeș**, figură mitică de domnitor luminat, ori cu Romândor, simbolul poporului hotărât la jertfe ca să-și cucerească libertatea. Străbătută de spiritul luminilor, *Țiganiada* întreprinde o critică violentă a rânduielilor feudale, denunțând tarele aristocrației și ale clerului, arbitrarul și in justiția organizării sociale. Îmbinarea de luminism filozofic, umanism renescentist și epicureism popular, într-o structură lexicală de o mare frăgezime și inventivitate face din *Țiganiada* o capodoperă a literaturii române.

Pe plan filologic, **Ion Budai-Deleanu** e autorul unei gramatici (*Temeiurile gramaticii românești*), scrisă într-o primă versiune (1812) în limba latină, precum și al câtorva dicționare, latin-

român, francez, un lexicon pentru cărturari conținând o listă bogată de neologisme și un lexicon german-român și român-german, proiectat în 10 volume. **Ion Budai-Deleanu** susține, ca și **Petru Maior**, că limba română derivă din latina vulgară, dar spre deosebire de alți reprezentanți ai Școlii Ardelene, se ocupă și de influențele slave, chiar și de substratul tracic. Are meritul de a fi preconizat studiul comparativ al limbilor romanice, de a fi introdus o terminologie gramaticală modernă și de a fi expus un sistem ingenios de alfabet latin. Pe plan istoriografic, **Ion Budai-Deleanu** a lăsat neîncheiată lucrarea *De originibus populorum Transylvaniae*, în care susține latinitatea poporului român și continuitatea elementului romanic în Dacia. Extrem de interesant e memoriul *Kurzgefasste Bemerkungen über Bukovina* alcătuit la cererea autorităților habsburgice, care conține numeroase informații de ordin istoric, economic, etnografic, întreprinzând o aspră critică a administrației și organizării judecătorești din Bucovina, nu fără a menționa și condițiile de exploatare inumană a țăranimii.

Școala Ardeleană înseamnă și trecerea, în numai câteva decenii, de la simpla afirmare a unor doleanțe întemeiate istoricește pe *Hronicul* lui **Cantemir**, la constituirea, în documentul numit de către editorul *Eder Supplex Libellus Valachorum Transsylvaniae* și redactat în 1791, a unui adevărat corp de teze și argumente sistematizate riguros de o vastă armătură erudită. Spiritul veacului era făcut părtaș, ca și în prefețele lui Chesarie din Râmnic, dar într-un grad superior, la opera de restituție în drepturi a unei națiuni întregi trezită la o nouă conștiință de sine.

Atunci când a fost redactat documentul, apăruse de peste un deceniu *Cartea de rogacioni, Elementalinguae*.. și multe din manualele folosite în școli. Corifeii Școlii Ardelene erau în plină activitate și multe din argumentele expuse în suplică aparțin fără îndoială mai ales lui **Samuel Micu**, nepotul episcopului. Documentul înaintat noului împărat Leopold II reprezintă astfel

chintesența unei evoluții de o jumătate de secol, răstimp în care se dezvoltase rapid o pătură conducătoare românească și o intelectualitate la curent cu cultura Occidentului, capabilă nu numai să țină piept disputelor intelectuale altfel decât o făcuse **Inocențiu Micu-Klein**, dar și să se sprijine pe o realitate socială mult mai solidă. *Supplex Libellus Valachorum* este un punct de plecare pentru marea luptă științifică în jurul drepturilor românilor, luptă ce se va isca mai ales după această importantă manifestare politică a românilor ardeleni și va dura încă multă vreme. În centrul ei va sta în primele decenii ale secolului al XIX-lea mai ales **Petru Maior**, singurul care reușește să-și tipărească lucrările capitale de istorie și să le apere în polemici cu cei care se angajaseră să dărâme, pentru cauza habsburgilor, temeiurile invocate de autorii petiției din 1791.

Supplex Libellus Valachorum exprimă ea însăși ceva din această conștiință a restituirii în drepturile istorice, asigurând că nu a căutat ea nicidecum și nici nu caută răsturnarea principatului, ci mai curând reintegrarea lui, când cere să fie reasezată în folosința drepturilor civile, pe care i-a răpit-o nu vreo lege oarecare, ci numai vitregia vremurilor.

Dar, împotriva argumentelor din *Supplex Libellus Valachorum* s-a înjghebat o întreagă campanie, incluzând și unele lucrări cu caracter pretins științific. Printre acestea se numărau în primul rând acelea care încercau să dezvolte aserțiunea că populația românească n-ar fi reprezentat o continuitate istorică, ci s-ar fi infiltrat după ce provincia fusese luată în stăpânire de maghiari. Pentru a combate această teză absolut nefondată, susținută și de alți reprezentanți ai națiunilor privilegiate, trebuiau dovedite cu mijloacele științei originea romană, prioritatea și continuitatea populației romanice în Dacia, după părăsirea ei de împăratul Aurelian. Este una din principalele sarcini asumate în continuare de către intelectualii din Școala Ardeleană cu și mai mare intensitate.

Bibliografie

1. Gheție, Ion – „Opera lingvistică a lui Ion Budai-Deleanu”, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1966
2. Ivașcu, George – „Istoria literaturii române”, vol.I, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1969
3. Lungu, Ion – „Școala Ardeleană: mișcare culturală națională iluministă”, Editura Viitorul Românesc, București, 1995
4. Micu, Dumitru – „Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism”, Editura Saeculum, București, 2000
5. Protase, Maria – „Petru Maior, un cititor de cunoștințe”, Editura Minerva, București, 1973
6. Tomuș Mircea – „Gheorghe Șincai: Viața și opera”, Editura Minerva, București, 1994
7. * * * * * - „Dicționar de literatură română: Scriitori, reviste, curente”, Editura Univers, București, 1979

Codicele din Ieud, una din cele mai vechi mărturii de limbă română

Prof. Carol C. KOKA

Cu ocazia Adunării Generale a Asociațiunii Transilvane pentru Literatură Română și Cultura Poporului Român ASTRA, desfășurat la Sighetul Marmăției, preotul Arthur Artemiu Anderco din Ieud a adus un volum descoperit printre cărțile și manuscrisele aflate în podul și turnul Bisericii din Ieud.

Andrei Bârseanu a vizitat în luna august a anului 1921 expoziția organizată la Sighetul Marmăției și a remarcat printre obiectele prezentate „un volum afumat” expus de preotul din Ieud. Intuind valoarea documentului, Andrei Bârseanu, care era atunci președintele ASTREI, l-a dus la București, la Academia Română. În 11 noiembrie 1921, Andrei Bârseanu a prezentat colegilor săi de Academie documentul de la Ieud, care a fost făcut public, de altfel, și într-o comunicare.¹

Satul Ieud este așezat pe Valea Izei, între Sighetul Marmăției, Vișeu și Borșa. Așezarea este amintită prima dată la 2 februarie 1365 ca domeniu al voievodului Balc, nepotul lui Dragoș Vodă. Se știe că în acea vreme, regele Ludovic cel Mare dăruiește voievodului Balc un număr de 9 sate de pe Iza superioară și Vișeu, printre care și

Villa Jood (satul Ieud). Alte acte care menționează Ieudul provin de la 1373 și 1384, sunt acte care nu menționează existența în Ieud a unei biserici.

La Ieud, Biserica Bătrână din Deal a fost construită de familia nobiliară locală Balea, la începutul secolului al XVII-lea. Această biserică este cu un secol mai veche decât biserica de lemn din șes, a doua biserică din sat, una din cele mai vechi biserici de lemn din Maramureș. Este considerat un vârf al artei și tehnicii de a construi biserici de lemn în Maramureș. Bisericile au fost construite la date diferite. Biserica din Deal a fost construită în anii 1610-1621, iar Biserica din șes la anul 1717. În anul 1451 este menționat un diac pe nume Iuga, iar primul preot apare în documente la anul 1579.

Într-o lucrare, scrisă în anul 1911,² se menționează anul 1364 ca an al înființării vechii biserici. Este anul care a fost preluat și de Alexandru Filipașcu.³ El scrie, într-o altă lucrare⁴, că biserica Ieud-Deal a fost atestată în anul 1360. În aceeași lucrare, la pagina 39, scrie că biserica Ieudului datează din 1411. În lucrarea „Le Maramureș”⁵ spune că Biserica din Ieud a fost construită în 1364. În fine, Alexandru Filipașcu scrie inconsecvent. Biserica de la Ieud-Deal a fost întemeiată la trei date diferite.

Informația provenită de la Alexandru Filipașcu a fost preluată și de Academia Română în „Istoria Academiei”⁶, în care se scrie că Biserica de la Ieud-Deal a fost întemeiată la 1364. La pagina 738 se spune că: „datările timpurii pentru bisericele din Bănișor și Ieud sunt inacceptabile”. Istoricii, academicianul Ștefan Pascu, Ioan M. Bota, Terezia B. Tătaru, Mihai Dăncuș, Nuțu Roșca difuzează mai departe anul 1364. Sunt și istorici care nu acceptă această dată. Radu Popa, Alexandru Baboș și Marius Diaconescu.

Cercetările dendrocronologice întreprinse în anii 1996-1997 de către Alexandru Balog de la Universitatea Lund, Suedia, și Olafur Eggertsson, de la Institutul Islandez pentru Cercetări Forestiere, a stabilit data exactă a tăierii lemnului bisericii. Este vorba despre anii 1610-1621⁷.

Istoricul de artă Marius Porumb⁸ este de părere că „biserica este probabil din secolul al XVII – lea cu refaceri din secolul al XVIII-lea. Menționăm faptul că în apropierea leudului se găsește o mănăstire, înființată în anul 2003, a cărui biserică este tot din lemn. Biserica Nașterea Maicii Domnului din Ieud, la orice dată s-ar fi întemeiat, a intrat în centrul atenției de la începuturi. În urmă cu un secol, Ioan Mihalyi de Apșa a remarcat că Biserica din Ieud este printre cele mai frumoase din Maramureș.⁹ Biserica din Ieud are picturi valoroase. Anca Pop-Bratu¹⁰ a atribuit lucrarea pictorului Alexandru Ponehalschi¹¹. În anul 1997 a avut loc ultima restaurare a bisericii, iar între anii 2007-2009 a avut loc un amplu proces de restaurare și conservare a picturii.

Despre datarea bisericii mai menționăm faptul că în podul construcției se află o inscripție în chirilice, „*În anul Domnului 1827 maistori Cionca Alexa cu Iusco Ion crâșnicu*”. Inscripția surprinde așadar o refacere sau reparație la turnul bisericii. Biserica Nașterii Maicii Domnului este des pomenită și datorită faptului că aici s-a descoperit Codicele sau Zbornicul de la Ieud, un manuscris găsit, așa cum am menționat la început, în anul 1921, de preotul Arthur Artemiu Anderco¹². Acesta, după ce a ajuns protopop în Ieud, a donat Muzeului din Sighet manuscrisul, considerat de unele surse primul text românesc ce datează din anul 1391. Codicele are pe prima pagină numărul 6900, pe care unii cercetători au interpretat-o ca fiind anul 1391 sau 1392.

Datorită lui Ioan Bianu¹³, manuscrisul a intrat în patrimoniul Bibliotecii Academiei Române, sub nr. 5.032, printre manuscrisele românești. Manuscrisul, de tip special, cuprinde 211 file, de formate diferite. Copertile sunt din lemn, acoperite cu piele. Volumul a fost prevăzut la legare cu o cataramă metalică, astăzi distrusă¹⁴. Cartea cuprinde trei părți, Legenda Duminicii, Învățătură la Paști și Învățătură la cuminicătură. Primul este un text slavo-român, cu scriere intercalată, iar celelalte două sunt texte scrise în română. Textul prim este una din cele mai vechi versiuni românești ale legendei duminicii, traduse după o versiune slavonă a epistolei apocrife de tip Ierusalim. Celelalte texte sunt copii după omilii existente în Cartea cu învățătură, tipărită de Coresi în 1581. Cu privire la datare, se pare că ipoteza cea mai convingătoare aparține lui Alexandru Mareș. Filologul bucureștean crede că textele respective

au putut fi scrise între 1621 sau 1622 și 1633¹⁵. Acest punct de vedere a fost acceptat și de autorii ediției academice. Ei au afirmat că, „După toate posibilitățile, copierea s-a făcut în deceniile al treilea sau al patrulea, în jurul anului 1630¹⁶. Originalele după care s-au făcut copiile, pentru textul II și III în care se reproduc omilii din Cazania a II-a a lui Coresi, tipărit în 1581, traducerea s-a putut face cel mai târziu în 1580.

Grigore Man, în cartea sa apărută în anul 2005¹⁷, declară că este vorba despre „*Cea mai veche pravilă scrisă în limba română*”, fără a ști ce conține textul. Ioan Bianu l-a datat între 1560-1580, afirmație preluată și de *Istoria Literaturii Române*, editată de Academia Română. Alții, precum Alexandru Rosetti și Petre P. Panaitescu, l-au atribuit secolului al XVIII-lea. Mirela Teodorescu și Ioan Gheție, în cartea lor, au spus că hârtia pe care a fost copiat manuscrisul a fost produsă între anii 1621-1626, la moara poloneză de la Mniszek. La rândul lui, Aurel Socolan a fost de părere că hârtia a fost produsă între 1610 și 1640.

O părere hazardată considerăm că este cea a lui D. Șerbu. Într-o comunicare ținută la Academia Română, a afirmat că manuscrisul a fost copiat în anii 1391-1392. Părerăa lui nu corespunde, din punct de vedere al hârtiei, grafiei, lexicului sau formei, cu vechimea reală a manuscrisului. Academicianul Alexandru Surdu arată că: „Cel mai simplu indiciu pentru datarea unei scrieri este acela de a vedea dacă nu cumva a făcut-o chiar cel care a scris-o. Ori, în Legenda Duminicii apar două date: 6.900 (1391-1392) și 6.000(491-492), scrise cu litere cirilice pentru cifre”.¹⁸ Dacă Codicele de la Ieud ar data de la 1392, ar fi cel mai vechi text scris în limba română, cu litere cirilice, dar se pare că documentul datează cu două secole mai târziu.

Putem spune deci, că Biserica din Deal a fost construită în secolul al XVII-lea, în locul celei distruse total de către tătari, și a fost reconstruită trei secole mai târziu. A fost inclusă în patrimoniul UNESCO, alături de alte șapte biserici de lemn din Maramureș. Codicele găsit aici se pare că ar fi mai vechi decât Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung.

Periodic, este organizată întâlnirea Fiilor satului, ocazie cu care este organizat și Simpozionul Național „Codicele de la Ieud”. Ieudenii sunt convinși de vechimea codicelui și îi acordă atenția cuvenită acestei vechi mărturii de limbă românească.¹⁹

Note

1. Andrei Bârseanu, „Catehismul luteran românesc”, în „Analele Academiei Române”, Memoriile Secțiunii Literare, Seria III, tomul I, numărul 3, p.33-40
2. Tit Bud, „Date istorice despre pritopopiatele, parochiile și mănăstirile române din Maramureș din timpuri vechi până în anul 1911”, Gherla, 1911, p.47
3. Alexandru Filipașcu, (n. 20 aprilie 1902 Petrova – d. 20 decembrie 1952, Valea Neagră, Constanța). A fost prim ajutor de primar la orașului Sighetul Marmăției, profesor și preot român. Între 1934-1936 a condus publicația „Ecoul Maramureșului”, între 1948-1952 profesor de istorie și religie la Institutul Teologic Cluj. Pe 15 august 1952 a fost arestat. A decedat la Canalul Dunărea-Marea Neagră.
4. Alexandru Filipașcu, „Istoria Maramureșului”, 1940, p.24
5. Alexandru Filipașcu, „Le Maramureș”, Sibiu, 1944, p.18
6. „Istoria Academiei”, vol. II, București, 1961, p.688
7. Teofil Ivanciuc, „Dărtări greșite la Ieud”, în „Pagini Maramureșene”, 2008
8. Marius Porumb, (n. 9 octombrie 1941, Grozești, jud. Lăpușna, Republica Moldova). Membru al Academiei Române din anul 2009
9. Mihalyi de Apșa, „Diplome Maramureșene din secolul XIV și XV, Sighet, 1900, 25.n.1
10. Anca Pop-Bratu, „Pictura murală maramureșeană”, Editura Meridiane, 1982, 132 p
11. Pictor se pare de origine poloneză. A fost unul dintre cei mai importanți pictori care a activat în Maramureș în secolul al XVIII-lea
12. Arthur Artemiu Anderco, (n.24 iunie 1882 Odoreu - d. 7 octombrie 1932 Ieud),preot român unit, delegat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918
13. Ioan C. Bianu, (1856-d.13 februarie 1935), un filolog și bibliograf român, membru și președinte al Academiei Române.
14. Mirela Teodorescu, Ioan Gheție, „Manuscrisul de la Ieud”, Editura Academiei RSR, București, 1977
15. Crestomația limbii române vechi (CLRV), VOL. I (1521-1639), alcătuit de Emanuela Buză, Magdalena Georgescu, Alexandru Mareș, Florentina Zgraon, coordonat de Al. Mareș, București, 1994
16. Teodorescu Mirela, Gheție Ion, „Manuscrisul de la Ieud”, Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă și indice, București, Editura Academiei, 1977
17. Grigore Man, Biserici de lemn din Maramureș, București, 2005
18. Alexandru Surdu, „A sufletului românesc cinstire”, Editura Renaissance, București, 2011, p. 22
19. Mureșan Liana, Codicele de la Ieud își scutură secretele, în „Gazeta de Bistrița”.

De ce, frate?

Motto:

„Într-o țară așa de frumoasă, cu un trecut așa de glorios, în mijlocul unui popor atât de deștept, cum să nu fie o adevărată religie iubirea de patrie și cum să nu-ți ridici fruntea, ca falnicii strămoși de odinioară, mândru că poți spune: Sunt român!”

Alexandru Vlahuță (scriitor, autor al cărții România Pitorească)

Lucian Andrei ROȘCA

De ce florile țării noastre
Miros ca-n Raiul lui Hristos?
E pentru că își absorb viața
Din sânge de erou pios!

De ce cascade duruie mereu
Cu unduiri involburate, urlătoare?
Sunt lacrimile-șmirghel ale văduvei
Cu sufletul cânt, stocit de așteptare...

Iar aerul zvâcnește-arome
De sânge încă proaspăt de eroi
Ce de mânia fierbe, geme
În glia ce-am batjocorit-o noi.

De ce-s codrii noștri bătrâni?
Cu vinele scorțoase-au apărut
Ai patriei dârzi, buni români,
Cu crengile spre cer în rugăciuni!

De ce ne rabdă Dumnezeuul milei?
La ale Lui picioare-mpunse,
'Plecați de-amar, sfinții români,
Tremură-n veșnici plângăciuni!

De-aceea țara noastră, frate
E-a Maicii Domnului Grădină!
De-aceea ea-i o Catedrală
În Europa cea bătrână!

Prezentare de carte
Martin Tamcke. *Creștinii din lumea islamică.*
De la Mahomed până în prezent ,
Editura Nemira, București, 2018 , 200p.

Prof. Marius HORȘIA

Numeroși istorici și teologi au realizat studii de referință privitoare la islam și la lumea islamică. Ei provin din lumea musulmană și din lumea creștină. Se remarcă Jean Delumeau, Albert Hourani, Exposito John, Karen Armstrong, Samir Khali, Massimo Corlato, Henri Lammens, Ibn Arabi, Nadia Anghelescu, Laura Sitaru. Au studiat situația creștinilor răsăriteni din spațiul islamic Christine Chaillot, Oliver Clement, Christian Tămaș. Lor li se adaugă cercetătorul german Martin Tamcke.

Martin Tamcke s-a născut la 22 iunie 1955. Este profesor de teologie ecumenică și de istorie orientală la Universitatea Georg-August din Göttingen. A studiat teologia protestantă și filosofia. În 1985 și-a susținut teza de doctorat la Universitatea din Marburg. Este președinte-fondator al Societății pentru Studiul Orientului Creștin și director al cursului internațional Erasmus Mundus Euroculture. Datorită activității sale științifice, a primit titlul de *doctor honoris causa* al Universității din Sibiu.

Teologul german este autorul unor lucrări de referință ca *Coexistență și confruntare. Contribuții la istoria recentă și situația actuală a creștinilor orientali*, Hamburg, 2003; *Creștinismul ortodox*, Munchen, 2004; *Creștini și*

musulmani în dialog în Orientul islamic al evului mediu, Beirut, 2007; *Creștinii din lumea islamică. De la Mahomed până în prezent*, Munchen, 2008; *Trăiește în spiritualitatea răsăritului. Spiritualitatea ortodoxă și acceptarea ei în Occident*, Leipzig, 2008; *Tu Ararat, nu te voi uita niciodată*, Berlin, 2006; *Religia lui Tolstoi. O biografie spirituală*, Berlin, 2010.

Pentru activitatea sa ecumenică a fost răsplătit cu Crucea pentru merite în domeniu înțelegerii dintre popoare.

Lucrarea pe care o analizăm a apărut la München în anul 2008. A fost tradusă în limba română de Cătălin Ștefan Pop și a apărut în anul 2018, la Editura Nemira. După cum arată autorul, apariția cărții se datorează prietenilor din lumea islamică și înaltelor fețe bisericești din lumea creștină orientală. El mai recunoaște rolul schimburilor de experiență între studenți, a interviurilor cu creștini emigrați din Orient în Germania.

Studiul este structurat pe șase capitole: *Islamul și creștinismul, Popoare creștine din Orient, Dialoguri interreligioase, A cincea Coloană a Vestului, Situația actuală a creștinilor din Orient, Statul islamic și Irakul*.

În Introducere, autorul ne descrie persecuțiile la care au fost supuși creștinii orientali de către Bizanț. Aceste persecuții s-au exercitat înainte de cucerirea arabă asupra bisericilor desprinse - coptă, armeană, siriană. El demonstrează că acestea și-au păstrat identitatea după cucerirea musulmană, dar au adoptat atitudini diferite față de islam. De asemenea,

analizează și acele biserici ce au adoptat araba ca limbă liturgică. Profesorul Tamcke face o distincție între membrii Bisericii de Răsărit și cei a vechii Biserici Imperiale din Orient. Face, de asemenea, o distincție între lumea islamică autentică și acele țări care au fost sub dominație arabă sau otomană. Analizează și termenul de Occident creștin și opinia lui Gerhard Ebeling, care vorbește de o Europă de vest încreștinată, dar nu creștină.

Capitolul întâi tratează relațiile dintre islam și creștinism cu multă obiectivitate. Autorul remarcă faptul că, imediat după cucerirea arabă, aceștia nu au impus islamul, dar creștinii au înțeles că trebuie să se adapteze acestuia. Subliniază că o parte din ei au fost de față la vestirea Coranului, fiind creștini de limbă arabă. Observă că mulți dintre ascultătorii Coranului erau familiarizați cu istorisirile și figurile din Vechiul și Noul Testament. Musulmanii l-au recunoscut pe Isus ca trimis, dar nu ca Fiu al lui Dumnezeu. Ei le cer creștinilor tribut pentru a-i lăsa în propria lor religie. Se mai constată că unii vorbitori de limbă siriacă au acceptat inițial islamul. E vorba de melehiți, nestorienii și iacobiți. Sunt analizate contractele încheiate între califii arabi și creștinii din nordul Mesopotamiei. Acestea s-au semnat cu creștinii din Antiohia, Armenia, Ierusalim și Nubia. Dintre aceste contracte este analizat Tratatul lui Omar, care stipula ca creștinii din Siria să nu ridice noi biserici, să nu săvârșească ritualuri în public și să nu-i învețe Coranul pe creștini. Vestirea Coranului o puteau face doar musulmanii. De asemenea, ei nu aveau voie să ridice case mai înalte ca musulmanii și trebuiau să poarte haine distincte. La porțile lor, musulmanii puneau figuri demonice.

Tamcke analizează și situația din Mileturile otomane. Constată mai multe abuzuri din partea administrației. Bisericile din Orient au avut atitudini diferite față de convertirea la noua religie. Cea mai intransigentă la convertire era biserica siro-răsăritenă. Ea condamna pe cei convertiți și îi afurisea (Ghiwarghis).

Rolul creștinilor ca mijlocitori ai culturii grecești în lumea musulmană este remarcat de autor. El se referă la traducerea Bibliei din greacă în arabă și la rolul medicilor siro-răsăriteni la curțile califilor.

Teologul german remarcă că au existat două valuri de islamizare în decursul a trei, patru secole. Constată că, în ciuda presiunilor, creștinii

nu se văd minoritari, deoarece ei știau că strămoșii lor au fost majoritari înainte de expansiunea arabo-islamică. El analizează și situația din Persia, unde istoriografia locală le atribuie nestorienilor rolul de trădători în timpul invaziei lui Timur Lenk. Constată însă că aceștia au avut cel mai mult de suferit în timpul incursiunilor kurde. Prețul plătit de cei ce nu s-au convertit la islam a fost o psihologie de minoritari în Persia arabă.

Un caz aparte interpretat de Tamcke a fost cazul Qatar, unde trei patriarhi au încheiat tratate de protecție cu musulmanii. Un personaj laudat de istoricul german este Isoiab, care le sugera creștinilor să caute ajutor în credință, nu în afară, să nu accepte căsătoriile cu musulmanii și să nu facă apel la justiția islamică.

Capitolul al doilea analizează evoluția popoarelor creștine din Orient. Nu se referă la toate, ci doar la acele popoare care au marcat puternic evoluția creștinismului oriental. Autorul critică sacrificarea unor popoare creștine din Orient de către Biserica catolică. Sunt acuzate și anumite state occidentale. Acuză Germania că a sacrificat cauza armenilor în timpul primului război mondial doar pentru a avea bune relații cu Imperiul otoman. Situația armenilor este profund analizată deoarece Tamcke vede în biserica armeană cea mai veche biserică. Remarcă dialogul teologic dintre emirul Ibrahim și Grigore Magistros, un eminent teolog armean. De asemenea, constată că, dintre toate bisericile din Orient, cea armeană a stat mai mult în legătură cu Apusul.

Biserica coptă este și ea studiată. Constată largă ei autonomie și dependența episcopilor vecine nubiene de ea. Presiunea crescândă a musulmanilor face ca coptii să fie priviți ca o populație inferioară. Spre exemplu, turbanele lor trebuiau să fie mai mici ca ale musulmanilor.

Biserica melekită este studiată pornind de la ideea că melekiții sunt arabi creștini ortodocși de tradiție bizantină. Se aduce ca argument cuvântul *melka* care în arabă înseamnă *rege*. Din rândul melekiților s-a ridicat Ioan Damaschinul și Suleiman de Gaza. Primul, un mare teolog, al doilea, un renumit poet creștin de limbă arabă. Ruptura dintre melekiți și Bizanț a fost cauzată, potrivit autorului, de ideologia iconoclastă promovată de împăratul de la Constantinopol. Așa explică Tamcke apariția, în 1838, a unei biserici melekite unite cu Roma. Sediul acesteia era la Damasc. Pe ei îi vede drept continuatori ai

melekiților, iar pe cei rămași la vechea tradiție îi numește *rum-ortodocși*.

O analiză profundă o face autorul bisericii iacobite. Ea este de limbă siriacă, limbă ce derivă din limba aramaică. Adepții ei sunt numiți arameni sau sirieni vestici. Cred în predestinare și văd în cucerirea arabă o eliberare față de Bizanț. Constată existența a numeroase schisme în sânul acestei biserici, existând la un moment dat patru patriarhii iacobite rivale. Invazia lui Timur Lenk a dat o puternică lovitură iacobiților.

Biserica maronită o identifică cu biserica fenicienilor din Antiohia. Ei aveau propriul patriarh și erau în bune relații cu cruciații francezi. Un rol aparte l-au avut schiturile maronite din munți, un loc de refugiu pentru creștinii persecutați.

Ultima analizată este biserica siro-răsăriteană. Adepții ei sunt numiți *asirieni* sau caldeeni. Tamcke constată că nu siro-răsăritenii i-au urmat pe nestorieni, ci invers. Unii din ei s-au răspândit până în China. Alții s-au îndreptat spre Cipru, unde o parte din ei se unesc cu Roma, fiind cunoscuți sub numele de *caldeeni*.

Teologul german a urmărit evoluția acestor biserici în timp. Constată că în prezent cea mai bine reprezentată este biserica coptă din Egipt.

Dialogurile interreligioase dintre bisericele orientale și islam sunt analizate în capitolul al treilea. Se pornește de la contractul dintre sultanul Omar și patriarhul Alexandriei, finalizat cu păstrarea lăcașelor de cult de către creștini. Teologul protestant constată că dialogurile ecumenice au uneori ca urmare o mai mare izolare a creștinilor din Orient. În întâlnirile ecumenice observă că creștinii au superioritate intelectuală. Musulmanii nu au argumente teologice în dezbatere. Ei cer creștinilor să răspundă la câteva întrebări: De ce credința e diferită, dacă Evanghelia e doar una?, Cine guverna lumea când Isus era în pântecul mamei? Depășiți de răspunsurile iscusite ale teologilor creștini, musulmanii propun o Evanghelie care să nu fie în contradicție cu Coranul. Superioritatea filosofiei grecești o constată și în dialogurile dintre patriarhul Timotei și califul Al-Mahdi. Sunt analizate și dialogurile de mai târziu dintre musulmani și misionarii protestanți. Concluzia autorului este că, în preajma primului război mondial, dialogul religios se transformă în ritual. De asemenea, musulmanii declară că ar accepta creștinismul doar dacă decizia ar veni de la

autoritățile lor, nu de la misionarii creștini.

Un interesant capitol este intitulat *A cincea coloană a Vestului*. Se referă la cruciați și la misionarii creștini. Tamcke recunoaște că apropierea de Vest face ca bisericile din Orient să-și piardă propria identitate. Alegerea între Occident și islam o vede ca pe o alegere între glonț și funie. Cu toate că provine din mediul apusean, Tamcke recunoaște că Vestul se manifestă colonialist. Este invocat istoricul german Friederich Neuman care recunoaște că turcul face o impresie mai bună occidentalului decât creștinul oriental. Cu toate acestea, vesticii văd în creștinii din Orient un motor al modernizării. Britanicii sunt acuzați că au persecutat biserica coptă, acuzând-o că a colaborat cu Napoleon contra Albionului. Poziția greșită a Occidentului a dus la apariția mișcărilor naționaliste și la regretabilul genocid împotriva armenilor.

Capitolul cinci analizează situația actuală a creștinilor din Orient. Autorul constată deosebiri între politica față de creștini în Iran, Irak, Turcia, Etiopia, Liban și Siria. Cele mai multe persecuții sunt constatate în Pakistan. Prin analiza făcută, Tamcke se dovedește a fi și un bun cunoscător al spectrului politic din zona Orientului.

Ultimul capitol este și cel mai scurt. Se definește Statul Islamic și influența lui în Siria și Irak. Autorul condamnă fundamentalismul, extremismul și intoleranța. Vede și greșelile Occidentului. Atrage atenția asupra faptului că, în viziunea fundamentalistilor islamici nu mai e loc pentru creștini în visatul Califat.

Lucrarea teologului german demonstrează că ecumenismul și toleranța sunt căile de urmat. Nimeni nu deține adevărul absolut. Autorul atrage atenția că nu trebuie confundat islamul cu fundamentalismul islamic. Nici atitudinea arogantă, civilizatoare a Vestului nu duce la o rezolvare a problemelor. Din punct de vedere istoric, Bizanțul este și el vinovat de situația dramatică a celorlalte biserici creștine din Orient. Doar prin asumarea greșelilor din trecut, printr-o mai bună cunoaștere, cele două lumi, cea creștină și cea musulmană, pot conviețui.

Cartea autorului german merită studiată datorită obiectivității ei. Tamcke este un mesager al spiritualității orientale în Germania, un bun cunoscător al ortodoxiei. Nu în ultimul rând, el e sincer și profund atașat de teologia, cultura și spiritualitatea românească.

Ortodoxia în istoria și în societatea contemporană (V)

Pr. prof. Gheorghe-Radu SĂLĂGIAN
Parohia Ortodoxă Română Bercu Nou
Școala Gimnazială „Avram Iancu” Satu-Mare

2. Regimul comunist în România (urmare din numărul din iunie – 2021).

Pe plan extern, România a fost subordonată U.R.S.S. prin „Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală” din 1948. România a continuat după 1948 să plătească despăgubiri statului sovietic. Expresie a unui control deghizat în economie din partea Uniunii Sovietice au fost Sovromurile, ca de exemplu Sovrompetrol, Sovromlemn, Sovromtransport. Ele aveau să fie desființate abia în 1954, după ce au secătuit rezervele naturale ale țării. S-au încheiat totodată unele acorduri cu Bulgaria, Polonia, Ungaria, Cehoslovacia. În 1949 România s-a numărat printre statele ce au semnat acordul de constituire al Consiliului de Ajutor Economic Reciproc, iar în 1955 al Pactului de la Varșovia.

În anii '50 relațiile româno-sovietice au evoluat de la o strânsă cooperare la o distanțare, ajungându-se chiar la o autonomie a Partidului Comunist din România și o relativă independență. Elementele noi în relațiile dintre cele două state au fost determinate de neînțelegerea personală dintre Gheorghe Gheorghiu-Dej și Hrușciiov. O astfel de orientare politică era menită, în concepția liderilor comuniști, să afirme cu și mai multă putere rolul partidului comunist în ochii maselor populare.

Încă în 1955, Gheorghe Gheorghiu-Dej s-a pronunțat pentru „calea românească de construire a socialismului”. În 1956, autoritățile comuniste de la București au reprimat orice agitație, cu precădere din mediile intelectualilor, în legătură cu revoluția din Ungaria. Liderul revoluției maghiare, Imre Nagy, după arestarea sa de către sovietici, a fost deținut pentru o perioadă în România. Dar în același an, ultimul sovrom era desființat trecând în proprietatea statului român*. În 1958, în noul context politic și militar din Europa, s-a obținut de către conducerea României retragerea din țară a unităților militare sovietice**.

*[Pe lângă toate relele, comuniștii au realizat un lucru bun – desființarea sovromurilor,

iar din 1990 până în prezent (2021), capitaliștii au realizat distrugerea economiei naționale productive, românii ajungând o mare masă de consum, multe fabrici fiind înlocuite cu hipermarketuri, iar românii fiind nevoiți să meargă să muncească în străinătate.].

**[Dacă în 1958, trupele sovietice au părăsit România, în prezent putem fi „mândri” că ținem în custodie trupe americane. Deci, adio independență, că de suveranitate nici nu mai încapem vorbă.].

Neînțelegerile între București și Moscova au reizbucnit pe tema strădaniilor lui Hrușciiov de a impune planurile sale privind specializarea statelor membre în C.A.E.R. În cadrul acestora, România era privită ca o țară în special bogată cu mari resurse agricole. Gheorghe Gheorghiu-Dej s-a pronunțat însă pentru un ritm sporit al industrializării țării pentru a înlătura dependența economică de alte state. Din 1959, la conducerea țării s-a impus o echipă în care rolul important l-a avut Ion Gheorghe Maurer. Acesta a prefigurat o posibilă reorientare pe plan extern.

Între 1955-1960 s-au încheiat o serie de acorduri economice cu statele vest-europene, iar ponderea schimburilor economice pe această direcție au sporit. În 1961, legațiile Angliei și Franței au fost ridicate la nivel de ambasadă, iar peste 3 ani România a votat în Organizația Națiunilor Unite – a cărei membră era din 1955 – pentru prima dată altfel decât statele din răsărit.

Gheorghe Gheorghiu-Dej s-a folosit cu multă abilitate de conflictul ideologic dintre comuniștii chinezi și sovietici, pentru a se distanța cât mai mult de linia Moscovei. Între anii 1960-1963, o serie de delegații economice și politice chineze au fost prezente la București. Au fost reluate relațiile cu Albania, iar în 1963 o înaltă delegație română a vizitat Iugoslavia. În speranța de a obține o altă imagine în fața Europei, între anii 1962-1964 au fost eliberați peste 2 600 de deținuți politici din închisorile românești.

Apogeul contradicțiilor a fost înregistrat

în aprilie 1964, când s-a publicat Planul Valev. Acesta prevedea realizarea unui complex economic care să cuprindă sudul Uniunii Sovietice, sud-estul României și nordul Bulgariei și care urma să reprezinte un veritabil grânar, specializat aproape exclusiv pe producția agricolă în detrimentul celei industriale. Comuniștii români au reacționat violent și au ripostat afirmând că era vorba de o încercare de dezmembrare economică a României. În aceste condiții, agravate de situarea tot mai deschisă a autorităților române de partea Beijingului în conflictul cu Moscova, a intervenit în aprilie 1964 Declarația cu privire la Poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale. Documentul propune statuarea de noi principii în relațiile dintre partidele comuniste și anume: egalitatea, avantaj reciproc, neamestecul în afacerile interne, renunțarea la forță și amenințarea cu forță etc. În același timp, documentul încerca, pentru prima dată, a fi baza teoretică a unei reconcilierii între partidul comunist și poporul român, al cărui punct culminant – de scurtă durată fiind, a fost atins în 1969 în cadrul marelui miting de la București, când a fost criticată agresiunea Pactului de la Varșovia în Cehoslovacia, la care România a refuzat să participe.

Către o relativă destindere internă.

Între anii 1965-1974 România a evoluat sub semnul unei relative liberalizări a regimului comunist în politica internă și externă. Ea a fost însă foarte limitată, mai ales după 1971, alunecând către un regim neostalinist.

La 16 martie 1965 a murit Gheorghe Gheorghiu-Dej. După moartea sa a avut loc o luptă ascutită pentru succesiunea conducerii partidului comunist. Plenara din aceeași lună l-a desemnat, în urma unor jocuri de culise, ca lider al partidului comunist, pe Nicolae Ceaușescu. El a făcut inițial parte dintr-o conducere colectivă formată din Chivu Stoica – președinte al Consiliului de Stat, Ion Gheorghe-Maurer – prim ministru. Aceștia au sperat să-l controleze pe Ceaușescu, mai ales că Alexandru Drăghici fusese înlăturat din conducere, iar o nouă generație de activiști de partid se afirma.

Semnele destinderii în cadrul regimului autoritar se găsesc în întreaga activitate internă până către 1971-1973. Astfel s-a înregistrat, față de perioada anterioară, un relativ progres economic. Accentul s-a pus în continuare pe

industria grea și petrochimie, ale căror dimensiuni au fost mult exagerate. S-a preconizat construirea de centrale nucleare și dezvoltarea industriei aeronautice și a transporturilor maritime. În 1972 s-a atins o producție ridicată de cereale.

Cu toate acestea, s-a menținut în această perioadă un pronunțat dirijism economic. În politica internă s-a adoptat, în 1965, o nouă Constituție ce prevedea că denumirea țării era Republica Socialistă România, iar peste trei ani o nouă lege administrativă, prin care țara a fost reorganizată în județe. S-au emis unele hotărâri cu caracter liberal – privind deplasarea persoanelor în străinătate, încurajarea proprietății private (particulare), înlăturarea unor dispoziții privind regimul polițienesc ce a devenit mai relaxat. În același timp a avut loc o reorientare a culturii către matricea sa tradițională.

La nivelul partidului comunist, plenara din 1968 a reabilitat unele personalități ca Lucrețiu Pătrășcanu, Ștefan Foriș – și a criticat activitatea Ministerului de Interne pentru desfășurarea rolului ce-i fusese atribuit în acțiunea de reprimare a opozanților regimului.

Desfășurând însă o politică abilă, pozând într-un așa-zis campion al „libertății” și „independenței”, Ceaușescu și-a întărit încă din această perioadă în mod treptat rolul și atribuțiile la nivelul conducerii superioare comuniste. În 1967 a devenit președinte al Consiliului de Stat și controla Consiliul Economic, iar din 1968 Consiliul Apărării. Deși la Congresul al IX-lea al partidului din 1965 se părea că va colabora cu toți membrii organelor de conducere, la Congresul al X-lea din 1969 Ceaușescu a izbutit să promoveze, prin schimbările operate între membrii partidului permanent, circa o zecime din protejării săi politici și prefigurând ceea ce mai târziu va lua forma politicii de familie.

Pe plan internațional s-a vehiculat mult în această perioadă ideea independenței României față de politica Uniunii Sovietice. România a primit vizita unor lideri occidentali, precum președintele Franței în 1968 și Statelor Unite ale Americii în 1969 și 1975, a întreținut raporturi cordiale cu Iosip Broz Tito, a criticat dur invazia trupelor Pactului de la Varșovia în Cehoslovacia în 1968, a stabilit relații diplomatice cu Republica Federală Germană în 1967 și a menținut relațiile diplomatice cu Israelul, după războiul din 1967 cu Statele Arabe.

Independența de decizie politică față de

linia Moscovei, a cărui exponent în haină națională a devenit Ceaușescu, nu a amenințat de fapt nicicând în mod direct idealul comunist, ci doar unele interese sovietice de moment; de aceea era și tolerată.

Regimul neostalinist al lui Nicolae Ceaușescu. Aflat deja în contradicție cu alți lideri comuniști, ca Maurer, pe problema căilor de dezvoltare a societății românești, Ceaușescu a lansat în iulie 1971, tocmai reîntors din vizita în China și Coreea de Nord, faimoasele Teze, ce semnificau reîntoarcerea la autoritarismul politic. Guvernarea lui Ceaușescu a luat după 1972 din ce în ce mai accentuat forma unui regim represiv, însoțit și de o ofensivă ideologică și propagandistică, în care cultul personalității a jucat un rol decisiv. Așa-zisul socialism a devenit o guvernare de familie, ce a reușit să-și subordoneze total, mai ales după Congresul al XII-lea din 1979, partidul comunist. Devenit dictator, Nicolae Ceaușescu a exacerbă orientarea naționalistă și a condus un regim neostalinist, caracterizat printr-o represiune rar întâlnită în Europa contemporană. Cei vizați ca oponenți au fost, în primul rând, membrii grupului ce-l susțineau pe Maurer, înlăturați în 1974. În același an, Ceaușescu a fost proclamat Președintele României. Prim ministru a fost numit în locul lui Maurer, Manea Mănescu. În 1973 a intrat în Comitetul Politic Executiv consoarta dictatorului, Elena Ceaușescu, care a jucat, de asemenea, un rol negativ în cadrul regimului politic.

Viața economică a fost marcată de centralizare, dar și de o creștere economică forțată în condițiile lipsei unei piețe interne. Ea a fost expusă indicațiilor arbitrare ale dictaturii, de fapt, măsuri neștiințifice și haotice lansate de Ceaușescu însuși. Stabilirea de către dictatorul însuși a ritmului de dezvoltare a industriei și agriculturii, transferul silit al forței de muncă din agricultură în industrie, exagerarea rolului industriei metalurgice și petrochimice, lipsa pronunțată de valută a țării a dus la apariția, la începutul anilor '80, a primelor semne ale unei crize economice. În schimb, au continuat să se construiască fabrici, mari consumatoare de energie, precum și Combinatul de aluminiu de la Slatina. Rafinăriile de petrol lucrau în ultimii ani ai regimului Ceaușescu doar cu 10% din capacitate (de aici criza de combustibili, când la PECO proprietarii de autoturisme stăteau la cozi interminabile să-și ridice cota de benzină).

Penuria de carburanți a fost agravată după 1979 de criza petrolului și căderea regimului șahului Pahlavi din Iran, ce furniza României petrol la prețuri scăzute.

Deși autoritățile făceau caz de mari recolte, în realitate nicicând atinse, populația s-a confruntat în anii 70-90 cu o criză alimentară foarte dură. În 1982 s-a realizat o recoltă bună, dar seceta din anul următor a accentuat criza economică. Datoria externă a crescut mereu, fiind cifrată în 1983 la 10-11 miliarde de dolari ce vor fi rambursați însă ulterior, în principal, prin efortul poporului și pe seama sa. În aceste condiții, nivelul de trai a scăzut masiv, aspect demonstrat de raritatea produselor, creșterea prețurilor, reintroducerea cartelelor la alimente. Au fost inițiate mari obiective: Transfăgărășanul, Canalul Dunăre-Marea Neagră, metroul bucureștean, ridicate însă cu eforturi materiale deosebite.

Încercarea de a reglementa în amănunt toate elementele existenței umane a afectat profund personalitatea omului. În 1976 au fost declarate „orașe mari” 14 centre urbane, stabilirea în cadrul lor fiind foarte dificilă, iar condițiile de viață și de muncă aproape imposibile. Au fost interzise avorturile (un lucru foarte bun pe care l-a făcut regimul Ceaușescu, care era în concordanță și cu Biserica Ortodoxă, pentru că și Biserica Ortodoxă în toate timpurile s-a pronunțat, se pronunță și se va pronunța împotriva avorturilor). Totodată, el dădea sfaturi populației pentru o „alimentație rațională”, de fapt condamnând-o la foamete. Mașinile de scris și de multiplicat trebuiau înregistrate la miliție, iar contactele cu cetățenii străini erau aproape interzise. Ceaușescu a inițiat o amplă acțiune de „sistemizare” teritorială, de fapt demolări haotice la sate de pe cuprinsul țării și în unele cartiere ale Bucureștiului. (Aceste demolări au afectat și Biserica). În capitală el a conceput un proiect gigant – Bulevardul Victoria Socialismului, ce urma să-i încununeze opera.

Creația culturală a fost subordonată partidului comunist, ce a impus falsificarea adevăratei istorii naționale, reducerea rolului Academiei Române, ca for cultural suprem, orientarea activității culturale către preamărirea figurii jalnice a dictatorului și a soției sale. Suprimarea aproape totală a libertății de gândire și închiderea unor centre de cercetare științifică a determinat emigrarea unei părți a intelectualității române.

Conducerea partidului comunist a devenit

în România, în perioada regimului Ceaușescu, o castă politică, fiind controlată de familia Ceaușescu prin intermediul unei grupări de activiști. În 1987 partidul număra 3,6 milioane membri, în marea majoritate luptând să supraviețuiască în condițiile grele de muncă și de viață. Zecile de reorganizări de posturi la nivelul conducerii superioare urmăreau, de fapt, punerea întregii nomenclaturi de partid și de stat sub controlul direct al lui Ceaușescu. Devenită din 1980 viceprim-ministru și figura secundară în conducerea comunistă, Elena Ceaușescu conducea comisia privind cadrele de partid și de stat și a inițiat unele măsuri din cele mai staliniste în vederea construirii unei „societăți socialiste multilateral dezvoltate”.

După 1975, în condițiile încălcării brutale a drepturilor și libertăților umane, s-a dezvoltat și în România o mișcare de protest contra regimului comunist. Astfel, deși în forme mai reduse, s-a manifestat fenomenul dizidenței. Dizidenții au criticat cultul personalității, au solicitat respectarea drepturilor umane și realizarea unor reforme de structură. Ei s-au alăturat protestelor unor largi pătri ale populației împotriva agravării condițiilor de viață în țară. În august 1977 s-a desfășurat greva minerilor din Valea Jiului. În martie 1979 s-a format Sindicatul Liber al Oamenilor Muncii din România, ulterior complet anihilat de către organele de represiune. În 1987 au avut loc agitații în mari orașe ale țării – la 16 februarie, manifestația studenților ieșeni, iar la 15 noiembrie, puternica demonstrație de protest a muncitorilor din Brașov.

Nemulțumită de rigorile regimului ceaușist, populația a recurs, facilitată de protestele organismelor internaționale pentru apărarea drepturilor omului, și la alte forme de protest, precum trecerea clandestină a frontierei, în special în Ungaria și Iugoslavia, sau emigrarea către S.U.A., Germania și Israel. Totodată, nu au lipsit unele momente de criză la nivelul conducerii superioare, prin fuga unor înalți funcționari și diplomați în străinătate sau acuzațiile lui Constantin Pârvolescu și chiar Ștefan Voitec (1980), la adresa politicii dictatoriale.

În planul politicii externe, în perioada regimului lui Ceaușescu, România, în ciuda

faptului că a afișat o politică de „independență” față de U.R.S.S., a evoluat, datorită politicii interne autoritare, către o pronunțată izolare diplomatică. Este adevărat că, până în 1981, perechea dictatorială a efectuat peste 150 de vizite în diversele state ale lumii și a primit la București lideri din 64 de țări. Criza economică și necesitățile de gaze ale României au readus însă țara noastră tot mai aproape de politica Moscovei, în ciuda neînțelegerilor privind criza din Afganistan și a respingerii de către Ceaușescu în mod vehement a concepțiilor de democratizare și restructurare dezvoltate de Mihail Gorbaciov. Încălcarea flagrantă a libertăților umane a generat răcirea relațiilor cu Germania, Statele Unite, Franța și Israel ceea ce l-a determinat pe Ceaușescu să se îndrepte către o economie inefficientă cu statele africane și latino-americane.

La finele anilor '80 criza de structură a regimului comunist în România s-a adâncit. Lupta împotriva regimului dictatorial, pentru drepturi și libertăți democratice, a fost favorizată într-o oarecare măsură de contextul internațional – prăbușirea regimurilor comuniste din Răsăritul Europei, dar în principal de sporirea nemulțumirilor populare față de greutățile cotidiene ale muncii și vieții, de gradul de represiune față de orice măsură de protest. Acestea au dus în decembrie 1989 la o puternică revoltă populară. După marile demonstrații populare de protest din 16-22 decembrie 1989 de la Timișoara, București, Cluj-Napoca, Arad, Brașov, Sibiu și soldate cu numeroase victime, dictatura lui Nicolae Ceaușescu s-a prăbușit. Nicolae și Elena Ceaușescu au fost capturați, judecați (într-un simulacru de proces) și executați la 25 decembrie 1989, iar conducerea țării a fost preluată de un nou organ al puterii – Frontul Salvării Naționale. Revolta populară a înlăturat, astfel, pe cale violentă, regimul comunist și a deschis drumul României către democrație, pluralism și economie de piață.¹

În acest cadru istoric și-a desfășurat activitatea și Biserica Ortodoxă Română, dând numeroase jertfe omenești și materiale regimului totalitar pentru a putea subzista. Revoluția din decembrie 1989 a repus Biserica Ortodoxă Română în drepturile sale, care i-au fost confiscate de regimul totalitar comunist.

Notă

1. Mihai Manea, Bogdan Teodorescu – ISTORIA ROMÂNILOR – EPOCA MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1992, pg. 326-333.

Centenarul reformei agrare din 1921

Dr. ing. Luminița Cornelia ZUGRAVU

Agricultura a constituit întotdeauna o ramură de bază a producției materiale în procesul dezvoltării societății românești. Agricultura a avut ca obiect: cultura cerealelor, a plantelor tehnice, a pomiculturii, a horticulturii, a viticulturii, creșterea păsărilor și a animalelor, în vederea obținerii unor produse agro-alimentare și a materiilor prime, pentru înființarea și dezvoltarea industriei agro-alimentare.

Principalul mijloc de producție, în agricultură, a fost și a rămas pământul, ceea ce face ca rezultatele economice să depindă de modul de repartizare, de gospodărire și utilizare eficientă a acestuia. Luarea cu forța de la țărani a unor imense terenuri arabile, păduri, fânețe, islazuri și cursuri de ape de către baroni, conți și moșieri, sub oblăduirea statului, au generat multe răscoale țărănești cu grave consecințe, distrugerii materiale și pierderi de vieți omenești. Împărțirea pământului celor ce-l muncesc de la sate a constituit o preocupare primordială a unor reformatori și gânditori progresiști, pentru desființarea servituților feudale și a iobăgiei. Printre reformele de substanță din agricultura românească amintim pe cele din 1864, 1921 și 1945.

Statele apărute în urma destrămării Imperiului Austro-Ungar s-au confruntat cu două probleme-cheie, a căror soluționare a fost necesară în cel mai scurt timp, în vederea consolidării statului național și anume problema agrară și problema constituțională. Aceste state moștenesc regimul funciar ale marilor proprietari, care aparțineau minorităților dominante (germanii și maghiarii) sau aristocrației locale. În perioada imediat următoare a recunoașterii noilor granițe, s-au votat aceste legi, în diferite variante, care au avut ca scop împărțirea pământului țăranilor, participanții direcți la Primul Război Mondial. De asemenea, în perioada 1919-1923, se elaborează și noile constituții cu următoarele caracteristici generale: separarea puterilor în stat, Parlament cu una sau două Camere alese prin vot direct și universal.

În Regatul României, spre sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, apar mișcări sociale tot mai puternice, care

vor culmina cu răscoala din 1907. În prima jumătate a secolului al XX-lea, agricultura este în continuare principala ocupație din mediul rural. Populația rurală atinge în anul 1930 cifra de 14,4 milioane oameni, adică 79,8% din totalul de locuitori. În Muntenia și Moldova, din totalul populației, 72,9% (8,1 milioane) trăiau la sate, în Transilvania 83,9% (2,7 milioane), în Basarabia 87,1% (2,5 milioane), în Crișana și Maramureș 80,1% (1,1 milioane). În funcție de mărimea suprafeței de pământ deținute, proprietarii făceau parte din categorii sociale diferite. Cei care dețineau peste 50 de ha erau **chiaburii**, ei foloseau mâna de lucru plătită și aveau suficient pământ pentru a-și satisface toate nevoile. Ei erau urmați de **țăranii înstăriți**, care aveau între 10-50 de ha și lucrau pământul alături de muncitori. Din următoarea categorie făceau parte **micii gospodari** care aveau în proprietate între 3-10 ha și dețineau suficiente animale pentru a lucra pământul, dar rareori angajau mână de lucru. **Gospodarii dependenți** aveau între 1-3 ha, nu dețineau unelte agricole sau animale și erau nevoiți să lucreze și în afara agriculturii pentru a-și întreține familiile. Acest lucru au făcut și cei care aveau în proprietate pământ sub un hectar pentru a-și menține traiul zilnic. Ultima categorie socială era **muncitorul agricol fără pământ**, al cărui număr, în anul 1930, încă era în jurul a 500 de mii de țărani.

În Regatul României, proprietățile mai mari de 50 de ha erau stăpânite de aproximativ 5.000 de proprietari (0,6% din totalul proprietarilor de pământ) care dețineau aproape 4 milioane de ha, în timp ce restul pământului agricol, de 3,8 milioane de ha, se afla în proprietatea a 920.939 de familii de țărani. În același timp, aproximativ 300.000 de familii erau total lipsite de pământ, circa 420.000 de familii aveau între ½ -3 ha de pământ, iar 360.000 de familii între 3 și 5 ha de pământ.

Situația este asemănătoare și în Transilvania, aici cele 6.126 de gospodării moșierești de peste 100 de iugăre (1 iugăr=0,5775 ha) reprezentau 0,72% din totalul exploatărilor, dar stăpâneau 35,74% din terenul cultivabil, iar cele de peste 1.000 de iugăre, 25,13% din suprafața totală. De asemenea, 598.132 de

proprietăți aveau până la 10 iugăre, adică peste 71% din totalul gospodăriilor. 4601 de mari proprietari stăpâneau circa 2,7 milioane de ha de pământ agricol, adică circa 37% din suprafața funciară, în timp ce 843.448 de proprietari dețineau 2,5 milioane de ha, adică 34% din suprafața totală. Apartenența pământului în funcție de naționalitatea proprietarului arată că peste 70% din totalul terenului agricol era în posesia maghiarilor. Dintre proprietățile între 100-1.000 de iugăre, 61,4% erau în posesia maghiarilor, 20,3% în posesia românilor și 16,1% aparținea germanilor. Proprietățile de peste 1.000 de iugăre, într-un procentaj de 81% erau ale maghiarilor, 7,7% ale germanilor și 5,5% ale românilor. 81% din moșiile de peste 100 de iugăre și 93,7% din cele de peste 1.000 de iugăre erau în posesia maghiarilor. Din totalul exploatațiilor care aveau între 0,1 iugăre și 5 iugăre, 70,5% aparțineau românilor, în timp ce dintre cele între 5-10 iugăre 69,4% aparțineau românilor.

La începutul secolului al XX-lea se dezvoltă și se răspândește arenda. În această perioadă, aproximativ 336.000 de ha de teren agricol erau arendate, cei care luau pământ în arendă erau, în special, chiaburii, o parte a moșierimii care produceau pentru a vinde și țăranii, nevoiți de a-și întreține familiile. În 1905, din totalul de familii de țăranii din Regat care aveau o proprietate agricolă de 5-10 ha, 42% era teren luat în arendă. Pe aceste exploatații munca în dijmă era răspândită pe circa 2/3 din totalul lor. În Transilvania erau circa 116.000 de dijmași țăranii, din care circa 9.000 nu avea pământ deloc, iar 105.000 aveau mai puțin de 5 iugăre.

În urma situației critice în care se afla țăranul român, realizarea unei reforme agrare și rezolvarea problemelor din agricultură se regăsesc în programul mai multor partide, încă din perioada antebelică. Legiferarea reformei agrare a luat un timp îndelungat în toate provinciile istorice datorită importanței înfăptuirii acesteia. În sânul Partidului Liberal, imediat după Răscoala din 1907, s-au conturat mai multe orientări, chiar și contradictorii, în privința rezolvării acestei probleme, însă atât în 1907, cât și în urma manifestului-program, liberalii se pronunță împotriva realizării unei ample reforme agrare, idee susținută în special de cercurile „poporaniste”, avându-l în frunte pe Constantin Stere. La fel ca și liberalii, doar o parte din membrii Partidului Conservator susțin menținerea

actualului sistem moșieresc. Constantin Garofild propune primul plan de împrumut, prin exproprierea a 500.000 de ha teren agricol aparținând moșierilor și 500.000 ha aparținând statului. Reducerea proprietăților moșierești prin arendare sau vânzare către țăranii, dezvoltând astfel economia capitalistă, era susținută și de Partidul Conservator-Democrat, condus de Take Ionescu. La 21 februarie/5 martie 1908 se înființează de către stat, în colaborare cu capitalul privat, Casa Rurală, care avea ca scop cumpărarea, parcelarea și vânzarea moșiilor către țăranii în loturi de câte 5 ha. În urma celui de-al Doilea Război Balcanic, din dorința de a ajunge la putere și de a preveni, în urma preluării cabinetului, mișcări sociale ca cele din 1907, Partidul Liberal propune realizarea unei ample reforme agrare, dar limitată, prin exproprierea tuturor moșiilor care depășeau 1.000 de ha.

În urma votării rezoluțiilor de modificare a Constituției, Parlamentul se dizolvă și se organizează noi alegeri pentru Adunarea Constituantă. În data de 14 mai 1914, se înființează Adunarea Constituantă în vederea modificării Constituției. În urma evenimentelor politice care au urmat, Adunarea și-a întrerupt activitatea, urmând a se relua la Iași în mai-iunie 1917, unde urmează să modifice articolul 19 din Constituție în așa fel încât exproprierea devine posibilă pentru cauze de utilitate națională. Regele Ferdinand, într-un discurs mobilizator susținut pe front, le promite țăranilor, cei care alcătuiau grosul armatei, pământ. O lună mai târziu, regele reînnoiește promisiunea făcută printr-o nouă proclamație. Exproprierea se făcea în următoarea ordine: se expropriează terenurile cultivabile ale Coroanei, fundațiilor, persoanelor juridice, proprietățile rurale ale persoanelor cu domiciliu în străinătate, 2.000.000 de ha ale proprietarilor privați, progresiv, lăsând un teren intangibil de 100 de ha. Despăgubirea se făcea prin titluri de rentă cu o dobândă anuală de 5%. Aceasta prevedea doar exproprierea terenului, nu și împrumutarea țăranului și intra în vigoare la 6 luni după încheierea războiului.

Guvernul Brătianu, în decembrie 1918, emite două decrete prin care se exproprieau: domeniile Coroanei, Casei Rurale, instituțiilor, proprietățile rurale ale supușilor străini și ale absenteiștilor. Pentru completarea celor 2.000.000 de ha, se exproprieau terenurile proprietarilor privați de peste 100 de ha, fiecareia dintre ei i se lăsa un minim intangibil de 100-500 de ha.

Exproprierea se făcea pe proprietate și pe proprietăți. Pământul expropriat nu era vândut direct țăranului, ci arendat obștilor satești constituite cu ajutorul Casei centrale a cooperației și împrumutării; tot în acest timp trebuiau rezolvate și toate litigiile legate de expropriere. Datorită particularităților locale și regionale, s-au elaborat mai multe legi pentru înfăptuirea reformei agrare, îndeosebi pe regiuni istorice.

În Transilvania, realizarea unei reforme agrare „radicale” în vederea împrumutării și asigurării existenței țăranilor se regăsește în Rezoluția de la Alba Iulia. Aici, Consiliul Dirigent a fost însărcinat de guvernul central să realizeze reforma agrară. Decretul-lege elaborat sub îndrumarea lui Victor Bontescu, șeful resortului agriculturii, era unul radical, se cerea exproprierea în întregime a tuturor proprietăților străinilor (cei care vor opta pentru o altă cetățenie), celor care erau domiciliați în străinătate, iar conform articolului al doilea, ulterior se vor putea expropria mai multe categorii de proprietăți. Aici, spre deosebire de Regat, exproprierea se realiza pe proprietari și permitea și exproprierea pădurilor. De asemenea, exproprierea era realizată pentru o cauză de utilitate publică, termen care includea și interesele minorităților, astfel că se asigura faptul că nu era îndreptată împotriva lor.

În următoarea perioadă se aduc mai multe modificări și completări legilor agrare, ajungând să fie aprobate de către rege în forma finală abia în 13 martie 1920 pentru **Basarabia**, 17 iulie 1921 pentru **Moldova, Muntenia și Oltenia** și 30 iulie 1921 pentru **Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș** [6]

Deși erau patru legi diferite elaborate și aprobate, în esență principiile lor erau identice. În Vechiul Regat se expropria parțial pământul cultivabil astfel:

- pământul cultivat de la 100 ha în sus ale moșiilor arendate și folosite de arendași la data votării legii;
- pământul cultivat de proprietari dacă era un lot mai mare de 100 ha în zonele de deal și munte, sau 150, 200, 250 ha la șes în funcție de cererea de împrumut;
- pământul cultivat de proprietari unde s-au investit în utilaje, clădiri, dacă era o suprafață mai mare de 100 de ha la munte și deal, sau 200, 300 și 500 ha la șes în funcție de cerere.

În Transilvania se folosea iugărul, ca

unitate de măsură pentru suprafețele agrare, fiind egal cu 0,5775 hectare. Aici se expropria parțial pământul cultivat de proprietar dacă depășea suprafața de 50 de iugăre la munte, 100 de iugăre la deal și 200, 300 și 500 de iugăre la șes, în funcție de cererea de împrumut. Aceasta se făcea prin loturi tip de 7 iugăre și loturi de completare până la 7 iugăre. Exproprierea atingea pe toți proprietarii privați fără să țină cont de calitatea lor juridică, caracterul imobilului sau naționalității. În Transilvania se expropria în întregime toate proprietățile rurale și extravilane urbane aparținând persoanelor juridice care urmăresc satisfacerea unui interes public, pământul rural al absenteiștilor (absenteist fiind considerat cel care de la 1 decembrie 1918 până la depunerea legii a lipsit din țară chiar și o singură zi fără a avea vreo însărcinare oficială în străinătate, excepție făcând proprietățile rurale până la 50 de iugăre), iar în Vechiul Regat proprietățile rurale ale supușilor statelor străine, fie că sunt străini prin originea lor, fie că au devenit străini prin căsătorie, proprietățile rurale ale absenteiștilor, pământul cultivabil al Domeniului Coroanei și Casei rurale.

Au fost expropriate până în 1937 peste 5,8 milioane de hectare de pământ, din care 3,9 milioane teren cultivabil, 1 milion ha de islazuri, 0,6 milioane ha păduri, 0,06 milioane ha teren neproductiv. Reforma agrară a contribuit la extinderea și consolidarea proprietăților țărănești, de asemenea a redus considerabil dependența țăranilor față de marii proprietari, s-au desființat și latifundiile, moșiile care dispuneau de mii de hectare teren agricol cultivabil, însă a confirmat existența moșiilor care dispuneau de câteva sute de hectare. Acest lucru se observa și în Anuarul statistic al României din 1935-1936, conform căruia rămăseseră doar 2.700 de moșii cu pământ de peste 500 ha și aproximativ 9.500 de exploatații cu pământ deținut între 100-500 de ha. În urma înfăptuirii reformei agrare, numărul contribuabililor agricoli, conform recensământului Ministerului de Finanțe, a crescut accentuat.

În Transilvania au fost expropriate aproximativ 1.600.000 ha (3.769 de moșii, din care 2.218 aparțineau maghiarilor, 555 românilor, 443 evreilor, 424 germanilor etc.) din 8.564.950 de ha care reprezenta întinderea totală a proprietăților rurale. După unele surse maghiare, au fost expropriate și bisericile

evangelice germane, 55% din totalul bunurilor până în 1924 și restul bunurilor până în 1937. Aceste proprietăți au fost împărțite bisericii greco-catolice și asociației culturale „Așezământul Cultural Mihai Viteazul”.

În Transilvania, 63% din cei împroprietăriți în urma reformei agrare aveau naționalitate română, în timp ce 37% aveau o altă naționalitate. După mărimea loturilor primite, în Transilvania, din cei 280.657 de săteni împroprietăriți, în anul 1928 majoritatea aveau între două și patru iugăre.

Majoritatea celor care au fost

împroprietăriți și nu aveau origine română erau „inamici de ieri”, foști soldați în armata ungară, cei care au luptat împotriva României în Primul Război Mondial.

Reforma agrară nu a rezolvat însă adevăratele problemele ale țăranilor. În Transilvania, la un an după încheierea reformei, peste 90% din proprietarii care dețineau până la 10 ha, posedau doar 52,5% din suprafața agricolă, în timp ce cei peste 9% stăpâneau 47,5%. Prin felul în care s-a efectuat reforma, antagonismul dintre țărani și mari proprietari s-a acutizat.

Bibliografie

Monitorul Oficial, nr. 82/17 iul. 1921

Monitorul Oficial, nr. 93/30 iul. 1921

Monitorul Oficial, nr. 117, din 1919

Monitorul Oficial, nr. 4.287/26 noi. 1921

Rezoluția Unirii de la Alba Iulia

Axenciuc Victor, Bozga Vasile, „Evoluția economiei naționale”, în *Istoria Românilor*, vol VIII, coord. Ioan Scurtu, Petre Ortu, Editura Enciclopedică, București, 2003

Blaga Mihoc, „Reforma agrară din 1921: o istorie a agriculturii în județul Bihor (1918-1940)”, Muzeul Țării Crișurilor, Oradea, 1994

Cutcutache Const. D., *Un mare conflict internațional: Optanții Unguri ai Transilvaniei și reforma agrară din România*, Tipografia Revistei Geniului, Căroceni- București, 1931

Drăgoescu Anton Dr. (coordonator), *Istoria României, Transilvania*, Editura „George Barițiu”, Cluj Napoca, 1999

Hitchins Keith, *România 1866-1947*, Editura Humanitas, București, 1994

Milton G. Lehrer, *Ardealul pământ românesc*, Editura Vatra Românească, Cluj Napoca, 1991

Șandru Dumitru, *Reforma agrară din 1921 în România*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975

***, *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul 1918-1928*, Cultura Națională, București, 1929

E lungă sârma de la Prut

Lilian CUREVICI

...Aveam cândva un singur Prut,
Ce-l străbăteam în lung și-n lat,
N-am bănuț, nici n-am știut,
Că aș putea să mi-l împart.

Un brâu, ce veacuri ne-a legat
Același neam, același gând,
Cea mână grea l-a dezlegat,
Schimbând un Soare pe-un mormânt...

E lungă sârma de la Prut
Și trupu-mi frânge pân-la os,
De nu-l mai simt..., e mult durut,
Din greu mă țin, să nu cad jos...

E dură sârma, hăt-departe,
Lipsind un neam de vale, deal,
Să nu mai fim ca soră, frate,
Cu cel din Iași sau din Ardeal.

E lungă sârma de la Prut,
Simbol de umbră despărțire,
Deja de-un veac și parcă-s mut,
Dar vreau să strig cât pot: UNIRE!!!

Scrierea și limba dacilor. Noi teorii care răstoarnă vechile cunoștințe (I)

Ing. Angela FAINA

Limba dacilor a fost protolatina, o limbă veche, folosită înainte de cucerirea romană. Limba latină este preluată de către romani, de la etruscii traci, limbă care apoi s-a transformat în latina cultă.

Protoistoria arealului Dunării de Jos și al Carpaților

Făcând o incursiune cu milenii în urmă în istoria noastră, a Europei Centrale și Estice, a Daciei Antice, a Traciei, a sud-estului Europei și a Balcanilor, avem, până astăzi, mai multe opinii referitoare la triburile, istoria și civilizația locuitorilor.

Atlasele referitoare la preistorie, 4.500-3.500 î.e.n. prezintă informația că teritoriul actual al României, premurgător fostei Dacii, a fost primul care a fost locuit de cultivatori primitivi în Europa, și că aici s-ar fi dezvoltat o puternică și influentă civilizație reprezentată de „Cultura Ceramicii cardiale pictate”, ale cărei urme este reprezentată de numeroasele artefacte găsite de arheologi. Din acest popor, prin răspândirea sa spre vest și nord, se presupune că s-ar fi desprins, mai târziu, toate popoarele Europei. [Extras din „Le grand Atlas de l'histoire mondiale” -1991-Enciclopedia Universalis France S.A.-pag 43].

Sunt mai multe teorii privind limba, scrisul, comunicarea, cultura, arhitectura și civilizațiile din vremea antică. Aceste opinii evoluează pe măsură ce se trag noi concluzii și în urma analizei a tot mai multe artefacte, găsite în siturile arheologice. În urma noilor săpături se descoperă orașe străvechi, cetăți fortificate, necropole, care stârnesc multe controverse, uneori anulând vechile cunoștințe despre istoria locurilor.

Istoria este o știință vie, deci ea evoluează o dată cu informațiile despre noile artefacte descoperite. Succesiunea de păreri, idei și controverse, de-a lungul timpurilor, este de multe ori schimbătoare, punând în lumină noi și diverse piste.

Marija Gimbutas (1921-1994), de origine din Lituania și refugiată în anii celui de-al doilea război mondial în S.U.A., California, renumită prin studiile sale de arheologie, antropologie în

domeniul culturii Neoliticului și Epocii Bronzului, afirmă în cartea sa, „Civilizația vechii Europe” că: „cea mai veche civilizație sedentară, cu primele scrieri, artefacte descoperite, ale populației de la Pontul Euxin și Stepa Pontică, sunt elemente de primordialitate petrecute în Europa.” Teoria Kurganelor pe care a elaborat-o, localizează arealul poporului indoeuropean din care se trage întreaga Europă, în stepa pontică.” [extras din: en.wikipedia.org]

În cartea „Western-Pontic Culture Ambience and Pattern” de Lolita Nikolova, Marco Merlini și Alexandra Comșa, (2016), publicată la Berlin și Boston de Walter de Gruyter GmbH, se precizează că în estul Carpaților și valea Dunării de Jos s-a dezvoltat cultura Cucuteni (Moldova), o cultură străveche, ceea ce dovedește vechimea așezărilor omenești în această parte a Europei.

Arheologul italian Marco Merlini, unul din autorii cărții menționate și fondatorul proiectului EURO INNOVNET, este directorul proiectului „Prehistory Knowledge project”, face parte din echipa coordonatoare a „Archaeomythology Institut” din S.U. A., coordonează M.U.S.E.U.M. rețeaua muzeelor privind epoca preistorică a capitalelor europene, are multe cărți de specialitate editate, „MitiInfanti” (Miturî Înfrânate), membru în diverse organizații științifice, corespondent la diverse reviste (Archeologia Viva, Hera, etc.) etc. El s-a deplasat între anii 2001-2004 în Europa de Est și a cules nu numai câteva zeci de înscrisuri, ci mii de dovezi și informații care l-au făcut să concluzioneze asupra preistoriei europene, legate de Scrierea Danubiană (Danube Script).

El susține că scrisul a apărut în zona actualei României, acum multe milenii, în jurul anului 7300 î.e.n., înaintea scrierii din Sumer (care a fost aproximată la circa 3500-4000 î.e.n., considerată, până acum, cea mai veche din istoria umanității). Această scriere se găsește pe Tăblițele găsite la Tărtăria, zona Transilvania, actualul județ Alba, descoperite alături de osemintele unei preotese, numită de arheologi „Lady of Tărtăria”, afirmație ce se găsește în cartea sa, „Western-Pontic Culture Ambience and Pattern”, menționată mai sus.

„Scrierea danubiană este scrierea noastră,

este prima scriere a europenilor. Pe malurile Dunării, în urmă cu 7500 de ani, înflorea o civilizație cu nimic mai prejos decât cele mai vechi cunoscute până în prezent, din: Mesopotamia, Egipt, Valea Indusului și China.”

Gheorghe Lazarovici și Marco Merlini susțin, într-un alt capitol al cărții, că artefactele din preistoria Europei, cele din neolitic, găsite la Vincea (lângă Belgrad) și Turdaș, localitate situată în Transilvania, lângă râul Mureș, sunt similare cu cele găsite la Troia (în Asia Mică pe coasta vestică), și cele de la Knossos, din Insula Creta și dovedesc vechimea lor.

Alexandra Comșa și Cătălina Semuc susțin în aceeași carte, „Western-Pontic Culture Ambience and Pattern”, vechimea culturii pe pământurile dobrogene. Artefactele găsite în Dobrogea, datate din epoca neolitică, cele de la Hamangia, Cernavodă III și cele din Babadag (datate din epoca incipientă a fierului), aduc dovezi ale existenței pe pământurile noastre a unor străvechi civilizații.

La fel, într-un alt capitol, în aceeași carte, Cristian Schuster și Alexandru Morintz ne prezintă/argumentează, prin cultura de la Coslogeni, Dobrogea, continuitatea civilizației pe aceste meleaguri în perioada epocii de mijloc și târzie a epocii bronzului. Informații pe: www.degruyter.com

Gheorghe și Cornelia Lazarovici aduc mărturie, în aceeași carte, despre artefactele găsite în atelierele din vestul Transilvaniei (Peștera Ungurului, Cheile Turzii) ce prelucrau aurul. Ei au studiat în amănunt siturile unde au găsit urme și dovezi ale meșteșugului prelucrării aurului, aducând prețioase informații și detalii.

Volumul subliniază importanța capitală a acestor studii legate de arealul Mării Negre, ca fiind primordial în aflarea și cunoașterea preistoriei europene.

Harald Haarmann – savant german, specialist în evoluția limbilor, istorie culturală, arheomitologie, cu 40 de cărți editate, declară că: „cea mai veche scriere din lume este cea de la Tărtăria, iar civilizația danubiană este prima mare civilizație din istorie, înaintea celei din Sumer.”

Civilizația dacilor

Dacii cunoșteau scrierea și o foloseau în scop sacerdotal sau în comunicarea unor mesaje importante. Noi dovezi și artefacte care pun în lumină scrierea dacilor

Cap de dac

Imagine luată de pe <https://sites.google.com/site/daciaromaniaanticamediaonline/daci-3d-png-2>

Conform vechilor păreri, o parte din lingviștii secolului trecut, când încă nu se descoperiseră recente artefacte, susțin că dacii nu foloseau scrierea. Cercetătorul Ariton Vraciu susținea: „...tracii și ilirii nu au avut o scriere proprie sau un alfabet.” „Traco-dacii, la fel ca majoritatea populațiilor antice, n-au cunoscut și n-au întrebuințat scrierea înainte de începutul influenței grecești” - Russu 1967. Afirmatia istoricului Aelianus este următoarea: „la vechii traci, nimeni nu cunoștea slovele, iar toate neamurile barbare din Europa, socoteau că este un lucru foarte rușinos să folosești scrierea.”

Aceste afirmații se refereau desigur la poporul de rând, neinstruit. Evident, scrierea nu era folosită pe o scară largă, pentru că doar înalta clasă, sacerdoții și regii sau uneori căpeteniile conducătoare aveau acces la cunoașterea scrierii. Preoții din sanctuare și persoanele de rang înalt din aristocrația statului comunicau atât între ei, cât și cu căpeteniile celorlalte triburi învecinate, în vederea transmiterii de informații prin intermediul solilor, sau cu scopul formării de alianțe și/sau înțelegeri între armate.

Azi, istoricii, arheologii și cercetătorii au mai multe informații, deoarece dețin mult mai multe artefacte descoperite în necropolele sau cetățile din vastul areal locuit de traco-geți. Având noi dovezi, descifrând scrierea de pe artefacte, ei formulează noi teorii, mai aproape de adevăr.

Cel mai vechi papirus getic a fost găsit la țărmul Mării Negre în anul 1959; este cel mai vechi

descoperit în Europa și este singurul găsit în România, la Callatis, în zona numită de geți Cerbatis, într-un mormânt nobiliar din necropola dacică de la Documaci. Vechimea sa este de aproximativ 2.500 de ani, deci datează din anii 500 î.e.n. Cercetătorul istoric dr. Sorin Marcel Colesniuc afirmă că pe acest papirus se găsește același alfabet și scriere, ca pe multe alte artefacte, găsite în arealul locuit de traco-geți, din aceeași perioadă. Deci, într-o largă zonă locuită de aceștia, se folosea aceeași limbă și scriere originală, comună.

Papirusul de la Callatis
(actuala Mangalia, România)
Imagine luată de pe voci.ro

Istoricii concluzionează că acest mesaj ar fi fost scris cu un scop sacru și s-ar putea să conțină învățături, ce trebuiau transmise urmașilor, sau ar putea să facă dovada unor comunicări intertribale.

Limba utilizată pe acest papirus a evoluat desigur, iar cercetările recente susțin că limba dacă, din arealul Daciei, Traciei, Balcanilor, Europei Centrale, de est și sud-est, era o limbă protolatină, adică premergătoare latinei. Deci dacii vorbeau o latină mai veche decât latina vorbită de romani.

Referitor la particula **PROTO**, am extras din Dicționarul Explicativ al Limbii române: **PROTO**-Element prim de compunere savantă cu semnificația: **1.** „primul (din punct de vedere spațial)”, „primul, cel dintâi (în ordinea importanței, a demnității)”. **2.** „Preistoric”. **3.** (*Lingv.*) „Foarte vechi”, „anterior (unui grup etnic)”. **4.** (*Biol.*) „primitiv”, „simplu”, „de început”. [Var.*prot-*. / < fr., it.*proto-*, cf. gr.*protos*–primul].

Referitor la scrierea dacilor, istoricul Hadrian Daicoviciu, un specialist al perioadei dacice, afirmă în volumul „Dacii” (1965): „Exemplele de folosire a scrierii sunt rare, și sunt mai ales în scop religios, sacru.”

O altă concluzie, mult mai recentă, la care

au ajuns în ultimii ani unii istorici, lingviști, arheologi și cercetători, români și străini, bazându-se pe noile descoperiri arheologice (prezentate în video „Niasharian - Să renaștem” <https://youtu.be/GBmc4u8p-7g>) este următoarea: -traco-geto-dacii aveau o scriere, era una proprie lor, originală, bazată pe o limbă protolatină și era folosită uneori în combinație cu litere grecești și/sau latine. Clasa aristocratică avea o spiritualitate proprie, o bogată și aleasă cultură, sanctuare, cunoștințe diverse și aprofundate în multe domenii; însă doar preoții și cei inițiați aveau condiții să le cunoască îndeaproape și să le aprofundeze.

Arheologul prof. dr. Diana Gergova din Bulgaria, care studiază civilizația traco-geților, afirmă că cercetările au dovedit că geții au atins cel mai înalt nivel de civilizație în protoistoria Europei acelor vremuri. Tot ea afirmă că geții aveau cărți de filozofie, spiritualitate, matematică, etc. numite „Belagine” (Blajinele) și erau cele mai bogate și evoluat din acea vreme. Numele geților vine de la „goetes” care înseamnă profeți, geții fiind renumiți pentru spiritualitatea lor.

Teritoriile locuite de daci-Dacia (numele provinciilor sunt în limba dacă, latină și greacă)
 Imagine luată de pe <https://sites.google.com/site/daciaromaniaanticamediaonline/provinciile-daciei-harta>

Istoricul profesor Branislav Stefanosk a studiat în amănunt Tezaurul plăcuțelor de la Sinaia, găsite pe locul unui vechi sanctuar dacic, în anul 1875. Vechimea plăcuțelor se estimează a fi între anii aprox. 100 î.e.n. până la anul 106 e.n., când Dacia a fost cucerită de romani. Dimensiunea lor variază între 10-15 cm, dar sunt și mai mari. Atunci când au fost descoperite, originalele erau de aur, iar numărul lor era mare, aproximativ 526. Mai apoi s-

au făcut copii din plumb la fabrica de cuie din Sinaia, iar astăzi avem doar o parte din totalul care s-a găsit atunci. La Muzeul de Arheologie al României se găsesc 34 din ele.

Aceste plăcuțe ne oferă informații începând cu domnia lui Burebista până la cea a lui Decebal și constituie o frescă social-politică, religioasă a societății acelor vremuri și o cronică veridică a evenimentelor din acea etapă istorică. Informațiile pe care le conțin plăcuțele pot fi clasificate ca fiind de trei tipuri: unele plăcuțe conțin relatări de sorginte istorică, altele religioase, utilizate în cultul sacru, iar altele descriu biografia lui Zamolxis, marele înțelept și preot dac.

Una din plăcuțele de la Sinaia (România)
Imagine luată de pe portal.tfm.ro

Pe plăcuțe se relatează faptele istorice, stau însemnate și se menționează în detaliu evenimentele și întâmplările acelei perioade. Ele se confirmă și se regăsesc exact în istoria cunoscută astăzi. Ea se prezintă ca o cronică vie și fidelă a acelor vremuri.

Pe una din plăcuțe se menționează o înțelegere între toți regii și căpeteniile triburilor cu care Burebista avea multiple alianțe în caz de atac roman. Se menționează alianța cu triburile din Panonia, cele din Balcani, Tracia și Macedonia. Această viziune politică, de făurire a unei puternice alianțe, de coagulare a tuturor forțelor din zonă, pe care Burebista se baza la nevoie, cât și pregătirile în vederea confruntării cu romanii, care amenințau în acele vremuri hotarele Daciei, ne revelează diplomația sa, inteligenta sa strategie și tactică de apărare și de ființare a neamului dac. Într-una din plăci, se vorbește despre sarmați, aliații dacilor, cu care, împreună, au alungat pe gali (celți). Una dintre plăcuțe conține informații despre perioada morții lui Cezar și a lui Burebista, când în istorie apare Octavian. Informații din video: „Niasharian - Să renaștem”

<https://youtu.be/GBmc4u8p-7g>

Matematicianul, expert în criptologie militară (cifrări, descifrări și transmițeri codificate), colonel, profesor Eugen Nicolaescu, a descifrat complet tăblițele de la Sinaia și le prezintă în cartea sa „Vorbele din plumb”, unde se afirmă că aceste plăcuțe ne dau informații despre perioada dacică din timpul lui Burebista și succesorii săi, inclusiv Decebal.

El afirmă că limba folosită pe tăblițe este una protolatină, multe cuvinte regăsindu-se și în limba română actuală. Limba folosită pe plăcuțe este mai veche decât limba greacă veche și folosește semne getice specifice, dar în combinație cu cele grecești și/sau latine. Această limbă este o proto-română, un mare procent din acest vocabular se regăsește și în vocabularul curent, de azi, al românilor din țara noastră și al celor din Balcani. Majoritatea acestor cuvinte se regăsesc și în vocabularul limbii latine.

Mesajele de pe plăcuțe sunt atât de uz demotic (uzul obișnuit) cât și cel hieratic (sacerdotal), rezervat inițiaților, preoților din sanctuare. Se emite ipoteza că aceste plăcuțe au fost realizate (încrustate în aur), în mare grabă (în anul 106, e.n., an în care dacii au fost cucerți de către romani), cu scopul de a nu se pierde cronică neamului lor, deci pentru ca această istorie să rămână cunoscută urmașilor. Membrii consiliului sacerdotal care au decis acest fapt au purces la întocmirea tăblițelor, inspirându-se din documente foarte secrete, sacre, aflate în temple și locuri sigure. Locul de depozitare a plăcuțelor, într-o zonă izolată, în munți împăduriți, inaccesibili, este foarte bine și pertinent ales; în munții Carpați, la Sinaia, departe de orice cucerire sau năvălire dușmană.

Matematicianul Eugen Nicolaescu afirmă că pe plăcuța nr. 31 se găsește testamentul lui Duazo, marele rege al dacilor, care lasă ca urmaș pe Burebista la conducerea dacilor și ca reprezentant al zeilor.

Pe plăcuțe este menționată informația referitor la genealogia geților; „prin voință divină, geții au fost așezați la nord și sud de Istru (Dunăre)”. Este menționată zeița dacilor, Bo, ca fiind zeitatea din care au descins dacii. Divinitatea solară era și ea foarte importantă.

Pe plăcuța 010 este tipărit un mesaj pentru uz sacerdotal (hieratic), statul fiind bicefal, având doi conducători: unul militar și altul sacerdotal.

Pe o altă plăcuță, nr. 015, se povestește despre înscăunarea lui Burebista, „viteazul vitejilor, trimisul zeilor”, lăsat „prin ordine divină

și cu putere divină în ale armelor”. Conducerea statului era bicefală, sacerdotul (marele preot), Deceneu „Cotopolo”, conducea împreună cu Burebista și avea grad militar. Deceneu „Cotopolo” înseamnă „Deceneu cel Sfânt”.

Se mai menționează că șapte regate ale triburilor dace s-au unit pentru a lupta împreună în vremea lui Burebista. Acțiunile politice conduse de regele preot Deceneu, contemporan cu Burebista, au condus la alipirea fără luptă a altor triburi vecine, înrudite, geto-dace.

Una din tăblițele de la Sinaia (România)
Imagine luată de pe justitiarul.ro

Plăcuța 117 are un comunicat sacerdotal. Plăcuța 91 are informații despre decizia consiliului suprem dac privind necesitatea impusă sarmaților și tracilor de a se retrage de pe Istrul getic (Dunărea).

Pe una din tăblițe se istorisește că Dromichete, regele dac, s-a luptat cu macedoneanul Lysimah. Sunt capturați 2.000 de macedoneni. Pentru a-și salva conașionalii, Lysimah a ajuns la o înțelegere cu Dromichete, și astfel a evitat vărsarea de sânge. Ei se consultă cu marele preot (sacerdot) dac. Acesta spune: „Nu e drept ca cei care au supt la același uger, să se lupte între ei.” De aici concluzia că dacii se considerau ca fiind înrudiți cu macedonenii, alte triburi trace.

Se menționează că în anul 14 î.e.n., cetatea Sirmium a fost cucerită de romani, fapt ce corespunde cu realitatea istorică. O altă informație: bastarnii s-au unit cu romanii împotriva dacilor. Dacii au învins ambele armate.

Pe o porțiune din plăcuța 112 se relatează consecințele campaniilor militare. Pe restul plăcuței 112 și pe plăcuța 113 se menționează vitejii distinși în luptele cu dușmanii.

Pe diverse plăcuțe, sunt menționate numele multor cetăți dacice, care corespund cu cele identificate de arheologi, și pe care astăzi, le cunoaștem.

Pe plăcuța 122 se menționează că Deceneu împlinește voia divină, precizându-se că marele preot Deceneu înființează la Genucla, pe malul

drept al Dunării (Isaccea de astăzi, de lângă Tulcea), un mare templu, împlinind voia divină, unde se vor manufactura aceste plăcuțe.

Plăcuțele menționează și informații referitoare la flota dacă; una dintre plăcuțe, se referă la ambarcațiunile folosite de Burebista pe Dunăre, pentru alungarea dușmanilor. Se menționează informații despre cabiri, care reprezintă prima generație de sacerdoți, care credeau în Zamolxis.

Pe plăcuța 025 se află decizia lui Caius Antonius despre înțelegerea cu dacii, după ce au fost învinși de romani.

Toate evenimentele care sunt specificate pe plăcuțe sunt reale, exacte, și prezintă cu lux de amănunte fapte ale istoriei acelor ani.

Una din tăblițele găsite la Sinaia (România)
Imagine luată de pe thraxusare.wordpress.com

Aceste tăblițe au fost lucrate în puternica cetate Genucla, unde Deceneu a înființat, așa cum am menționat anterior, un mare centru sacerdotal, economic, cultural, fiind un recunoscut focar de influență religioasă în zonă.

Pe plăcuțe se menționează că Burebista este învins în lupte și trebuie să se retragă de la conducerea țării, conform păcii semnate. Preotul Deceneu, cel de al doilea conducător în stat, va prelua conducerea țării. Așa se va și întâmpla în realitate. Pe plăcuța 62, Burebista, vârstnic, numește ca posibili succesori, pe Dapyx din Genucla și Zurasu. Pe plăcuța 120 se mai menționează ca posibil succesor și generalul Oroles, originar din Elio Carsio (Hârșova de azi). Acesta se va revolta împotriva lui Burebista, ca șef al grupului răzvrătiților, împreună cu alte 5 căpetenii. Oroles i-a cerut lui Burebista să-l numească pe el ca succesor unic. Burebista va deceda în anul 44 î.e.n., după care statul se va fărâmița în cel puțin 5 stătulețe (teritorii). Consecința revoltei lui Oroles este că statul dac s-a fărâmițat, limitându-și teritoriul și influența la un

spațiu mai redus. Deceneu se va strădui să-l refacă, să-l readucă la vechea configurație. Pe una din plăcuțe, se găsește și un text al păcii dintre împăratul Domițian și Decebal.

Afirmația Aurei Pețan, arheolog, reprezintă un argument serios pentru faptul că ele au fost găsite în Munții Carpați, la Sinaia: „Este mult mai logic ca un asemenea tezaur să fi fost ascuns într-o zonă ferită, posibil într-un loc considerat sacru, accesibil preoților sau celor inițiați. Plăcile inscripționate la Sinaia nu constituiau un tezaur obișnuit, ele nu erau valoroase doar prin aurul din care erau confecționate. Valoarea excepțională consta în faptul că ele reprezentau „identitatea” neamului dac. Căderea lor în mâinile dușmanilor și distrugerea lor, ar fi echivalat cu anularea întregii istorii consemnate în aceste plăci, cu ștergerea din memorie a acestui neam și a faptelor și tradițiilor sale. De aceea, dacă tezaurele de aur și argint comercial au putut fi ascunse în cele mai diverse locuri - în albiile de râuri sau chiar în așezări locuite - un astfel de tezaur trebuia să fie extrem de bine protejat. Cel mai bun loc l-ar fi reprezentat cu siguranță unul care să nu fi atras prin nimic atenția romanilor și a neamurilor viitoare care ar fi trecut pe acolo, deci o zonă fără locuire și resurse, care să nu stârnească interesul. Sinaia putea fi un astfel de loc.”

În studiul limbii și scrierii geților, cercetătorii se bazează mult pe însemnele scrierii de pe tăblițele de la Sinaia. La fel de mult se bazează și pe textul traco-getic în combinație cu semne traco-getice specifice, ce se află pe inelul de aur, ce a aparținut unei căpetenii importante a traco-geților, găsit la Ezerovo, în sudul Bulgariei, datând ca vechime din anii 500 î.e.n. Textul tracic, protolatin, este inscripționat printr-o combinație de semne și litere proprii geților, cu altele, folosite în limba greacă veche și latina primară.

Inelul de la Ezerovo
Imagine luată de pe pinterest.com.au

Desele descoperiri din arealul în care trăiau traco-geții dovedesc că ei foloseau scrierea, una originală, specifică lor, folosită mai ales în scrierile ce aveau mesaj sacru, dar nu numai. Cercetătorii sunt convinși că în spațiul carpato-danubiano-pontic și Balcani se folosea acest alfabet comun, traco-get, cu influențe ale alfabetului grec și latin, în perioada mileniului I î.e.n. și că aceste popoare aveau dese și ample schimburi comerciale, spirituale, culturale și se influențau reciproc. Limba folosită este o limbă comună, protolatină (mai apoi transformându-se în limba proto-română), folosită pe tot arealul unui vast teritoriu, al Daciei Antice, Panoniei, a Traciei, Balcanilor și sud-vestul actualei Ucraina.

Istoricul Branislav Stefanoski a găsit și stampila lui Burebista confecționată dintr-un aliaj de cupru-zinc și medalionul de argint, purtat de ambasadorul lui Burebista. Stilul scrierii, exprimarea limbii și celelalte semne de pe acestea corespund cu scrierea și limba de pe plăcuțele Tezaurului de la Sinaia și cu inelul de la Ezerovo.

Alături de alfabetul traco-getic utilizat în arealul fostei Dacii, care se pare că era unul comun în Balcani pentru mileniul I î.e.n., se folosea și cel latin. Pe marele vas de cult descoperit la Sarmizegetusa Regia, inscripția „DECEBALUS PER SCORILO” e redactată în limba dacilor, dar cu litere latine; „PER” însemnând „fiul” (puer în latină). Tot în latinește sau măcar cu litere latinești a fost redactat mesajul dacilor, trimis lui Traian pe o ciupercă. Tot așa va fi fost scrisă și epistola lui Decebal către Domițian, semn că la cancelaria regească de la Sarmizegetusa, limba puternicului Imperiu Roman era cunoscută și folosită. Așadar, dacii cunoșteau scrierea. Firește, ea n-a devenit niciodată accesibilă dacilor de rând.

„Decebalus per Scorilo”-„Decebal, fiul lui Scorilo”

Inscripție pe vasul găsit la Sarmizegetusa Regia
Imagine prelucrată din adevarul.ro

Profesorul preot dr. Vasile Oltean afirmă că: „istoricii acelor timpuri, mai ales cei din secolele I-IV, vorbesc în termeni laudativi despre civilizația geto-dacilor. Astfel 30 de istorici latini ne dau informații prețioase despre strămoșii noștri, în calendele romane și 20 de scriitori greci, îi menționează în analele grecești”.

În studiul limbii și scrierii geto-dace, cercetătorii se mai bazează și pe „Codex Argenteus” sau „Biblia lui Wulfila”, care este cel mai valoros manuscris al Suediei și unul dintre cele mai valoroase din lume. Textul Bibliei a fost scris pe un pergament subțire, violaceu, cu cerneală combinată cu praf de argint și aur, de unde și numele de „Codex Argenteus”. Cartea, veche de 1.670 de ani, scrisă pe la 350 e.n., este extrem de prețioasă. Această scriere sacră a fost folosită de un preot (episcop) din Dacia, numit Wulfila, în scopul creștinării goților, fapt ce dovedește că măcar o parte din daci se creștinaseră deja la acea vreme, aveau o scriere proprie, și nu pe cea latină, deci nu erau romanizați. Istoricii concluzionează că dacii au fost exportatori de spiritualitate, fapt recunoscut atât pe timpul lui Zamolxis, cât și după această perioadă, în primele secole ale creștinătății.

Prof. dr. Lars Munkhammar, istoric la Universitatea din Uppsala (Suedia), unde se găsește manuscrisul, afirmă: „Această scriere a fost folosită ca scriere sacră, mult timp după Wulfila”. Ceea ce este de-a dreptul uimitor, este faptul că acest manuscris folosește în proporție de 90% aceleași litere specifice geților, cu unele influențe grecești și/sau latine, care există și pe Tablilele de la Sinaia, inelul de la Ezerovo și celelalte artefacte traco-getice. Manuscrisul mai folosește și rune gotice, dar în proporție de doar 10%. Limba folosită la scrierea Bibliei este cea dacică, adică protolatină. Aceste două motive, limba folosită și alfabetul sacru cu care a fost scrisă Biblia, sunt o dovadă clară că civilizația dacă (limbă, scriere, spiritualitate) a supraviețuit romanizării.

Se mai concluzionează că preotul (care a ajuns episcop al goților) Wulfila, nu era de neam gotic, ci dac. Numele său era probabil, Vulpilă. Deci, în Dacia, în anul 350 e.n., se folosea alfabetul dacic și limba dacă (protolatină), de către inițiați.

În studiul limbii și scrierii geto-dace, istoricii se mai bazează și pe petroglifele din Munții Buzăului, care sunt identice cu scrierea de pe tablilele de la Sinaia, inelul de la Ezerovo și din Biblia lui Wulfila. Istoricii străini și români, din ultimii ani, spun în concluzie, că scrierea sacră a

geților este, clar și sigur, reprezentată pe multe artefacte, dintre care amintim: inelul de la Ezerovo, plăcuțele de la Sinaia, petroglifele din Munții Buzăului și Bilbia lui Wulfila, scrisă în limba geților (protolatină, viitoarea protoromână), cu scrierea proprie.

Sonoritatea limbii dace, este relevată de istoricul profesor dr. Branislav Stefanoski, care citește textele de pe plăcuțele de la Sinaia în video: <https://youtu.be/GBmc4u8p-7g>. Sonoritatea se aseamănă mult cu sonoritatea limbii române vechi, protoromâna.

Notă: Părerea recentă a istoricilor străini și români, referitor la cele prezentate mai sus, se găsește în video: „Niasharian-Să renaștem” <https://youtu.be/GBmc4u8p-7g>; <https://youtu.be/D1UcE3Ivsxg>; <https://youtu.be/KiEofQdTf1g>.

Deci, astăzi se pot compara mai multe artefacte cu aceeași scriere comună, a traco-geților, cea care era liantul tuturor triburilor situate la nord și sud de Dunăre. Se folosea o limbă cunoscută, larg vehiculată (limba protolatină, viitoarea protoromână), cu ajutorul căreia s-a format o rețea comună economică, culturală, socială, se transmiteau informații, se comunica, etc. Scrierea sacră a dacilor, se găsește la baza tuturor comunicațiilor cu populațiile cu care geții intrau în contact; deci ea era posibil de tradus și interpretat, această scriere fiind deja cunoscută și răspândită în spațiul comun al acestor triburi și popoare.

Dac și stindardul dac

Imagine luată de pe

<https://sites.google.com/site/daciaromaniaantica/mediaonline/daci-3d-png-2>

Rugăciunea Basarabiei

Lilian CUREVICI

...Revino, Ștefane, din Putna,
Trezește-Te din somn domnesc,
Că dau tătarii iarăși buzna
Peste pământul strămoșesc!!!

Se-ndeamnă corbii împreună,
Tot rup și rup din trupul sfânt,
Au rupt Bugeacul, Bucovina,
Lăsând doar jale pe pământ...

Ascute-ți paloșul mai bine,
Căci dușmanii sunt numeroși
Și printre-a noastră boierime
Avem mancurți* și ticăloși...

...Revino, Ștefane, din Putna,
Ești unicul ce ne lipsești!
Trădați am fost de-a noastră hurtă*,
Ce-și pleacă capul tot spre...est.

...Măria Ta, mai este-o boală,
Ce-n mintea multora s-a-ncins:
Precum, că nu avem nici mamă,
N-avem nici țară, limbă, scris...

Ne doare mult biciul minciunii,
Păgân e mult din ce-a fost sfânt,
Azi strângem roada..., Uniunii"*
Ce ne-a schimbat la chip și-n gând...

...Revino, Ștefane, din Putna
Te așteptăm, Doamne, la Prut,
Ca să pornim cu toții lupta,
Să o luăm de la-nceput!!!

Să spunem tuturor, să știe,
Că nu-s hotare între frați
Și-același grai din latinie
Nu poți prin Prut să îl desparti!!!

1)* **mancurt** s.m. (cuv. rus.) ♦ 1. ♦ „Cel care supraviețuia își pierdea complet memoria și devenea mankurt. Mankurtul era un rob perfect: nu cerea decât mâncare și ceva haine, executa orbește poruncile stăpânului, nu stătea cu nimeni altcineva de vorbă, și mai ales nu se gândea să fugă sau să se revolte.” R.lit. 9 II 84 p. 20. ♦ „Nu știu ce gândește în aceste momente marele scriitor kirghiz Cinghiz Aitmatov, dar probabil simte că poporul său se află, din nefericire, sub apăsarea cumplitei parabole a mancurtizării, pe care el a creat-o într-un capitol din «O zi mai lungă decât veacul». Se știe cine erau mancurții, niște păstori-robi de cămile care nu mai aveau memorie datorită unui tratament criminal aplicat de stăpânii lor.” Tin.lib. 19 III 91 p. 4; v. și ♦ „22” 47/95 p. 11; v. și mancurtizare. ♦ 2. (Prin extensie) Orice persoană înrobite total și îndobitocită ♦ „Oricum, mancurții se află printre noi și triumful lor va fi o rană pentru istorie.” R.l. 16 II 91 p. 1 [scris și mankurt] (D. Urișescu CV 9394);

2)* **hurtă** (rut. hurt, cireadă, mulțime, na hurt, hurtom, cu hurta, pol. hurt, d. mgerm. hurt, ngerm. hürde, herde, cireadă. V. cireadă);

3)* „**Uniune**” - fostul regim URSS.

